

ARKIPÄIVÄN KOKEMUKSIA
KÖYHYDESTÄ

Toimittaneet Anna-Maria Isola, Meri Larivaara ja Juha Mikkonen

ARKIPÄIVÄN KOKEMUKSIA KÖYHYDESTÄ

Isola, Larivaara & Mikkonen (toim.)

2011

**ARKIPÄIVÄN KOKEMUKSIA
KÖYHYDESTÄ**

ARKIPÄIVÄN KOKEMUKSIA KÖYHYYDESTÄ

Toimittaneet Anna-Maria Isola,
Meri Larivaara ja Juha Mikkonen

a v a i n

Teoksen julkistamista on tukenut Lääkärin sosiaalinen vastuu ry.

LÄÄKÄRIN SOSIAALINEN VASTUU
PHYSICIANS FOR SOCIAL RESPONSIBILITY

© Kustannusosakeyhtiö Avain, Anna-Maria Isola, Meri Larivaara,
Juha Mikkonen sekä kukin kirjoittaja oman tekstinsä osalta, 2007

ISBN 978-952-5524-49-9

KL 36.15

Kannen suunnittelu: Ville Terämä

Taitto: Mona-Lisa Kulmala

Otavan Kirjapaino, Keuruu 2007

Kiitokset

Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailun järjestämistä ja tämän kirjan kustantamista tukivat seuraavat tahot:

Elämäntapaliitto, Ensi- ja turvakotien liitto, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta (HYY), Lääkärin sosiaalinen vastuu (LSV), Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL), Mielen terveyden Keskusliitto (MTKL), Palkansaajasäätiö, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK), Suomen Mielen terveysseura (SMS), Suomen Punainen Risti (SPR), Suomen settlementiliitto, Takuu-Säätiö, Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyö, Kustannusosakeyhtiö Avain, Työttömien valtakunnallinen yhteistoimintajärjestö (TVY), Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto sekä Y-Säätiö.

Henkilökohtaiset kiitoksemme ansaitsevat erityisesti Anna-Riikka Carlson, Lauri Vuorenkoski, Katri Söder, Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen, Reetta Ruokonen, Pekka Hellén, Sirpa Saukko ja Ilkka Taipale. Suurin kunnia kuuluu luonnollisesti kaikille niille kansalaisille, jotka meille kirjoittivat.

Valtion tiedonjulkistamisen neuvottelukunta tuki kohdeapurahalla tämän teoksen toimittamista.

Sisällys

Esipuhe	9
Alkusanat	12
Et kuulu kohderyhmään	19
Köyhyys on ilomme, nuukuus intohimomme!	23
Yksin ilman hyvinvointia	27
Vielä eilen	32
Kesäkuun ensimmäinen lauantai	35
Köyhyys on	37
Köyhän elämää	42
Ei sen huonompi ihminen	43
Minusta tuli köyhä 20.8.2003	50
Lauseita köyhyyden tahmasta	53
Lapsettoman ja opiskelevan lesken tarina	56
Pimeyden sydän	59
Köyhyysrasismia	62
Köyhyydestä	63
Parempiakin aikoja on eletty – monologi vanhuudesta ja köyhyydestä	69
Syrjäytetyn tarina	72
Minun köyhyyteni	73
Pudokas	77
Yksinhuoltajan arkipäivän kokemuksia köyhyydestä	83
Sortumatta souda, vaik' ois vastatuuli	86
Minun köyhä, pieni maailmani	89
Allekirjoitusta vailla	95
Erään köyhän mielenterveyskuntoutujan tarina	98
Kerrottuna kuudella	104
Köyhä ei kuluta	109
Köyhän kengissä	116
Epätoivosta toivoon, toivosta elämään	119
Köyhyys ja minä = minä ja köyhyys – elämää Suomessa armon vuonna 2006	122

Ammattina opiskelu.	131
Elämän korkeakoulussa	138
Mitä mulle kuuluu? – Kolme kirjettä ystävälle.	144
Minun tarinani	148
Köyhyys arjessa.	150
Köyhiä? – Missä? Mekö?	153
Ja valtakunnassa kaikki hyvin.	158
Köyhyys	164
Rikkinäiset kengät	170
Humanisti-Hertan huono valinta.	173
Keskiluokkaisen köyhyyden kierre	179
Keskikesän juhlaa	185
Varjoja valossa	192
Köyhän päiväkirja	194
Köyhyys	200
Näin monta euroa.	203
Kokemuksia köyhyydestä	208
Ajatuksia suomalaisesta köyhyydestä	
lapsen ja aikuisen näkökulmasta (n. 1955–2007).	209
Äänetön köyhyys	216
Hyvin menee.	220
Köyhyystarinoita	224
Sentitön uneksija	234
Kokemuksia köyhyydestä	236
Amk-harjoittelusta köyhyyteen	240
Selkäsairaahan tarina	244
Yksinhuoltajan arkea.	247
Onnen sirpaleita	250
Elämästä pitää ottaa opikseen.	253
Köyhyyttä vai pienituloisuutta?	254
Taiteilijan tarina	266
Velkavaimon tarina	273
Köyhä, köyhempi, vapaa tutkija	277
Köyhä muttei kipee	279
Rahasta pahoinvointiin, rahattomuudesta sisäiseen rauhaan	281
Köyhä jälki.	283

Työssäkäyvä köyhä	287
”Tukka hyvin, kaikki hyvin?”	289
Köyhänä köyhien joukossa	291
Vailla vakinaista majapaikkaa kesällä 2005	294
Eläkettä odotellessa	300
Minäkö köyhä?	303
Kurkkupurkki	312
Vauvoja, opintoviikkoja ja tarjousjauhelihaa	320
Muuttopäivä	323
Vailla ihmisoikeuksia köyhänä ja työttömänä	330
Kuolinpaidassa ei ole taskuja	335
Miten kirkuvat köyhät	343
Monessa liemessä keitetty	345
Työryhmä	349

ESIPUHE

Suomenmaassa on jotain mätää

Tanskanmaalla on jotain mätää, tokaisi Hamlet. Siellä ei ole köyhiä. Pohjoismaiden Neuvoston kokouksessa kysyin viiden Pohjoismaan pääministereiltä kyselytunnilla, miten he pyrkivät puolittamaan maidsensa köyhien lukumäärän puoleen YK-tavoitteiden mukaisesti. Tanskan pääministerillä oli vastausvuoro: ”Meillä Tanskassa ei ole köyhiä”. Onnittelin häntä siitä, että Tanska on maailman ainoa sellainen maa! Kaikki poliitikot nauroivat.

Vuonna 2000 kolmannen vuosituhanen alkaessa maailman kansat antoivat julistuksen: köyhien määrä on puolitettava maailmassa vuoteen 2015. Suomi yhtyi innostukseen ja tukee tavoitetta.

Mutta kun katse käännetään kotimaahan, syntyy heti hamletmainen epäily. Eihän meillä ole köyhiä siten kuin Afrikassa. Luontais-taloudessa, rahatalouden ulkopuolella olet köyhä, jos et saa ruokaa, vaatteita, kattoa päällesi, puhdasta vettä, lapsille koulua. Puhutaan absoluuttisesta köyhyydestä, eletään alle dollarilla päivässä.

Rahataloudessa, jossa työllisyys on ollut korkea, sosiaalipolitiikalla ja sosiaalisilla tulonsiirroilla on pitkät perinteet, olet köyhä, jos sinulla ei ole riittävästi rahatuloja. Puhutaan suhteellisesta köyhyydestä tai tuloköyhyydestä.

Euroopan unionin määritelmän mukaan köyhyysrajan alapuolella elävät ne ihmiset, jotka saavat alle 60 % väestön keskinettotuloista kaikki tulonsiirrot mukaan lukien. Suomessa keskinettotulot ovat 1200–1300 euroa kuukaudessa, joten köyhyysraja on 700–750 euroa kuukaudessa.

Tämän rajan alla elää 12 % kansalaisistamme eli 600 000 ihmistä, joista köyhissä lapsiperheissä elää 100 000 lasta. Vielä kurjempi tilanne on niillä 150 000 ihmisellä, jotka saavat alle 40 % keskinettotuloista eli 500 euroa kuukaudessa.

Tuloköyhien joukkoon kuuluu työttömiä 120 000, eläkeläisiä 140 000, opiskelijoita 90 000, palkansaajia (osa- ja pätkätyöläisiä) 115 000, pienyrittäjiä 75 000 ja muita, esimerkiksi pelkällä toimeentulotuella eläviä 35 000.

Suomessa on tehty erinomaisia selvityksiä näistä ryhmistä ja köyhyydestä yleisellä tasolla, esimerkiksi professori Veli-Matti Ritakallion ja johtaja Mikko Kauton toimesta. Sen sijaan täsmällistä ohjelmaa köyhyyden puolittamiseksi ei hallitus tai yksikään puolue ole vielä tehnyt, mikä selittää ainakin osaltaan joidenkin puolueiden huonon menestyksen vaaleissa. Ovathan kyynisemmät jopa sanoneet: köyhistä ei kannata välittää, koska he eivät äänestä.

Melko varmasti kuitenkin tiedämme, että köyhyyden tekninen puolittaminen maksaisi ehkä noin miljardi euroa vuodessa, kun menneet veronkevennykset olivat siihen nähden kolminkertaiset.

Tämä kokoelmateos pukee suomalaisen köyhyyden eläväksi arjeksi, tavallisten kanssaihmistemme jokapäiväiseksi kokemukseksi. Kyse ei ole menneen pulakauden tai lama-ajan muisteluksista, vaan tästä hetkestä, joka ulottuu myös tulevaisuuteen.

Pohjoismaainen ”hyvinvointivaltiomme” ei näytä valoisaa puolta kaikille kansalaisilleen. Minimitoimeentulo ei salli yllätyksiä. Tiukassa taloudessa kotitalouskoneiden särkyminen voi kaataa budjetin. Eri tukijärjestelmien liitoskohdat vaativat tukien odottamista, viranomaisten päätökset voivat viipyä kohtuuttomasti. Varautumisen mahdollisuuksia ei ole.

Perinteinen sosiaaliturva on rakentunut perinteisten elämänmuutosten tukemiseen: lastenhoito, äitiys, sairaus, työttömyys, kuolema, leskeytyminen. Modernimpi uhka joutua vaikeuksiin – tai moniin vaikeuksiin samanaikaisesti – on avioero, joka jättää jälkeensä yksinhuoltajaperheen ja yksinäisen aikuisen, useimmiten miehen.

Kirja on myös kansanperinnekoelma tästä hetkestä. Millaisin keinoin äärimmäisen tiukassa tilanteessa selvitään? Kirjassa kiitetään kouluruokailua ja kirjastoa, jopa ulosottomiestä. Kirpputorit ja kier-

rätys ovat kunniaissaan. Leivotaan, ommellaan, paikataan ja kerätään luonnon antimia. Köyhtyä saa vaan ei laihtua, oli vanhan kansan sanonta.

On oireellista, että teos ilmestyy Marraskuun liikkeen 40-vuotisjuhlavuonna. Suomenmaassa on edelleen mätää.

Ilkka Taipale
sosiaalilääketieteen dosentti

ALKUSANAT

Tilastojen tuolla puolen

Tämä kirja on kirjoituskokoelma köyhyydestä nyky-Suomessa, köyhyydestä sellaisena kuin se todellisessa arkisessa elämässä koetaan.

Köyhyydestä puhutaan usein tilastotietojen ja numeroiden valossa, luokitellen ja ryhmitellen. Ainoastaan tilastotietoihin ja numeroihin perustuva ymmärrys irtautuu helposti arkitodellisuudesta. Tilastot eivät kerro yksittäisten ihmisten kokemuksista eivätkä siitä, minkälaista elämää ja arkea, minkälaisia elämäntarinoita lukujen takaa löytyy. Köyhyyssrajasta voidaan puhua euromääräisenä ilman, että pysähdytään miettimään, mihin köyhyyssrajan alittavat tulot tosielämässä riittävät.

Tämän teoksen sisältö on koottu Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailuun kesän 2006 aikana saapuneista teksteistä. Tiede, taide ja köyhä kansa ry:n järjestämän kilpailun tärkeimpiä tavoitteita oli lisätä ymmärrystä köyhyydestä tilastojen tuolla puolen. Kilpailuun osallistuneiden elämäntarinat avautuvat köyhäksi itsensä tuntevien kertomina, eivät tutkijoiden, asiantuntijoiden tai poliitikkojen tulkitsemina.

Ajatus köyhyyttä käsittelevästä kirjoituskilpailusta syntyi vuonna 2005 Ilkka Taipaleen myötävaikutuksella. Huhtikuussa Ilkka kutsui ystäviään ja yhteistyökumppaneitaan Kellokoskelle katsomaan arkan gelilaisen nukketeatteriryhmän esitystä, jossa rikkaan oligarkin tytär vaati itselleen kuuta taivaalta – luonnollisesti turhaan. Myöhäisemmillä tunteilla keskustelu siirtyi karumpaan osattomuuteen eli suomalai-

seen köyhyyteen. Syntyi idea köyhyysaiheisesta kirjoituskilpailusta.

Toiminnan tasolle päästiin vihdoin syksyllä 2005, kun Ilkka järjesti Mäntsälän pelloilla leikkimielisen kyntökilpailun. Traktorilla ajelun ohessa tämän kirjan toimittajat innostuivat ja päättivät toteuttaa idean. Kirjoituksia kerättiin vuoden 2006 keväästä saman vuoden syksyyn. Saapuneiden tekstien määrä yllätti työryhmän siinä määrin, että tekstien läpikäyminen päättyi vasta helmikuussa 2007. Maaliskuussa 2007 julkistimme kirjoituskilpailun tulokset. Kiitollisina havaitsimme, että kirjoituskilpailu sai huomiota lukuisissa tiedotusvälineissä. Oman työn ohella urakka on ollut aikaa vievä, mutta samalla hyvin palkitseva ja avartava.

Kirjoituskilpailuun lähetti tarinansa 850 ihmistä. Osallistuneiden suuri määrä paljastaa, että köyhyys on polttava, ajankohtainen ja monia koskettava ongelma. Kirjoituksia saapui ympäri Suomea, ja kirjoittajat edustavat monipuolisesti eri väestöryhmiä, kuten lapsiperheitä, yksinhuoltajia, mielenterveyskuntoutujia, pitkäaikaissairaita, pienituloisia työntekijöitä, pienyrittäjiä, velkaantuneita, pitkäaikaistyöttömiä ja eläkeläisiä. 1990-luvun laman varjo on pitkä, sillä joukossa on edelleen paljon laman köyhdyttämiä.

Kirjoitukset muodostavat arvokkaan ja mittavan aineiston suomalaisesta köyhyydestä. Näin laajaa omaelämäkerrallista köyhyyttä käsittelevää aineistoa ei ole Suomessa kerätty sitten Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Toimihenkilöjärjestöjen Sivistysliiton vuonna 1993 järjestämän Työttömän tarina -kirjoituskilpailun. Kirjoituskilpailun myötä kerätyn köyhyysaineiston pohjalta on suunnitteilla useita pro gradu -töitä ja jatkotutkimuksia.

Köyhyys on ilmiö, joka helposti piiloutuu hyvässä taloudellisessa asemassa olevilta. Taloudellisesti hyvin pärjäävillä ihmisillä on yhä vähemmän kontakteja pienituloisiin ja vaikeissa elämäntilanteissa eläviin ihmisiin. Hyväosaisten ja huono-osaisten kokemusmaailmat erkanevat toisistaan. Tämän kirjoituskokoelman yksi pyrkimys on tuoda köyhäksi itsensä tuntevat ja heitä paremmassa asemassa elävät ihmiset lähemmäksi toisiaan.

Kirjoitusten sisällöstä

Tyypillisissä kilpailukirjoituksissa kerrotaan siitä, miten köyhyys on tullut elämään ja kuinka köyhästä arjesta selvitään. Pienituloisen ihmisen elämän voi mullistaa äkillinen itsestä riippumaton muutos, kuten sairastuminen, työttömyys, avioero, leskeytyminen, pienituloisuus, pätkätyöt tai yrityksen konkurssi. Kertomukset paljastavat, ettei köyhyys useinkaan ole ihmisestä itsestään kiinni. Kirjoituksissa tulee esiin köyhyyden ylisukupolvisuus. Hyvin usein taloudellinen niukkuus jatkuu elämänvaiheesta toiseen. Tällöin vanhempien köyhyys näkyy jatkumona myös seuraavan sukupolven elämässä.

Tässä kirjassa köyhät ihmiset kertovat tarinansa arkipäivän pärjäämisestä, tarkoista kuukausibudjeteista, kohtaamastaan häpeästä ja siitä pelosta, että elämä suistuu raiteiltaan yllättävän kodinkoneen rikkoutumisen tai muun vastoinikäymisen takia. Kirjoituksista piiryy kuva siitä, mitä päivittäisessä elämässä tarkoittaa, kun minimitukia ei nosteta, vaikka yleinen hintataso nousee. Tarinoista hahmottuu, miten vaativaa on selviytyä arjessa, kun ei ole rahaa ruokaan, vaatteisiin tai perushygieniatarvikkeisiin.

Kirjoittajat kuvaavat elävästi arjen selviytymisstrategioita, joiden avulla he selviytyvät vähävaraisuudesta. Kirpputorit, punaisten hintalappujen metsästys, ilmaisharrastukset, ruokapankit, huokeat lounaat, palstaviljely ja kierrättäminen toistuvat kertomuksissa. Vähävaraisilta vaaditaan usein arjen tarkkaa suunnitelmallisuutta ja huolellisesti harkittuja ostoksia. Kertomukset rakentuvat selviytymistarinoiksi, joissa korostuu köyhien oma-aloitteisuus ja aktiivisuus: selviytyäkseen on välttämätöntä olla aktiivinen ja yritteliäs.

Monet kirjoittavat köyhyyteen liittyvästä häpeän tunteesta. Häpeää ja nöyryyttävyyttä koetaan hyvin usein sosiaalisissa suhteissa sekä esimerkiksi sosiaalitoimistoissa, kun toimeentulotukea haettaessa asiakkaan tulee esittää elämänsä tiliotteina ja tositteina. Kirjoittajat ovat kohdanneet tyyliä, syyllistävää ja ymmärtämätöntä palvelua myös muissa julkisissa palveluissa. Viime aikoina julkisessa keskustelussa on korostunut suhteellinen köyhyys: on esitetty, että nykyisin köyhiksi määrittyisivät kaikki ne, jotka eivät saavuta keskiluokkaista elämäntapaa vuotuisine ulkomaanmatkoineen, autoineen ja omakotitaloineen. Pääosa kirjoituksista kertoo kuitenkin syvemmästä köyhyydestä, kyvyttömyy-

destä tyydyttää elämän perustarpeita. Ei puhuta enää köyhyysrajan 700 eurosta vaan kaikkein vaikeimmassa tilanteessa elävistä. Kuukausittaisesta toimeentulosta saattaa vuokran ja pakollisten laskujen jälkeen jäädä käyttövaroja vain 70 euroa.

Kirjaan valitut tekstit edustavat kukin omaa erityistä tarinaansa, mutta ne ovat samalla myös koskettavia esimerkkitarinoita köyhän elämästä yleisesti. Kirjoituskilpailu on valikoiva tapa kerätä kertomuksia köyhyydestä. Mitä luultavimmin kaikkein huono-osaisimmat, kuten asunnottomat ja päihderiippuvaiset, eivät pue kokemuksiinsa kirjalliseen muotoon. Useissa kirjoituksissa väreilevä toivo ja korostuva omaaloitteisuus puhuvat sen puolesta, että kirjoituskilpailuun osallistuneet ovat selviytyjiä. Tämäkään kirja ei siis tavoita kaikkein heikoimmin pärjävien köyhien kokemuksia.

Kirjoittajat esiintyvät nimimerkeillä tai omalla nimellään. Taustatiedoista mainitaan sukupuoli ja ikä, mikäli kirjoittaja on ne tekstiinsä liittänyt. Vanhan ja nuoren tai naisen ja miehen kokemaa köyhyys on usein laadultaan hyvin erilaista, joten nämä taustatiedot ovat omiaan helpottamaan yksittäisten kertomusten ymmärtämistä. Kirjoittajia ei ole tässä kirjoituskokoelmassa ryhmitelty eri luokkiin koetun köyhyyden tai elämänvaiheen mukaan. Yksiselitteistä luokittelua on lähes mahdoton tehdä: sama ihminen voi olla yhtäaikaaisesti yksinhuoltaja, opiskelija ja velallinen. Tämän teoksen tekstit järjestettiin nykyiseen muotoonsa pikemminkin kirjallisin perustein. Jätämme koetun köyhyyden järjestelmällisen luokittelun ja analyysin tutkijoille.

Köyhyyttä voidaan vähentää

Suomi on tällä hetkellä vauraampi ja menestyvämpi kuin koskaan. Tästä syystä saatetaan ajatella, ettei Suomessa esiinny todellista köyhyyttä, ja että suhteellinen köyhyys johtuu ihmisestä itsestään. Taloudellinen menestystarina jättää herkästi varjoonsa tarinan toisesta, köyhtyvistä Suomesta.

Helposti unohtuu, että köyhyys ei ole ainoastaan taloudellinen asia. Köyhyydellä on laajempia vaikutuksia yksilön elämään. Taloudellinen niukkuus aiheuttaa häpeää, stressiä, ihmissuhdeongelmia, turvattuuden tunnetta ja altistaa sairauksille. Lapsiperheiden kokemaa köy-

hyys heijastelee usein pitkälle tulevaisuuteen heikentämällä seuraavan sukupolven toimintaedellytyksiä. Liian usein aikuisten ongelmissa suurimpia kärsijöitä ovat lapset.

Siinä missä taloudellinen niukkuus periytyy sukupolvelta toiselle, periytyvät myös muut toimintaedellytyksiä kaventavat tekijät. Peritty kulttuurillinen ja sosiaalinen pääoma antaa yksilölle voimavaroja myös taloudellisen asemansa turvaamiseen. Yksilöllä on vastuu itsestään, mutta olennaisempaa on kysyä: missä määrin yksilöllä on vastuu vähäisistä kulttuurisista ja sosiaalisista resursseistaan?

Nykyinen yhteiskunnallinen asenneilmapiiri ruokkii yhä enemmän taipumusta tehdä yksilöstä syyllinen omaan tilaansa. Samalla liian helposti unohdetaan valtiossa harjoitetun politiikan mahdollinen rooli köyhyyden, syrjäytymisen ja epätasa-arvon kasvattajana. Yhteiskunnassa esiintyvää köyhyyttä voidaan kasvattaa tai vähentää poliittisilla päätöksillä. Suomalaisen yhteiskunnan kivijalkana on viime vuosien lopun toiminut hyvinvointipolitiikka, joka on pyrkinyt antamaan tasavertaiset lähtökohdat ja säällisen toimeentulon kaikille syntyperästä riippumatta.

Suomessa on totuttu ajattelemaan, että hyvinvointivaltiomme tarjoaa poikkeuksellisen laajan sosiaaliturvan verrattuna muihin maihin. Kuitenkin taloudellinen panostuksemme sosiaaliturvaan jää jopa hie- man alle keskitason verrattaessa Suomea muihin vanhoihin EU-maihin. Vaikka sosiaalimenot ovat meilläkin kasvaneet, ovat useat muut maat suunnanneet lisää julkisia varoja kansalaistensa hyvinvointiin meitä nopeammin.

Yhteiskunnan tasolla köyhyyttä voidaan ehkäistä esimerkiksi takaamalla kansalaisille kohtuullinen vähimmäistoimeentulo, tarjoamalla laadukkaita sekä ilmaisia sosiaali- ja terveystalouksia, huolehtimalla maksuttomista koulutusmahdollisuuksista, kaventamalla väestöryhmien terveyseroja ja tarjoamalla kohtuuhintaisia asumismahdollisuuksia.

Ihmisarvo kuuluu kaikille. Tulo- ja hyvinvointierojen kasvaminen kuitenkin viittaa maailman muuttumiseen ja arvomaailman koventumiseen myös Suomessa. Tällainen muutos ei kuitenkaan tapahdu itsestään. Aina ja kaikkialla pätee totuus: ihmiset tekevät muutoksen.

Tämä kirja lahjoitetaan jokaiselle Suomen kahdellesadalle kansan-

edustajalle. Toivomme, että päätöksentekijät tutustuvat kirjoituksiin ja havahtuvat yhä vahvemmin myös köyhien ihmisten kokemuksiin. Kannustamme tähän kirjoituskokoelmaan tarttuneita kansalaisia otamaan rohkeasti yhteyttä oman alueensa kansanedustajaan. Kannustamme kysymään päättäjiltä: ”Tiedätkö, millaista on olla köyhä? Miten köyhät ihmiset otetaan huomioon harjoittamassanne politiikassa?”

Jokainen meistä voi vaikuttaa muutoksen suuntaan, ja silloin suuntana voi olla parempi maailma.

Kirjoituskilpailun järjestäjät Helsingissä heinäkuussa 2007,
Anna-Maria Isola, Meri Larivaara ja Juha Mikkonen

www.koyhyyskirjoitukset.org

Et kuulu kohderyhmään

1

Häpeän tunne nostattaa punan kasvoilleni. Tekee mieli kiskaista huppu kasvojen peitoksi. Katson tyhjin silmin edessä kiemurtelevaa jonoa ja toivon sydämeni pohjasta, ettei Helsinginkatua pitkin huristavassa loppumattomassa autovirrassa liiku ketään tuttua. Edessäni seisoo nuori äiti kahden pikkulapsen kanssa, heidän edellään mekastava ryypypyremppa ja heti takanani mietteliään näköinen mies siistissä mutta kuluneessa pikkutakissaan. Leipäjono. Miten ihmeessä olen päätenyt tähän?

Näen filminauhana sen kaiken. Elämäni työtilaisuus mainostoimistossa. Into oppia ja vatsassa hykerryttävä riemu, kun pitää kädessään painotuotetta, jossa näkyy omien käsien työn jälki. Tuntilaisuus, joka vakinaistetaan. Työpäivien piteneminen. Vihdoinkin omaa käyttörahaa, vaatteita, matkoja. Asuntolaina. Yhä piteneviä päiviä. Lopulta jysäys, joka herättää todellisuuteen seitsemännen vuoden aikana. Juuri se sykli, josta oppikirjat paasaavat. Katsoin peiliin ja ymmärsin.

Tajusin, että voisin toki jatkaa näin, mutta että sillä olisi hintansa. Olin valtiotieteen ylioppilas enkä tätä menoa koskaan valmistuisi. Kirjoitin koko pitkän päivän – mutta en gradua. Entäpä, jos haluaisinkin tehdä työkseni jotakin muuta? Entä sitten, jos Suomi kohtaa uuden laman? Silloin mainosväki lentää pihalle ensimmäisenä.

Heittäytyminen pyörremyrskyyn ja täyskäännös: irtisanoutuminen, asunnon myyminen, eroon lainoista. Koko omaisuus oli pian lainattu tai myyty kavereille. Takaisin luentosaliin. Takaisin köyhyyteen.

Säpsähdän mietteistäni, kun lämpimästi hymyilevä mieshenkilö ohjaa minut sisään. – Tässä saat kassin, hän sanoo. – Olet täällä varmaan ensimmäistä kertaa. Useimmat ottavat kassin mukaan jo kotoa. Äkkiä kassi on pullollaan leipää ja lihapullia, hernekeittopurnukkaa ja mansikkahilloa. Kaupanpäälliseksi vielä talvikengät pakkaskauden varalle. Tulvahdan täyteen kiitollisuutta. Siunattu Veikko Hursti ja hänen perikuntansa!

2

Lauantaina pyöräilen isän ja äidin luokse Espooseen. Matka on ehkä hitusen liian pitkä, mutta minulla ei ole varaa seutulippuun. Valitsen rantareitin ja esitän auringolle toiveen, että se pysyisi taivaalla mahdollisimman pitkälle syksyyn. Siten minäkin voisin käyttää pyörää mahdollisimman pitkään. Polkupyörä on köyhän paras kulkuväline.

Espoossa on varsinaiset kissanpäivät. Lämmin ateria odottamassa, televisio ja Hesari. Niitä on ollut hirmuisesti ikävä. Elän ilmaislehtien varassa. Luovuin melkein kaikesta, kun muutin pieneen vuokrayksistöön. Serkkutyttöhän sen asunnonkin minulle taikoi. – Tiedätkö, että Y-säätiöllä on paljon asuntoja, hän laukaisi ääneen, kun seisomme ruuhkaratikassa. – Y-säätiö, mikä se on? ihmettelin. Tartuin puhelimeen saman tien. Kahden kuukauden kuluttua järjestelin jo muuttoa. Köyhä aikuisopiskelija sopii heidän konseptiinsa kuulemma erittäin hyvin.

Istun pitkään vanhempieni pianon ääressä ja virittelen skaaloja. Ääni on vähän kesäterässä. Äiti on kuitenkin eri mieltä. – Sun ääni on kehittynyt vuodessa tosi paljon, hän väittää enkä ryhdy väittämään vastaan. Laulaminen on ihanaa. Se pitää minut hengissä nyt, kun ei ole varaa mihinkään muuhun. – Minä voin maksaa sinun laulutunnit tältä lukuvuodelta, hän lupaa. Vilkaisen häntä yllättyneenä, sillä olin ollut valmis luopumaan myös laulutunneista joksikin aikaa. – Maksat sitten takaisin, kun tilanne taas muuttuu, hän virnistää.

Espoossa reppuni täyttyy jälleen ruokatarvikkeista – on sekä murekettä että kotona leivottua omenapiirasta. Nyt pärjään pitkään. Lisäksi saan kolme banaaniatikkolista kirpparitavaroita, jotka Sami hakee autolla torstaina. Ollaan varattu kimpapöytä Valtterin kirpputorilta Vallilasta.

3

Pankissa luvataan siirtää opintolainan maksua eteenpäin, koska olen jälleen opiskelija. Korot on kuitenkin maksettava. Katselen kirjahyllyä sillä silmällä; saisikohan noista jotakin divarissa? Päädyn kuitenkin korulippaan sisältöön ja astelen päättäväisin mielin panttilainaamoon. Odotussalissa istuessani tuttu häpeän puna alkaa kohota kasvoilleni. Todistelen itselleni, että tässä ei ole mitään häpeällistä, mutta kehoni ei usko. Köyhyys on häpeällistä. Sillä tavoin olen näköjään oppinut ajattelemaan, vaikka koko ajatuksen myöntäminen harmittaa. Olin luullut olevani paljon vapaamielisempi, paljon avarakatseisempi.

4

Kirje, joka lopsahtaa luukusta, on lyhyt ja tyly. Anomuksenne sosiaalivastausta on evätty. Vereni kiehahtaa ja istun heti tietokoneen ääreen adrenaliinia puhisten. Mitään turvaverkkoja ei oikeasti ole olemassaakaan, ei enää tämän päivän Suomessa! Saat apua vain, jos satut kuulumaan oikeutettujen joukkoon. Minä en siis kuulu.

Annan koneen laulaa. – Olisin kyllä tullut paikan päälle selittämään tilannettani, mutta naisääni puhelimesta oli yksiselitteisen tinkimätön, kirjoitan. – Hän ei antanut minulle vastaanottoaikaa, ei vaikka kerroin, että minun olisi parasta puhua jonkun kanssa henkilökohtaisesti. – Hakemus on joka tapauksessa tehtävä kirjallisesti, hän painotti, kunnes taivuin. Eiköhän se onnistuisi minultakin, joka olen elättänyt itseni kirjoittamalla monta vuotta.

– Nyt voin tietenkin tehdä pika-analyysin tapahtuneesta ja todistaa oppineeni jotakin pääaineestani sosiologiasta, jatkan tietoisesti ilkeästi. – Kyseessä taitaa olla toiminnan rakenteeseen upotettuja piilofunktioita, joiden tarkoituksena on pienentää uusien asiakkaiden määrää. Tehdään jo ajan varaaminen vaikeaksi ja sitten evätään hakemus. Nämä toimenpiteet sinänsä lannistavat jo osan asiakkaista, väitän tiukasti ja jatkan tekstiä: – Tässä asetetaan vastakkain myös kunta ja valtio; että kenen rahoja mihinkin käytetään. Köyhä opiskelija ei kuulu oikein kellekään.

Istahdan jälleen pianon ääreen, tällä kertaa pienessä kodissani, josta melkein kaikki muut huonekalut on myyty. Pianosta en luovu, sen

päätin jo alussa. Vähän rock 'n' roll -tykitystä suoraan nuoteista, sen jälkeen Whitney Houstonin balladeja. Rauhoitun biisi biisiltä. Laulaminen on maailman parasta terapiaa.

5

– Tule viinille, ehdotan Samille puhelimessa. Tuhlasin seitsemän euroa Sunriseen. Tehdään ruokaa. Tänään on juhlapäivä.

– Aivan uskomatonta, puuskahdan, kun hän istuu siinä vastapäätä.
– Voitko kuvitella, että he muuttivat sossussa mielensä. En olisi ikinä arvannut, että sillä minun raivopäissäni kirjoittamalla kirjeellä olisi ollut oikeasti merkitystä.

Sami silittää kättäni. Hymyilen hänelle. – Se luukusta tullut tily kirje vaikutti täysin ehdottomalta. Ajattelin, että minulla ei ole mitään mahdollisuutta saada apua sosiaalitoimistosta. Halusin vain ilmaista heille, kuinka epäoikeudenmukaiselta moinen kohtelu tuntui. Nyt saan apua kahdeksi kuukaudeksi. Jee! Ja tiedätkö: sain joulutöitä postista. Lajitellen siellä öisin ulkomaille lähetettyjä joulukortteja. Varmaan kuolettavan tylsää työtä, mutta hei, siitä saa palkkaa, intoilen.

Sami katsoo minua pitkään. – Sä oot kyllä kulkeutunut kauas copywriter-vuosistasi mainostoimistossa.

– Niin, nyökkään. – Totta. Mutta katso näitä, sauhuan yhä ja näytän opintosuoritusotettani. – Viestinnän harjoitustöistä nelonen molemmista ja vitonen tentistä. Tää viestintä on mun laji. Malja sille! ehdotan.

- Entä gradu? kysyy Sami ilkkurisesti.
- Ei puhuta siitä tänään. Tänään juhliitaan.

6

Uusi tily kirje palauttaa minut maanpinnalle heti alkuviiikosta. Olin hakenut koulutusohjelmaan, jossa saatetaan keskeytyneet korkeakouluopinnot päätökseen. Hakemukseni oli hylätty. Tartun ärtyneenä puhelimeen.

– Koulutus on tarkoitettu työttömille työnhakijoille, selittää naisääni puhelimessa. No niin, enhän virallisesti kuulu työttömien kastiin.

Oma pykälien mukainen kategoriani on opiskelija. – Mutta, koetan tennistellä. – Enhän saa tukea mistään. Opintotuki on käytetty ja maksettu suurelta osin jopa takaisin. Pankista ei herunut senttiäkään lainaa, koska minulla ei ole työnantajaa. Aikuisopintotukeen en ole oikeutettu, koska minulla ei ole voimassa olevaa työsuhdetta. En saa edes työttömyyskorvausta, lataan naisäänelle.

– Valitan. Säännöt ovat sääntöjä, hän toistaa enkä osaa lainkaan arvata, mitä hän asiasta itse ajattelee. – Et kuulu kohderyhmään. Sitä paitsi näytät pystyvän opiskelemaan myös ilman tätä ohjelmaa.

Puristan puhelinta ja vilkaisen nopeasti pöydällä lojuvaa opinto-suoritusotetta. – Onhan se niinkin, vastaan hitaasti. – Olisin silti toivonut saavani vähän tukea ja jonkinlaista rahoitusturvaa, jatkan ja nielen kyyneleitä, jotka tulvivat jo pysähtymättömänä virtana. – Tämänäyttypinen elämä on vaan niin hirveän rankkaa. Ihan sikarankkaa.

Leena Korkeamäki

Köyhyys on ilomme, nuukuus intohimomme!

Vessapaperia, tosin sitä halvinta, mutta miten ihana onkaan mennä pöntölle, tehdä tarpeensa ja vetäistä puhdasta, kuohkeaa vessapaperia tukko käteensä ja pyyhkäistä paikat puhtaiksi... suurenmoisen suloinen tunne, minulla on vessapaperia!

Mielen aaltoliikkeitä laskujen kanssa: joskus niitä kerääntyy urakalla, joka päivä, parhaana monta – tekisi mieli polttaa koko kasa! Jos olisikin puuhella tai -uuni... tai no, jo pelkkä ajatuksella herkuttelu tekee hyvää... kiäh-kiäh! Välillä annan laskupinon kasaantua muutaman sentin korkuiseksi: herään öisin ja mietin laskuja, maalaan piruja seinille luottotietomerkinnoista, ulosottomiehen kirjeistä... APUA! Yöllä vannon, että heti aamulla alan selvittää laskupinoa ja soitan eri yrityksiin ja pyydän lisää maksuaikaa, tai (yäk!) perintätoimistojen karhuihin maksusuunnitelmaa, mutta seuraavan päivänä en jaksakaan, en saa mitään aikaiseksi... Tätä masokistista menoa jatkuu päiviä. Pelkään myös postintuloa, montako laskua taas. Tai jos saan puhelinlaskun, en

pilaa viikonloppua avaamalla ja kauhistelemalla sitä.. siirrän sen seuraavaan viikkoon tai kukaties odotan, että lasku on muuttunut karhuksi.

Mutta tulee se päivä, jolloin on perattava se helvetin laskupino. Pyörin ympäri asuntoa, teen muka jotain tähdellisempää ensin: vatvon, mietin, katson ikkunasta pihalle, selaan teksti tv:n uutiset, luen vielä kerran sähköpostit ja avaan sitten sen kauhujen kaapin. Otan viimeleän ilmeen, en ajattele mitään, jäädytän tunteeni ja alan tutkia laskuja, karhuja, perintätoimistojen laskuja, ulosottoviranomaisen kirjekuoria kuin ne olisivat vain papereita, joissa on mitänsanomattomia merkintöjä. Osasta on alkuperäiset laskut revittävä, koska karhu ovat jo saapuneet, osa jää hautumaan, koska karhua ei ole vielä tullut, perintätoimistojen papereita käsitellään äärimmäisellä huolellisuudella: ne ovat aina kasan päällimmäisenä ja aina jonkinlaisena painajaiskuvana päässä, etteivät vain missään nimessä unohdu. Laskut "inventoidaan", pinotaan eri kasoihin nopeasti (kun työn touhuun nyt päästiin!), summat eivät tunnu missään (onhan nämä hoidettava, ja jos rahat riittävät, hyvä niin, ei väliä, vaikka yli ei jäisi rahaa ruokaan, bensaan tai muuhun, laskut ovat nyt pääosassa!!). Kiireellisimmät laskut otetaan mukaan tietokoneen viereen, kirjaudutaan nettipankkiin ja maksetaan. Täysin ilman tunteilua... ei tunnu missään! Ja jos tilillä on vielä rahaa, maksetaan muutama, joista eräpäivä on jo mennyt tai se on ihan hollilla tulossa... Suorituksen jälkeen olo tuntuu mahtavalta... kuin olisin tehnyt miljoonaluokan yrityskaupat tai vastaavaa.. olen suoriutunut todella vaativasta tehtävästä ja olen iloinen ja ylpeä... voisinpa lähteä vaikka kaupungille (jos autossa on bensa).

Voi vihne, valittaja-ystäväni riehui ja raivosi, kun mies ei ollut maksanut eilen laskuja, joissa oli ollut juuri eilen eräpäivä!! Mitä heistä nyt ajatellaan... Hmm... murheensa kullakin.

Hammaslääkärissä: Herään aamulla työttömyyteeni, juon kahvit, luen lehden, katson netistä muut maailman uutiset ja luen sähköpostini... kelaan vähän päivän asioita... hei, tänään on 24.4... mitäs silloin..? Tänään on hammaslääkäri klo 10.40! Tieto iskee kuin lapio ohimooni. Minulla ole senttiäkään rahaa.. toki lääkäristä saan aina laskun pitkällä maksuajalla (ymmärtävät, inhimilliset ihmiset!) mukaan, mutta kuinka pääsen kaupungille. 6 km keskustaan, ehkä en nyt käve-

le eli ongelmana on bussilippu. Etsin asunnon joka sopukan: keittiön työtason, eteisen pikkuhyllykön, laukkujen (2 kpl) joka taskun, takkien taskut, pojan huoneen hyllyt (anteeksi...) ja löydän vähän yli euron rahaa! Ja sitten muistan: minulla on ammoinen Casino-arvan voitto lunastamatta! 4 euroa! Olen pelastettu! Käyn lunastamassa voittoni juoksujalkaa läheisellä Ärrällä ja nyt minulla on koossa rahat linja-autokyytiin käydä paikkaamassa hampaani. Enhän voinut perua lääkäriä enää samana päivänä, koska siitä olisi jo mennyt joku maksu.

Työelämässä (osa-aikainen työ, samalla ison ja kalliin vuokra-asunnon loukussa, palkasta puolet vuokraan): pahimpia tuntemuksia sain työpaikkaruokailusta. Lähin työkaverini ei varmaan koskaan ole joutunut venyttämään penniä, eikä hänellä tuntunut olevan muutenkaan minkäänlaista empatiakykyä, eli en täysin voinut koskaan kertoa, millaisessa ahdingossa todellisuudessa elin sen koko työssööloajan (14 kk). Kun menimme ruokalaan, työparini aloitti jo työhuoneessa hehkuttelun ja huokailun, mikä kauhea nälkä, ja mitähän hyvää siellä on tänään tarjolla (hän on todella perso herkuille). Ruokalassa vielä lisähössötykset huutelemalla jo ruokaileville työkavereille, mitä on ruokana ja onko hyvää, kannattaako ottaa..? Minun vakioannokseni (ellen tuonut kotoa salaattia, eilisiä tähteitä, voileipiä) oli kahvi/teekuppi ja kaksi sämpylää, taisi maksaa yhteensä 60–80 senttiä. Sen pystyin uhraamaan, jotta pääsin mukaan tuohon sosiaaliseen kanssakäymiseen... vaikkakin sain monet leikkimieliset naljailut “Tuollako meinasit elää”, “Ollaanko sitä laihiksella?” Vastasin monesti että “Tarkan euron talous menossa” tai “Kotona teen kuitenkin iltaruuan pojalle, en kehtaa nyt syödä” Ajattelin: Luoja, heillä on rahaa lounaaseen JOKA PÄIVÄ, uskomattomia Kroisoksia!

Lisää työelämästä: sain toimia sivutoimisena tuntiopettajana pari talvea, työtä varten hankin Anttilan alennusmyynnistä (mainostako?!) pitkähihaisen, huolettoman puseron, hinta 10,60 euroa. Käytin tuota puseroa liki joka kerta opettaessani (kurssit ja kurssilaiset vaihtuivat, samat oppilaat näkivät minut tuossa paidassa vain muutaman kerran – minun onneni!). Eli helpolla laskutoimituksella saisin selville, kuinka edulliseksi minulle tuli työvaatteiden hankkiminen lukukautta kohden.

On sitä rahaakin ollut! Viimeisimmästä työpaikasta lähtiessäni sain

kesälomar rahat lopputilin maksun yhteydessä. Olin rikas (= lue: minulla oli liki 2000 euroa rahaa ja vuokra 470 euroa + laskut, mutta jäihän tuosta silti). Liki pari kuukautta vain hummasin: ostin itselleni kahdet housut, rintaliivit (nyt omistan kahdet!) paidan, pojalle kenkät, tankkasin autoa elvistellen aina 20 euron setelillä, ostin kaupasta ruokaa ilman alustavaa tarjousten vertailua (edullista ostin toki silti) jne. MUTTA! Elämä tuntui kummalliselta, liian helpolta, siinä ei ollut "tatsia", tuntui jotenkin ihan lällylle mennä vaan kauppaan ja ostella tavaroita – tuntui siis ihmeelliselle (olinhan kituuttanut edelliset viisi vuotta: opiskellut neljä ja ollut vuoden työttömänä eli kituutus oli ns. verissä). Jotenkin en pitänyt olotilastani, mutta sitten rahat loppuivatkin ja tuttu köyhyys saapui taas taloon... Saateri sentään, se pitää ihmisen virkeänä ja iskussa! Miten hykerryttävää on joskus elää pari, kolme päivää vaikkapa 10 eurolla, miettiä tarkkaan mitä ostaa ja mistä, saada oudon masokistisen tyydytyksen, kun et kuolekaan poikasi ja kissasi kanssa nälkään.

*

Pieniä arkipäivän köyhyyspipanoita, sattumia elämän varrelta. En halua toki antaa mitään nimi nimi -kuvaa elämäni köyhistä ajoista, mutta kun olen optimistinen ja positiivinen luonteeltani, melkoisen ahdingonkin voi kääntää jollakin kummallisella tavalla vahvuudeksi. Totta kai olen monet kerrat itkeä tihrustanut, stressannut, viettänyt unettomia öitä, tuntenut sen inhottavan ahdistus-painon rinnassa, toivonut lotto- tai edes arpajaisvoittoa, elätellyt toiveita rikkaasta Amerikanserkusta – ihminen on sitkeä otus! Ei aina ole hampaita naurattanut, mutta huumorinkukka rinnassa jaksaa outojakin asioita.

Olen 45-vuotias, kolmen lapsen äiti, myös kolmen lapsenlapsen isoäiti. Olen opiskellut kaksi ammattia, tehnyt ikäni töitä ja ollut toistakymmentä vuotta yksinhuoltajana. Mukavat lapseni ja nyt nämä pienimmät antavat ihmeellistä voimaa ja toivoa huomisesta.

Ihminen selviää ihmeen vähällä rahalla ja tavaralla – elämä tuntuu selkeältä ja siinä on makua, kun keskitytään olennaiseen eli ihmiseen!

Seija, 46 v.

Yksin ilman hyvinvointia

Suomalaisesta köyhyydestä puhuttaessa päällimmäinen ajatukseni on, että liian monet taloudellisesti hyvinvoivat kansalaisemme ovat ”tietämättömyyden verhon takana”. Heille Suomi on hyvinvointivaltio, jossa älykäs ja koulutettu tai muuten fiksu ja yritteliäs kansalainen pärjää aina ja häntä tuetaan ja taloudellisen epäonnen kohdatessa kyseessä on yksittäinen poikkeustapaus.

Myös minä olen kasvanut turvalliseen ja lohduttavaan ajatukseen, että Suomi on hyvinvointivaltio ja että täällä kyllä pidetään huolta vähäosaisista ja heikommista. Opiskelin yliopistossa seitsemän vuotta kulttuurialaa. Opiskellessa minusta tuntui, että olen yksi niitä harvoja siunattuja, joka on löytänyt oman polkunsaa – ammattialan, joka inspiroi syvästi ja jossa on edellytykset kehittyä asiantuntijaksi. En halunnut tehdä töitä opintojen ohessa, koska halusin antaa 100 % huomiostani ymmärrykseni ja tietojeni kartuttamiseen. Sainkin erittäin hyviä arvosanoja ja palautetta tekemisistäni. Työnteosta pidättäytymiseen vaikutti myös suuret henkiset haasteet henkilökohtaisessa elämässäni.

Hieman ennen yliopistosta valmistumista muutin yhteen pitkäaikaisen kumppanini kanssa. Pian sen jälkeen selvisi, että minä en ole oikeutettu Kelan työttömyyspäivärahaan, koska en ollut tehnyt tarpeeksi töitä opintojen aikana ja koska avomiehelläni oli ’liikaa’ tuloja. Taisin itkeä viikon. Mietin, pitääkö minun luopua yhteisen elämän ajatuksesta vai vaatia köyhäilystä työelämään juuri siirtynyttä keskituloista miestäni luopumaan osasta tulojaan minun hyväkseni. Minusta tuntui kohtuuttomalta vaatia miestäni elättämään minua, koska myös hän oli opiskellut antaumuksella ja pitkään ja mielestäni ansaitsi kohtaamansa taloudellisen hyvän. Toisaalta eihän se hänen syynsä ollut, että minä en onnistunutkaan valmistuttuani saamaan töitä. Miksi häntä pitäisi rangaista tästä?

Ennen kaikkea kyselin kovaan ääneen: missä ovat minun yksilön oikeuteni? Minä olin tehnyt kovasti töitä sen eteen, jotta voisin antaa oman ’osuuteni’ suomalaiseen yhteiskuntaan. Kenen syytä oli se, että valmistuin ammattiin, jossa ei olekaan töitä? Olisiko minun pitänyt 22-vuotiaana itse ymmärtää, että koulutukseni merkitys tulee olemaan vain ”itseni sivistäminen itseni vuoksi”. Mikä on koulutuksen tarjoajan

vastuu tällaisessa tilanteessa? Minusta koulutuksen tarjoaminen pitää sisällään lupauksen sen käyttökelpoisuudesta ja tarpeellisuudesta. Jos koulutusta siis tarjotaan ja henkilö suorittaa koulutuksen kunnialla, eikä yhteiskuntamme päättäjien velvollisuus ole ottaa vastuuta siitä, ettei töitä löydykään? Eikö 'tarpeettomia' koulutuksia pitäisi vähintään lakkauttaa? Joskus on kuitenkin mahdotonta ennustaa tulevaa, kuten laman vaikutusta kulttuurialaan. Silti minusta vastuun ottaminen tilanteesta olisi ollut sitä, että elämästäni olisi tuettu taloudellisesti, kunnes löydän työtä tai olen koulututtanut uudelle alalle. Minun tapauksessani vastuu ja seuraukset tarpeettomasta koulutuksestani sysättiin kuitenkin avomiehelleni.

Kuusi vuotta yliopistosta valmistumisen jälkeen taloudellinen tilanteeni on lopulta kääntymässä voiton puolelle. Silti edelleen tunnen surua ja lievää katkeruutta siitä, että minä jäin niin kovin yksin ilman hyvinvointia ja minulla ei ollut arvoa yksilönä yhteiskunnan silmissä. Ajatus Suomesta hyvinvointivaltiona tuntuu edelleen huijaukselta. Ehkä Suomi on joskus ollut hyvinvointivaltio, mutta laman seurauksena raha on ollut tiukassa niin monessa paikassa, mikä yhä vain tuntuu johtavan siihen, että säädöksiä kiristetään. Toisin sanoen yhä tarkemmin vahditaan sitä, ettei kukaan pysty käyttämään sosiaaliturvajärjestelmää hyväksi. Tämän seurauksena yhä useampi kansalainen tipahtaa täysin sosiaaliturvan ulkopuolelle, niin kuin minä.

Minä en pystynyt luopumaan yhteisen elämän ajatuksesta, mutta en myöskään vaatimaan avomieheltäni, että hän elättäisi minua. Mieheni kuului myös siihen joukkoon ihmisiä, jotka ajattelevat, että lausahdus ”mulla ei ole yhtään rahaa” tarkoittaa oikeasti sitä, että on tullut tuhlattua liikaa. Näin jälkikäteen huomaan, että älykkäältä mieheltäni puuttui annos tunneälyä. Hän maksoi kyllä osuuteni vuokrasta, mutta muuten olin omillani. Minä en siis pystynyt vaatimaan häneltä itseni elättämistä, kun se ei minusta hänelle kuulunutkaan, eikä hän ymmärtänyt minun olevan oikeasti rutiköyhä. Edessäni oli armoton köyhyys muutaman vuoden ajan.

Mitä tekisit, jos sinulla olisi katto pään päällä, mutta ei yhtään rahaa elämiseen seuraavan puolen vuoden aikana? Tällainen jakso tapahtui tuon muutaman vuoden jakson aikana. Nyt tämä aika elämästä on osittain hämärän peitossa. Muistan kyyneleitä peiton alla. Yrityksiä iloita

siitä, että mieheni oli saanut hankittua jonkin pitkän aikaa toivomansa laitteen. Kiitollisuutta äidille satasen seteleistä. Ruokakaappien kaivelemista epätoivoisena. Toiveita, että kadulta löytyisi rahaa. Surua siitä, ettei ollut varaa matkustaa katsomaan kummilasta. Muutaman hassun olut- tai viinipullon kiikuttamista viikonlopun jälkeen kauppaan. Pyörällä ajoa sateisena syyspäivänä ilman sadetakkia. Niin suurta häpeätä, että kahvilassa en kehdannut sanoa ystävälleni, että juon vettä, koska minulla ei ole rahaa teehen. Kuumeista pohdintaa, miten saisin rahaa kuukautissuojiiin ja särkylääkkeisiin. Rahattomuuden vuoksi kotiin jäämistä miehen lähtiessä viikonloppuna ulos rentoutumaan. Ei-korvattavan erikoisruokavalioni kiroamista.

Tiedän, miten selvisin tuosta ajasta. ”Jos teen töitä vaikkapa 12 tuntia päivässä ja menen sitten nukkumaan, en ehdi murehtimaan sitä, miten selviän seuraavana päivänä.” Täytin elämäni työnteolla. Valitettavasti suomalainen yhteiskunta ei tukenut yritteliäisyyttäni. Jos ehdin viikossa valmistelevaan kahden tunnin luennon, sain palkkaa kahden tunnin opetustilanteesta eli noin 600 markkaa kuukaudessa. Yritin kovasti päästä töihin omalle alalleni, niinpä ainoa työ, mitä löysin, oli opettajan työ freelancerina. Tulot olivat kuitenkin kovin epäsuhteessa työmäärään. Toiseksi ilman työsopimusta ja työsopimuksenkin kanssa oli aina mahdollista, että kuukauden verran työstämäni kurssi ei toteutunut. Jouluna ja pitkänä kesäkautena ei ollut alani kouluissa opetusta. Kesät menivät ilman lomaa, koska valmistelin opetusta maksimoidakseni talven tulot. Päätäväisyyteni selvitä ja löytää paikkani oli silti tuskaani suurempi.

Sitten erosin miehestäni. Köyhyys ei silti päättynyt, vaan uudenlaiset huolet seurasivat elämääni. Tästä huolimatta olin suunnattoman kiitollinen yksilön oikeuksieni palauttamisesta: Kelan päivärahasta, toimeentulotuesta ja asumistuesta. Nyt köyhyysjaksot eivät enää kestäneet puolta vuotta, vaan korkeintaan muutamasta viikosta muutamaa kuukauteen. Minua auttoi aina jaksamaan tieto, että jossakin vaiheessa rahaa tulee tilille.

Kuuden sadan markan kuukausituloista oli seurauksena se, että ennen Kelan päivärahan hakemista minun oli saatava palkkalaskelma tai useita laskelmia, jotka tulivat muutaman viikon tai jopa puolentoista kuukauden päästä opetuksen päättymisestä. Ennen toimeentulotuen

hakemista minun oli puolestaan odotettava Kelan päiväraha- ja asumistukipäättöstä. Tämän seurauksena tulot tulivat vähissä erin pitkin kuukautta ja toisinaan ensimmäinen 'erä' ei riittänyt edes vuokran maksuun. Kun viimeinen erä saapui, se oli mahdollista käyttää ruokaan. Mikäli palkkalaskelma syystä tai toisesta viivästyi byrokratian tai inhimillisen erehdyksen johdosta, koko rakennelma kaatui. Joskus olin tämän seurauksena pari kuukautta ilman rahaa elämiskuluihin ja vuokrat rahatkin olivat osittain lainattuja.

Tarvitsin edelleen kekseliäisyyttä selvitäkseni elämisestä, sillä esimerkiksi kirkon ruoka-apua en pystynyt käyttämään hyväkseni erikoisruokavalioni vuoksi. Terveystilani vuoksi en voinut myöskään tehdä ulkotöitä, pölyistä tai raskasta sisätyötä. Väliaikaisen ei-ammattialani työn tekemistä vaikeutti myös eettiset vakaumukseni ja lähipiirissä näkemäni kokemukset siitä, miten väliaikaisen työn seurauksena oman ammattialan työn saaminen lipuu yhä kauemmaksi.

Keinot ovat monet. Kerran esimerkiksi lähdin treffeille, koska mies lupasi tarjota minulle aterian. Kävin 'ilmaisissa tilaisuuksissa', joissa jaettiin materiaalia, jonka saatoin myöhemmin myydä divariin. Osallistuin lomamatkojen esittelytilaisuuteen, koska lähtiessä sai palkkiona lahjakortin. Monesti myös oma avuliaisuuteni palkittiin. Kerran seisoskelin kadulla odottamassa ystävääni, joka oli karkkikaupassa. Viereeni tuli vanhempi rouva, joka etsi tietä ystävänsä juhliin. Osoite ei täsmännyt ja kehotin häntä soittamaan ystävälleen. Tarjosin omaa matkapuhelintani hänelle. Puhelun jälkeen rouva kiittollisena tarjosi minulle viiden euron seteliä. Kieltäydyin niin isosta summasta ja hän sanoi antavansa minulle muutaman kolikon. Kun hän oli lähtenyt ja katsoin käteeni, siinä oli enemmän kuin viisi euroa. Se oli kohtuuttoman paljon lyhyestä puhelusta, mutta minä sain kaupasta leivän ja pari muuta tuotetta. Olin suunnattoman kiittollinen.

Tilanteeni parani kuitenkin vähitellen. Jossakin vaiheessa siirryin ansiosidonnaiseen päivärahaan, jolloin 'toinen rahaerä' oli suurempi. Muutaman vuoden päästä työtuloni kasvoivat, kun uudelleen luennoitava opetusmateriaalini kasvoi ja enää ei tullut lainkaan kolmatta tai neljättä erää tuloista. Monesti uskoni yritteliäisyyteeni oli kuitenkin koetuksella, sillä ensimmäisenä vuonna Kelan päivärahan maksatuksen alkamisesta työ ei lisännyt nettotulojani lainkaan. Palkkatulojeni

ja päivärahan jälkeen olin silti vielä oikeutettu toimeentulotukeen. Ansidonnaisen päivärahan alkamisen jälkeen esimerkiksi 600 markan kuukausituloni kasvattivat nettotulojani noin 180 markkaa, mikä tuntui kovin kohtuuttoman pieneltä summalta pitkistä työviikoista. Tätä vaihetta kesti useita vuosia. Pienet lisäykset nettotuloihin menivät lähinnä monipuolistamaan ruokavaliotani. Kun nettotulot kasvoivat, aloin maksaa opintolainojani. Isompien hankintojen tekeminen oli silti lähes mahdotonta. Sateessa pyöräily jatkui. Nyt toivon, että tämä vaihe on lopullisesti ohitse.

Köyhyys on kuitenkin kasvattanut minua ihmisenä valtavasti. Olen oppinut olemaan kiitollinen pienistäkin hyvistä asioista. Elämänarvoni ovat asettuneet mielestäni oikeaan järjestykseen. Arvostan itseäni ja muita ihmisiä ennen kaikkea sen perusteella, miten hyvä olen ihmisenä – miten suhtaudun muihin ihmisiin. Minusta on tullut muun muassa empaattisempi, hyväntahtoisempi, auttavampi ja suvaitsevaisempi ihminen. Köyhiä (ja rikkaita) ihmisiä kohdatessani en enää missään määrin mittaa heidän arvoansa taloudellisen menestyksen perusteella, vaan katson heidän ihmisyytensä ja arvotukseni nousee sen pohjalta. Ennen kaikkea olen oppinut luottamaan siihen, että 'elämä kantaa'. En enää murehdi huomisesta, vaan uskon elämän hyvyyteen ja siihen, että jokin 'hyvä voima' on kanssani. Olen siis aina jotenkin selvinnyt, siksi minusta on tullut optimisti, elämän ylistäjä ja elämästä iloitsija. Olen kiitollinen siitä, että saan elää.

Minusta jokainen ihminen on arvokas. Minusta hyvinvointivaltio tarkoittaa sitä, että jokainen voi kokea olevansa turvassa ja hyvinvoiva. Minusta se, että yksi ihminen tipahtaa sosiaaliturvan ulkopuolelle ja samanaikaisesti kymmenen ihmistä ei pysty 'käyttämään järjestelmää hyväksi', on monin kerroin epäeettisempää kuin tilanne, että sen yhden ihmisen elämä on turvattu ja arvossa pidetty, vaikka samanaikaisesti kymmenen on pystynyt 'käyttämään järjestelmää hyväksi'. Minusta hyvinvointivaltion mittarina voi pitää sitä, minkälainen määrä ihmisiä jää sosiaaliturvan ulkopuolelle.

Nimim. Kyllä aurinko vielä joskus risukasaankin paistaa
Nainen, 35 v.

Vielä eilen

Vielä eilen pyörimme
iloista valssia
pitkin askelin
ahmimme elämää
Matkalla Timbuktuun tai Mombasaan
otsa otsassa
huuli huulessa
kahdestaan
sinä ja minä

Nyt istun lahoilla rappusilla ja harakatkin nauravat meille.

Onneksi taivas on lakannut parkumasta, eikä meillä sada enää kirosanoja ja rukouksia irvokkaasti sekaisin. Olen kuivunut kasaan. Ei kuolleen ruumiini yli vannottiin, mutta se vain tuli ja vei meiltä kaiken. Ei elämää sentään, vaikka vähältä piti sekin

Nyt on mieli synkkä, miehellä vielä synkempi. En tiedä, mitä hau-too puhumattomassa päässä. Minun on pakko jaksaa pönkittää kahta elämää eteenpäin vähillä voimilla ja pienellä eläkkeellä ja vielä pienemmällä miehen sairauspäivärahalla.

Olen istunut näillä rappusilla ennenkin. Istuin silloin maailman kaunein kukkamekko päälläni. Äiti oli ommellut. Silloin hymyilin. Isä ja äitikin hymyilivät. Ja raput olivat aivan uudet. Meillä syötiin kaura-puuroa ja soossiperunaa, ja nälkä lähti aina tiehensä.

Äskettäin oli työn ja yrityksen hautajaiset. Ei meillä ollut niihin asioihin mitään sanomista. Niin vain tapahtui kuin painajaisessa. Ei kukaan meitä kuunnellut. Korot vain nostettiin taivaisiin ja devalvaati-otsunami vyöryi yhtenä yönä meidän yli. Se pyyhkäisi meidät hetkessä nollan huonommalle puolelle ja viiden vuoden velkajärjestelyyn. Aut-tajat ja kriisiapu vaikenivat.

Usein tulee ikävä entiseen kotiin, joka meiltä lain voimalla ryös-tettiin ja lahjoitettiin rahan luokse. Näen usein painajaista. Ostajat

tulevat väkisin meille, nuuskivat ja koputtelevat seiniä. Vääränväristä on meillä kaikki ja ruohossa on kuivuneita laikkuja. Huudan niille Du Dieb, Du Räuber ja herään hikisenä. Tulee ikävä pihaa ja kukkia ja itse rakentamaa tupaa. Siellä lapsemme kasvoivat, oppivat uudet sanat ja monet pelletemput. Nyt he ovat omilla jaloillaan, mutta saivat kärsiä aikansa meidän onnettomuudesta.

Istun ja mietin, miten viime talvi meni tässä harakanpesässä. Asuimme yhdessä huoneessa. Kannoin puuta kuin rahtiruuna. Lämmitimme, mutta yläpohja oli kuin seula ja imi lämmön kuutamolle.

Täytyis purkaa ja lisätä purua. Niin täytyis, kunhan jaksaisimme. Täytyis saada tarvikkeita rautakaupasta, mutta ei ole riittävästi rahaa. Pussi purua kerran kuussa, mutta sillä vauhdilla syyspakkanen ehtii pujahtaa taas tupaan. On pakko saada purut vaikka velaksi.

Emme saaneet. Nimi oli pilalla. Tähtiluokitus näkyi. Ei luottoa. Vie-
reisenkin kassan herra hymyili, kun toisella puisteltiin meille päätä. Tun-
tui kuin olisimme seisoneet alastomina yleisön edessä. Pilkattavana.

Haimme korjausavustusta, mutta rahan saanti kesti. Saimme kui-
tenkin myöhemmin välttämättömään. Katto, lämpöeristys uusittiin ja
tuvan alas pudonnut lattia korjattiin. Myöhemmin vielä ulkoseinien
eristystä lisättiin ja saimme sisävessan ja suihkun. Masennuspillerei-
den kulutus putosi puoleen. Mieskin hymyili muutaman kerran sen
sijaan, että olisi murahtanut: joo, mutta.

Lasken robottimaisesti rahat joka päivä ja kirjaan menot ja sähkö-
mittarilukeman vihkooni. Mihin minun eläkkeeni ja miehen pieni päi-
väraha riittävät? Sähkö, puhelin ja auto on pakko pitää, itse kasvattamia
perunoita ja porkkanoita, metsästä marjoja ja sieniä, hernekeittoa, kau-
rapuuroa ja jauhelihaa kaikissa yhdistelmissä. Vaatteita kirpputorilta.

Yksinkertaisuus palaa taloon. Ei erikoisuuksia, mitä kaupanhyllyt
notkuvat. Ne on tarkoitettu niille, joilla on rahaa. Älä koske, tulee säh-
köisku sormilleni. Se ei kuulu meille. Myönteisesti ajatellen säästymme
rihkamoitumiselta. Emme me ylellisiä olleet edellisessäkään elämässä,
puolustaudun.

Autovanhukseen on saatava bensaa ja sitä olisi pidettävä hyvänä,
ettei kävisi lakkoon. Lääkäriin ja terapiaan on päästävä ja joskus kaup-
paan. Asumme kaukana kaikesta paitsi korvesta. Yleisiä kulkuneuvoja
kulkee tosi harvoin. Olis kiva jokus irrottaa arkipölyt kengistä ja poike-

ta syömässä. Ymmärrän, se on meille liikaa. Tekis mieli mennä teatteriin katsomaan hullun hauska komedia tai pramea musikaali. Ei sittenkään. Tekis mieli nukkua kuukausi tai harpata viisi vuotta yli tai ottaa päivän känni, mutta milläs otat. Pitäis tehdä kiljua, mutta siitä tulee pää kipeäksi. Hirttosilmukka sattuis vain hetken, mutta nykyinen kurimus tuntuu ikuisuudelta. Olen kuitenkin utelias olio. Haluan katsoa näytelmän loppuun. Olen tämän näytelmän sitkein päänäyttelijä, ja näytelmä on faktaa, vaikka tässä on uskomattoman paljon unenomaisia piirteitä. Jonain päivänä posti tuo taas kirjeen, että olemme jollekin ulkomailla olevalle Arsenaalille velkaa uskomattomia summia korkoja ja korkojen korkoa. Emme ole tavanneet, ajattelen, mutta pelkään usein mennä hakemaan postia. Sydän hakkaa kuin sik sak singer.

Keitän taas kaurapuuroa puuhellalla. Samalla lämpiää koko mökki. Tämä on minulle ikiomaa aikaa. Tässä äitinikin keitti. Samalla lämmitti mökkiäkin. Välillä piti sylissä pientä tyttöä.

Mies on pyrkimässä hammaslääkəriin. Ei ole rahaa. Maksusitoumista ne tivaavat. Mies vaeltaa luukulta luukulle, etsii papereita tai oikeastaan minäkin joudun etsiväksi. Hän vain sotkee niitä. Poski on kuin viimeisillään punainen asteroidi. Räjähää, ei räjähdä tai poks.

Puurokauha on pysähtynyt. Tunnen oudon hajun nenässäni. Joku palaa, palaa pohjaan. Tajuan. Puuro ja viimeiset ryynit. Mukana ovat yrityksen lopetus- ja tulopaperit, verolaput, sairauspäivärahaositit ja varmuuden vuoksi kaikenlaista muuta paperia Spar-kassi pullollaan. Maksusitoumus heltiää ja sitten vasta mies pääsee lääkeriin. Koko leuka on tulehtunut. Entiset osatekarit eivät käy suuhun. Antibiootti puree poskeen ja hampaanjuureen ja normalisoi ajan kanssa olotilan. On otettava loputkin tyngät pois ja tehdään uudet koko tekarit. Sitten mies saa kaupungin maksaman hymyn naamalleen.

Katkeruus nostaa päätään eriarvoisuuden takia välillä vieläkin. Miksi? Miksi minulla tulee eläkettä 900 euroa kuussa, miehelle paljon vähemmän, miksi sinulle 50 000 euroa? Olen tehnyt työtä juoksujalkaa sairaaloissa ja pitkiä päiviä. Arvokas työ, arvoton työ, arvokas, arvoton ihminen. En ole laiska, olen lainkuuliainenkin. Minulla on kohtuulliset tarpeet, sinulla on jättitarpeet. Rajaa ei tunnu löytyvän äärettömyydenkään takaa. Ahneus on diagnostisoimaton, salakavala tauti, joka ruokkii itse itseään. Samaa lihaa ja verta olemme kumpikin ja lopputu-

los – pieni annos mustaa multaa, enkä taivaasta tiedä sitäkään vähää.

Sairastun itse vakavaan tautiin, halipulaan, kuten olotilaa kutsuin. Odotan, huudan ja pyydän. Saan yhden nopean, ikään kuin hänellä olisi kiire jonnekin. Anelen toista ja saan, mutta tunnen, että hän ei jaksaa. Työnnyin syyliin ja viivyn väkisin. Istun rappusille ihan viereen. Tunnen minulle tärkeän kosketuksen. Hymyilen ja hänkin hymyilee. Ensimmäinen yhteinen oppitunti on koettu. Opettelemme kaikki uudelle ja sopeudumme uusiin raameihin.

Tänään takasuorana harmaana ritirinnan
käsi kädessä
kehräämme
hiljaista laulua
ihopoimuilla leikitään
ja kysyt
vieläkö matkalla Mombasaan
sinä ja minä

Nimim. Järripeippo
Nainen, 61 v.

Kesäkuun ensimmäinen lauantai

Herätyskello pärähti. Rauno kohotti tyynyltä päätään, hieroi silmiään. Kello oli kymmentä vaille viisi. Kesäkuun ensimmäinen lauantai. Nyt ei saanut jäädä sänkyyn venyttelemään. Aamutoimiksi riitti hätäinen silmien huuhtelu kylmällä vedellä, pari puraisua illalla pöydälle jääneestä omenan puolikkaasta ja pikainen pukeutuminen tuulipukuun. Musta jätessäkki taskuun ja ulos. Rappukäytävässä piti liikkua äänettömästi. Häkkiskä, talon juoruämmä, oli herkkäuninen. Varmuuden vuoksi Rauno meni pyörävarastoon seinän vierustaa pitkin. Sinne nähdäkseen Häkkiskän pitäisi kurkistaa avatusta ikkunasta.

Äänettömästi Rauno sai polkupyöränsä pihalle. Työnsi seinän vierustaa pitkin talon päätyyn asti ja hyppäsi vasta siellä polkemaan. Mat-

kaa Pusupuistoon oli kahdeksisen kilometriä. Tottuneelta pyöräilijältä se vei parikymmentä minuuttia. Perille saavuttuaan Rauno lukitsi pyöränsä ja asetti nojalleen vanhan, pyöreän kioskin seinää vasten, kaivoi jätesäkin taskustaan ja suuntasi puistokäytävälle. Muutaman askeleen jälkeen löytyi kolmen olutpullon ryhmä. Ne Rauno sujautti säkkiin, silmäili lähinurmikkoa. Kauempana nurmikolla lojui muutama pullo lisää. Nurmikolla oli rikottuja pulloja. Niihin Raimo ei kajonnut. Kaupungin palkalliset siivousryhmät saivat huolehtia niistä. Yhtäkkiä hän huomasi kauempana polusta röykkiön oluttölkkejä. Rauno suorastaan juoksi paikalle. Tölkeissä oli valmistajan nimi: A. Le Cog. Kyljessä teksti: Tootja / Producer / Valmistaja / Tillverkare / Hersteller / изготовитель: AS Tartu Õlletehas, Tähtvere 56/62, 50050 Tartu, Estonia. Niissä ei ollut merkintää pantista. – Perhana! Kukahan lie kakaroille kantanut tuontiolutta Viros-ta, Rauno noitui mielessään. Nämä hän jätti myös sovinnolla kaupungin siisteydestä vastaavien hoidettavaksi.

Hän jatkoi keräämistään. Ihmetteli sitä tyhjen pullojen ja tölkkien paljoutta ja harmitteli rutattujen tölkkien ja rikottujen pullojen määrää. Koulujen päättäjäisten jälkeiseltä perjantai-illalta puistoon kertyi tyhjennettyjä pulloja ja tölkkejä tavallisesti satamäärin. Säkki alkoi olla puolillaan, kun vastaan tuli mies kesäteatterin suunnalta kantaen täytetty jätesäkkiä selässään. Se merkitsi, että siitä suunnasta kaikki palautettavaksi kelpaavat oli kerätty. Olisi pitänyt herätä aikaisemmin, ainakin puoli neljältä. Silloin oli jo valoisaa, koska aurinko nousi jo neljältä. Nyt täytyi jatkaa ratavallin suunnassa. Palautukseen kelpavaa ei ollut paljoa. Siksi Rauno otti säkkiinsä myös hylätyt Alkon pullot. Niitäkin kertyi pari kymmentä. Niistä sai kolme euroa. Säkkiin mahtui vielä runsaasti, kun Pusupuiston alue oli kerätty. Hän kiersi Linnoituksen niemen, tuli sataman ja Rantapuiston kautta takaisin keskustaan. Säkki täyttyi hitaasti, mutta oli silti vajaa.

Kello oli hiukan vaille seitsemän. Marketti aukaistaan lauantaina vasta yhdeksältä, joten Rauno päätti kiertää vielä Keskuspuiston kautta. Siellä ei yleensä ollut paljoa kerättävää, mutta nyt hänellä oli aikaa. Hän talutteli pyöräänsä pitkin puistokäytäviä. Muutamia kelpaavia pulloja ja tölkkejä kertyi. Silti säkki oli vajaa. Hän kierteli keskustan linja-autojen pysäkit, taksiaseman tienoon ja nakkikioskien edustat. Saalista kertyi niukalti, mutta kaiken kelpaavan Rauno otti talteen.

Heti yhdeksältä, jolloin suurin marketti avautui, Rauno meni säkkinsä kanssa pulloautomaatille. Automaatti kelpuutti kaksisataa kolmetoista pulloa ja kahdeksankymmentä kaksi tölkkiä. Siitä automaatti palautti eurokolikkoina neljäkymmentä neljä pilkku kaksikymmentä viisi. Alkollen palautuksestaan Rauno sai lisäksi melkein vitosen. Tulos oli nelinkertainen tavalliseen lauantaihin verrattuna.

Taskut painavina kolikoista Rauno polki kotiin. Matkalla hän laskeskeli kolikoiden riittävän Lidlistä ostettuun ruokaan viikon ajaksi. Summa oli kahden peruspäivärahan suuruinen. Ennen kotiin tuloa Rauno taitteli jätensäkin laskoksille ja sujautti sen taskuunsa. Nyt ei näkynyt mitään, mikä kielisi Häkkiskälle, että hän oli tienannut pimeästi peruspäivärahan lisäksi. Kela ei onneksi saanut tästä tietoa.

Nimim. Pullonkerääjä
Mies, 65 v.

Köyhyys on...

Alemmuudentunnetta ja itsesyytöksiä

”Köyhyys on mielentila”, totesi *Täydellisten naisten* luksuselämää viettävä Gabrielle, kun hänen miehensä menetti omaisuutensa. ”Me emme ole köyhiä. Olemme vain tällä hetkellä vailla varoja.”

Jossakin määrin olen samaa mieltä. Köyhyys on osittain mielentila: se on alemmuudentunnetta ja suostumista köyhyyteen. Tuo alemmuus hiipii mieleen vähitellen, kun vuodesta toiseen sanon ystävilleni: ”Ei, en ole nähnyt viimeisintä elokuvaa”, ”Ei meillä syödä gourmet-ruokaa”, ”En ole käynyt alennusmyynneissä”, ”Menemme lomalla mumolaan”.

Köyhyys on alemmuutta, jota tunnen mennessäni kolmatta kesää samoissa vaatteissa suvun juhliin, käyttäessäni töissäkin pääasiassa yhtä ainoaa vaatekertaa, lähettäessäni lapset kouluun puhki kuluneissa housuissa. Se on noloutta siitä, että lapsella ei ole kunnan suksia ja vanhojen monojen pohja murtuu rikki heti hiihtopäivän alussa. Se on

syylisyyttä siitä, etten ole käynyt lasten kanssa uimahallissa, kylpylässä, elokuvissa tai etelän hiekkarannoilla. Köyhyys on epäonnistumisen tunnetta: asumme vain näin, ajamme vain tällaisella autolla.

Köyhyys on alemmuudentunnetta, joka syntyy vertailusta toisiin ja siihen, minkä kuvittelee olevan normaalia. Köyhyys on myös suhteellista: köyhäksi voi tuntea itsensä yhtä hyvin se, jolla on varaa vain yhteen ulkomaanmatkaan vuodessa kuin se, joka ei ole uskaltanut matkasta edes haaveilla.

Köyhyys on syylisyyttä siitä, että olen tehnyt jotakin väärin. Se on syylisyyttä ja itsesyytöksiä siitä, että olen tehnyt väärää ratkaisuja ja siitä, että tässäkin tilanteessa minun pitäisi selvitä paremmin. Joku muu varmasti selviäisikin: jaksaisi etsiä paremmat tarjoukset, loihtia upeita ruokia yksinkertaisista ja edullisista aineksista, kiertää kirpputoreja, ommella itse. Joku muu... en minä, uusavuton matonen...

Selviytymistaistelua arjessa

Köyhyys on osittain mielentila, mutta se on usein myös hyvin konkreettista. Se on viimeisten kolikoiden laskemista, että lapset saisivat rahat päiväkodin ja koulun pikkujoululahjoihin. Se on pullojen palauttamista ja kirjojen viemistä divariin. Se on pesuainepullojen tyhjentämistä viimeiseen tippaan ja tarkkaa ruokalistan miettimistä ainakin ennen seuraavaa tili- tai lapsilisäpäivää.

Köyhyys on sitä, ettei aina ole varaa säästää: iso vessapaperipakkaus veisi liian ison osan viikon budjetista, ja joskus alennusmyyntiaikaan ei ole yhtään ylimääräistä rahaa käytössä. Joululahjat olemme yleensä hankkineet vasta aatonaattona lapsilisärahoilla, ja kiireessä ostaa helposti liian kalliita ja turhia tavaroita. Olisipa joskus rahaa ostaa silloin, kun sopiva tarjous osuu kohdalle!

Köyhyys on sitä, että joudun jatkuvasti tekemään tunnollista luonnettani vastaan: raha ei vain riitä kaikkien laskujen maksamiseen eräpäivänä. Köyhyys opettaa priorisointia: on kiireellisiä laskuja ja toisaalta niitä, jotka voivat odottaa muutaman päivän. Huomautuslaskuista ja viivästyskoroista tulee tosin helposti lisäkuluja.

Köyhyys on sitä, että ruuanlaitossa ei ole varaa kokeiluihin. On parasta laittaa sitä, mitä lapset varmasti syövät. Jauhelihaa, kalapuikkoja

ja makkaraa syödään usein, liian harvoin hedelmiä ja salaatteja.

Köyhyys on ahdistusta, joka tiivistyy ennen lukukausien loppua ja muita juhla-aikoja. Parturikierros koko perheelle tuntuu budjetissa. Väristä, permanentista tai muista kauneushoidoista en ole edes haaveillut vuosikausiin. Toivon vain kovasti, että kaapeista löytyy jotakin sopivankokoista siistiä vaatetta joka vuosi venyville lapsille.

Köyhyys on sitä, että siirrän gynekologin tarkastusta vuodesta toiseen odottaen aikaa, jolloin olisi varaa mennä yksityiselle. Kesällä, kun paremmin ehtisin, terveyskeskuksessa hoidetaan vain äkilliset sairastumiset. Talvella taas olen uupunut töistä, ja kiitollinen siitä, että edes lapset saavat korvatulehdusaikansa. Sitä paitsi käyntiä varten pitäisi ottaa palkatonta vapaata.

Köyhyys on sitä, etten päästä edes ajatuksiini asti kysymystä keskusteluavusta, kun uuvun ensimmäisen lapsen synnyttyä. ”Mihin pistäisin lapsen? Eihän meillä olisi varaa edes kunnalliseen kodinhoitajaan, jos sellaisen saisimme.” Seurakunnan järjestämän vauvamusiiikkiliikunnan maksu, 50 markkaa, tuntuu sekin liian isolta sillä kertaa. Joten pyysin kotona ja yritän vain jaksaa.

Köyhyys on sitä, että uuvun lasten kanssa kotona, kun mieheni tekee muutenkin pitkien päivien lisäksi yli- ja sivutöitä, että selviäisimme. Kun kotona on uupunut vaimo, ylitöihin on lopulta liiankin helppo suostua.

Köyhyys hiertää muutenkin parisuhdetta. Lomavaihtoehdon voi valita kahdesta mummolasta tai kotona pysymisestä. Yhteistä virkistytymistä ei tule helposti järjestettyä: kaksi elokuvalippua tai ravintolaillallista kuulostaa tavoittamattomalta. Lisäksi pitäisi vielä maksaa lastenhoito – turvaverkostoa kun ei ole omalla paikkakunnalla.

Köyhyys masentaa. Se pakottaa siirtämään hankintoja ja kieltäytymään kaikesta ylimääräisestä. Lopulta lakkaa haaveilemasta eikä osaa käyttää niitäkään mahdollisuuksia, joita välillä olisi. Toisaalta köyhyys opettaa iloitsemaan pienistä asioista: uusista sukista ja siitä, että edes joskus voi ostaa särkylääkkeen apteekin ohi kulkiessaan. Tavallisesti on pakko odottaa seuraavaa tilipäivää ja lähteä sitten varta vasten apteekkiin.

Omia valintoja

Minun kohdallani köyhyys on kuitenkin myös omia valintoja. En alun perin valinnut suorinta tietä hyvin palkattuun työhön. Nuorena tein vapaaehtoistyötä ulkomailla, ja jos rahaa jäi, käytin sen matkustamiseen. Se oli minun tapani hankkia kansainvälistä kokemusta aikana ennen tehokkaita vaihto-ohjelmia. Yhden ammatin opiskeltuani jatkoin muutaman työssäolovuoden jälkeen opiskelua. Aina olen tehnyt jotakin, mutta suurimmaksi osaksi taloudellisesti kannattamatonta työtä: opiskellut tai hoitanut lapsia kotona.

En mennyt naimisiin rahasta, vaan valitsin miehen, jolle oli avioeron jälkeen jäänyt yksin maksettavaksi nousukauden asuntolaina. Tavatessamme asunto oli jo myyty, lainan maksu sen sijaan jatkui vielä seitsemän vuotta. Lainaa lyhensimme minun opintolainallani, tukien suhteen olimme väliinputoajia.

Emme laskelmoineet lasten syntymää, joten äitiyslomilla sain vain minimipäivärahaa. Oma valintamme on ollut sekin, että suurimman osan ajasta jompikumpi on hoitanut lapsia kotona.

Kun mietin valintojani, huomaan, etten sittenkään tekisi toisin. Se, mikä näyttää köyhältä, on ehkä sittenkin rikkautta. Olen saanut matkustaa, tavata erilaisia ihmisiä, opiskella ja tehdä erilaisia töitä. Minulla on tämä oma elämäni ja kokemukseni, joita kuitenkin pidän ulkonaisista varallisuutta tärkeämpinä. Jos jonkun mielestä ajan liian huonolla autolla, se on ehkä sittenkin hänen ongelmansa!

Lama-ajan jälkiä

Kun luin Nina Honkasen kirjasta *Joka kymmenes vuosi*, ymmärsin, että mekin olemme lama-ajan perhe. Itse kirja on tosin lukematta, mutta oli helpottavaa oivaltaa, kuinka iso rasite tuo laina on meillekin ollut. Eihän minun tarvitsekaan vaatia itseltäni täysin normaalia jaksamista ja taloudellista pärjäämistä!

Opiskeluaikana en paljon miettinyt laina-asiaa. Rahaa ei ollut, mutta eihän sitä opiskelijalla olisi ollut muutenkaan. Raskaalta tuntui kuitenkin se, ettei taloudellinen tilanne tuntunut olennaisesti parantuvan opis-

keluvaiheen jälkeenkään. Tämän ikäisenä pitäisi sentään jo pärjätä paremmin! Omalla kohdallani painetta on ehkä lisännyt se, että minulla on akateeminen koulutus – minun pitäisi myös näyttää hyvätuloiselta. Mutta näyttäisihän elämämme nyt erilaiselta, jos lainan ja korkojen maksamiseen mennyt raha olisi ollut käytettävissämme noina vuosina. Ehkä minun ei sittenkään tarvitse hävetä itseäni ja elämäni, vaan pikemminkin olla ylpeä siitä, että selvisimme – ainakin jotenkuten hengissä.

Asuntojen hinnan romahduksen lisäksi lama vaikutti muutenkin jonkin verran omaan tilanteeseeni. Aloitin opiskelun uudelleen 1990-luvun alkupuolella. Opintotukijärjestelmä uudistettiin, ja ensimmäisinä vuosina opintolainojen korot olivat pilvissä. Oli pakko tehdä työtä pärjätäkseen ilman lainaa, ja se viivästytti opintoja. Silti olisin varmaan tehnyt työtä vieläkin enemmän, mutta pahimpana lama-aikana työtä ei juuri ollut tarjolla. Vähän ennen ensimmäisen lapsemme syntymää alennettiin äitiysrahan peruspäivärahaa. Tiukinta ehkä olikin silloin 1990-luvun puolivälissä. Yhdestä lapsesta maksettava lapsilisä ei ole kovin suuri, ja hankintoja on tehtävä eniten juuri siinä vaiheessa – vaikka kaiken mahdollisen hankkisikin käytettynä. Myöhemmin kotihoidontuki Helsinki-lisineen tuntuikin jo ruhtinaalliselta, ja useammasta lapsesta saatu lapsilisä on ollut merkittävä apu. Meillä sitä ei sijoiteta lasten osakesalkkuihin, vaan se menee tarkkaan elämiseen – tai minun opintolainojeni maksuun.

Tiedän, että kaikkien mielestä en edes tiedä vielä mitään todellisesta köyhyydestä: aina on kuitenkin ollut katto pään päällä ja ruokaa pöydässä. Joku on varmasti myös valmis arvostelevaan valintojamme tai rahankäyttöämme. Välillä rahaa on kuitenkin ollut käytössä todella vähän.

Taloudellinen tilanteemme on nyt kohentunut jonkin verran. Välillä joudun edelleen laskemaan viimeisiä euroja, mutta on meillä joitakin ylellisyyksiäkin. Meillä on myös toivoa paremmasta: tuo ylimääräinen laina on maksettu, lapset kasvavat ja ehkä pystymme molemmat tehokkaammin käymään työssä.

Tärkeintä on ehkä kuitenkin se, että köyhyys mielentilana on pääosin väistynyt. Rahaa ja varallisuutta ei ole, mutten niitä ole ensisijaisesti tavoitellutkaan. Olen tehnyt omat valintani. Enää en kuitenkaan syytä aivan kaikesta vain itseäni. Osa laman seurauksista tuli minun-

kin kannettavakseni. Moni muu on niitä kantanut vielä paljon ran-
kemmin.

Maija Varjo, 42 v.

Köyhän elämää

Jostain se vain ilmestyi mukaan kuvioihin. Aivan kuin varjo silloin täl-
löin seuraa minua, niin saman päätti tehdä uusi seuralaiseni Köyhyys.
Olin pitkään tuntenut, että jokin ylimääräinen taakka on ruvennut vai-
vaamaan, mutta että se diagnosoitiin sitten Köyhyydeksi, se oli taval-
laan yllättävää.

Olihan siinä käynyt jo pitkään selväksi, että töitä riittää yhä vähem-
män, mutta se, että nekin loppuvat kokonaan ja vieläpä vuosikausiksi,
oli aika ihmeellistä. Joidenkin täytyy kai olla ikuinen kakkonen työ-
markkinoillakin. Ja se olin minä. Työn tilalle ilmaantuikin tuo uusi
ystäväni Köyhyys.

Köyhyyden mittana pidetään leipäjonoa. Ei se sitä ole. Köyhyys on
yksinäisyyttä, kun ystävät katoavat eikä kukaan enää kutsu kylään tai
retkille, kun ”ei sillä kuitenkaan ole varaa”. Enää ei edes kysytä. Eikä
köyhä kehtaisikaan lähteä kylään makaronipussin kanssa. Ei se ylpey-
destä ole kiinni, vaan siitä, että on vaikeaa katsella toisten grillipihvejä
ja viinipulloja. Köyhä ihminen istuu yksin kotona sohvalla tai katselee
ulos ikkunasta.

Köyhä ei voi lähteä ulos, koska ei ole varaa harrastuksiin, ja jos olisi-
kin, niin pari viikkoa ilman ruokaa on vienyt viimeisetkin voimat. Siksi,
aivan kuten raha haisee, niin köyhyyskin haisee. Pakolliset dietit kar-
sivat kilot tehokkaasti ja aiheuttaa aineenvaihduntahäiriöitä. Hengitys
haisee järkyttävältä, ja varmaan koko vartalokin, kun elimistö työntää
kaiken kuonan ulos. Sitä kutsutaan kuulemma ketoosiksi. Eikä köyhällä
ole saippuaa. Tietenkään.

Rahapulan lisäksi ihminen voi olla myös henkisesti köyhä. Kun ys-
tävät, hovit ja harrastukset ovat kadonneet, jäljelle jää sentään kirjasto.
Sillä voi yrittää rikastuttaa elämänsä. Museot ja näyttelyt ovat unta

vain, teattereista puhumattakaan. Köyhä ei matkusta edes paikallisbus-
silla. Korttelin kiertäminen on köyhän Aurinkomatka.

Vai onko köyhä sittenkin rikas? Eteen tulee väistämättä vaihe, jolloin
on myönnettävä, että millään ei enää ole väliä. Köyhä on vapaa sielu.
Kaikki ylimääräinen tavara on myyty jo aikoja sitten, joten omaisuudes-
takaan ei ole riesaa. Kun korttitalo on sortunut, ei laskuistakaan enää
tarvitse murehtia; kyllä ne voudilla säilyy hyvin turvassa ja tallessa.

Köyhä on myös terve kuin pukki. Ei ole varaa pahemmin sairastaa.
Mitä yhdestä tai parista hampaasta, kun ei ole syötävääkään. Köyhä ei
joudu liikenneonnettomuuksiin tai liikuntataturmiin; säilyy paikat
hyvin ehjinä. Kyllä köyhän kelpaa!

Mitä köyhä sitten tekee ja odottaa? Kuolemaa kai. Kuolema on köy-
hän paras ystävä, sillä kuolema on hyvä bisnes. Se vasta työllistääkin
ihmisiä. Silloin köyhästä on paljon iloa kaikille. Voi saada jopa nimen-
sä lehteen. Ja sitten tämä kärvistely on vihdoin ohi.

Nimim. MK, Turku

Mies, 43 v.

Kunniamaininta kirjoituskilpailussa

Ei sen huonompi ihminen

Reino makasi ojassa sininen tenttupullo vierellään. Tenttua oli poh-
jalla enää vähän. Se oli viimeinen, mitä oli. Kotiin, harmaaseen tylp-
päpäiseen päarakennukseen ei ollut pitkä, mutta kuka hänestä välitti
– antoivat lojua ojassa. Niinhän oli ollut monesti, ja nytkin, viikon tai
kaksi, joskus pari päivää kauemminkin. – Sehän on vain Reino, kaikki
sanoivat.

Tie pöli siinä kesäkuumasta savesta ja hiekasta, ja kaikki ajoivat pyöri-
lään, vanhoilla autoillaan, koväänisillä setoreillaan tai oudoilla, aivan
uusilla fergusseillaan ohi, mistään Reinoon liittyvästä välittämättä.
– Kyllä se siältä taas nousoo, jos nousoo. – Tuollaaset sais mennä täältä
huut hiivattihin, joku ämmä tokaisi ohi kävellessään toiselle. Ja hänen

kirjavan esiliinansa helma heilahteli ja lipatti vielä pitkään takaapäin.

– Perkele, puhukoot, sanoi Reino ja kallisti viimeisen tentunsiekaan kurkkuunsa. – Äh, jumalauta kun oli pahaa! hän huusi ja nukahti pian ojan pohjalle jälleen.

Savioja oli armollinen, kuiva ja lohkeillut, vettä ei yhtään, pientareilla pyöreitä alsikeapilan tuppoja, elähtäneitä voikukkia ja horsmanjäänteitä. Reinon pyöräparka oli jäänyt viimeiseen taloon, jossa hänellä reissullaan oli kähissyt myöhään viime yöhön: Yli-Siistolan pihalla se vänkersi auringossa kuin vammautunut mustekala. Sillä tuskin enää pääsisi polkemaan, niin vänkyrällään se oli, monet ojan pohjat ja kuistien pielet kuukistellut.

Voi sitä elämän autuutta, sitä ensimmäistä pitkää ja sielun syvyydestä nousevaa, ahnetta ryyppyä pari viikkoa sitten! Oli se jumalanluomaa juomaa, köyhän kansalaisen jäykistyneiden ja kipeiden jäsenien virvoittaja, aivojen putsaja ja kaikkien elämisen murheiden, uhkien ja paineiden poistaja. Näin ajatteli ojan pohjalla Reino sameasti, kun valkoinen pilvenketale lipui kevyesti hänen uurteisten, karkeapartaisten ja kuivuneiden kasvojensa yläpuolella. Miten Jumala taivaassa olikin erehtynyt ihmiselle antamaan sellaisen juoman. Eikä se ensimmäinen mitään tenttua ollut, se oli aivan kirkasta, sitä autuuden autuutta!

Mutta, tässä sitä taas oltiin, häpeässä, niin suuressa maallisessa häpeässä, ettei suurin rikollinenkaan ollut suuremmassa: lähellä harmaata kotitaloa, kaikkien pilkattavana, ojassa. Joka paikkaa kolotti ja särki, ja tenttu teki krapularyyppynä vatsan entistä kipeämmäksi. Mutta kun elämä oli aina ollut niin köyhää, eikä se muuksi muuttunut! Olihan hänkin yrittänyt. Mutta mikä oli tulos: ei vaimoa, ei perhettä, ei omia lapsia, ei taloa, ei maata eikä mettää – ei yhtään mitään. Nytkin, vain pari 50 pennin kolikkoa paskaisten ja kusisten housujen takataskussa.

Reinoa sanottiin kylillä kovaksi työmieheksi silloin, kun ei ollut ryyppäämässä. Hän teki mitä vain käskettiin: ajoi sontaa pelloille tunkioista tunkioihin, teurasti hirviä, teki töitä nahkatehtaassa – siellä parkkipuolella, kynti peltoja ensiluokkaisesti hevosen kanssa, oli metsäkämpillä metsätöissä talvella, leikkasi viikatteella vielä yötä vasten pellonpäitä ennen viljankaatoa, piti lahtisonnia sarvista – missä vain tarvittiin. Mitään työtä hän ei kaihtanut.

Joku kertoi, että kättilönäkin hän oli pari kertaa toiminut, kun lapsi

tuli liian nopeasti, jottei kättilö ehtinyt ajoissa paikalle. Ja senkin työn hän suoritti loistavasti; lapset tulivat maailmaan terveinä kuin vaaleanpunaiset suippupäiset ruusunnuput. Myös siistiksi häntä sanottiin silloin, kun ei ollut ryyppyreissulla. Nämä kättilöasiatkin hoiti äärimmäisen hygieenisesti, vaihtoi ennen lapseen sattumista paitansa valkoiseen (kun yleensä talojen tyttäreiden varastoissa näitäkin oli), kääri hihat yli kyynärpäähän ja pesi käsiään saippualla moneen kertaan. Talon väkeä hän määräili tuomaan valkoisia pyyhkeitä ja pistämään sakset kiehumään veteen hellalle. Eikä hän käyttänyt niitä, ennen kuin olivat kiehuneet vähintään kymmenen minuuttia. Tästä hommasta hänet palkittiin hyvin.

Oli äiti aina ja jatkuvasti varoittanut viinan himosta, miten se vie kaiken, miehen luineen ja talot mettineen. Olihan se nähty. Samoin Reino oli varoitellut se ensimmäinen pitkäaikaisempi morsian, hyvän talon tytär, Näreniemen Terttu-Helena. – Voi kun sais vielä elää sen aijan, Reino huokasi jo kivuliaaksi käyvällä makuualustallaan. – Kyllä yrittäisin toisella lailla elää. Mutta kun ne kaverit, Tomppu, Lennu, Ape ja Killu...niiren kans mun piti lähtiä. Niistäki jo puolet on kuollu. Terttu-Helenalla on kuulemma kuusi lastaki jonkun ylistarolaasen kans. Hyvin sillä on menny. Oli niin saatanan komia nainen, jottei sille verä kukaa vertoja ainakaa 300 km:n sätehellä.

Reino huokaisi syvään ja yritti pystyyn mutta kaatui taas saman tien selälleen. – Voi riivattua, kun ei enää ylähä pääse! Äitee! Äitee! Mitä muuta kuin piruuttaan hän rupesi vanhaa äitiään huutamaan, kun tiesi, että koti oli alle sadan metrin päässä.

Vanha kuivettuneen näköinen äiti havahtui läheisessä tuvassaan, irrotti otteensa luudasta, jolla oli putsaamassa pesän edustaa, ja kiiruhti pihalle. – Missä sää oot, poika? – Täälä taas! – Niinpä niin, siälä se taas tonkii ku sika parres, laskuojas, penkereetten molemmin puolin. Moneskohan kerta tää on. Ja taas keskellä päivää, ku kunnan ihmiset menöö kirkosta pois päin ja näköövät sen tualla. Olis eres yö.

Vanha äiti kiiruhti ojalle kiskomaan ainutta aikamiespoikaansa ylös. Koville otti, mutta lopulta Reinon koiranputkimaiset jalat tavoittelivat oikein päin maanpintaa. Kenkä oli toisesta jalasta kokonaan pudonnut, toisessa oli musta kävelykenkä, paljas nilkka näkyi luisevana ja kalmankalpeana, kengännauhat auki. Paksujen pussihousujen

polvet olivat repeytyneet, niiden liian pitkiksi väsyneet kumilenksut laahasivat kantapäiden takana ja toinen henkseli roikkui virttyneenä oranssinharmaana remminä olkavarrella. Punaisenviiruisen flanellipaidan edusta paljasti pitkät mustat rintakarvat. Ne sojottivat eteenpäin takkuisina ja huvittavina, ikään kuin jollakin energialla varustettuina. Takkia ja lakkia ei ollut missään, vain tyhjä tenttupullo makasi ojassa korkitta.

– Voi taivahan isä, kun sää oot likaanen! Ja haiset niinku viikon auringos maannehet silakanperkuukset! En mää saata yhtää enempää suhun sattua! Meen lämmittämähän saunan, jos vielä jostain puunkarahkan löyrän. Sun olis pitäny niitä pajujaki teherä saunapuiksi. Pajujahan on tuola pientarehilla taas vaikka kuinka palijo, ihimeen pak-sujaki ne on tänä kesänä. Itte saat kyllä veren nostaa kaivosta, mää en jaksa. Kaivoki on jo melekeen tyhyjä, ku on niin kuivaa. Olen tonkilla jo viikon hakenu vettä krannista, kun sua ei oo kuulunu. Mettälä kyl-lä kävi toissapäivänä ja sanoo, jotta oot ny kotia päin tulos. Että mua harmittaa, ku sää et ollenkaan opi olemahan ja elämähän, kohta oot nelijänkymmenen, vanha äijä! Kasvatulaitoksehen mun olis sun pitäny laittaa jo 25 vuotta sitte!

Reino oli vaiti ja yritti kiivaasti laittaa jalkaa oikeassa järjestyksessä toisen eteen. Äiti kiiruhti harmaan talonsa pihalle, joka kasvoi kaiken-näköistä suomalaista heinää, ratamoa, leinikkiä ja kelloa ja jota ympäröi toiselta puolen kallelleen kössähtänyt harmaa puuvaja ja sen vieres-sä ojan varressa pienenpieni musta sauna. Molempien ovet letkottivat auki ja molempien ovipieltä koristivat maasta työntyvät laakeat kivet, jotka jonkin verran autoivat sisälle pääsyä.

Äiti oli jo hakenut risuja ja käpyjä läheisestä metsästä sen verran, että sai ne palamaan. Kun tuli rätisi aukinaisessa pesässä, hän haki kalutusta metsiköstä sangolla lisää käpyjä. Joistain onkaloista hän niitä kaivoi. – Tämä on kyllä viimeenen kerta, kun sulle saunaa laitan. Oon kuule niin kyllästyny sun elämääs, kun oon tätä vuosikymmeniä kat-tellu. Eikä isääkää enää ole. Hänestä sentäs oli jotain apuakin. Ja se sun siskoopuales menöö pitkin maailmaa eikä välitä meistä yhtää. Mikä mää oon sua passaamahan enää.

Reino kuunteli korvat supussa, istuen puuvajan kivellä. Sormet her-vottomasti täristen hän sytytti toiseksi viimeisen Klubin, nosti hitaasti

toisen polven toisen päälle ja alkoi vetää henkosia. Oli niin kerta kaikkiaan väsynyt ja heikko olo. Olisipa suolasilakoita, mutta turha edes kysyä. Hävettikin niin, ei kehdannut äitiä edes puhuttaa. – Kaksi viikkoa oot ollu karoksis? äiti puhui kovalla äänellä saunan sisältä. Pitkän hiljaisuuden jälkeen Reino vastasi: – Niinkö kauan. En olis uskonu, jotta niin kauan oon ollu. Hei äitee, oisko sulla mitää suulaasta täällä? – Ei oo mitää, paitti suulaa on salakkaris jonkin verran.

Herrajumala tätä köyhyyttä, ainaista kurjuutta, Reino ajatteli laahustaessaan tupakan jälkeen tupaan lonkollaan rähisevästä, paksusta lautaovesta. Kädet avuttomina tärysten hän ojentautui ottamaan ylähyllyltä suolasalkkarin, painoi etusormensa suolaan ja nuoli. – Onhan se tämäki jotaki, hän sanoi, ja painoi märän etusormensa uudestaan valkoiseksi.

Käännettyään liian nopeasti pois päin hän kaatui pitkin pituuttaan oksista kyhmyiselle lattialle, ei kuitenkaan lyönyt päätänsä kovin pahasti pöydänjalkaan, joka oli hänen mielestään täysin väärässä paikassa. Äiti oli laassut, oli siistiä, oli ehkä pessytkin lattian sadevedellä, jota hän keräsi ruosteisiin tynnyreihin joka katonnurkalta. Eipä ollut sata-nutkaan pitkään aikaan, ehkä oli viimeisen vetensä käyttänyt.

Kahden päivän päästä Mettälä tuli käymään, toi ruisjauhoja, hiivaa ja pläkkikannullisen maitoa. – Voi miten te isäntä ootta sitte jalo miäs. Arvasitta, jottei meillä taas mitää oo, kun tuo poika on ryyppänny kaksi viikkoa, äiti iloitsi, ja hänen poskensa saivat hieman punaista väriä. Reino makasi alasängyssä helmoistaan risaisten, tummanvihreiden etuverhojen takana ja vääntäytyi istumaan. – Ei tuo poika vielä mihinkää oo päässy, niin kipiä se taas on, käy vain oksentamas vähän väliä, enkä määkkää taharo saara nukutuksi, kun se kitisyttää tuota raskasta ovia.

– No joo, jospa sinä Hilima jaksasit kuitenkin teherä leipää, siitä kaikki taas paranoo. Toin sulle vähän halakojakin, jotta saat uunin kuumaksi. Kyllä tämä tästä lähtöö. Mikäs on olos, Reino?

– Eipä täs oo kummempaa. – Tuukko ittesitajalle torstaina? – Tuun kyllä. Pitääkö jostaki hakia toinen hevonen? – Ei tartte. Oon sopinu Luhtalaasen kans, jotta teherähän vähän niinku kökäs, vuorootellen. Saarahan ittesitajalla nopiammin vilijat kuhiloolle. – Joo, tuun mää, ihan niin pitkäksi aikaa, ku tarttet. – Hyvä sitte. Tiesinhän mää, jotta

Reinohon voi luottaa! – Hyvä miäs se on silloin, kun viinapullot on kaukana, äiti sanoi, kun Mettälä jo veti pitkiä jalkojaan vauhdilla keskellä pihaa kotia kohti. Hänen talonsa oli kahden kilometrin päässä mäellä: keltainen korkea päärakennus, punatiilinen kiviinavetta, puimalato ja liiterirakennus, alhaalla ojan reunalla punainen sauna. Jos olisi voinut mennä lähemmäs, olisi voinut nähdä tuliterän itsesitojan valkoisine kankaineen pihamaalla, kuin jonkinlaisen purjeveneen ja rukinpyörän risteytyksen, odottamassa kahta vankkaa hevosta keskiaisan molemmille puolille. Ja olisi voinut huomata kypsän, laakean ohravainion huutavan keltaisena ja kuivana elonkorjaajaa.

– Hyvä miäs tuo Mettälä... Kuule poika, kuinka moni täällä meidän kylällä ymmärtää köyhää ihmistä? Sanoppa! Eipä juuri kukaa muu ku Mettälä. Hän tiätää nimittäin, mitä se on, on ittekki tyhjästä aloittanu. Muttei oo sortunu viinahan, niinku sää. – Älä äitee viitti enää, en jaksas kuunnella. Meen töihin kohta, saarahan lihaa ja kalaa ja lisää perunoota.

Tämän sanottuaan Reino vääntäytyi makuulle raskaiden verhojen taakse, ja äiti veti melkein hymyillen puisen taikinatinunsa nurkasta vanerisen kannen alta, murensi pohjalle hiivan ja oli tyytyväinen siihen, että oli sentään säästänyt pienen ruisleivänpalasen pohjalle. Siitä tulisi taas hyvä taikinanjuuri. Hän kaatoi maidon ja vähän vettä hiivan ja kivikovan palasen päälle, lisäsi vähän jauhoja ja antoi muhia seuraavaan aamuun, jolloin hän taas lisäsi jauhoja, kuumensi haloilla uunin ja nostatti taikinan. Kun Reino oli käynyt pihalla siivoamassa koivunlehdillä kasvojaan, hän palasi tupaan ja haistoi ihanan tuoksun: uunissa paistui tuore ruisleipä! Silloin hän taputteli äitiään hellästi olkapäille, ja molemmat katsoivat tummareunaisesta ikkunasta ulos, miten kuovi käveli vähän hermostuneena läheisellä sänkipellolla. Mikään paikka ei enää ollut kipeä, kun valkoinen perhonen lensi ikkunaruuuden reunalle ja kirkon iltakellojen jymeä ääni kuului kaukaa kirkolta. Molemmat tiesivät, että kun Reino taas menisi töihin, voitaisiin ostaa niin jauhoja kuin perunoitakin, ehkä myös pari Sirkku-sokeripakettia ja...kahvia.

Eräänä syösyönä, vähän Mettälän viljankorjuun jälkeen, satoi rankasti. Äidin tynnyrit valuivat aamulla vettä yli. Vesi uursi enkelinsiiven ja reunapitsin muotoisia teitä vanhaan hiekkiaan. Oli sunnuntai-aamupäivä, kun pieni tyttö saapui kävellen pihalle ja koputti oveen. Kuin le-

veäharteisen sotilaan selkä se väistyi eteenpäin, kun äiti avasi. – Onko Reino kotona? tyttö kysyi hennolla äänellään. – On Reino kotona, äiti vastasi ja hymyili tytölle, joka näytti pelkäävän tätä outoa, tummanharmaata pihapiiriä. – Tuu sisälle vain!

Tuo 9-vuotias tyttö astui sisään harmaaseen, köyhään huoneeseen, jossa olivat vain tummanvihreäksi maalattu pöytä, kaksi harmaata penkkiä, yli- ja alasänky, hella ja kapea ovi, kamarintapaiseen, josta näkyi pieni keinutuoli. Pöydällä lojui syötyjen kokoperunoiden kuoria, lautasella vielä pari suolasilakkaa.

Tyttö aisti suunnattoman köyhyyden, mikä oli selvä vastakohta hänen omalle kodilleen, missä oli kiiltäviä huonekaluja, kirjavia räsy- ja jopa aivinamattoja, villaryijy, vaaleat talonpoikaisverhot ja iso leivinuuni. Mutta kun hän läksi pois, hän pysähtyi pihamaalle ja poimi käteensä pari kissankelloa, katseli kaikkea ja ajatteli. Hän tunsi, että jokin kosketti. Hän oli käynyt jossain, alkukantaisessa, kuin siinä kansakoulussa kerrotussa kivikauden kodissa, melkein. Sen kodin henki, keitettyjen syysperunoiden muikean äitelä haju, kuumien, pöydälle kasattujen kuorien laimennut höyry, pesästä päässeeseen, seinille takertuneen vienon savun haju, pesän edustalle silvottujen pajunvarsien rusko ja kuhmuille kuluneen lattian uskomaton siisteys jäivät pysyvästi hänen mieleensä. Hän ei myöskään voinut unohtaa sitä maailman kiitollisinta ilmettä, minkä hän sai ottaa vastaan siltä vanhalta naiselta, kun hän ojensi tälle äitinsä lähettämän, aamulla leivotun ankkastukin. Se nainen ja se mies eivät olleet syöneet pullaa kuukausiin!

– Mun pitää ihan istua hetkeksi tähän kehtolavittahan, hän sanoi ja meni ankkastukki sylissänsä kamariin.

Tämän pieni tyttö aavisti silloin, mutta tiesi vasta paljon myöhemmin. Sillä vielä lähes 50 vuoden päästä hän muisti sen elävästi. Hän voi tuolloin haistaa kuorittujen perunoiden hajun ja nähdä ilmeen. Ja sulkiessaan silmänsä hän kuuli Reinon sanat:

– Totta maar mää tuun teille töitä tekemähän. Sano vaan isälles terveesiä.

Se mies haisi kauheasti tupakalta muttei ollut sinä sunnuntaina yhtään humalassa. Eikä ollenkaan sen huonompi ihminen.

Marja-Liisa Ahvenniemi, 57 v.

Minusta tuli köyhä 20.8.2003

Tulin silloin pienen muuttokuorman kanssa nykyiseen asuntooni. Kirjoja oli paljon, muuta tavaraa vähän. Lähdin entisen mieheni ja minun yhteisestä kodista, jonne mies jäi asumaan ja pian uusi naisystävänäkin. Oli lähdettävä.

Emme olleet pitkän liittomme aikana eläneet elitistisesti, mutta ei taloudellisia asioita paljon tarvinnut miettiä. Matkustelimme, kävimme parikin kertaa viikossa ulkona syömässä. Minulla oli kausikortti Helsingin kaupunginorkesterin konsertteihin ja yhdessä olimme usein kulttuuririennoissa. Aikakauslehtiä tuli ja kirjoja osteltiin. Kun tarvitsin vaatteita, kävelin kauppaan ja ostin.

Olen nyt 58-vuotias ja työkyvyttömyyseläkkeellä. Työ entisen miehen yrityksessä loppui avioeroon. Minulla on pieni oma asunto ja asuntovelkaa. Köyhyys on subjektiivinen kokemus. Toimeentulotuen mielestä en ole köyhä, sillä voin myydä asuntoni. En kuitenkaan uskalla myydä sitä ainakaan vielä, niin koville otti lähtö yhteisestä kodista.

Köyhänä oleminen voi olla elämää, jossa ihmisellä on mielenrauha ja aikaa tehdä mitä ilmaiseksi tehdä voi. Mutta köyhyys ja sairastelevuus on huono, tappava yhdistelmä. Se käy mielenterveyden päälle. Minulla on useita kroonisia fyysisiä sairauksia lääkityksineen. Niiden kanssa eläminen ilman rahaongelmia olisi riittävän haastavaa. Valtaosan eläkkeestäni haukkaavat asunto- ja sairauskulut. Tänä vuonna (2006) on käynyt niin, että Kela on pudottanut neljä käyttämäni reseptilääkettä pois sairausvakuutuskorvauksesta. Kaikki ne ovat lääkkeitä, joille ei löydy vastaavaa korvattavaa vaihtoehtoa. Minä olen jättänyt ne lääkkeet kokonaan pois.

Aiemmassa elämässäni ostetuilla vaatteilla olen suurin piirtein pärjännyt tänne saakka. Olen saanut myös pari vaatelahjaa. Vaatteita voi ostaa kirpputoreilta, mutta kenkien kanssa on vaikeaa. Ajattelen usein kenkiä: kunnollisia lenkkitosuja, kävelykenkiä ja talvikenkiä. Millaista olisi, jos omistaisi vaihtokengät? Asiaan vaikuttaa se, että nykyään minulla on vasaravarpaat ja rakottuvat päkiät, eivätkä vanhat kengät enää sovi jalkaani. Kenkien suhteen olen pulassa. Se on symbolista, sillä liikuntalajeista käveleminen on ilmaista mutta vaatii kengät. Olen alkanut pelätä vuodenaikojen vaihtumista sekä jalkojeni kunnon

muuttumista – mitä kaikkea ne joka kerta tarkoittavatkaan kenkäasioitteni kohdalla.

Yksin eläminen on kalliimpaa kuin perheenä eläminen, kun kulut maksaa vain yksi. Sain television lahjaksi pari vuotta sitten. Siitä seuraasi pelko televisiolupamaksuista. En puhu puhelimesta kuin välttämättömät puhelut. Ostan ruokaa kauppojen tarjouksista niin kuin pystyn terveyteni mukaan niissä käymään. Syön vaatimattomasti, tosin ruoka-allergiat haittaavat rahatalouttani. Jos voisin, ostaisin luomutuotteita. Minulla on viikoittain puuropäivä, kaksi päivää syön linssikeittoa, kaksi päivää sekasoppaa. Loput junailen. Haluaisin syödä joka päivä kaksi hedelmää ja puoli kiloa vihanneksia. Vaikka se ei aina onnistu.

On asioita, joita edellisessä elämässäni en huomannut edes ajatella. Kuten että silmälääkäri, ihotautilääkäri, gynekologi, uusi patja, kodin korjaustyöt ja parannukset, lahjat, kaikenlaiset hoidot, kuntosali tai maksulliset tapahtumat tulisivat joskus minulle mahdottomiksi käyttäen. Nyt on niin. En käy gynekologilla enkä silmälääkärissä. Patjan hankkiminen ahdistaa. Saunamaksutkin ahdistavat. Taloyhtiön remontit aiheuttavat ahdistusta. Ystävättäreni on ehdottanut, että tekisin käänteisen panttaussopimuksen asunnostani pankin kanssa, mutta vielä en ole siihen suostunut. Olen kyllä lainannut rahaa säännöllisesti läheiseltä ihmiseltä – rahaa, joka on kulunut välttämättömään elämiseen.

Minulle tulee eläke kerran kuukaudessa. Se on ainoa tulo, joka minulla on. Kun maksan siitä heti asuntoon liittyvät maksut, myös lainanlyhennyksen ja tulleet pakolliset laskut, jäljelle jää masentavan vähän. Kun se vähä yleensä loppuu kuun puolivälin jälkeen, minulla ei ole mitään vararahastoa, josta nostaa rahaa. Ensin lainaan ystävältäni, joka toistaiseksi on lainannut minulle – pitkään hän ei voi sitä enää tehdä. Sen rahan käytän pääasiassa ruokakauppaan ja apteekkiin. Sitten olen ilman rahaa. Syön puuroa ja käyn kävelemässä. Alkuvuosi on kaikista vaikeinta aikaa, toukokuuhun saakka eli siihen asti kunnes reseptilääkkeiden omavastuuosuus tulee täyteen (tänä vuonna se on yli 600 euroa). Sen jälkeen maksan 1,50 euroa ostosta kohden, paitsi että minulla on joitakin kokonaan itse maksettavia reseptilääkkeitä. Alkuvuosi on vaikeaa aikaa selviytyä. Olen vasta sopeutumisvaiheessa tilanteeseeni. En koskaan ajatellut, että elämäni voisi olla tällaista. Olen opetellut vähä vähältä, kuinka voin pärjätä eläkkeelläni, sairauksieni

kanssa. Kun minulla ei ole aiempaa kokemusta tällaisesta tilanteesta, edessäni on nyt monenlaisia selville ottamisia: paikoista, joissa saa olla ilmaiseksi, tavata ihmisiä joilla on samanlainen tilanne. Kai sellaisia paikkoja on. Tilanteeni on vaikuttanut myös ihmissuhteisiini, se ahdistaa jäljelle jääneitä harvoja ystäviäni. Olenkin aika lailla erakoitunut.

Minulla on vielä internet-yhteys, jota aiemmin tarvitsin työni puolesta. Se maksaa 26 euroa kuukaudessa. Minun pitäisi luopua siitä. Minusta kuitenkin tuntuu, että jotakin pitää olla. En matkustele, en liiku juuri muualla kuin kaupunginosassa, jossa asun. Elämäni on hyvin pientä ja ahdasta myös sairauksieni takia. Internet-yhteys on elämäni yleisyys. En ole myöskään täysin osannut luopua entisen elämäni tavasta käydä kahvilassa. Teen niin edelleen noin kaksi kertaa viikossa, vaikka se saattaa tietää yhtä puuropäivää lisää. Olen kahden kaupunginosan kahviloista löytänyt sellaisen, jossa pikkukuppi kahvia maksaa euron. Otan käynneistäni kaiken irti. Ne ovat kuin matkoja kauas, vapauten, ulkomaille matkustamisesta. Käyn myös jaksassani taidenäyttelyissä, joista monet ovat ilmaisia. Pienestä on tullut suurta.

Kuitenkin. Ajattelen usein itsemurhaa. Olen uskossa ja se tekee asian mutkalliseksi. Minulla on myös yksi jo aikuinen lapsi. Usein tuntuu, etten jaksaa elämänyhtälöni kaikkia osia: köyhyyttä, sairauksia, yksinäisyyttä, menetyksiä. Itsemurha on yksi keino päästä tästä piinaavasta tilanteesta pois. Saadakseni ajatukseni irti itsetuhosta rukoilen paljon, käyn kirkossa ja luen. Toinen keino on yrittää edelleen sopeutua, jatkaa oman elämän etsimistä, päättää selviytyä, suostua siihenkin, että on välillä hyvin vaikeaa. Onhan hyviäkin hetkiä, etenkin alkukuusta. Kolmas vaihtoehto on myydä asunto ja asua vuokralla. Köyhyys ja sairaudet ovat vieneet elämästäni valon. Minulle on hankala ajatus hoitaa itseäni psykelääkkeillä, kun vaikeudet johtuvat käytännön asioista. Tähänkin olen tosin suostunut. Haluaisin elää tässä ja nyt ja niin, että tuntisin elämäni sisältyvän toivon ja luottamuksen. Elämän ei tarvitse olla suurta, pieni elämä on aivan riittävää. Mutta kärsimystä ei saisi olla liikaa, en jaksaa sitä.

Ajattelen joka ilta kenkiä ja ulkoiluvaatteita. Hienoista vaatteista ei ole väliä, niitä en tarvitse. Jos unelmia minulla on, ne liittyvät hyvin kenkiin, kunnollisiin ulkoiluvaatteisiin ja hyvään patjaan. En unelmoi gynekologilla tai silmälääkärillä käynneistä. Hammaslääkärissä kyllä

kävisin. Kengät ovat pääosassa, sillä ainoastaan niitten avulla pääsen luontoon, ulos kävelemään. Unelmani ovat jaloilleni mahdollisimman sopivat kengät, joissa on hyvin tuettu päkiä ja kantapää sekä tilava lesti. Niitä kahdet. Ja jokaiseen vuodenaikaan.

Nimim. Maailman laidalla
Nainen, 59 v.

Lauseita köyhyyden tahmasta

Ero lähti liikkeelle ennen kuin lumet 2005.

Työ loppui, tulee toistakymmentä vesiperää ja tekee vuoden lopun tuskien taipaleeksi.

”Tekisin melkein mitä vaan!”

Mutta toivottomuus jo haisee miehen ympärillä. = *Ei oteta.*

Ei jaksa enää olla paraatikunnossa, heiluttaa sitä häntää Työnantajalle ja visertää niitä nykyään jo kaikille työttömyyskorvauksen edellytyksenä opetettuja vuorovaikutuspaskoja. – *Aito? Miten niin aitous ihmisten välillä? Mistä puhut?*

Silmät kaihtavat toista ihmistä; tunto ei ole hyvin itsen sisällä.

*

Pakko hakea toimeentulotukea, että sen vuokran ja elatusmaksun saisi.

”Ei ole euroja verotodistuksen lunastamiseen, tulen sitten kun on.”

Joka luukulta todisteet, että olen köyhä. ”Köyhä.” KÖYHÄ!!!

– Jotain vikaa on.

– Niin on. Aikuinen mies ja...

Miltä sellainen *tuntuu?*

Pahalta sellainen *tuntuu.*

Kaurismäki tekee hienoja elokuvia tällaisista aiheista, mutta tällaisten aiheiden sisällä on todella vittumaista olla ja elää!

Pinkkipaitainen Sosiaalikeskuksen pullea nainen leimaa minut virollisesti pykälillä Laiminlyöjäksi – jota minä en muuten jumalauta ole – ja jota tuomiota haukkoo lapsen äitikin, joka kokee nöyryytystä ja

vielä enemmän kuin minä.

Mutta kyllä minäkin buddhalaisuutta itseäni imeyttänyt sain mielikuvia joissa iskin nyrkillä sitä soskunakkaa nautinnollisesti päin lärväiä niin että veri ja hampaat vain lensi... ei ole ihme että siellä ovat ne varjijat ja muut turvajutut.

Pelkäätkö oma vika, kun ei ole työtä ja rahaa?

Syyllistetään nyt vielä se työtön köyhimys!

*

Ruoka on kolikoilla.

Ruoka on kolikoilla.

Ei gourmettia vaan eloonjäämisestä on kyse.

Kauppaan mennään kukkaron läpi katsoen, tiedätkö sinä mitä se on?

Yltäkyläisyyden keskellä se on jotenkin niin irvokasta.

Muuten, olen huomannut, Rahan merkitystä vähättelevät ne, joilla on riittävästi ja mieluiten yllin kyllin rahaa.

*

Ylpeydestä on jäljellä sellainen pieni kuivunut lammikko siellä jossain.

Sitä vertailee itseään ponnistellen maailmanmittakaavaan että olisi onnellinen, eikä miettisi sitä että miksi olen tarpeeton?

Samalla miettii, milloin on rahaliikenteestä otettu kaikki tyhjä välistä pois ja meillä on viivakoodi otsassa, josta sitten *pip!* ja nähdään kyseisen yksilön kaupallinen arvo ja siitä suhteutetut resurssit tässä yhteiskunnassa.

Tiedättekö, tässä yhteiskunnassa on paljon paska-arvoja – keisarin uusia vaatteita – ihmiset ovat hiljaa, koska eivät ole köyhiä kun eivät sano vastaan.

*

Köyhä valehtelee uuden suhteen alkaessa itselleen ilmaiset sukupuolitestit kun on pakko. Ja näkee taidokkaan valehtelunsa herättämät tunteet hoitohenkilön kasvoilla. Ja häpeää syvästi.

Paketti erektiolääkkeitä maksaa 135 euroa, rikkaalla miehellä seiso kulli kunnolla.

*

Osaan tehdä monenlaista ja hyvin.

En ole enää vuosiin polttanut tai käyttänyt mitään päätä huumaavaa.
En omista turrutetta suoltavaa televisiota, en autoa. Olen oikeasti ekologinen, ällöän Kuluttaja-roolia.
Pidän ihmisistä.
Pidän luonnosta.

Rakastan elämää.
Tytär piti minusta hyvin kiinni, vaikka pieni olikin.
Ja minä pidin hänestä kiinni.
Yksi ystävä myös joka tunsu omakohtaisesti vaikean tilanteen.
Auttoi.
Sai puhua, puhuttiin.
Lääkärille kun pitkittynyt stressi meni tunteineen mahaan happoamaan ja uni aloitti pätkäyöt.
Piti valehdella, että pääsi muutaman päivän sisällä.
(Tiedätkö, jos on Rahaa, niin yksityiselle lääkäriin pääsee tosi nopeasti! Se on hieno systeemi jos on Rahaa! Se on katkeroittava systeemi, jos ei ole Rahaa.)

En kehdannut kertoa hänelle edes kaikkea sitä, kuinka huonosti meni ja kuinka saatanan pahalta minusta tuntui.

Kuunteli.

Ja antoi minulle kaikki löytämänsä päivystyspakkaukset sitä tiettyä lääkettä.

Vein hänelle myöhemmin runokirjani palautelaatikkoon kiitokseksi ja lupasin vastedeskin puhua selän takaa hyvää terveystieteistä.

Kirjoitin rehellisen kolumnin tilanteestani, vain jokunen tuhat ihmistä luki sen.

Olin rohkea ja itsestäni ylpeä, uskon että joku muukin sai puhaltaa sen kautta tunteitaan ulos.

Ei täällä kaikilla porskuta rahallisesti hyvin, mutta ihmisen arvoa ei jumalauta mitata rahalla tai kyvyllä tehdä rahaa.

Vaikka tämä onkin Raha-fasismien rodunjalostusta ja Raha laittaa meidät kontalleen ja nussii vielä peräaukkoon, niin se on silti vain rahaa.

Ihmisen sisäistä vapautta ei nujerra tässä maailmassa mikään mahti.
Eikä sen oivaltamisen jälkeen Toivokaan katoa, on sitten jumala

mukana kuvioissa tai ei.

Pidän ihmisistä.

Pidän luonnosta.

Rakastan elämää.

Nimim. Johannes Ytö

Mies, 36 v.

Lapsettoman ja opiskelevan lesken tarina

Köyhyys. Tuohon sanaan mahtuu niin paljon. Sanaan, joka on tuttu monille ihmisille. Sanaan, josta joillakin ei ole aavistustakaan. Kuitenkin meitä on paljon, jotka syystä tai toisesta elämme arkipäiväämme tuon käsitteen kanssa.

Kulkeeko köyhyys jatkumona isältä pojalle, äidiltä tyttärelle? Ovatko elämäni pelikortit jotakin muuta peliä varten? Pelaanko väärillä korteilla, väärää peliä?

Olen keski-ikään lähestyttyäni ehtinyt elää monennäköistä elämää. Rahaa ei ole ikinä ollut paljon, mutta aina olen pärjännyt. On ollut parempiakin hetkiä. Olen ollut työssä ja voinut nauttia palkasta muutenkin kuin laskuja maksamalla. Sellainenhan suomalainen on, vaikka mikä olisi, niin laskut on maksettava, mieluummin vaikka ennen eräpäivää. Tai pahimmassa tapauksessa ne hoituvat ulosoton kautta. Ulosottoon saakka en ole vielä toistaiseksi velkojeni kanssa joutunut. Olen aina tiukan tilanteen tullen neuvotellut laskuilleni pidemmän maksuajan. Olen myynyt asuntoni, maksaakseni takaamani lainan. Asunto, missä en enää asu, yhä lyhentelen pankille.

Yksilön hätä unohtuu aina, eikä mikään ole inhimillistä. Rahalla on älytön valta – rahattomalla ei mitään. Tietääkö yksikään päättäjä, kunnallis- tai valtiotasolla, todella millaista on elää köyhänä Suomessa? Heillä on jo palkankorotukset sitä luokkaa, mitä joku saattaa saada kuussa käteen. Sillä summalla on vaan se jokapäiväinen elämänsä pyöritettävä. Ei tule palkankorotuksia.

Minulla menee kuitenkin hyvin. On katto pään päällä ja ruokaa

syödäkseni. Opiskelijana hankin 734 e/kk, josta on 300 e lainan osuutta. Vuokranmaksun jälkeen jää tuo lainan osuus elämiseen. Kahtena kesänä onnistuin olemaan kesätyötön eli kuukausituloni oli 0 e. Enkä saanut edellisenä kesänä sosiaalitoimelta toimeentulotukea. Hienoa. Kuitenkin on vuokra maksettava ja sitä ruokaakin syötävä. Vuoden 2005 bruttotuloni olivat hulleat 3 600 euroa. Se on päivää kohden alle kymmenen euroa.

Miksi siis elän yli varojeni? Opiskelen uuteen ammattiin, kun minulla ei ole siihen varaa? Aloittaessani opinnot tilanteeni oli toinen. Mieheni oli töissä ja sai säännöllistä ansiotulua – pärjäsimme. Mutta, mieheni sattuihin yllättäen kuolemaan. Tilanne, johon ei millään tavalla osannut ennakoita varautua. Jäin siis leskeksi.

Tuliko yhteiskunta apuun? Minulta evättiin leskeneläke liian nuoren ikäni ja lapsettomuutemme takia. Hautajaisapu evättiin, kun sain kuolleesta puolisoistani lakisääteisen ryhmähenkivakuutus-summan. Summan, jonka piti riittää minulle valmistumiseeni saakka eli 2,5 vuodeksi. Raha meni hautajaisiin, raha-asioiden päivittämiseen, koko siihen kuvioon mitä kuolema toi mukanaan. Tuo summa eväsi myös kesäisen toimeentulotuen. En saanut mitään. Seurakunnalta sain sentään inhimillisyyttä ja diakonilta ruokarahaa.

Tänä kesänä sain toimeentulotukea, mutta kesäkuun raha tuli vasta 22.6. eli melkein koko kuukausi oli rahatta elämistä. Edellisen kerran olin saanut opintotukea toukokuun alussa. Kaupungilla ei ollut varaa palkata kesätyöntekijöitä edunkäsittelyyn. Kaupungilla oli kuitenkin varaa pitää toimeentuloasiakkaitaan nälässä ja turvattomuuden tunteissa. Kesäaikaan toimeentuloasiakkaiden määrä lähes tuplaantuu juuri opiskelijoiden myötä. Osa ei syystä tai toisesta onnistu kesätyötä saamaan tai saa sitä vaan osaksi aikaa kesää. Sosiaalitoimen työntekijöiden täytyy saada nauttia ansaitsemansa vuosilomat, mutta heidän tilalleen ei palkata ketään. Asioiden käsittely hidastuu ja paperipinot kasvavat. Tunne päätöstä odottavalla on tuskainen. Koko kesän ajan toimeentulotuki tuli kolmen viikon kuluttua hakemuksen jättämisestä – kun sen kohtuudella pitäisi tulla jo viikon kuluessa. Tämä sotki taloudellisen tilanteen entisestään.

Eduskuntavaalit lähestyvät. Oikein hirvittää ajatella, millä palopuheilla edustajat nyt yrittävät päästä sisälle? Puheilla ei ole mitään

merkitystä, jos kukaan ei tee mitään. Itselleni teot merkitsevät puheita enemmän. Eduskuntaan on jätetty toiveita erilaisista lakialoitteista tai lakien muuttamisesta – mitään ei tapahdu. Kansanedustajat eivät todellakaan tiedä, missä surkeudessa ihmiset voivat elää. Kun kuukausitulot ovat niin mitättömät, ettei edes perusasioita saa sillä hoidettua. Kun asia ei itseä kosketa, niin mitäpä noista.

Olen yrittänyt saada puolisoni kunnallis- ja kirkollisverovelkoja ja sairausvakuutusmaksuja anteeksi. Siihen on lakipykäläkin, mitä verotajan ei kuitenkaan tarvitse noudattaa. Kuolinpesään on tulossa veronpalautusta, mutta tuo summa menee olemassa olevan verovelan maksuun. Tuolla summalla olisi ollut minullekin käyttöä, ihan elämiseen. Veroasiamies kertoo, että verovelan määrä ei ole kohtuuttoman suuri, joten sen periminenkään ei ole kohtuutonta. Mikä on kohtuullista? Missä on kohtuullisuuden raja? Puolisoni veronpalautuksella olisin voinut maksaa joulukuun vuokrani. Toki on tärkeämpää, että kaupunki saa lämmityspiuhoja lämmitettävään katuosuuteen tai autopaikkaa maan alle. Tosin tuolla saatavalla summalla ei edes ajatustyötä tehdä.

Opiskelijana olen oikeutettu erilaisiin alennuksiin, mutta kun raha ei riitä normaaliin elämiseenkään. Työttömillä ei ole edes noita alennusetuja, ainakaan moniin paikkoihin. Eihän köyhä mitään virkistystä kaipaakaan. Teatterissa tai elokuvissa käymisestä saa vain haaveilla. Tai ravintolassa käymisestä tai yksillä kavereiden kanssa. Ei, pysy vaan kotona ja juo pussikaljaa, jos kaljaa haluat. Käy kävelyllä tai katsoa tv:tä, jonka lupamaksuakaan ei ole vuosiin enää pystynyt maksamaan.

Silti pidän kiinni oikeudestani joskus hemmotella itseäni. Olen sen ansainnut. Joskus juon sen oluen tai käyn teatterissa – tai pahimmassa tapauksessa käyn teatterin jälkeen oluella. Minäkin olen ihminen, aidosti tunteva ja kokeva. Vaikka en tämän hetkisessä elämäntilanteesani olekaan mallikansalainen tähän yhteiskuntaan. Minä kuitenkin sinnittelen. Ehkä taas joskus pääsen iloisten veronmaksajien joukkoon pitämään tätä ”hyvinvointi-Suomea” pystyssä?

Nimim. Money talks, shit walks
Nainen, 43 v.

Ei mun valinta

Kirjotuskilpailu köyhyydestä... Harmi et tää ei oo piirustuskilpailu, mä piirtäisin hiilellä yhtä sotkua pitkin paperii, siihen asti kunnes mua ihan sattuis käteen. Sattuis siks, et se hiili on kulunut loppuun jo aikoja sitte. Piirustuksen nimi olis raivo.

Mut tää on kirjotuskilpailu. Mä en vaan tiedä mitä sanaa mä käytäisin, jotta kieli olis kaikille yhteinen. Pitäsköhän mun käyttää täs synonyymiä sanalle köyhä. Sitä sanaa, jota muut ihmiset käyttää, ne jotka on parempia kuin me köyhät. Esimerkiks sana sossupummi kuulostaa hyvin osuvalta, sehän Suomessa on niiden niin kutsuttujen parempien mielestä synonyymi sanalle köyhä. Lisäksi toiselta merkitykseltään sossupummi tarkoittaa saamatonta, ja sitä et itse sen saamattomuutensa on valinnu.

Just. Siitähän mä pienenä haaveilin silloin, kun muut tytöt leikki prinsessaleikkejä. Pukeutu äidin hienoihin vaatteisiin ja meikkasi äidin huulipunalla naamansa niin sotkuun, että oli vaikea tunnistaa. Mä tyydyin pukeutumaan rääsyihin ja pyörin paskassa, siinä oli mulle unelmaa... Tuskin.

Mun todellisuus oli siis toinen. En mä uskaltanu pyytää mun ystäviä kylään, hävetti miltä koti näytti jos äiti oli taas ryypänny, tai sit äitiä ei ollu näkyny taas moneen päivään. Hävetti, kun ei ollu tarjota välipalaa koulun jälkeen niin kun muiden kotona.

Mielummin mä tulin yksin kotiin, mä sain rauhassa odottaa tuleeks mun äiti, mä sain rauhassa syödä ne näkkileivät, jotka mä koulusta varastin. Mun äiti oli, ja on edelleen alkoholisti. Mun vanhemmat eros laman aikoihin. Meille kävi niinku monille muille, lama repi mejän perheen talouden ensin hajalle ja sit kaiken muun. Vanhemmat ei kestänny sitä kaikkea painetta, äiti dokaa edelleen ja isä on edelleen velkavankeudes, raataen töitä täysin sieluttomana. Nyt kun kattoo sitä kaikkea aikuisen silmin niin tietää et siitä se lähti, ja siitä lähti kans mun elämänkoulu.

Mä oon kasvanu siellä ja täällä, loppujen lopuks kuitenkin nuoruuden laitoksissa, mikä ei tosiaan ollut mun oma valinta, oli alkoholismii ja väkivaltaa kotona, uusioperheiden arkea kai... Ekan kerran mut taidettii huostaanottaa siks, kun mun äiti unohti mut moneks kuukau-

deks kotiin, oli lähteny jonku äijän matkaan.

No, mun elämäntarinaaan löytyis enemmän surullisia sanoja kun taivaalla on tähtiä, enemmän kyyneliä kun meressä on kaloja. Mut mä haluun supistaa mun tarinan yhteen lauseeseen: tää ei ollu mun valinta. Mä oon 22 ja opiskelen, monien hidasteiden ja vaikeuksien kautta mä valmistun nyt keväällä. Mulla on pieni lapsi ja me touhutaan yhdessä niinku mikä tahansa perhe, jossa rakastetaan lapsia ajan kanssa. Meillä on aina ruokaa ja puhasta kunnon vaatetta. Ekaa kertaa eläms mä elän onnellista ja rauhallista elämää, mun on hyvä olla. Mä oon saavuttanu sisäsen rauhan. Joskus joutuu venyttää pennii, tai no, oikeestaan aina, mut laskuni maksan ja asiani hoidan, mun onni koostuu muista asioista.

Mut sit aina välillä tulee joku erittäin älykäs ja lyö mut alas, halveksii mua, koska: käyn soskussa, ja ennen kun täytin 21 olin jälkihuollossa. Miten mä sen kuvailisin, ne piti musta huolta rahallisesti, ne tuki mun harrastuksia ja anto kaikkea sitä henkistä hoitoa, jota satuin tarvii kaiken sen ylipääsemiseen mitä mä oon kärsiny, ja se makso kans. Silloin kun pääsin laitoksista omaan elämään ja täytin 18, sain itsenäistymisrahaa, jolla mä laitoin mun ekaa pientä yksioo kuntoon. Pienellä rahalla mä sainki siitä aika nätin.

Mut taas mua lyötiin sanoin, naurettavaa et sosku biffaa jonku kamatki kämppää, töihin pitäis mennä jne... Joo, joo, joo. Voi mua saamatonta, ite olen paljon omasta selkänahasta repiny ja sossusta saanu apua. Koko ajan teen sen eteen hommia et saan ammatin ja pärjään ite, mut sillonki se tulee tekee tiukkaa. Kaikki ne hyväkkäät, joiden vanhemmat on pitäny huolta ja auttanu, koko elämän, ne antaa leivän, silloin toisen ja tällöin toisen. Joku ompelee ehkä verhotki, ehkä äiti. Joissakin autetaan enemmän ja joissakin vähemmän. Mut joku arvostelija vois hetken miettii ja mennä itteensä, et mitä musta tulis ja mihin päätyisin, jos mua ei ois valtio tukenu. Muut lentää pesästä vanhempien ompelemilla siivillä. Mut on potkastu jo ennen, kun mulle oli ees voinu ommella siivet.

Ja munlaisia on enemmänki, on rumempia tarinoita ja kauniimpia tarinoita, on onnellisia loppuja ja vähemmän onnellisia. Mut köyhyys ei oo välttämättä saamattomuutta tai oma valinta. Mä oon saanu kärsiä siitä aina. Sen lisäksi et raha vei multa materiaalisen turvan, se vei mul-

ta myös perusturvan. Nyt mä nitkutan itte ja mä nitkutan siks, et voisin joskus nitkuttaa vähän vähemmän.

Mua itkettää ihan tää maailma, miten kateelliset panettelee toisi-aan. Aina keksitään jotain mitä jonku täytyy saada enemmän... enemmän??? Mitä mä oon saanu elämältä enemmän kuin joku, joka tuolla Satasen tekstariportalstal valittaa? Mitä mä oon saanu sellasta elämältä, et mut voi monen muun mukana haukkua? Ihmisten kateus ja ahneus aiheuttaa paljon köyhyyttä... Silmissä ja katseissa on köyhyyttä melkein yhtä paljon kuin todellisuudessa ja jokapäiväisessä elämässä.

Mä vaan taidan kärsiä rahattomuuttakin enemmän siitä, et miten paljon mutte ihmisten kohtelu aiheuttaa mulle tuskaa. Se kohtelu, jonka saan osakseni siks et kuulun niin sanotusti alempaan yhteiskuntaluokkaan.

Mä oon riippuvainen ruuasta ja mä nielen nälkään mitä vaan. Mut toisin kuin luullaan, mä en oo riippuvainen ihmisistä, eikä mun oo pakko niellä mitä vaan... eihän??? Mitäköhän mun elämässä on niin sellasta mikä tekee musta ikuisen häviäjän??? Miks mä saan nuolla mun vartalolla halveksivia katseita? Mä oon kestäny sellasen rääkin, nähny enemmän elämää, kun moni tuplasti mun ikänen. Mä hengitän ja oon tasapainonen, mä yritän ja kykenen nousee jokaiseen päivään toivoen siltä jotain kaunista. Ja silti saan samalla pelätä et tänään taas napsahtaa niin et sattuu.

Mä kannan joka päivä sellasta tuskaa mun sisällä mistä ei ikinä selviä, sen kaa vaan täytyy selvitä. Mä katon peiliin, mä nään selviytyjän. Mä katon kadulla ihmistä silmiin, kun avaan ”sosiaaliasema” kyltillä varustetun oven. Se ihminen näkee saamattoman nuoren äidin, joka rällää sen verorahoilla ja josta kasvaa vaan yks alkoholisti tai muuten vaan saamaton akka lisää tähän mailmaan. Ihan miten vaan... Mä pärjään kyllä, mä itkin eilisen, ja tänää jo hymyilen. Huomenna on varmaan mun vuoro nauraa.

Nimim. Pimeyden sydän
Nainen, 22 v.

Köyhyysrasismia

Mitä se on? Se on yleisin ja pahin rasismin muoto maassamme. Siitä vain ei puhuta, mutta on aika ruveta puhumaan siitä. Kansallisuudella, värillä, sukupuolella, iällä, sivistystasolla tai muulla vastaavalla ei ole mitään väliä, kunhan vain on KÖYHÄ, niin joutuu rasismin uhriksi. Köyhyys ei ole köyhän omaa syytä. Toisten ihmisten julmuutta se on. Päätäjien syytä se on. Rahaa riittää kaikkeen muuhun, mutta ei köyhien auttamiseen. Onko työttömyys sen syytä, joka on irtisanottu? Missä on teollisuusjohtajien omatunto? Köyhien selkänahasta he ovat voittonsa ja optionsa käärineet. Sellainen vääräys ja epäoikeudenmukaisuus herättävät katkeruutta. Mutta suomalaiset köyhät ovat hiljaista ja sävyisää väkeä. Ainakin toistaiseksi. Monet elävät nälkärajan alapuolella. Taloudellinen ahdinko vain pahenee. Sitä on jo jatkunut kauan eikä valoa ole näkyvissä. Kenen etua tämä vääristynyt asiointi palvelee? Mikä kiero ideologia on takana tässä tahallisessa ja tarkoituksellisessa kansan kahtia jakamisessa?

Paitsi sitä, että köyhän elämä ja toimeentulo on tehty sietämättömän vaikeaksi, rasismi ilmenee myös henkisellä tasolla. Varsinaista ja vaarallista köyhyysrasismia on köyhien nöyryyttäminen. Suuri viranomaisten armeija on koulutettu kohtelemaan köyhää ylenkatseellisesti, halveksivasti, jopa sadistisesti erilaisilla luukuilla, joilta meidän pitää nöyrästi anoa jotain naurettavan pientä avustusta. Meidän on myös täytettävä monia kummallisia lomakkeita. Asiattomia uhkauskirjeitä lähetetään jo etukäteen siltä varalta, ettemme vain anastaisi vaikkapa viiden sentin kolikkoa, joka pykälien mukaan kuuluukin valtiolle tai kunnalle tai jollekin virastolle. Lomakkeilla meitä ruokitaan.

Jos tiedotusvälineissä puhutaan köyhistä, otetaan esimerkiksi joku syvälle vajonnut narkomaani: ”Katsokaa, tässä on köyhä. Tällaisia he ovat.” Siinä kaikki mitä köyhistä kerrotaan. Näin halutaan lyödä häpeän leima kaikkiin köyhiin. Voi olla että monet köyhät eivät sitten kehtaa tunnustaa köyhyyttään, vaan yrittävät peitellä sitä. Kuitenkin valtaosa köyhistä on sivistyneitä, rehellisiä kunnon kansalaisia. Monet esim. ovat tehneet arvokasta työtä kotiäiteinä, jääneet vaille työeläkettä ja pudonneet pelkän vanhuuseläkkeen varaan. On monia syitä, ettei ole koskaan rikastunut tai että on köyhtynyt, vaikka on tehnyt työtä ja

elänyt kunniallisesti. Vaikka vaatimattoman, niin kuitenkin riittävän toimeentulon me olemme ansainneet. Me olemme arvokkaita ihmisiä. Meillä ei ole mitään hävettävää.

KÖYHYYSRASISMIN UHRIT, TULKAA ULOS KAAPISTA!

Nimim. Murmeli

Köyhyydestä

Köyhyys on periytyvää

Kokemukseni on se, että jos on saanut huonot lähtökohdat elämälleen, on vaikea päästä rikastumaan, ainakaan naisihmisen. En halua syyttää kohtaloa, mutta toisaalta en jaksa jatkuvasti syyttää itseänikään epäonnistumisesta elämässä. Olen ollut maailmassa jo 60 vuotta, mutta silti en ole päässyt köyhyyden kierteestä eroon, eikä minulta jää aineellista perintöä lapsilleni, kuten en itsekään saanut mitään. Sain ainoastaan sairauksille alttiin itäsuomalaisen perimän.

Olen kotoisin Kaakkois-Suomen tehdaspaikkakunnalta. Itäisessä Suomessahan oli ennen sotia paljon maatonta väestöä, torppareita, mäkitupalaisia, renkejä ja piikoja, joka valui tehdas- ja teollisuuspaikkakunnille elannon perästä. Elämäni alun elin monella tavalla köyhässä ympäristössä, oli aineellista ja henkistä köyhyyttä sekä myös puutetta rakkaudesta. Meitä asui pahimpina aikoina yhdessä hellahuoneessa kahdeksan henkeä. Niissä olosuhteissa sain kuitenkin käytyä keskikoulun vapaoppilaspaikalla.

Asumiseen kuului se, ettei vuokria maksettu. Häädön jälkeen muutettiin kaupungin osoittamaan murjuun ties mihin röttelöön pihan perälle. Nykyajan kaupungin vuokra-asunnot ovat luksusta sen ajan oloihin verrattuna. Vaatteita ostettiin lapsilisillä, tai niitä saatiin käytettynä. Häpesin paljon oppikouluun mentyäni kurjia ryysyjäni ja rikinäisiä kenkiäni, joissa jalat kastuivat syksyisin. Itsetuntoni meni jo silloin, en uskaltanut koskaan näyttää luokkatovereilleni missä asuin ja selittelin saavani paremman takin tai kengät lähiaikoina.

Ruoasta ei kitsasteltu silloin kun rahaa oli, jos ei ollut syötiin kuivia

leivänkannikoita, kunnes äiti meni sosiaalihuoltoon rahaa anomaan. Kaiken kaikkiaan ravinto oli useimmiten epäterveellistä: kahvin kanssa ranskanleipää kouluun lähtiessä ja koulusta tullessa. Ruokaa ostettiin kaupasta tilille, yleensä minä jouduin asioimaan kaupassa, koska äiti ei iljennyt itse sinne mennä, koska kauppiaat karhusivat laskujaan vähän väliä.

Kasvoin nopeasti pitkäksi ja luustoni oli huono, sairastelin paljon jo lapsena. Koska minulla oli jatkuva makeannälkä, ostin joka pennosella, mitä sain karamelleja. Tulos oli se, että koska ilmainen hammashoitto loppui kansakouluun, olin siihen asti käymättä hammaslääkäriässä, kunnes tienasin itse. Vanha hammaslääkäri veti minulta heti kättelyssä monta hammasta ”roskana” pois. Tosiasia on, että monet ikätoverini saivat tekohampaat jo ennen kahtakymmentä ikävuottaan. Kokoproteesi oli minulle kauhistus, joten hampaista on minulle riittänyt riesaa koko iäkseni hoitojen kalleuden tähden. Nykyäänhän olisi mahdollista saada poistettujen tilalle hammasimplantit, mutta ne ovat niin kalliita, että minä saan aina vain hävetä puuttuvia hampaitani. En ole koskaan tuntenut itseäni kokonaiseksi tästä(kään) syystä.

Myös silmäni olisi pitänyt leikata jo kun olin viisivuotias, mutta koska rahaa ei ollut, olen saanut kärsiä lopun ikääni siitä, että minulla on laiska silmä. Puhumattakaan siitä, miten paljon minua haukuttiin kiersilmäksi lapsena. Hampaiden lisäksi muukin luustoni jäi heikoksi huonosta ravinnosta ja nopeasta kasvamisestani johtuen.

Ensimmäisen kerran polveni reistailivat jo parikymppisenä ja nykyään kulumia on joka puolella niin, ettei kivutonta päivää juuri ole. Edellä mainittuihin on lisättävä vielä huono veren perimä sydän- ja verisuonisairauksineen. Nykyiseen ikääni mennessä olen sairastunut pariin krooniseen sairauteen ja ollut usein leikattavana. Ankea tästä omasta köyhyden historiastani tulee väkisin! Huumoria ei jaksa aina repiä, vaikka monesti ainoastaan huumorin avulla olen jaksanut elää elämää eteenpäin.

Naisella vapauden hintana on köyhyys

Elämäni eksyneet miehet ovat antaneet minulle lapset, mutta aineellisesti en ole heistä mitään hyötynyt. Päinvastoin, viimeisimmässä

avioerossani jouduin tappelemaan entisen mieheni kanssa jok'ikisestä purkinavaajasta siihen asti, kunnes en enää jaksanut. Pitkän aikaa etsin asunnossani milloin mitäkin talous tarviketta ja välinettä, joka minulla ennen oli, mutta eipähän ollut enää. Elätin lapseni yksinhuoltajana pienipalkkaisilla toimistotöillä siihen asti, kunnes jäin työttömäksi. Kunnan kautta olen saanut lapsista kunnan maksamaa elatustukea. Näin on tapahtunut, koska en halunnut jäädä väkivaltaisiin suhteisiin, joiden katsoin vahingoittavat lapsia, ainakin yhtä paljon kuin köyhyys.

Todellakin, köyhä nainen voi vaurastua vain miehen avulla, mutta minusta aineellisen toimeentulon kohentaminen ei voi olla suhteen perustana. En pystynyt lapsiani kouluttamaan niin kuin olisin halunnut, vaan jo nuorena he hakeutuivat töihin ja ovat siitä asti elättäneet itsensä. En ole paljoakaan pystynyt rahallisesti heitä avustamaan. Historia toistaa itsensä: yhtä tyhjätaskuna kuin itse kuusikymmentäluvulla tulin Helsinkiin, ovat hekin joutuneet itsenäisen elämänsä aloittamaan takanaan lapsuus yksinhuoltajan kanssa vuokratiluksissa. Historia toistaa itseään.

Työttömyyden kurimuksessa

Päivätyön ja lasten ohella olin itse hankkinut lisäkoulutusta siinä vaiheessa, kun olin kolme- nelikymppinen. Lisäkoulutus ei kuitenkaan ehkäissyt sitä, että jäin yhdeksänkymmenluvun lamavuosina työttömäksi. Muistan miten tyhjältä tuntui: tähänkö se työnteko nyt päättyi? Nuorempi lapsi oli ala-asteella, joten pikemminkin olisin voinut ottaa lisätyön, kuten olin tehnyt ennen hänen syntymäänsä. Työttömyyden alku oli katkera: rahaa ei tullut muutamaan kuukauteen mistään. Sain hyvin vähän asumistukea ja siihen aikaan meni vuosi, ennen kuin sitä voitiin korottaa. Olin pakotettu menemään ensimmäiselle omaehtoiselle kurssille, joka vastaan tuli, että sain opintolainaa, jonka avulla saimme jokapäiväisen ravinnon siihen asti, kunnes aloin saada päivärahaa. Vuokraa en tuona aikana pystynyt maksamaan kuin pienissä erissä, mutta onneksi sain tehtyä sopimuksen vuokranantajan kanssa maksujärjestelystä.

Työttömyyden jatkuessa opin hakeutumaan työvoimapolitiiseen koulutukseen, aina kun mahdollista. Kurssien ajalta sai enemmän ra-

haa käteen, koska sai ylläpitokorvausta päivärahan lisäksi. Lähes vuoden kuluttua työttömäksi jäämisestä asumistukeakin korjattiin silloisia ansioitani vastaavaksi. Opin myös hakemaan apua sosiaalitoimistosta ja aika usein sainkin sieltä rahaa. Kaikesta huolimatta, usein elimme 50 mummon markalla koko viikon. Makkarakeitto ja -kastike olivat yleisimmät ruokalajimme, molemmat sai valmistettua yhdestä HK:n sinisestä.

Onneksi en ollut uusavuton, leivoin puurontähteet sämpylöihin ja keitin hapanleivänkannikoista ruismarjapuuroa. Totutus on se, että köyhyys jopa lihottaa, koska halvimmat ruoka-aineet sisältävät runsaasti hiilihydraatteja ja rasvaakin. Säälitti, kun lapsi meni kouluun talvipakkasella ohuissa verkkareissa ja risoissa lenkkareissa. Tuli oma lapsuus elävänä mieleen! Itse kuljin työttömänä vanhassa vaaleassa poplarissa kesät talvet.

Ihmettelin toisia samassa tilanteessa olevia, jotka istuivat päivästä päivään lähikuppilassa ja alkoholisoituivat. Mistä heillä riitti rahaa? Itse karsin senlaatuiset hovit ensimmäisenä pois. Pelastusarmeijan leipäjonoonkaan en mennyt koskaan, sillä matkakulut olivat liian suuret. Kerran onnistuin olemaan paikalla, kun EU:n ruoka-apua jaettiin ja sain sieltä makaronia ja jauhoja. Joka tapauksessa sain ottamani opintolainan vielä työttömyyden kestäessä maksettua pois. Tällä hetkellä ei minulla ole lainaa, mutta ei säästöjäkään vaikka elän yksin. Kokemukseni mukaan vain sinkut uranaiset pystyvät rikastumaan ja ostamaan oman asunnon tuloillaan, ilman miehen apua.

Työtä on, mistä saisi voimia lisää?

Sen verran onnea minulla vielä tässä elämäni loppupuolella oli, että sompailtuani työttömänä useita vuosia ja tehtyäni sen jälkeen pätkätoitää, sain loppujen lopuksi vakituisen työn. Käymilläni kurseilla ja koulutuksilla oli osuutta asiaan, olinhan päivittänyt työtaitoni ja osoittanut aktiivisuuteni sillä tavalla. Tällä hetkellä ei ihan joka penniä tarvitse laskea, kuitenkin mikä tahansa yllättävä tapaus, esim. oma pitkäaikainen sairastumiseni hoitoineen tai vaikka se, että joudun viemään kissani lopetettavaksi, muuten sitä ei olekaan varaa eläinlääkäriissä käyttää, saa budjettini pahasti sekaisin.

Koluan kierrätyskeskuksessa ja lähetystoreilla hankkimassa kotiin tarvikkeita ja vaatteita, jos en osta niitä halpahalleista. Hiukset leikkautan aina oppilastyönä tai Tallinnassa. Työpaikan ruokalassa syön korkeintaan kerran viikossa, koska pidän hintoja siellä kalliina. Matkoille ja risteilyille menen vain tarjoushinnoilla. Vaikka palkkani onkin pieni, koen elämäni, ensimmäistä kertaa vuosiin, turvallisemmaksi. Pilvenä taivaalla ovat kuitenkin lähestyvät eläkevuodet, pitäisi saada jotakin säästöön niitä varten, koska silloin kituuttaminen ja penninvenyttäminen alkavat taas!

Vuosi sitten, siinä vaiheessa, kun elämäni oli periaatteessa ihan hyvin, sairastuin työuupumukseen ja masennukseen. Menneet vuodet vastoinkäymisineen, sairauksineen, työttömyysvuosineen ja avioeroineen ovat verottaneet voimiani, enkä enää oikein jaksaisi käydä työssä. Koska minulle kuitenkin se etu vielä suotiin siinä vaiheessa, kun olin jo lähes luopunut toivosta, on vain jaksettava puurtaa vielä muutama vuosi.

Olen paljon ajatellut mennyttä elämäni ja miettinyt, mitä olisi pitänyt tehdä toisin. Olisi pitänyt olla viisaampi ja määrätietoisempi heti nuoruudesta alkaen. En häpeä sitä, että olen työväenluokasta kotoisin. Niin monet muutkin ikäiseni ovat, mutta heillä on nyt omistusasunnot, kesämökit, autot ja kaikki maallinen hyvä. Olisi pitänyt löytää se kunnollinen mies, jonka kanssa olisin koko elämäni elänyt ja jonka kanssa voisin odottaa vanhuutta taloudellisista huolista vapaana. Lapseni saivat kunnolliset perinnöt sitten, kun minusta aika jättäisi. Jossitteluaahan se on, syntyperääni en voi muuksi muuttaa. Työläiskodistakin olisi voinut saada edes sellaisen henkisen perinnön, joka olisi kantanut läpi elämän. Mutta koska vanhempani eivät olleet niin sanotusti kunnollisia ihmisiä, sain vain huonon itsetunnon evääksi maailmalle.

Miksi on köyhyyttä ja eriarvoisuutta?

Tajuan kyllä, että köyhyys muissa maissa, esim. Afrikassa ja Aasiassa on erilaista ja paljon rankempaakin kuin Suomessa. Ehkä kuitenkin oli lottovoitto syntyä suomalaiseksi, eikä esim. rajan taakse? Olen nähnyt Pietarissa ja Tallinnassa kuinka säällittävän vanhat mummot kerjäävät kaduilla. Etelän lomakohteissa turisti harvoin pääsee näkemään köyhimpiä asuinalueita, mutta olen nähnyt kodittomia ja kurjia ihmisiä

niissäkin. Etelämpänä on kuitenkin lämmintä, joten asunto ei ole niin tarpeellinen, kuin meidän ilman alassamme.

Pullojen kerääjät ja roskisten penkojathan meilläkin on keskuudessamme. En luokittele heitä luusereiksi. Minusta he ovat esimerkkejä yritteliäistä ihmisistä. Itseni luokittelisin selviytyjäksi, menestyjäksi minusta ei sen sijaan ollut. Joka tapauksessa, suomalainen köyhyys on suhteellinen juttu. Niin kuin rikkauskin: mikä tekee jostakusta tavallisesta ihmisestä niin korvaamattoman työnantajalle, että hän saa monikymmenkertaista palkkaa verrattuna johonkin toiseen samoilla avuilla varustettuun? Ratkaiseeko syntyperän lisäksi ainoastaan hyvä onni sen, tuleeko ihmisestä rikas vai köyhä? Toisaalta, kuinka monelle suuromaisuudelle onkaan käynyt niin, että helposti saatua omaisuutta arvostamattomat osaamattomat perijät ovat haaskanneet sen taivaan tuuliin!

Tällä iällä tiedän kyllä mitä on olla köyhä. Sitä en tiedä, minkälais-ta olisi, jos rahaa olisi joskus tarpeeksi ja voisi tehdä mitä haluaa. En ole koskaan saanut ostaa asuntoa, enkä autoa enkä lapsilleni kalliita lahjoja. Eikö jokaisen pitäisi saada tietää elämästä molemmat puolet, köyhyys ja rikkaus, että, osaisi arvostaa sitä mitä hänellä on?

Vaikken ole aineellista hyvää paljon saanutkaan, yritän astua vanhuuteen niin, että osaisin olla tyytyväinen omaan elämään ja siihen, mitä olen aikaan saanut. En halua tulla myös henkisesti köyhäksi, niin että viettäisin viimeinen vuoteni katkerana ja kateellisena. Toisaalta, vanhuus, sen enempää kuin köyhyyskään, ei automaattisesti jalosta kehtään, päinvastoin ihmisen huonot ominaisuudet saattavat korostua!

Nimim. Sukupolvien kirous
Nainen, 61 v.

Parempiakin aikoja on eletty – monologi vanhuudesta ja köyhyydestä

Tässä istun kuistin portaalla elokuisen illan hämärässä. Huomenna on syyskuu, mutta vielä viiptyy ilmassa lempeänkosteaa lämpö. Vielä kukkivat pasuunakukat, syysleimut, daalijat. Rinteen pihlajat marjoja täynnä, lyhtykoisojen syvenevä puna – hiljaisuus täynnä pasuunakukkien mausteisenmakeaa tuoksua.

Huomenna istutan belliksiä – bellis, tusensköna, tuhatkauno, kaulokainen – monta nimeä rakkaalla lapsella. Kylvin keväällä siemeniä ja nyt niitä on satoja, satoja pieniä taimia odottamassa pysyväistä kasvusijaa. Jos vielä tulisi uusi kevät, edes yksi.

Koira istuu vieressäni. Jäntevä kaula piiryy hämärää vasten, rauhallisesti se tarkkailee uneen vaipuvaa maisemaa. Sitten se laskeutuu makuulle, painaa pitkän kuononsa syliini, sulkee silmät. Koira on jo vanha niin kuin minäkin. Talokin on vanha, suuri entisaikojen hirsitalo. Joskus täällä asui kaksi perhettä, oli lapsia, ääntä ja liikettä. Nyt vain koira ja minä. Vanhoja ja raihnaisia olemme kaikki.

Ei tämä minun synnyinseutuani ole, mutta täällä olen asunut jo viisitoista vuotta, pienen kylän laitamilla eteläisessä Suomessa. Talvi on pitkä ja kylmä hatarassa talossa. Mutta kesä on kaunis. Tämä minulla vielä on: oma talo ja omat pihapolut, metsässä polttopuuta ja kaivossa vettä. Paljon muuta ei ole.

*

Näin on elämä on eletty – nousua ja laskua, iloa ja surua. On koettu naimisiinmeno ja lasten syntymät, avioero ja yksinhuoltajan arki, konkurssit ja kahden asunnon loukut. Työtä on tehty, paljon. Työtä tehtiin, kaikkea mitä tarjolla oli, juostiin paikasta toiseen, ei ajateltu silloin eläkkeitä. Ja tässä on tulos: köyhä vanhuus.

Köyhyyttä on monenlaista. Oli lapsuuden köyhyys sota-aikana, mutta ei sitä silloin köyhyydeksi ymmärtänyt. Oli opiskelijan köyhyys, mutta se kuuluu elämään. Se on aikaa, jota jälkeenpäin muistellaan hymyssä suin. Oli alkoholistin vaimon köyhyys, jossa rahattomuus ei ol-

lut pahinta. Oli lasten yksinhuoltajan elämä. Ja nyt on tämä viimeinen köyhyys, joka on pelkkää luopumista.

Autoa ei ole ollut enää vuosiin. Ei ole enää bussiliikennettäkään. Elämä täytyy suunnitella parin viikon jaksoissa. Keskustaan on viitisen kilometriä. Siellä on kauppa ja apteekki, pankki ja posti. Ennen kuljin kesällä pyörällä, nyt harvoin jaksan. Joskus pääsen naapureiden kyydissä keskustaan, joskus jopa lähikaupungin isoon markettiin. Naapureita sentään on, vaikkakaan ei näköetäisyydellä.

Ei ole enää televisiotakaan, ei riitä rahaa lupamaksuihin. Ei sitä ole paljon kaivannut. Kesäiset illat ollaan ulkona, hoidellaan puutarhaa, kuljeskellaan koiran kanssa. Talvella luetaan kirjoja, katsellaan lehtiä, lämmitetään taloa. Kirjastossa käyn kerran kuussa. Joskus tuon taidekirjoja, paneudun rauhassa niihin. Lapset tuovat puutarhalehtiä. Naapurilta saan vanhat Hesarit. Hyvin pysyn ajassa mukana.

Luen konflikteista ja kriiseistä, suren enkä ymmärrä. Joku pommittaa raunioiksi tiet ja sillat, voimalaitokset ja ihmisten kodit. Sitten muut rientävät jälleenrakentamaan. Kilpaillaan urakoista. Avustusjärjestöjä tulvii paikalle haitaksi asti. Rahaa riittää. Näinkö pyörii maailman talous? Mutta aina joku kuolee, aina kärsivät syyttömät ja sivulliset. Lapset kuolevat ennen kuin elämä ehtii edes kunnolla alkaa. Ajattelen äitien itkua ja tuskaa vailla nimeä.

*

Olen väsynyt. Kävin tänään naapureiden kanssa lähimmän kaupungin suuressa marketissa. Ostin viikon ruokatarpeet, rahaa oli 8 euroa ja 40 senttiä. Se riitti. Sieltä saa kahvia alle eurolla paketin. Omaan käyttöön se kelpaa hyvin, vierasvaraksi pitää olla parempaa. Sain laktoositonta maitoa, paketin voita, kauraryynit ja makaronit.

Kahuissani kuljin taas kaupassa. Hyllykaupalla, kymmeniä metrejä, pelkkiä erilaisia jogurtteja, viilejä ja vanukkaita. Hyllykaupalla salaattikastikkeita ja säilykkeitä. Lihaosastoa en edes katsonut. Kuka tätä kaikkea tarvitsee? Kuka voi tarvita? Tässä maailmassa kuusituhatta lasta kuolee nälkään jok'ikinen päivä.

Ja kansa lihoo. Ravitsemusterapeuttien ammattikunta kukoistaa. Dieettejä syntyy kuin sieniä sateella, niitä ovat lehdet täynnä, niitä tulvii postilaatikkoon Koko ajan pitää kuluttaa enemmän ja enemmän, luoda uusia kulutustarpeita, jotta talouskasvu jatkuisi. Näin toimii

hyvinvointiyhteiskunta, jonka ylläpitäminen on valtiiovallan tärkein tehtävä. Onko todella? Kuka enää ehtii kyseenalaistaa asioita tässä näennäistehokkuuden yhteiskunnassa?

Tässä yhteiskunnassa köyhyden viiva on vahvasti vedetty, yli et pääse. Tukien viidakko on armoton. Jos jostakin tulee lisää, jostakin muusta vähenee; lopputulos on vakio – köyhien yhteinen köyhyys. Kansaneläkkeet nousivat viidellä eurolla kuussa. Nousevat kansanedustajienkin palkat ja ministerien palkat. Kuinka paljon? En tiedä. En edes välitä.

Kaikki on suhteellista, niin suomalainen köyhyyskin. Kuljin keran Kalkutan slummeissa. Kymmeniä kilometrejä hökkeleitä, aina ei sitäkään, pari peitettä suojana, ihmisiä vieri vieressä, likaisia alastomia pikkulapsia leikkimässä ajotien varrella. Ei siellä kuulunut lasten itkua, ei kiukuttelua, ei marinaa. Hymyä riitti.

Kalkutan lentokentällä oli pikkuinen tyttö, viisivuotias. Odottelin lennon lähtöä ulkona ja tyttö tuli luokseni, juoksi sitten äkkiä pois ja palasi takaisin kädessään punainen kukka. Tyttö ojensi kukan minulle ja hänen silmänsä loistivat puhdasta iloa. Kun muutamaa tuntia myöhemmin tulin taas ulos, tyttö oli nukahtanut lentoaseman oven viereen paljaalle kovalle asvaltille. Bengalikantajilta kuulin, että työllä ei ole vanhempia, ei ketään huoltajaa. Kantajat antoivat ruokaa omasta vähestään.

*

Aurinko laskee, jo pitenee varjot. Taas istumme kuistilla, koira ja minä. Taas on yksi päivä saatu iltaan. Tässä on hyvä istua ja mietiskellä.

Minusta on tullut erakko. Sosiaalinen olin joskus ennen. Ystäviä olisi montakin. Mutta niin hyviä ystäviä minulla ei ole, että voisin tarjota vain lautasellisen kaurapuuroa ja omatekoisen sämpylän.

Ei tässä mitään hätää ole. Itse asiassa ihan hyvin tulisin toimeen, jos ei olisi maksettavana asuntolainaa. Pieniä ansioeläkkeitä tulee useita ja Kelalta täydennysosa. Mutta kun vähäisistä tuloista yli puolet menee lainaan ja sähkölaskuun, elämisen jää kovin vähän, ei paljon mitään. Tässä yhteiskunnassa kaikilla tuntuu olevan vain oikeuksia, ei velvollisuuksia ollenkaan. Mistä ne kaikki oikeudet tulevat? Kuka ne antaa? Nyky-yhteiskunnan mantra: jokaisella on oikeus.

Haaveet eivät mitään maksa eivätkä muistot. Joskus olen melkein onnellinen. Uppoudun hyvään kirjaan, kuuntelen musiikkia. Sävelradion

tosin aikovat lopettaa. Ei ymmärrä liikenneministeri, miten paljon iloa ja lohtua se tuo yksinäisten päiviin ja öihin. Joskus kuuntelen vanhoja kasetteja, kuuntelen klassista musiikkia, joskus tanssinkin yksinäni.

Tässä ristiriitaisessa maailmassa sotien ja väkivallan rinnalla elävät sitkeästi myös ilo ja kauneus. Joku maalaa taulun, joka nostaa arjen yläpuolelle, joku kirjoittaa runon, joka jää sydämeen ja joku tekee laulun, joka hetkeksi palauttaa uskon ihmisiin.

Nimim. Katariina Kutilainen
Nainen, 65 v.

Syrjäytetyn tarina

Olen 47-vuotias syrjäytetty mies Jyväskylästä. Töissä olen ollut eläissäni yhteensä puoli vuotta, siis muuten kuin vankilassa. Taloissa meni kymmenisen vuotta parasta nuoruusaikaa. Viimeksi olin töissä 22.2.1989 kuukauden teurastamolla, antoivat lopputilin, kun kuulivat että olin talossa ollut. Pyhä kolmiyhteys: Kelan työmarkkinatuki, asumistuki ja toimeentulotuki elättävät. Harrastan urheilua, nostelen, hölkkään, kävelen ja talvella lähinnä hiihdän. Monenlaisissa tilaisuuksissa käyn, varsinkin jos on tarjoilut, ruokapankit ja muut eväänjaot ovat valitettavan tuttuja.

Tuttavapiiri on vähän rajoittunut, työssäkäyviä en juuri tunne, paitsi tietenkin viran puolesta ns. kontrolliammateissa toimivia. Vähiin on mennyt mitä ruokapankista saa, alkuun sai hyvin, nyt viimeksi kassissa oli enää kaksi leipää, paketti lettuja ja 4 pientä jogurttipurkkia. Kirjoitan ahkerasti välillä varsin kriittisiäkin kirjoituksia eri lehtiin, aika hyvin on julkaistukin, satoja 15:sta vuoden aikana.

Tähän nettijuttuun innostuin viime vuoden alussa, melkein päivittäin tulee laitettua juttuja. Oikein ahdisti, kun olin tänä ja viime vuonna kumpanakin Sukevalla sakkoja syömässä kuukauden. Ei päässyt surffailemaan. Varsinaista surffaamista taas olen kokeillut vain Sulkan vankilassa. Että näin, pitää tässä vielä muutakin kirjoittaa.

Nimim. Syrjäytetty

Minun köyhyyteni

Olen aina ollut vähävarainen, että aina on joutunut laskemaan minne on rahansa laittanut. Mutta tämä ajanjakso, josta nyt kerron, on ollut kaikkein vaikein.

Elettiin joulukuun alkua 1993 ja minulle tuli kirje pankista, että siinä lainassa jossa olin takaajana ja jonka sisareni on ottanut, maksu-miehiksi joutuvat takaajat.

Seuraavana päivänä mieheni jäi auton alle. Hän oli ylittämässä tietä, mutta oli juovuksissa ja arvioi matkan väärin. Ja juopuminen ei kyllä meillä ole kriminalisoitua, mutta vakuutuskorvaukset kyllä pienentyivät, koska siinä on omaa vikaa kun juovuksissa kävelee auton alle.

Olin valmistunut joulukuussa 1992 sosiaaliohjaajaksi. Sain työtä ja vakinaisen työpaikan heti kun valmistuin. Niinpä me ostimme oma-kotitalon toukokuussa 1993.

Näin ollen minulla oli opintolainaa ja asuntolainaa kun tuli tieto siitä että, joudun takaajana maksamaan sisareni lainan. Ja matto vedettiin todellakin kokonaan jalkojen alta kun mies jäi auton alle. Oli joulua ja minulla oli joulun aika miettiä kuinka tästä eteenpäin. Sinä jouluna meillä oli tosi surkea joulukuusi.

Perheeseen kuului esikoispoika, joka oli silloin suorittamassa asevelvollisuuttaan toisella paikkakunnalla ja tytär joka oli syksyllä muuttanut poikakaverin kanssa yhteen asumaan. Ja iltatähti, poika joka oli juuri aloittanut eka luokan.

Velkaa oli paljon, miehen kolariin saakka olimme molemmat olleet töissä ja meillä oli vakituiset työpaikat. Vaikka mies juopotteli, rahaa riitti kuitenkin niukkaan elämiseen. Mutta nyt miehen ollessa sairaalassa ja tämän takausvelan tullessa maksuun, alkoi kova miettiminen. Siinä yön pimeinä tunteina oli vaikeaa nähdä että kuinka tästä selvitään. Mieheni joutui pitkälle sairauslomalle, hänelle oli aiemminkin alkoholi maistunut, mutta nyt juominen vain lisääntyi.

Mies joutui miettimään uudenlaista elämää, koska ei kyennyt vanhaan työhönsä, koska työ oli jalkojen päällä ja vaati paljon liikkumista. Mies sanottiin irti työpaikastaan taloudellisiin ja tuotannollisiin syihin vedoten. Mies koulutettiin uuteen ammattiin, mutta se ei tuonut toivottua tulosta. Ei tullut työpaikkaa eikä rahaa.

Niinpä kun en pystynyt maksamaan takausvelkaa heti pankille, se meni ulosottoon, ulosottomies pelotteli jatkuvasti että jos et maksa niin talo ulosmitataan. Ja näin meni heti kolmasosa tilistä ulosotovelan maksuun. Se mikä tässä aiheutti suurimman katkeruuden niin juuri se että tämä oli sisareni velka eikä minun. Tilanne oli kaaottinen: minun tilini ei riittänyt muuhun kuin asuntolainan maksuun pankille ja ulosotossa olevan takausvelan maksuun.

Olin työssä pienryhmäkodissa jossa tehtiin vuorotyötä. Kaikki eivät olleet niin halukkaita tekemään viikonloppuja, mutta onneksi saatoin rohmuta kaikki ne viikonlopputyöt, joita oli tarjolla. Vuodessa on 52 viikonloppua ja minä tein niistä noin 45. Oli hyvä, että se silloin onnistui. Mutta se oli raskasta olla aina viikonloppuisin työssä, mutta minun vaihtoehtoni olivat vähissä.

Siinä kyllä useamman kerran mietittiin että mitä sitä syödään. Ja millä minä kuljen töihin ja aika paljon kesäaikaisin kuljin polkupyörällä, vaikka matkaa oli 15 km yhteen suuntaan. Mutta köyhänä ihminen on äärettömän kekseliäs. Samoin kuin kulkeminen niin ruuan keksiminen aiheutti huolta. Onneksi olimme marjastaneet ja pakasteessa oli marjoja ja niistä sai kaikenlaista syötävää. Kalastimme ja teimme kalasäilykkeitä ja pakastimme kalaa. Sieniä kerättiin. Onneksi oli sen verran sateista, että sieniä oli. Sienistä sai monenlaista ruokaa ja sieniä voi lisätä ruokaan. Autoimme syksyisin yhtä tuttavaamme perunan nostossa ja näin saatiin talven perunat, ja muita juureksia. Aina kun jollakin oli talkoot, niin olimme auttamassa, koska siten saattoi pitää yllä sosiaalista elämää, kun toisenlaiseen yhteydenpitoon ei riittänyt rahaa.

Mieheni alkoholin käyttäminen paheni koko ajan. Hän ei ollut kykenevä työhön ja aikaa oli. Olin kahden tulen välissä ja näin kuinka lapset kärsivät tilanteesta, mutta rakkautta oli vielä. En rakastanut sitä juovaa miestä, vaan sitä selvin päin olevaa miestä. Mutta joskus sain kuitenkin mieheltäni muutaman markan ja sekin helpotti tilannetta.

Lopultakin ulosotto oli maksettu. Yritin saada sisareltani niitä rahoja, jotka olin maksanut hänen puolestaan. Koin, että hänen moraalinen velvollisuutensa oli maksaa velkansa minulle. Mutta hän oli sitä mieltä, että paska juttu, mitäs takasit. Näin ollen minun näkökulmastani velkasaneeraus on paska juttu, mutta siihen sisareni hakeutui. Siitä käy-

tiin oikeutta ja hän sai velkasaneerauksen. Hän oli muutaman vuoden ensin nolla maksulinjalla, mutta kyllä häneltä jotain saatiin perittyä. Mutta ne olivat vain murusia. Olen yrittänyt saada häntä maksamaan, mutta siitä ei ole tullut mitään. Sisareni koki olleensa sujut asian kanssa, koska hän sai velkasaneerauksen.

Olen todella katkera siitä, että olen joutunut maksamaan. Tämä asia on vaikuttanut siihen että minulla on mennyt kaikkiin sisaruksiin välit poikki, koska he eivät halua kuunnella ainaista valitustani tästä asiasta. Isäni eläessä hän aina sanoi, että kun hänestä ja äidistä aika jättää niin silloin minulle maksetaan tämän sisaren osuudesta se minkä olen hänen velkojaan maksanut. Mutta totuus on taruakin ihmeellisempää.

Niinpä minun velkavankeuteni vaan syveni, koska koko ajan joutui miettimään että mitä maksan. Aina kun sain jotain maksettua, niin osa laskuista jäi roikkumaan, koska rahat eivät yksinkertaisesti riitä. Sitä mukaa tilanne kurjistui niin mies vaan lisäsi juomistaan.

Minä olin ja olen edelleen työelämässä. Mies on työttömänä ja hänen kaikki rahansa menivät viinaan ja hänen omiin menoihinsa. Minä pidin kulisseeja yllä. Onneksi minä omistin kaksi sellaista ystävää jotka jaksoivat kuunnella minua ja tukea tämän kurjuuden keskellä. Silloin kyllä oppi sen ketkä ovat tosi ystäviä.

Ja koska minä olin naimisissa ja mies pitkäaikaistyötön hän tippui Kelan peruspäivärahalle. Ja siinä vaiheessa otettiin huomioon myös minun palkkatuloni kuukaudessa ja miehen saama päiväraha laski. Köyhyys vaan syveni ja vaikeuksia tuli lisää. Näin meillä Suomessa rankaistaan rehellistä veronmaksajaa. Ja tietenkin oli myös niin, että koska perheessä on ns. kaksi elättäjää, mitään tukia ei tule.

Ahdistus vaan syveni ja sitten ei ollut muuta mahdollisuutta kuin myydä se omakotitalo, että niistä veloista selvisi jotenkin.

Samalla yritin erota miehestäni, mutta selvänä hän aina sai puhutua minut ympäri ja niin tälläkin kertaa peruin eroaikeni ja niin muuttimme taas yhdessä.

Mutta vuokralla asuminen on meidän Suomen maassa kallista ja niinpä minä otin asuntovelan omiin nimiini. Ostin asunto-osakkeen, koska minulla oli vakituinen työpaikka, niin velan ottaminen sinällään pelottanut. Mutta se oli taas yksi niistä vääristä valinnoista, ei toki se

että ostin asunnon, vaan se että muutimme taas perheenä.

Koska perheessämme ei enää ollut toisia lapsia kotona asumassa kuin iltatähti, niin olin päättänyt, että näen itse nälkää, jotta pystyisin antamaan jotain sellaista mistä nuorimmaiselle olisi apua. Niinpä nuorimmaisen ei tarvinnut ottaa opintolainaa hänen opiskellessaan ensimmäistä ammattia toisella paikkakunnalla. Hän asui asuntolassa ja minä annoin kaiken liikenevän lapselleni. Mutta kaiken sen köyhyyden keskellä jatkuvasta jo krooniseksi muuttuneesta rapapulasta kärsien ja tiukoilla ollen, niin kaikesta huolimatta olen ylpeä itsestäni. Olen saanut tähän maailmaan jo kaksi kunnollista veronmaksajaa, siis vanhimmat lapseni. Ja nuorimmaiselle on ammatti, nyt hän on armeijassa. Hyvä veronmaksaja tulee hänestäkin.

Tässä suppeasti kerrottu noin kymmenen vuotta ajatuksia siitä mitä on elää köyhydessä. Köyhyys vaan jatkuu ja siitä tulisi kokonainen kirja.

Sairastuin vuosi sitten vakavasti, sain aivoverenkierron häiriön, joka ehdittiin korjata ennen puhkeamista. Olen monesti miettinyt sitä että kuinka suuri vaikutus sairastumiseen on sillä, että elämä on ollut vaikeaa. Jatkuvasti on joutunut miettimään erilaisia keinoja selvittää elämässä päivästä toiseen.

Olen sitä mieltä, että vaikka kuinka on opistotasoinen koulutus ja vakituinen työ, niin se ei takaa sitä, ettei eläisi köyhyysrajan alapuolella. Köyhyysraja minun ja perheeni kohdalla on siinä että joka päivä mietitään sitä kuinka selvittää.

Kun mietin erilaisia harrastusmahdollisuuksia, niin minä en esimerkiksi koskaan pystynyt tarjoamaan lapsille sellaisia harrastuksia joihin tarvitsisi rahaa.

Mutta onneksi perheen kuopus oli myös kiinnostunut seurakunnan tarjoamasta toiminnasta. Sitä saattoi harrastaa melkein aina ilman rahaa. Seurakunnassa tehtävä nuorisotyö hyvää koska siellä opetetaan oikean ja väärin valintojen merkitystä ja yleensäkin ihmisenä olemista. Varmaan myös sen ansiosta hänestä on tullut ihminen, joka osaa huomioida myös kanssaihmiset.

Ja se mikä kovasti kummastuttaa on se että sellaiset ihmiset, jotka yrittävät tulla toimeen omillaan kuten minä. Käytännössä koska mieheni oli pitkäaikaistyötön ja elimme avioliitossa, niin minun oli elätet-

tävä hänet, sillä emme saaneet mitään tukia.

Sitä jaksaa aikansa, mutta meidän perheessä kuitenkin kävi sitten niin, että avioliitto päättyi eroon. Ero ei kuitenkaan lopettanut köyhyyttä kokonaan mutta helpotti sitä kummasti.

Nimim. Matalena
Nainen, 53 v.

Pudokas

Vuosi 2001

1. Vakiotoimihaltijasta prekariaatiksi

Viimeinen maksuerä määräaikaisesta kuntoutustuesta oli tullut kesäkuun puolivälissä. Pakkovalmistuin koulutustuella uuteen ammattiin 45-vuotiana. Pidin iloiset juhlat kurssikavereille, perheelle ja lähisukulaisille.

Jo koulutusaikana tein alani keikkatöitä. Puoli vuotta ennen opiskeluni päättymistä varmistin kirjallisesti, oliko ansiosidonnainen työttömyysturvani vielä vuodelta 1997 VOIMASSA. Asia oli kaikin puolin kunnossa. Keväällä fysiatriin lopputarkastuksessa todettiin, että työkykyni ei ollut terveen tasolla. Tapana kuitenkin on, että määräaikaiselta työkyvyttömyyseläkkeeltä ainakin kokeillaan työnteon onnistumista, eli eläkettäni ei tulnaisi jatkamaan. Realiteetti oli, ettei kroonistunut kärsivämpi ollut mihinkään hävinnyt ja entiseen vakityöhöni en enää pystyisi.

Olin vielä energinen utopisti. Siispä päin uutta elämää ilman vakityöpaikkaa. kesäksi oli kuitenkin pätkätöitä, niin kuntatyönantajalla että muualtakin. Lisäksi saisin työttömyysturvaa.

Kesä- ja heinäkuun alun omat ja tienatut rahat riittivät vuokraan ja elämiseen. Heinäkuulta kertynyt soviteltu työttömyysturvani tuli kuitenkin maksuun vasta lokakuussa. Hakemuspaperini löytyivät tuskallisen selvittelyn jälkeen työttömyyskassan ”kellarista”, jonne ne oli käsittelemättöminä siirretty. Sossusta takaisinperintämaininnalla saa-

maani lainaa ei peritty takaisin, koska yhteen sovitettut tuloni jäivät alle toimeentulotukirajan.

Tulojeni pirstoutuminen osiin, pätkiin, jaksoihin oli alkanut. Enää ei ollut olemassa tiettyä päivää, jolloin tietäisin että edes perustuloa olisi tulossa. Jäljellä oli vain epävarmuutta, jatkuvia perustoimentulon katkoja, lukuisia pätkätyötuntien aiheuttamia päivärahan viivästymiä. Mihin helvettiin olinkaan joutunut.

Vuosi 2006

2. Lomalla – mistä?

Heinäkuu/lomakuukausi

Pankkitilini näyttää 18 euroa plussaa, nuoremalla lapsella on lapsilisästä varattuja kenkä- ja vaaterahoja 65 euroa ja lukiolaisella, jonka lapsilisä loppui maaliskuussa, on tilillään 17 euroa.

Kassan työttömyysturvani, perustuloni on viikon myöhässä. päivystysnumero Helsinkiin ei vastaa. Odotettua ruokarahaa viikonlopuksi ei ole tulossa. Toinen lapsista pääsee bussilla serkun luo muutamaksi päiväksi kesäloman viettoon. Olen iloinen hänen puolestaan, veljeni syöttää hänet ja vie isoserkun kanssa konserttiin. Teini haetaan asutamaan toisen veljeni luo, josta hän pääsee samalla työmatkakyydillä ruohonleikkuu työmaalle. Puolison kanssa jääme kotiin Olisimme menneet saareen telттаilemaan, mutta ei ole rahaa ruokaan eikä perämööttöriin bensaan. Soutuvene ja peräprutku on hankittu käytettynä kun vielä olin vakityössä. Mitään muuta yhteistä lomamatkaa perheelämme ei ole koskaan ollutkaan kun yhteiset järviretket. Nyt emme enää yhdessä mahdu veneeseen.

Lounaistuuli ajaa poutapilviä taivaalla. Niiden muodot muuttuvat kaiken aikaa. Pilvikuviot ovat kauniita, eläväisiä, mutta tuulen henkäys vain ja niitä ei enää ole. Vuokrakodin kuistilla hajuherneet kiipeilevät langoissa. Lämpö hellii. Turhaa siis on köyhydestä valittaa. Luonnosta löytyy paljon ilmaisia viihdykkeitä. Näinhän hesarin yleisönosastolla joku kirjoitti loppukeväästä.

Tilasin seuraavalle viikolle sossuun ajan. Yritämme selvittää viikon-

lopun yli. Seurakunnan nälkäpaketin näkkäriä on. Kun sitä pehmit-
tää teessä, huonohampainenkin pysyy sillä hengissä. Meilläpäin EU:n
ruokatukena jaetaan vain kuivamuonia. Saan kasvimaalta pikkupottu-
ja kattilallisen. Ne riittävät kun lapset eivät ole kotona. Vain yksi lasku
on erääntynyt. Olenko selvinnyt?

3. Oma kuva

Status: työvoimareservin tunkion pohjaa, vakinaisesta kunta-alan toi-
mesta sairauden vuoksi irtisanottu (vaikka meillä on ns. vahva ammat-
tiliitto), ei uudelleen järjestelynkään kautta sijoituspaikkaa entisellä
työnantajalla.

Määräaikaiselta työkyvyttömyyseläkkeeltä pois pudotettu va-
jaakuntainen, potentiaalinen työttömyysturvan väärinkäyttäjä. Yritän
kilpailla terveitten kanssa samoilla työmarkkinoilla, vaikka kukaan ei
vajaakuntoista palkkaa. Viimeinen käyttövuosi umpeutuu; oon viisi-
kymppinen!

Syyliseksi epäilty useaan kertaan: työllistän ajoittain itse itseäni,
ei työnantajaa, karensseja eli perustulon katkaisuja 2–4 kuukaudeksi
riippuen siitä onko työvoimatoimikunta katsonut minut yrittäjäksi,
elinkeinottelijaksi vaiko etäopiskelijana opiskelijaksi, eikä työttömäk-
si. Teen siis paska-, pätkä- ja silpputyötä, joka ei riitä perustoimen-
tuloon ja on siksi paskaa. Mikään työ sinänsä ei minulle ole paskaa,
päinvastoin, teen työtä aina kun sitä on ja aina kun siihen kykenen.
Paskatyöstä huolimatta olen oikeutettu moniin sosiaalietuuksiin kuten
asumistukeen (jota laskettiin kelassa viisi kuukautta, kun ei tiedetty
mitä minun tuloikseni merkitään), toimeentulotukeen ja pieneen, alle
toimeentulotukirajan olevaan ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan.

Haen toistuvasti osatyöttömyyseläkettä perusturvakseni.

4. Perusturvamallini

Rikkaus ei ole maassamme ongelma. Eikä meidän pudokkaiden kan-
nata rikkaita kadehtia. päinvastoin. Mutta meidän on aika vaatia pe-
rustulomalliksi sellaista turvaa, missä toinen byrokraatti ei ota meiltä
pois sitä mitä toinen on jo kerran antanut.

Määräaikaiselta työkyvyttömyyseläkkeeltä ei tule pudottaa ihmistä työkykyisille tarkoitetun työttömyystuen piiriin. Vajaakuntoisille on tuotava perusturvamalli, joka tukee lisätyömahdollisuuksia kunkin jäljellä olevan työkyvyn mukaisesti, ellei meitä lasketa pysyväälle eläkkeelle. Pudokkaana me emme voi omalla työllä nostaa itseämme tuloloukkokuopasta ylös.

Toimeentulotuen määrää tulee nostaa tutkijoiden esittämän 150 euron kuukausikorotuksella. Lapsilisät on saatava pois toimeentulotuen tulopuolelta. Onhan aika törsäystä antaa niitä yleensä rikkaammillekin, jotka tallettavat ne korkeakorkoisille tileille kun köyhillä ne menevät kädestä suuhun suoraan.

Samantyyppinen etuoikeutetun tulonosan kuin toimeentulotuessa jo on, on liitettävä myös pieniin työttömyyspäivärahoihin. Toistan, että yhdistetyllä sosiaaliturvalla, paskatöillä ja työttömyyskorvauksilla ei nykyisellään voi päästä tuloloukuista pois.

En voi pitää oikeudenmukaisena sitä, että minut juoksetetaan sosiaaliturvan taakse yli 20 km päästä pienen työttömyysturvani vuoksi hakemaan sieltä takaisin verottajalle menevä osuus ja vähän enemmänkin. Enkä tässä tilanteessani voi hyväksyä sitä, että jokainen hankkimani euro vähentää välittömästi 50 sentillä työttömyysturvaani, joka jälleen jää alle toimeentulonormin. Jos muiden kuntakohtaisten toimeentulotuen heikennysten lisäksi harkinnanvarainen työmatkakulujen huomiointi vielä lopetetaan, ei köyhän kannata enää mennä työhön, josta koituu matkakuluja.

Meille sosiaaliturvan suurkäyttäjille on myös turvattava malli, josta meitä ei voi pudottaa tyhjään päälle, tulottomaksi. Viranomaispäätöksellä oma perusturvani on minusta riippumattomista syistä katkaistu useamman kerran. Kela katkaisi vuonna 1997 sairaspäivärahani maksun, kun kuukautta vaille 365 päivää oli tullut täyteen. Heidän vakuutuslääkärintensä olisi laittanut minut työhöni, johon en ollut 1 kuukauteen pystynyt. Valitukseni meni läpi, mutta entä jos kyseessä olisi ollut esim. mielenterveyspotilas, jonka voimavarat ryhtyä valituskierteeseen voivat olla rajalliset. Kuinka paljon sellaisia pudokkaita Suomessa onkaan?

Minun perusturvamallissani jo etuisuuden hakemisvaiheessa on viranomaistyönä voitava varmistaa, ettei henkilön toista etuisuutta katkaista, ennenkuin on päätös uudesta. Kelan lisäksi työttömyysturva-

lautakunta on toinen kasvoton taho, jolla on valta pudottaa ihmisiä tyhjän päälle. Yli puolitoistavuotta on oma valitukseni neljänkuukauden työttömyysturvan karenssista ollut jossain. Silloin minut katsottiin edelleen projektityöllistymiseni jälkeen yrittäjäksi, vaikka yrittäjän eläkemaksut oli katkaistu ja olin ehtinyt olla kaksi kuukautta työsuhteissa työssä.

Karenssit kaiken kaikkiaan saisivat olla taakse jäänyttä elämää nyky- yhteiskunnassa. Kaikilla työttömäksi heitetyillä tulisi olla mahdollisuus ottaa vastaan lyhytaikaista työtä ilman, että alle toimeentulotuen jäävä korvaus siitä vähenisi tai että maksuun tulisi viivästyä. Nyt työn vastaanottamisesta seuraa aina lisääntynyt epävarmuus siitä, milloin korvaukset tulevat ja onko ne laskettu oikein. Mutta edelleen kankea systeemi työttömyysturvan maksatuksessa saa aikaan sen, että silpputyötä tehdään salaa, ohitse kaikkien viranomaisten. Jonkin sortinen perustulo takaisi sen, että harmaan talouden ala vähenisi.

5. Selviytymisstrategiani nro 1.

Köyhä perheellinen voi tämän hetken Suomessa selviytyä niin kauan kun säilyttää vuokratotinsa. Aina ensin maksetaan vuokra ja muut asumismenot, heti kun on eri lähteistä kootut rahat koossa. Jäljelle jääneillä euroilla ostetaan perunoihin. Haetaan EU:n ja työttömien ruokapua jatkeeksi jos niitä on saatavilla. Lapsia käsketään syömään koulussa runsaasti. Heille kouluruoka on usein päivän ainoa aterian ja vielä mahtava etu eriarvoistuvassa maassamme. Jos asumis- ja ruokamenojen jälkeen jää rahaa, etsitään kirppareilta lämpimiä vaatteita, mattoja kylmille lattioille, verhoja, huonekaluja. Velaksi ei syödä, mieluummin ollaan nälässä. Velkaa ei muutoinkaan tehdä. Vain rikkailta on siihen mahdollisuus. Kun ruoka on vähissä, energian kulutusta on laskettava. Liikkumista vähennetään. Silloin säästyy myös esim. kuukautissuojia, kun ei lähde pois kotoa.

Selviytymisstrategiani nro 2.

Sitten kun minulla ei enää ole huollettavia; selviän puoli vuotta Suomen luonnossa ilman asuntoa. Voi tulla tilanne, että minulla on jälleen

aikaa nauttia ”ilmaisista elämyksistä” ja järjestää lapsenlapsille selviytymiskursseja luonnossa.

Mutta sitä ennen meidän on koottava kaikki aiheutetusta köyhyydestä kumpuava energia yhteen äänekkääksi vastalauseeksi sille, että politiikan ja talouselämän eliitti on antanut sosiaaliturvamme monin osin näivettyä, tasokkaan hyvinvointivaltion purkautua, sosiaalisen eriarvoisuuden lisääntyä, globalisaation muodostua irvikuvaksi ihmisyydelle. Köyhyys ei ole rikos. Rikos ihmisyyttä vastaan sen sijaan on tämä pudotuspelileikki, jonka seurauksena kaikki työssä olevatkaan eivät enää tule toimeen palkallaan.

Poliitikot osaavat vain näperrellä. Erityisesti vaalien lähestyessä köyhyys nousee otsikoihin ja marginaaliin ajettu kansanosa saa pienen solidaarisuus hehkutuksen. Kansainvälistyneen talouden alttarilla köyhät ovat kuitenkin edelleen se pieni karpäsenpaska, josta ei liiemilti ole mitään vaivaa.

Anarkistien tapaan on meidän nostettava väkivallaton mellakka jokaista viranomaispäätöstä vastaan, jolla meidän köyhien perusturvaa murennetaan. Jokaisen etujamme huonontavan, niitä meiltä epäävän päätöksen takana on ihminen ja jokin laintulkinta. Virkamiehillä on esimies ja hänelläkin vielä jokin valvova byrokraatti jossain virastossa. Suorastaan kehotan köyhdytettyjä ihmisiä ottamaan omansa pois. Ottamaan osansa yhteisestä työstä, jota valtiovalta on luvannut erityisesti suojella. Voimme julkaista, ainakin jossain verkostoissa ja jopa julkisuudessa niiden nimet, jotka meitä vielä lisää köyhdyttävät.

6. Loppu-tervehdyksiä

Ay-liike voisi aloittaa uudenlaista toimintaa pitämällä osaltaan ääntä pudokkaiden syntytaivoista. Liike on jämähtänyt kermapersevuosien kuvioihin, ja se näkyy siinäkin, että nykynuoriso ei paperi-Ahosten eikä metalli-Vuorenmaitten arvomaailmasta ole kiinnostunut. Sana solidaarisuus laajasti koko keskiluokkaisen työväenliikkeen piirissä on alennusmyyntitavaraa. Maailma on ajanut ohitse punalippukauden ja tilalle on tullut epävarmuutta, jossa olet oman onnesi seppä. Vapaus meillä saavutettiin tiettyyn rajaan saakka, veljeys ei näy katukuvassa enää Suomessakaan, missä saa vaikka paleltua rauhassa ja tasa-arvolle

nauravat kaatopaikan variksetkin.

KELA:n ja eräiden muidenkin tukitahojen selvitykset niin toimeentulotuen alasajosta, työttömyysturvamme näivettämisestä, kouluterveydenhoidon resurssipulasta, mielenterveyspalvelujen totaalisesta puutumisesta ovat rikkaan Suomen todellisuutta. Eniten monet näistä koskettavat köyhintä kansan osaa.

Nimim. Pudokas

Nainen, 50 v.

Yksinhuoltajan arkipäivän kokemuksia köyhyydestä

Voitko kuvitella käveleväsi sakeassa, painavassa räntäsateessa, etukenossa, työntäen kaksostenrattaita kohti päiväkotia? Viima vasten ”peppuvoiteella” hoidettuja kasvoja vasten on jäätävä ja kotivärjätyt hiukset nuolevat päänahkaa elottomina jääpuikkoina. Vaatteet ovat onneksi lämpöiset, vaikkeivät ihan viimeisintä muotia. On aikainen sypäimeä alkutalven aamu ja viisivuotias ”mutruiita” roikkuu rattaan-kahvassa kiljuen täyttä kurkkua. On kiire. Tyttö huutaa, äiti huutaa ja kaksi parivuotiasta punaposkista poikaa istuvat totisina rattaissa, to-pattuna liikuntakyvyttömiksi. Joskus ”märkä rätti” nenänpäässä voisi naurattaa, muttei tänä aamuna. Ainoa ajatukseni on se, että bussiin täytyy ehtiä, töistä ei saa myöhästyä. Sitten rattaat kallistuvat ja näen oikean takapyörän irronneen. Sitä ei saa korjattua, jokin pieni osanen on kokonaan rikki. Retuutan pojat pois rattaista, ennen kuin putoavat. Pian tallomme sohjoa porukalla: ”Kävele nyt, yks, kaks, yks, kaks, ei sinne, nouse nyt, mennään, mennään, äidillä on kiire!!!”

Rattaat olivat vanhat, kirpparilta ostetut. Ei mikään kovin vanha voi kestää moista menoa. Ei ollut rahaa ostaa uusia rattaita. Työmatkani oli kaksikymmentä kilometriä, mutta auton hankinnasta uskalsin tuskin haaveilla. Sinä aamuna myöhästyin töistä, mutta sitten tapasin yhden enkeleistäni. Eräs työkaverini auttoi minua koko talven hakemalla meidät kotoa, kускаamalla porukan päiväkotiin ja viemällä minut töi-

hin mukanaan. Tästä on aikaa noin seitsemän vuotta, mutta vieläkin muistan häntä suurella kiitollisuudella.

Olin eronnut lasteni isästä hänen elämänhallinnan ongelmiansa vuoksi. Valitsin itse tieni, yksinäisemmän, vastuullisemmän ja köyhemmän, mutta toisaalta myös arvokkaamman, itsenäisemmän ja tärkeimpänä välttämättömän henkisen kestäväyteni kannalta. Lasten isä ei ole osallistunut juurikaan lasten elatukseen tai hoitoon vaan olen saanut elatustukea valtiolta. Osa-aikaisen työn vastaanottaminen oli henkireikä lasten kanssa kotona vietettyjen vuosien jälkeen, mutta päänsäryittä se ei onnistunut, eikä juuri kohentanut talouttani. Kädestä suuhun elämisessä on vain se ongelma, ettei odottamattomiin menoihin riitä rahaa koskaan! Ja niitähän lapsiperheessä tulee...Olin myös riippuvainen työkaverini välittömästä auttavaisuudesta, ystäväni ikuisia valitusvirsiäni kuuntelevista korvista ja perheeni pyyteettömästä tuesta. Minulla on rakastavat vanhemmat, jotka autoivat pahimpien aikojen yli sekä taloudellisesti että hoitamalla lapsiani määrättömiä aikoja milloin työni takia, milloin saadakseni lepoaikaa. Minulla on kolme ihanaa siskoa, jotka ovat valvoneet puolestani levottomia öitä, halanneet, siivonneet, keittäneet, pyyhkineet neniä, vaihtaneet vaippoja, pukeneet, vieneet arestiin ja lohduttaneet pieniä palleroita sylissään. Olinko siis yhtään itsenäisempi? Ainakin säilytin itsekkunnioitukseni rippeet.

Olen avannut ajatukseni oman puutteellisen elämäni kautta myös muiden ihmisten hätään. En voisi kuvitella elämää ilman läheisteni, enkeleiden apua. Miten selviävät ne yksinhuoltajat, joilla ei ole tukiverkostoja? Ei yhtään enkeliä? Entä jos kukaan ei kerrokaan arjen väsyttämälle äidille, että sinä tarvitset apua? Jos perusasiat eivät ole kunnossa, on vaikeaa hakea henkiseen pahoinvointiin apua. Jokaisella perheellä pitäisi olla ainakin rahaa ruokaan, vaatteisiin, lämpöiseen asuntoon, sähköön ja puhtaaseen veteen. Meidän yhteiskuntamme perustarpeisiin voisi luokitella kuuluvaksi myös tv:n, sanomalehden, harrastukset ja vapaa-ajan vieton. Henkinen turhautuminen ja syrjäytyminenhan voivat koitua kohtaloksemme yhtälailla kuin ruoan tai lämmön puute. Silti häpesin itseäni, kun istuessani rikkinäisellä vanhalla sohvallani, julistin ehjän sohvan olevan inhimillinen perusoikeus! Minkälainen arvomaailma on ihmisellä, jonka perusoikeus on uusi sohva? Suurin

osa maailman ihmisistähän istuu lattialla, oljilla, savimajassa, slummi-röttelöissä ilman sähköä, puhdasta vettä, terveydenhuoltoa, sosiaali-huoltoa, sotien keskellä ilman vapautta valita! Totesin olevani sielulta-ni köyhempi kuin aineellisesti koskaan!

Tällä hetkellä koen elämäni olevan kohtalaisen onnellista. Lapset ovat kasvaneet ja heidän ilonsa ja murheensa ovat muuttuneet iän myötä moneen kertaan. Olen edelleen osa-aikaisessa työssä ja sohvan-röyhjöni on entistä rikkiäisempi. Pieni koiramme on saanut sitä repiä huoletta. Olen saanut pankista lainan autoa varten. – Tosin tarvitsin lainaa takauksen, koska opintolainani ovat liian suuret suhteessa tu-loihini. En siis ole vieläkään omillani puhumattakaan siitä, että asun vuokralla asumistuen turvin ja minulla on luottokorttivelkaa. Pää-omaani ovat lasten kanssa vietetyt vuodet sekä syventynyt ymmärrys siitä mikä on oikeasti tärkeää. En minä puutteita joka päivä hyväksy, välillä ottaa niin paljon päähän, että laitoin varalta seinälle huoneen-taulun: ”Älä huuda!!!” Lapset kun joutuvat usein turhautuneiden van-hempien raivareiden uhreiksi.

Syntyminen ei ole aina ilo eikä kuolema ole aina suru, mutta elämässä on paljon kauneutta, joka on ikuistamisen arvoista. Itse olen löytänyt piirtämisen ja maalaamisen eheyttävän voiman. Toivon, että jokainen ihminen löytää oman voimanlähteensä, jolla voi rikastuttaa sieluaan. Positiivisella asenteella voi kompensoida aineellisia puutteita, usko-kaa pois! Toivon myös kaikille yksinhuoltajille voimaa jatkaa arjen aherrusta ja paljon enkeleitä tueksi. Toivon yhteiskunnalta panostusta ennaltaehkäiseviin tukitoimiin kuten perhetyöhön sekä enemmän ta-loudellista tukea erityisesti monikkoperheille. Toivon tavalliselta kul-kijalta ymmärrystä siihen, ettei kukaan yksinhuoltaja valitse osaansa pahuuttaan, vaan on monesti yksin jätetty, liian suurta taakkaa kantava väsynyt ihminen, joka tarvitsee hymyä ja ymmärrystä enemmän kuin haukkuja. Jokainen tarvitsee enkeleiden hymyä, sinäkin...

Katriina Uski, 39 v.

Sortumatta souda, vaik' ois vastatuuli

Tuulenpuuskat ruoskivat lumet alas puiden oksilta, kun lähdin tarpoimaan koululta. Reppu painaa hartiat lypsyyn ja väsymys lisää taakkaan ylimääräisiä tiiliskiviä. Tuuli menee takista läpi miten tahtoo, käsiä palttaa. On aivan hirvittävä nälkäkin.

Päivä on ollut raskas, kuten niin monet päivät viime aikoina. Aamulla menin nuorten työpajalle, jossa ”opiskelin” muiden työttömien kanssa tietotekniikkaa iltapäivään saakka. Työpajan jälkeen kävelin puolestaan kirjastoon pariiksi tunniksi odottelemaan iltakoulun alkua ja sieltä lopulta muutamille luennoille. Joskus tekisi mieli luovuttaa, sillä matematiikka tuottaa vaikeuksia ja ruotsin kielen opiskelu tuntuu vastenmieliseltä, mutta olen päättänyt saada valkolakin jonakin päivänä, paransi se sitten työnsaantimahdollisuuksiani tahi ei.

Samalla raatajan vakaudella etenen nyt kotia kohti. On minulla autokin, mutta se ei ole käynnistynyt puoleentoista kuukauteen eikä minulla ole varaa vedättää sitä korjaamolle. Kelan peruspäiväraha ei riitä mihinkään ylimääräiseen, hyvä kun välttämättömään.

Köyhä saa ilonaiheensa mitättömistä asioista. Iloitsen siitä että vaikka työttömyyskorvauksen tuloon on vielä viikko aikaa, muutama lantti on säästynyt taskun pohjalle. Ostan kadunkulman kaupasta vähän vihanneksia ja edullista lihaa. Miten ihanan aterian niistä saakaan kotona! Siis kun ensin päästään sinne asti.

Usein on väitetty, että köyhät syövät epäterveellisesti. Tämä ei välttämättä pidä paikkaansa, ei ainakaan minun kohdallani, sillä työttömällä on aikaa laittaa ruokaa ihan peruselintarvikkeista. Kun viitsii nähdä vaivaa ja tehdä itse, halvoistakin raaka-aineista saa terveellistä ja monipuolista ruokaa. Puolivalmisteet ja valmisruuat ovat kalliita, joten olen vältellyt niitä. Kun ravaa tarjousten perässä mahdollisuuksien mukaan, pärjää jotenkuten. Mutta vähällä on tultava toimeen silti. Rahat riittävät pariin, kolmeen ateriaan päivässä.

Tulen rautatiesillan alikulkukäytävään ja vilkaisen kelloa. Melkein yhdeksän jo; kokkaaminen menee tänään tosi myöhäiseksi, jos en laita töppösiin vipinää. Enhän ehdi tehdä kunnolla huomisen läksyjäkään. Söin päivällä pari hedelmää, mutta niistä saatu energia on jo kauan aikaa sitten poltettu ja puntit tuntuvat taas lyijyltä kun yritän kiristää

vauhtia. Yllättäen päätän oikaista kotiin junarataa pitkin, sillä siinä säästää kenties jopa kolmen kilometrin tarpomisen huolimattomasti auratulla tiellä. Tiedän että tämä ei taida olla varsinaisesti mikään kunniasajatus, mutta vaarasta huolimatta houkutus käy liian suureksi väsyneessä mielessä.

Ratapenkalle on erittäin vaikea päästä – lunta on kainaloihin asti, housut kastuvat, selkäreppu tahtoo vetää nurin kantajansa. Luulinko nyt todella pääseväni helpommalla?

Raiteilla on hiukan lunta, juna ei ole kulkenut näitä kiskoja ihan äskettäin. Lähden reippaasti kävelemään eteenpäin, sillä tällä väylällä ei kannata vitkastella. Katuvalojen piiristä poistuttuani en aluksi nähnyt mitään, mutta silmät tottuvat nopeasti pimeään ja alan erottaa lumimaiseman yksityiskohtia. Viheltelen mennessäni, hetken päästä jo laulan. Päässä pyörii paljon tyhjänpäiväistä, kuten ihmisillä yleensäkin kun heidän on vain saatava aikansa kulumaan.

Pikkuhiljaa rata alkaa tuntua kovin pitkältä. Luultavasti en säästä tässä yhtään ja –

Yllätys, yllätys. Tätä seikkaa en ottanut huomioon.

Raiteet nousevat kivistä rakennetun, monimetrisen muurin päälle, jota jatkuu ties miten kauas. Käännykö takaisin? Turvallisemman reitin kautta kiertäminen tuntuu hyvin väsyttävältä ajatukselta, on vain mentävä eteenpäin. Koetan pitää yllä reipasta tahtia ja vilkuilen sivuilla kaartuvia puiden latvoja. Jos juna tulee nyt, ei ole paljon vaihtoehtoja; hyppy jorppakkoon parasta toivoen, mahdollisesti jalka katkenneena lumisessa metsässä on kuitenkin parempaa kuin liiskaantua junan alle.

Kivimuuri vain jatkuu, jatkuu, jatkuu ja alan tuntea nopeasti kasvavaa kauhua. Tuuli ympärilläni on yltynyt raivoon; en kuule enkä näe pyryn piiskatessa kasvojani. Olen alkanut vahdata taakseni tasaisin väliajoin, koska en välttämättä kuulisi junan tuloa ja näytän varmasti siltä kuin piru olisi kintereilläni.

Edestä alkaa kuulua kohinaa ja saavun sillalle, jonka alla tumma, laiskasti virtaava koski lipuu kohti Kirkkojärveä. Itse asiassa mitään siltaa ei ole (kukapa kulkisi täällä?) – ei kaiteita, vain ratapölkkyt, joiden väli on ehkä 15 senttiä. Mieleen tulee eräs lastenlaulu: ...*Sitä ei voi ylittää, sitä ei voi alittaa, sitä ei voi kiertää... täytyy mennä lävitse...*

Tutisevin jaloin alan ylittää tätä uutta estettä. Menen varovasti, jotten lipeäisi pölkyiltä – se totisesti kruunaisi päivän, kun ajelehtisin koskessa virran vietävänä. Kiroan itseäni, miten tyhmä ihminen oikein voi olla?

Juuri silloin alan aistia tärinää. Riuhtaisen hupun päästäni ja kuuntelen silmät kauhusta laajenneina. Juna on tulossa, mutta mistä suunnasta?! Tässä myrskyssä ääni hajoaa jonnekin, sitä on mahdoton paikantaa.

Jalat, toimikaa! Aivot antavat käskyn, mutta mitään ei tapahdu. Liikettä niveliin! NYT HETI!

Kuin hidastetussa filmissä tai pahimmassa painajaisessa keplottelen ratapölkyltä toiselle, pääsen kosken tuolle puolen lähinnä hyvän tuurin ansiosta ja alan juosta. Reppu heiluu puolelta toiselle, sydän laukkaa halkeamaisillaan rinnassa ja minä varmasti nousisin lentoon, ellei kauhu riippuisi nilkoissani myllynkivien lailla. Adrenaliini kiidättää minua ja laukkuani vauhdilla, jollaista ei ole ennen nähty.

Huomaan muurin muuttuvan tavalliseksi ratapenkereeksi, ja silloin jo edessä näkyvät sokaisevat valot kuin kaksi hurjistunutta, murhanhimoista silmää. Lähes viimeiset voimani ponnistaen loikkaan alas pengertä, kierin pehmeässä lumessa ja jään makaamaan taivasta tuijottaen. Hetken kuluttua tavarajuna kolkuttelee ohitse.

Vapisevin käsin syytän tupakan. *Onneksi ei tullut ostettua kananmunia*, ajattelen. Munat olisivat nyt rikkuneena selkäni alla. Ja millä sitä olisi uudet kirjatkin hankkinut. Nousen ylös, pudistelen enimmäkseen lumet vaatteista ja lähden jatkamaan matkaani radanvierustaa pitkin. Huh, miten vähällä olin päästä hengestäni. Ja vainajia ei ole varmaan yksissäkään ylioppilasjuhliissa lakitettu.

Myöhemmin yöllä uni antaa odottaa itseään ja pohdin, mitä köyhyys on. Mistä se saa alkunsa, mihin se johtaa? Yksiselitteisiä vastauksia ei ole; jokaisen vähävaraisen ihmisen tilanne on monen osatekijän summa. Minulle köyhyys on ollut materiasta luopumista, henkistä ja ruumiillista väsymystä, häpeäntunnetta, asketismia kaikilla elämänalueilla. Niukuudessa arvostelukyky saattaa hävitä ja todella köyhät ihmiset tekevät usein epätoivoisia, typeriä tekoja sekä vääriä valintoja. Joka paikassa on säästettävä, säästettävä loputtomiin jotta selviytyisi. Kun elämä on jatkuvaa taistelua, kauna varakkaita kohtaan kasvaa, su-

vaitsemattomuus lisääntyy, maailmankuva kapenee ja lopulta ihminen katsoo elämää kuin kaukoputken läpi, jollei pidä varaansa.

Toisaalta rahaton osaa nauttia yksinkertaisista asioista, niin kliseellistä kuin se kuulostaakin. Kukaan ei nauti enempää mehevästä sämpylästä ja kahvista kuin ihminen, joka ei ole syönyt vuorokauteen.

Toivoa ja uskoa parempaan ei saa menettää. Jos jaksaa vaikeasta elämäntilanteesta huolimatta pysyä pinnalla päivästä toiseen, kehittää itseään ja tarkkailla maailmaa avoimin mielin, on jo kulkemassa kohti valoa. Paremmat ajat ovat tulossa.

Nimim. Pete

Nainen, 30 v.

Minun köyhä, pieni maailmani

Muutin pois kotoa löytääkseni oman tavan elää ja kasvaakseni aikuiseksi. Olin köyhä, kuten kuka tahansa nuori ihminen. Ei siinä mitään ihmeellistä – muutin Helsinkiin opiskellakseni yliopistossa ja ennen kaikkea päästäkseni pois synnyinkaupungistani suureen kaupunkiin ja siihen, mitä se pitäisi sisällään. En silti kokenut olevani köyhä, sillä ymmärsin, että kaikki tämä oli vain luonnollinen osa sitä elämänvaihetta. Ja olihan minulla unelmat siitä, miten toisenlaiseksi elämäni vielä muuttuisi, kunhan minusta tuli vanhempi, vaikka kolmekymppinen.

Pari vuotta myöhemmin olin yhä köyhä, siis rahoissa mitattuna. Olin jättänyt yliopisto-opinnot taakseni – ei vain tuntunut siltä, että ne johtaisivat mihinkään – ja olin töissä laitoshuoltajana sairaalassa. Todellisuudessa en olisi ollut niin köyhä (rahoissa mitattuna), ellen olisi asunut vuokrayksiössä Helsingissä. Vuokranantajani sai suuremman osan palkastani kuin minä itse. Mutta paljon tärkeämpää oli, että minulla oli vielä entistäkin selkeämmät unelmani ja lauloin bändissä koulutettujen muusikoiden kanssa. Myös alan ihmiset kehuivat laulääntäni ja sanoivat, että saattaisin ”pärjätä jopa ulkomailla”.

Nyt, kun katson ajassa taaksepäin, ymmärrän, että olisin voinut huomata joitain varoitusmerkkejä siitä, mitä oli tulossa. Työssäni tein

toisen, loppuun palanneen laitoshuoltajan sijaisuutta. Siivosin yksin yhden poliklinikan, ja työtahti oli erittäin kova. Arkipäiväisin en jaksanut muuta kuin siivota sairaalassa – työpäivän jälkeen olin uuvuksissa. Ja sitten eräänä päivänä työnjohtajani ilmoitti, että työsopimustani ei enää jatketa, vaan minun siivousalueeni jaettaisiin vakituisille työntekijöille. ”Sehän on vain minun päivätyöni, kunnes pärjään pelkällä musiikilla”, ajattelin enkä antanut huonojen uutisten masentaa minua.

Tuossa vaiheessa yritin parhaani selittääkseni itselleni olemattomiksi ne epämiellyttävät oireet, josta olin alkanut kärsiä viimeisinä kuukausina töissä. ”Se on varmasti vain joku flunssa, joka ei suostu menemään ohi”, ajattelin, sillä flunssahan voi aiheuttaa kipuja kaikkialla, väsymystä ja ehkä janoakin – hirveää janoa. Loppuvaiheessa työpäiväni alkoi sillä, että kävin henkilökunnan keittiössä juomassa pari lasillista vettä. Lopun päivää juoksin vessan ja vesihanan väliä.

No, kuten lukija ehkä saattaa arvata, kyseessä ei ollut mikään flunssa. En halunnut jäädä pois työstä niinä viimeisinä viikkoina, koska minä viihdyn kollegojeni kanssa ja ajattelen, että heitä tulee ikävä. Viimeisenä työpäivänäni sain lahjan, kukkia ja täytekakkua. Voin kuitenkin erittäin pahoin ja olin peloissani, kun en ymmärtänyt, mikä minussa oli vikana. Minun käteni olivat jäykät, ja jalkoihini sattui päivän jälkeen niin kovasti, että pystyin hädin tuskin kävelemään. Niin minut potkaistiin ulos työttömyyteen makaamaan vuokrayksiöni sänkyyn kehossa, joka tuntui siltä, kuin olisin vanhus. Olin vain 24v.

Silloin siellä vuokrayksiössäni unelmani kuolivat ja, jos ennen sitä rahat olivat olleet ainoastaan vähissä, nyt olin kaikin tavoin köyhä. Sain tietää terveysasemalääkäriltäni, etten koskaan toipuisi sairaudesta, josta kärsin – siis jos hän oli tehnyt oikean diagnoosin – ja kestäisi vielä pienen ikuisuuden ennen kuin kaikki muut mahdolliset vaihtoehdot olisi suljettu pois. Näytti siis siltä, että olisin elinkautisvankina sairaudessani – sairauslomalla, jonka loppua ei näkynyt – ja eläisin tästä eteenpäin toimeentulotuella.

Naiivina minulla ei ollut silloin aavistustakaan siitä, että tulisi kestämään pari kuukautta ennen kuin Kela edes käsittelisi sairaspäiväraha hakemukseni ja että Kelan minulle lopulta maksama summa helpottaisi vain vähän elämiseni kustantaman sosiaalitoimiston taakkaa.

Kelan osuus, pari satasta kuussa, ei edes riittäisi vuokran maksuun. Minun pitäisi ehkä selittää tämä lukijalle, ellei hän tiedä miten kallista asuminen Helsingissä on. Pienestä yksiöstä, kaksikymmentä neliötä, minun tapauksessani ei kovin hyvässä kunnossa, joutuu maksamaan vuokraa noin viisisataa euroa kuukaudessa. Tästä eteenpäin vuokrantajani saisi tilillensä viisisataa euroa sossulta, ja itse saisin vajaat neljäsataa euroa. Yhä edelleen se joka omistaa asunnon, jota kutsun kodikseni saa enemmän rahoistani kuin minä itse.

Köyhydessä on pahinta rahojen vähyyden lisäksi ne syyt, joiden takia on siinä tilanteessa. Minun tapauksessani syy on reumaattinen sairaus, josta silloin en vielä ymmärtänyt mitään ja jonka jotkut lääkärit yrittivät väittää olevan pelkkää masennusta tai toisaalta liioittelua. Samalla jouduin seuraamaan sivusta, miten muusikkotoverini jatkoivat eteenpäin ilman minua entisellä kokoonpanolla mutta toisella keulahahmolla, koska minusta ei enää oikein ollut solistiksi. Menihän elämäni enimmäkseen taisteluun edes vähästä unesta öisin.

En ollut elänyt kauaa sairausvankilassani, ehkä pari viikkoa, kun aloin ymmärtää, minkälainen helvetti yksinäisyys voi olla. En ollut missään varsinaisessa hoidossa. Odotin vain lähetettä lisätutkimuksiin. Perheeni ei ymmärtänyt, mitä oli meneillään, ja kaverit eivät tunnustaneet sitä ihmisrauniota, joksi olin muuttunut. Kivut tekivät nukkumisen lähes mahdottomaksi ja, jos nukahdin, heräsin äkkiä uudestaan, vaikkapa vain siksi, että vanha jääkaappini naksautti – ja makasin hereillä taas.

Aamuisin en viitsinyt nousta sängystä ennen kello yhtätoista yhdestä yksinkertaisesta syystä: ei tarvitsisi syödä aamupalaa. Säästäisin siinä vähän rahaa. Elämä köyhänähän pyörii sen ongelman ympärillä, miten voisi pärjätä vähemmällä, etteivät rahat loppuisi kesken kaiken viikko tai pari ennen kuin seuraava toimeentulotuki on tilillä. Joka kuun lopussa elin pelossa, että jokin menee mönkään, etteivät Kelan ja sossun rahat tulisikaan tililleni ajoissa, että olisin täysin p.a.

Pahimmat kivut kestivät vain noin puoli vuotta. Oireet lieventyivät vähän, kun kevät tuli, mutta samalla muut ongelmat astuivat kuvaan. Terveysasemalääkäriini – sattumalta terveysaseman ylilääkäri –, joka oli tavannut minut monta kerta, ymmärsi, että olin tosi huonossa kunnossa, että tuskin jaksoin elää. Mutta useat tunteettomat – muuksi en

voi heitä kutsua – erikoislääkärit, joita tapasin eri tutkimuksissa, suhtautuivat minuun epäilevämmiin. Minun piti ikään kuin pyytää heiltä apua, että he kirjoittaisivat minulle jatkoa sairaslomaan ihan kuin se olisi jonkunlainen palvelus, jonka he minulle tekivät.

Pelkoni siitä, etteivät tukirahat ilmestyisikään kuun alussa, toteutui toukokuussa. Tilillä ei näkynyt toimeentulotukea, vaikka kuunvaihteesta oli mennyt jo reilu viikko. Olin saanut ekstra-rahaa vanhemmitani, jotta voisin juhlia vappua (mahdoton ajatus, mutta silti). Niillä rahoilla sitten elin, kunnes lopulta tein reissun sosiaalitoimistoon ja sain selville, että joku oli unohtanut painaa jotain näppäintä tietokoneella. Päätös toukokuun tuesta oli koko ajan ollut olemassa, mutta maksu ei ollut vain lähtenyt eteenpäin.

Joskus näinä aikoina Kela päätti, että he eivät enää maksaisi minulle sairaspäivärahaa. Kelan mielestä minulle tehdyt tutkimukset eivät olleet tuottaneet tulosta ja siksi minua ei enää pitäisi luokitella työttömäksi. Haluan tässä yhteydessä muistuttaa lukijaa siitä, että alusta asti minulle tehtyjen tutkimusten tarkoituksena oli sulkea pois muut mahdolliset diagnoosit eli ei ollut odotettuakaan, että tutkimukset ”tuottaisivat tuloksia”. Tänä päivänä en enää edes kykene muistamaan, kuinka kova järkytys oli lukea se päätös.

Tein valituksen Kelan päätöksestä ja olen sen jälkeen valittanut useaan otteeseen heidän päätöksistään eri tahoille. Toisaalta on minun vankka kokemukseni siitä, että olen sairas, ja minua hoitavan lääkärin sairastodistus, toisaalta sitten Kelan kirje, jossa he toteavat, etten voi olla sairas, koska se ei näy tutkimuksissa. Tapasin sosiaaliohjaajani, ja hän ymmärsi minun tilannettani. Hän oli sitä mieltä, että meidän vain tulisi jatkaa taistelua ja että minun pitäisi luottaa hoitavaan lääkäriini eikä Kelan lääkäriin – joka siis ei ollut koskaan tavannut minua, pelkästään lukenut sairastodistukseni.

Niin sossu tuki minua: jos kerran olin työkyvytön, tulisin olemaan sairaslomalla, kunnes joku muu ratkaisu olisi keksitty – Kelan kylmä byrokraatiakaan ei voisi kertaheitolla vain julistaa minua terveeksi. Sossu tuki minua taloudellisesti. Tunnetasolla sain pärjätä omillani. Köyhyys tarkoittaa usein myös syrjäytymistä ja – kuten aiemmin mainitsin – yksinäisyyttä. Kun aloin olla niin hyvässä kunnossa, että jaksoin liikkua päiväisin, jokapäiväisestä käynnistä kaupungissa tuli elintärkeä rutiini.

Asun Kumpulassa ja kävelin lähimmälle ratikkapysäkille, josta otin ilmaiskyydin keskustaan. Ajan myötä kertyi tarkastusmaksuja, joita minulla kerta kaikkiaan ei ollut varaa maksaa. Ajatus bussikortin ostamisesta tuntui naurettavalta: mistä yhtäkkiä löytäisin siihen neljäkymmentä euroa per kuukausi? Vielä tänä päivänäkin – kun rahatilanteeni on vähän parempi – maksan pois noita velkoja HKL:lle.

Pelkästään ratikassa istuminen toisten ihmisten ympäröimänä teki tosi hyvää psyykkiselle terveydelleni. Katselin pari iltaa sitten erästä talkshow'ta, jossa joku vitsaili, kuinka joku voisi olla ”niin yksinäinen, että se viettää paljon aikaa julkisissa ajoneuvoissa”. No, just niin yksinäinen olin silloin.

Joskus meni viikko niin, etten puhunut kenenkään muun ihmisen kanssa. Etten kokonaan valuisi hiljaisuuteen, soitin kitaraa ja lauloin kotona. Tuumin, että ehkä naapureille voisi olla siitä iloa. Pienessä yksiosässä ei ollut kunnollista liettä, joten kokkailin enimmäkseen mikrossa. Lempiruokani – osittain, koska se on helppo ja halpa, osittain, koska se maistuu hyvälle ja on kai suhteellisen terveellistä – on pakkaus pinaattilettuja ilman mitään muita lisukkeita kuin lasillinen tuoremehua c-vitamiinin takia.

Kesällä minun jääkaappini antoi periksi. Ei se kokonaan lakannut toimimasta, mutta sen ääni oli voimistunut niin, että unihäiriöideni vuoksi kävi mahdottomaksi nukkua samassa huoneessa, jossa se meloi. Niinpä kytkin sen pois päältä. En uskaltanut ottaa yhteyttä vuokranantajaani ja pyytää uutta jääkaappia, sillä pelkäsin, että hän silloin keksisi korottaa vuokraani. Ei olisi tarvinnut pelätä: hän korotti vuokraani joka tapauksessa pari kuukautta myöhemmin 520 euroon.

Selvisin ilman jääkaappia, vaikka juusto oli yleensä aika kypsä ennen, kuin sain syötyä sen loppuun. Näin sai luvan kelvata. Kesä oli äärimmäisen kuuma ja lähdin silloin tällöin ilmaisretkille Suomenlinnaan istumaan auringossa ja ehkä hetkeksi unohtamaan huoleni. Minulle oli suuri pettymys, kun kivut eivät sen enempää lievittyneet, vaikka olin toivonut, että kesän lämpö ehkä auttaisi. Samalla mielestäni turhat tutkimukset jatkuivat. Bussiliput edestakaisin eri poliklinikoille ja sairaaloihin olivat huomattava investointi.

Lukijan kannalta ehkä yllättävä tosiasia on, että minä söin säännöllisesti McDonald'sissa, vaikka järki sanoikin, ettei ehkä kannattaisi.

Mutta toisaalta yksinäisyys on paha vihollinen ja, jos koko ajan syö yksin, niin tuntee kohta olevansa hyvin eristetty muusta maailmasta. Sillä on varmasti jotain tekemistä sen kanssa, että ihminen on laumaeläin, joka ei voi kovin hyvin, jos vain istuu yksin asunnossaan. Kaikista ruokapaikoista, joista sai tarpeeksi isoja annoksia tyydyttämään nälkäni ja riittävästi ihmisiä täyttämään sosiaalinen tarpeeni, hampurilaisketju oli halvin, jonka keksin.

Toinen tärkeä lääke yksinäisyyteen olivat kirjaston ilmaiset nettikoneet ja blogeissa kirjoittaminen ja ajatusten vaihto muiden ihmisten kanssa. Huomasin, että kirjaston nettikoneilla oli arkipäivisin kantaasiakaskunta, ja oletin, että kyseessä oli eri tavalla syrjäytyneitä – ihan kuten minä. Varsinkin yksi heistä huolestutti minua. Hän näytti ihmeellisen iloiselta ja nauroi paljon itseksensä.

Kerran, kun istuin tietokoneella, huomasin, että haisin ihan hirveälle. En ollut jaksanut piitata peseytymisestä ja jostain syystä juuri sinä päivänä huomasin, että haisin kuin eläin. Eihän minulla ollut paljon vaihtovaatteita. Omistin kaksi t-paitaa ja yhtä paljon kalsareita. Niiden välillä sitten vaihtelin ja pesin toisen satsin aina ämpärissä vessassa. Ei ollut mitään järkeä maksaa pesutupavuorosta, kun oli niin vähän vaatteita. Omistin vain verkkarihousuja sen jälkeen, kun minun viimeiset farkkuni olivat menneet rikki. Se oli valinta, joka heijasti elämäntilanteestani johtuvaa katkeruuttani. ”Jos kerran olen kaiken tavallisen elämän ulkopuolella, voin yhtä hyvin näyttääkin siltä.” Jos kävelee arkipäivisin kaupungissa verkkareissa, ei luultavasti ole töissä ainakaan.

Talvi tuli. Minun toinen talveni sairaslomalla, eikä mikään muuttanut lukuun ottamatta sitä, että kaikki alkoi tuntua rutiininomaisemmalta. Otin ratikan keskustaan, kävin jossain nettikoneella tarkistaakseni, olisiko joku kirjoittanut minulle jotain, tai kirjoittaakseni itse jotakin. Sitten lähdin takaisin kotiin ja istuin loppupäivän telkkarin ääressä. Joskus kävin jossain tutkimuksessa tai lääkärin luona saamassa testitulokset. Aloin taas unelmoida siitä, että joskus pääsisin ulos köyhästä, pienestä maailmastani.

Olen yhä köyhä ja elän lainalla, mutta paljon on muuttunut kahdesa vuodessa. Toisena sairaslomakeväänä tapasin ihanan naisen, jonka kanssa muutin yhteen vuotta myöhemmin. Pääsin lopulta sellaisen lääkärin vastaanotolle, joka on yksi sairauteni – fibromyalgian – johta-

via asiantuntijoita maassamme. Hän ymmärsi heti tilanteeni ja pystyi antamaan minulle pari hyvää neuvoa. Hän kertoi tavanneensa monta nuorta potilasta ja kehottaneensa heitä hakeutumaan ammatteihin, joissa he voivat kontrolloida stressitasoaan ja siten selvittää mahdollisimman vähillä oireilla.

Ne uutiset antoivat minulle toivoa tulevaisuudesta, ja rakkaus taas teki ihmeitä! Olin onnellinen enkä enää kärsinyt loputtomasta yksinäisyydestä ja siitä johtuvasta ahdistuksesta ja stressistä, jotka vain pahensivat fibromyalgiaani. Tunsin oloni paljon paremmaksi kuin aikaisemmin, ja lääkärin kannustavat sanat antoivat minulle rohkeutta hakea ammattikorkeakouluun opiskelemaan kulttuurituottajaksi. Jos minusta ei voinut tulla muusikkoa, voisin ainakin tehdä työtä musiikin parissa, ajattelin.

Minun Marini on minulle suuri tuki. En tiedä, olisinko uskaltanut yrittää päästä pois köyhästä, pienestä todellisuudestani, ellen olisi tiennyt, että hän on rinnallani, vaikka yritykseni menisikin päin puuta. Tähän asti ei ole ainakaan mennyt. Koulun ohella olen aloittanut siivoustyön, jota teen muutamana päivänä viikossa, jotta olisi varaa pitää vähän kesälomaa. Joka ikinen päivä teen, kuten tapani on ollut jo pitkään: lasken tarkkaan, kuinka monta euroa voin käyttää tänään, etteivät rahat loppuisi ennen ensi kuun alkua.

Jan Rundt, 28 v.

Allekirjoitusta vailla

”Allekirjoitusta vailla” on monologi erään yksinhuoltajaäidin yhdestä taisteluepisodista viedä lapsiaan eteenpäin, koska isät eivät ole siihen kyenneet / sitä halunneet.

Äiti on pattitilanteessa, koska ylitöiden ja rahaksi muutettujen lomien takia veroprosentti nousee ja nousee eikä kuiviin imetystä balanssista sen enempiä kuin Visastakaan ole enää lohtua.

Poika on myös pattitilanteessa, koska äiti on lähettänyt pojan käyttötulille uuden asunnon ensimmäisen kuukauden vuokrat rahat ja pa-

lautettunakin ne lasketaan hänen seuraavan kuukauden tulokseen eikä toimeentulotukea heru.

Äiti ei enää pysty pidättelemään itseään, vaan tarttuu luuriin.

”Allekirjoitusta vailla” on myös monologi siitä, kuinka näennäisesti kohtuullisilla tuloilla joudutaan ahdinkoon. Oi kallis Suomenmaa ei tue lahjakkaiden lastensa kasvamista täyteen mittaan, vaan siinä põlisevät esimerkiksi tässä tapauksessa yksinhuoltajaäidin niskavillat – ja mitä sitten, jos tämän ainoan tukijan psyykkiset tai fyysiset voimat loppuvat?

Kaikesta huolimatta minulla on unelma. Toivon, että tämä monologi sosiaaliseden kanssa ja jo aiemmin kirjoittamani monologi työpaikka-kiusaamisesta saavat seuraukseen jonain päivänä pari muuta, ja ne hyväksytään esitettäväiksi. Ja kuka säveltää taustamusiikin? Tämä kolmas, jonka kitaralaukussa makaa minun autoni.

*

Kuulehan, sinä sosiaalisetä, epäsit pojaltani toimeentulotuen!

Niin, lähetin kyllä hänelle 400 euroa viime kuussa, ja hän lähetti sen minulle takaisin heti vuokrat rahat sossulta saatuaan. Huomaat kai kuitin! Katsos, hän oli juuri vaihtanut asuntoa, koska toisiinsa äkämystynyt aviopari ylitti kriittisen pisteen ja vuokralaiselle tuli lähtö. Arvaapa, onko värkissä varaa jättää asunnon ensimmäinen vuokra maksamatta.

Siis, liian kallis asunto? Hän on kyllä jo vuoden jonottanut solu-asuntoa keittolevyineen, vaan eipä ole ilmoitusta postilaatikosta popsautanut. Pakkohan ihmisen on jonnekin iltaisin kellistää – ja 350 euroako on liian kallis? Totta puhuen, niin minustakin! 20m² ja 350 euroa on liian kallis. Voisitko ystävällisesti ilmoittaa sen vuokranantajalle?

Ei kuulu toimenkuvaasiko? Eipä niin, eihän koira koiran hännälle astu. Sinulle kuuluvat vain nämä kurjat.

Että vanhempien kuuluu auttaa lastaan? On tässä kuule autettu. On ostettu pesukonetta ja pakastinta ja kitaraa. Kuule, minun autoni makaa minun poikani kitaralaukussa, niin, että autettu on. On maksettu musiikkiopiston maksuja ja kannettu ruokakasseja ja purkeittain vuo-
henjuustokeittoa.

Ai, että ei saisi harrastaa musiikkia? Vain varakkaidenko etuoikeus on panna lapsensa siihen oppiin, johon näillä on taipumusta? Niin juuri, köyhät kyykkyy ja auton alle makaamaan.

Sanonpa sinulle yhden asian. Siinä meidän köyhien tyhmyys piilee: emme anna lastemme kasvaa täyteen mittaan.

Sanonpa sinulle toisenkin asian. Minä en kuulu siihen porukaan. Minä menen pankkiin ja avaan balanssiluoton. Minä panen Visan vinokumaan. Minä otan kesälomat rahana ja teen ylitöitä niin, että minua kiusataan työpaikalla. Mutta nyt, setä hyvä, minun tilistäni menee veroa 38,7 % ja eläkemaksua 5,7 %, koska olen mummoiässä. Katso Visalaskuani. Se on 1 000 euroa ja erääntyy 30.9. Katso balanssiluottoani. Sitä on nostettavissa enää kaksi sataa euroa viidestä tuhannesta eurosta, ja vuokra asunnostani on 560 euroa kuukaudessa. Ja kuule, juuri nyt ei ole mitään flunssaa liikkeellä, jotta esimies hälyttäisi kipin kapin ylimääräiseen duuniin. Minä kyllä menisin kadulle ja tarjoaisin itseäni kaupan, mutta minun ruttuani ei kukaan enää huoli!

Sanonpa sinulle vielä kolmannenkin asian, vaikka mikään ei öklötä sen enempää kuin jälkeläisiään kehuvat vanhemmat. Vanhin lapseni on insinööri, kivi-insinööri, hyvä setä, ja vielä naispuolinen. Toinen lapseni filosofian lisensiaatti, tutkija, tutkii, mitä tapahtuu, kun ultraääni kohtaa esteen – tutkii sitä laskelmalla. Tajuatko, yksinhuoltajan poika ja tekee väitöskirjaa? Ja sitten tämä kolmas, jolta sinä epäsit toimeentulotuen, matkalla maineeseen tai hornaan, muusikoksi kumminkin ja kitaralaukussa kitara, joka alun perin oli minun autoni. Nyt minä ajan polkupyörällä, jonka äitini osti syöpään kuolevalta naapuriltaan 450 markalla.

Muuten, miksi kummassa näillä sosiaalitoimiston tuoleilla istuu aina joku puoliäveriäs nilkki, jonka elämässä ei ole ollut mitään kovempaa kuin liian kova voi ja joka on saanut kasvaa ja opiskella perheensä turvin, eikä leipää ja sirkushuveja ole puuttunut. Vaikka tarkemmin ajatellen: eihän kurja voisi kurjalta leipää ja lämpöä evätä.

Ai, että lopetetaan tämä puhelu. Kuule, oletko sinä jumala, joka määrää, milloin puhelut lopetetaan? Et sinä nyt tätä puhelua lopeta. Minä en ole uskonut jumaliin enää vuosikymmeniin. En sen jälkeen, kun ensimmäinen mieheni tuli hulluksi rukouksistani huolimatta ja minä seisoin kaksin kaksivuotiaan tyttäreni kanssa kuolleena syntyneen pikkupoikani valkoisen arkun ääressä. Sinä päivänä, kuule, jumalat menettivät merkityksensä.

Kyllä, valitus tehdään. On jo tehty. Olen tehnyt sen työmaalla. Olen istunut iltavuoron jälkeen aamuyölle näyttöpöytäni ääressä ja napu-

tellut silmät verestävinä lukuja, joiden edessä itsekin kauhistun. Allekirjoitus enää puuttuu.

Leena Hakkarainen, 58 v.

Kunniamaininta kirjoituskilpailussa

Erään köyhän mielenterveyskuntoutujan tarina

Olen vuonna 1967 syntynyt naantalilainen mielenterveyskuntoutuja. Taustaltani olen keskiluokkaisesta, hyvin toimeen tulleesta perheestä. Niin kauan kuin muistan, suvussamme on arvostettu kovaa työntekoa, säästäväisyyttä ja tarkkuutta. Kasvoin kohti aikuisuutta siinä uskossa, että kun kovasti itse yrittää, menestyy ja vaurastuu. Koulussa pärjää, kun lukee ja pännää, ja rahaa saa kun tekee yötä päivää ahkerasti töitä eikä laiskottele.

Elin hyvin suojatun lapsuuden. Näin harvoin, jos koskaan, elämässä epänormistuneita, murtuneita tai maahan lyötyjä ihmisiä. Ensimmäiset, ja kai samalla lapsuuteni ainoat muistikuvani köyhistä, päihdeongelmaisista tai sairaista, sain luultavasti kävellessäni isoäitini kanssa keskikaupungilla. Isoäitini kieltäytyi päättäväisesti oikaisemasta puistojen poikki, koska puistojen penkeillä istui puliäijä. Kun kysyin, mitä puliäijät on, isoäitini kertoi miehestä joka istui paikallaan, huitoi käsillään ilmaan ja yritti siepata pieniä miehiä kiinni. Siitä lukien opin pelkäämään sairaita, juoppoja ja köyhiä. Olin varma että köyhät ovat omituisia olioita jotka istuvat puistojen penkeillä räkäkännissä huitomassa tyhjä katse silmissään tyhjää.

Tiesin jo peruskoulussa että minussa on jotain vialla. En pystynyt keskittymään opetukseen ollenkaan, en niihinkään aineisiin jotka itse asiassa tuntuivat minusta hauskoilta. Olin hyvin umpimielinen, herkkä ja haavoittuvainen lapsi. Pillahdin itkemään vähimmästäkin mahdollisesta syystä. Elin enimmäkseen omissa maailmoissani, ja paras ystäväni oli vilkas mielikuvitus. Yläasteella olin pudonnut keltasta jo

aivan kokonaan. Suurin osa siitä, mitä opettajat puhuivat, oli minulle aivan käsittämätöntä siansaksaa, ja tiesin, että ylioppilasta minusta ei tulisi koskaan. Fysiikka? Kemia? Imperfekti? Preesens?

Elettiin 1980-luvun puoltaväliä. Arvosanani olivat pohjalukemissa – hyvä kun selvisin luokalta toiselle. Mitään erityisopetusta en saanut, eikä opettajia tuntunut kiinnostavan selvisinkö koulutehtävistäni tai kokeista, vaiko en. Koulun terveystoimisto sen sijaan poimi minut mukaansa aina silloin tällöin. Useimmiten emme puhuneet mitään. Terveystoimisto mittasi verenpaineeni, kuunteli sydäntäni ja punnitsi minut, siinä kaikki. Olin jyrkästi alipainoinen ja hyvin hiljainen.

En koskaan häirinnyt opetustunteja – jos olisin häirinnyt, olisin luultavasti saanut apuakin. Ainakin näin monen väkivaltaisen ja kovaäänisen häiriköoppilaan pääsevän pienempiin opetusryhmiin. Itse en päässyt niihin mukaan koskaan.

Aloitin ammattikoulun vuonna -83. Erinäisten sattumien kautta päädyin opiskelemaan kirjapainoalaa, vaikka tiesin että en koskaan tulisi toimimaan päivääkään painajana – kuten en ole toiminutkaan. Ammattikoulu sujui minulta yhtä heikoin tuloksin kuin oli sujunut peruskoulukin. Pelkäsin koneita ja moottoreita. Vain hyvin harvat painotyöt valmistuivat onnistuneesti minun käsieni kautta. Koulusta oli tosin se hyöty, että myöhemmin kun aloin tehdä omakustannekirjoja, minulla oli kohtalaiset valmiudet ymmärtää ainakin jotakin siitä, mitä hyvän painotuotteen aikaan saamiseksi tarvitaan.

Tarvitsin apua, mutta en tiennyt mistä sitä hakea. Etsiydyin kirkon piiriin. Osallistuin parin vuoden ajan aktiivisesti seurakuntanuorten toimintaan, ja päädyin töihin leiriohjaajaksi erääseen leirikeskukseen. Tein siellä pisimmän yhtäjaksoisen työjaksoni, mitä milloinkaan olen tehnyt, yli vuoden ja nautin työstäni kovasti. Toimenkuvaani kuului leikkittäminen, laulattaminen, pissattaminen, pyörätuolipotilaiden nostelu, liikuntavammaisten tukeminen ja kävelyttäminen jne. Sain palkkaa kuukausittain, eikä raha ollut minulle ongelma. Rahaahan oli aina. Asuin vielä kotona, ja saatoin huoletta ostaa yhtä ja toista nuorelle ihmiselle tärkeitä asioita: kasetteja, levyjä, runokirjoja, värikkäitä vaatteita, hienoja kenkiä tai vaikkapa käydä syömässä ulkona ravintolassa.

Rinnakkain kyseisen työn kanssa aloitin terapian Nuorisoasemalla. Halusin kiihkeästi selvittää, mikä minun on, sillä korvieni välissä

tunsin oloni jatkuvasti kaikesta huolimattakin koko ajan huonontuvan. En ollut normaali. Olin erilainen, vaistosin ja tunsin sen selvästi. Seurakuntien suunnalta oli tullut viestiä että työtä ei olisi enää pitkään tarjolla, ja se painoi mieltäni kovasti. Olin tuntenut olevani luonnon kauniilla paikalla Kaks Kerrassa meren rannalla sijaitsevassa leirikeskuksessa suojassa pahalta ja pelottavalta oikealta maailmalta kuin heran kukkarossa. Tiesin, että normaalielämä ei tulisi minulta leiriohjaajan työn loputtua sujumaan – kuten ei sitten tullutkaan. Minun oli muutettava pois lapsuudenkodistani.

Etsin omaa asuntoa, ja lyhyen etsiskelyn jälkeen päädyin pieneen kahdenkymmenenviiden neliön hellahuoneeseen asumaan. Vuokra oli viisisataa sen aikaista markkaa kuukaudessa. Minulla ei ollut omaa vessaa eikä suihkua. Lämmintä vettä ei tullut. Talvella huoneen lämpötila saattoi laskea –15 asteeseen, jopa alemmas, vaikka olisi kakluunissa polttanut puita kuinka.

Ilmoittauduin työttömäksi työnhakijaksi työvoimatoimistoon ja vähän myöhemmin sosiaalikeskuksen asiakkaaksi. Terapiani eteni kompuroiden, enkä kokenut saavani siitä sellaista apua jota olisin kaivannut. Minut vapautettiin armeijasta paniikkihäiriön ja jonkinlaisen epämääräisen yliherkkyyden vuoksi, joka sinänsä oli helpotus, mutta toisaalta olin huomaamattani päätynyt aste asteelta elämään elämää jossa en kullunut mihinkään, enkä kokenut itseäni tervetulleeksi minnekään. Kuukaan ei tuntunut kiinnostävän huomiota siihen, mitä minulle tapahtui. Olin vasta kahdenkymmenen, mutta ulkonäköni alkoi rapistua. Vähäiset tukirahani menivät kaikki vuokraan, lämmityskuluihin ja ruokaan.

Elettiin Kourin ja Tuunasten aikoja. Oli nousukausi ja töitä ja mahdollisuuksia oli tarjolla vaikka kuinka, niille joista johonkin oli. Minusta ei ollut mihinkään. Kolme ja puoli vuotta terapiaakaan ei ollut tehnyt minusta yhtään entistä terveempää, pikemminkin vointini oli vain heikentymistään heikentynyt, ja lääkitykset joita sain olivat aina tilapäislääkityksiä, vaikka selkeästi olisin tarvinnut pysyvän psyykelääkityksen, plus terveydentilani uudelleen arvioinnin kaiken kaikkiaan.

En usko terapeuttini ymmärtäneen ahdistukseni, tuskani ja masenukseni syvyyttä. Minua hoidettiin pikemminkin myöhäismurrosiän ongelmista kärsivänä keskenkasvuisena pojankoltiaisena, kuin oikeana mielisairaana. Sen puolesta puhuu sekin, että vielä noihin aikoihin en

kertaakaan ollut sairaspäivärahalta tai missään kuntoutuksessa Laitoshoitoon minua ei liioin ohjattu. Mielensterveysyhdistyksistä ja niiden toiminnasta en myöskään saanut mitään tietoja.

Aloin linnoittautua yhä pidemmiksi ajoiksi kämpppääni. Terapiani loppui, terapeutini jäätyä äitiyslomalle.

Omia huonekaluja minulla ei ollut, enkä minä niistä haaveillutkaan. Edellisten asukkaitten jäljiltä oli jäänyt jotain vanhaa roinaa. Is-tuin päivät pitkät ikkunan edessä tupakoiden ja kirjoittaen ja lukien, täyttelin aina välillä apurahakaavakkeita, ja yritin rustailla kokoon pieniä omakustannerunokokoelmia ja mietin että voiko tästä mitenkään ponnistaa eteenpäin. Voiko?

Tein joitakin tilapäistöitä. Olin mm. purjopellolla, mansikkapellolla, varastomiehenä, kotiaavustajana ja laitosapulaisena eri päiväkodeissa. Kaikki tienaamani rahat meni kuitenkin siinä kohtaa jo syntyneisiin velkoihin, erääntyviin laskuihin tai alkoholiin ja peleihin.

Minulle oli alkanut kaiken sivussa kehittyä hyvin vaikea päihde- ja uhkapeli ongelma.

Tasaisin väliajoin otin yhteyttä eri mielensterveystoimistoihin, terveyskeskuslääkəriin ym. mutta joka kerta apu jäi tilapäiseksi. Minulle ei viestitetty että tilanteeni saattaisi kaivata jotain syvempääkin tutkiskelua, ei, vaikka itse kaipasinkin kovasti kunnollista diagnoosia siitä että mikä minua vaivasi. Miksi en kyennyt suoriutumaan arjesta kuten tavalliset ihmiset?

Kehitin monia keinoja selviytyäkseni ilman rahaa. Jos kengistä esimerkiksi petti pohja, löin sen vasaralla ja naulalla takaisin kiinni. Kaikki lukemani lehdet hain roskalaatikosta, ja tyhjiä pulloja keräilin periaatteessa vähintäänkin puolipäätöimisesti. Syksyisin noukin mustikkaa ja puolukkaa, ja kalastelin aina kun siihen tarjoutui tilaisuus. Viljelin tuttavien tontilla porkkanaa, punajuurta, sipulia, lanttua, selleriä, palsternakkaa jne.

Mistään avustusjärjestöistä en vielä tuolloin, alle kolmekymppisenä tiennyt mitään. Tosin työttömien ruokalan löysin vähää myöhemmin, ja kävinkin siellä muutaman kerran.

Vuodet vierivät. Pääsin asumaan parempaan asuntoon. Sain kaksion Halisista itäisestä Turusta. Nyt minulla oli oma suihku, vessa ja lämmin koti. Terveysteni oli kuitenkin entistä heikompi. Täytettyäni

kolmekymmentä vuotta, oli henkisen puolen lisäksi pettänyt jo fysiikkakin. Yritin hoitaa itseäni vähentämällä juomista ja tupakointia, ja kuntoilemalla parin vuoden ajan aktiivisesti, mutta pitkällä tähtäimellä siitä ei ollut apua. Mielenterveyteni oli romahtanut tyystin. En hallinnut oireitani enkä itseäni enää lainkaan. Pahimmassa vaiheessa näin jo näkyjäkin, erityisesti öisin. Kaikki mahdolliset karvaiset eläimet ja enkelit ja pirut tuli tutuiksi.

Raha-asiani olivat edenneet perintätoimistoilta voudille, jonne oli kertynyt maksettavaa n. 16 000 mk + henkilökohtaiset vipit ja lainat päälle, joita oli varmasti saman verran. Millään ei tuntunut olevan enää mitään väliä. Laskuja tuli tasaiseen tahtiin, mutta olin jo ajat sitten lakannut avaamasta edes kirjekuoria. Oikeita ystäviä minulla ei ollut jäljellä ollenkaan, tai ne jotka oli, olivat yhtä pahassa jamassa kuin minäkin. Vaimoni oli pakannut kuuden vuoden yhteiselon jälkeen laukkunsa ja lähtenyt.

Mutta tapahtui jotain hyvääkin sentään. Pääsin melko pitkälle laitospulaisen sijaisuudelle päiväkotiin ja tein voudin kanssa maksusopimuksen. Minulle oli kunnia-asia selvittää kaikki rahasotkut niin pitkälle kuin suinkin.

Vuoden -94 tai -95 olin kokopäivätyössä tauotta. Palkastani meni kolmasosa velan lyhennykseen, mutta työn loputtua olin voudin silmissä velaton mies. Tosin olin entistä köyhempi toisesta päästä. Palkastani oli jäänyt niin vähän omaan käyttööni rahaa, että periaatteessa isöäitini oli enimmäkseen auttanut minua kaikissa tavallisiin laskuihin ja ruokamenoihin liittyvissä asioissa. Mitään vaatteita, pesukoneita, mikroja, huonekaluja ym. en ollut voinut kuvitellakaan hankkivani. Päinvastoin, olin joutunut myymään kaikki levyini, kirjani, stereot, kitaran jne. osto- ja myyntiliikkeisiin.

Asuntoni oli koruton näky. Pahimmassa vaiheessa minulla oli sielä melkein pelkästään pirttipöytä ja rämä televisio, joka olisi saattanut syttyä palamaan hetkenä minä hyvänsä.

Miten nyt? Viisi vuotta sitten tutustuin nykyiseen vaimooni, joka on myös köyhä. Yhdessä olemme kuitenkin kyyenneet luomaan kauliini ja turvallisen kodin, vaikka meillä ei olekaan rahaa. Ristikkin tutustumisemme kanssa minä pääsin hyvään hoitoon Kupittaa mielenterveyskeskukseen, ja sain lääkityksen joka on toiminut minulla jo

kolmen vuoden ajan. Olen ollut viisi vuotta pelaamatta ja neljä vuotta juomatta. Kirjoitan ja luen nykyisin ahkerasti, ja seuraan aktiivisesti aikaani. Kuulumme tällä hetkellä molemmat vaimoni kanssa työvoimatoimistossa työttömiin työnhakijoihin, mutta näyttää siltä että minut siirretään lähiaikoina sairaspäivärahalle.

Kaksisuuntainen mielialahäiriö, lienee lähimpänä oikeaa kuvausta siitä, mitä tautia minä sairastan. Lääkkeiden avulla olen nyt kuitenkin kyennyt suhteellisen normaaliin elämään, enkä nykyisin tee sellaisia asioita, jotka vaikeuttaisivat elämäntilannettani entisestään. Vaimoni on tässä paras tuki ja turvani. Meillä on hyvä ja lämmin suhde. Kunniotamme ja rakastamme toisiamme. Puhumme kaikista asioista avoimesti. Katsomme tarkkaan jokaisen euron, mihin sen panemme. Elämme päivän kerrallaan. Emme haaveile suuria. Olemme hakeneet ruokakasseja työttömien tiloista aina joskus, ja niistä on ollut suuri apu. Sinnittelemme korvauksesta toiseen. Velkaa ei onneksi ole, ja sen olemme päättäneet yhdessä että sitä ei tule olemaankaan.

Olen kirjoittanut ja julkaissut viimeisen parin vuoden aikana kirjoja sekä lehtiartikkeleita syrjäytyneiden ja mielenterveyskuntoutujien asioista ja saanut siitä elämän sisältöä kovasti. Jonkin aikaa saatoin olla poissa kortistostakin saamieni pienien apurahojen vuoksi.

Mitä odotan tulevaisuudelta? Sitä että pysyisin kunnossa, enkä tekisi mitään tyhmyyksiä. Sairauteni on petollista laatua. Sen kanssa voi kyllä elää, mutta koskaan ei voi olla huomisesta varma että mitä se pitää sisällään. Koko ajan on oltava tarkkana. Pillerit on muistettava ottaa ajallaan. Emme kärsi vaimoni kanssa nälkää, mutta mitään luksusta emme voi tehdä juuri lainkaan. Ulkona emme ole käyneet syömässä aikoihin, ja uusia vaatteita hankimme vain jos on ehdoton pakko. Kierrätys toimii, tällä alueella jolla asumme, tehokkaasti. Jos joku esim. hylkää jonkin huonekalun muuttaessaan pois, katsomme tarkkaan, siinä missä naapuritkin, että olisiko tuosta tuolista tai sohvasta tai hyllystä vielä meille jotakin hyötyä.

Miten hemmottelemme itseämme? Olemalla uskollisia ja painautumalla toisiamme vasten.

Marko From, 39 v.

Kerrottuna kuudella

6

Puen sukkanaahaliiviä piälleni. Eessä on monta nappia, vaen minulta ne kyllä napittuuvat heleposti. Laolan samalla, niin kun aena. Tällä viikolla siskot ja veli lähtöivät kirkonkylälle kooluun, viimehenkii sisko. Vaen minä jään viikolla kottiin. Pitkät pässinpökkimät tuntuuvat karheelta siärissä, mutta veän ne silti jalakaani ja napitan kiinni liivin remmiin.

Minua iha jännittää – kun isä tulloo kirkolta kottiin, se tuo minulle sukkahoosut. Mummu anto minulle kympin sukkahoosuja varten, että voen pittee niitä kun nyt alotan koolun. Se ol minun ensimmäenen seteli. Oon minä ukin pörssissä nähny setelin, kun ukki on maksanu kyyvin linjakkaassa. Minä olin ukin ja mummun matkassa, kun käötiin yökunnissa Aeli-tätin luona. Ja tullessa ukki osti minulle jäätelötuutin. Minä söen sen lusikalla ja siinä oli semmonen sitkee vohveli ympärillä. Ja apteekissa myö käötiin, siellä minulle tuli niistä ouvoista hajuista paha elämä.

Minä puen sinisen liivihammeen; se on äetin ompelema, niin kun kaekki mejjän vuatteet. Tämä oli ennen mummun mekko. Äeti ompeloo mulle toesen liivihammeen kooluun, niin tätä piän sitte kotona. Siskolta mäni kengät pieneks niin minä suan ne, vaekka ne on vähä isot.

12

Istun takapenkillä, kun ajetaan pimeässä kymmenkunta kilometriä ja jätetään auto pientareelle. Siitä jatketaan matkaa peltojen poikki; Sirkalla on taskulamppu, niin pysytään polulla. Pihalla haukkuu koira, ja hymyilevä emäntä tulee avaamaan ovea, että vieraat näkisivät tulla sisälle.

Diakoniapiiri on kerännyt villasukkia ja ruisleipää myymällä vähän rahaa tämän perheen äidille, jotta hän voisi hankkia jotain ihan vain itselleen. Äiti on hämillään ja itkee vähän. Hän tarjoaa vieraille mehua ja leipää öljylampun valossa. Keittiö on niin pieni, ettei siihen

mahdu muuta kuin puuhella, pöytä ja kaksi rahia. Vieressä on vielä pienempi kammari, jossa isä, äiti ja kaikki lapset istuvat, että vieraat mahtuisivat keittiöön.

Rohkenen tuskin katsoa kammarissa olevaan koulutoveriini. Minua nolottaa, etten ole tiennyt tällaista enää olevankaan. En uskalla edes ajatella, millainen olisi mökin vieressä tönöttävä yhden lehmän navetta.

Koulussa toveruus vaihtuu enemmän ystävyudeksi. Hän on yhtä kiltti ja siististi puettu kuin ennenkin, mutta illallisesta tapaamisesta emme puhu.

18

Tiina sanoi että kirpparilla on ilmainen päivä: sieltä saa hakea vapaasti vaatteita. Meidän luokalta lähti mukaan kymmenkunta kaveria, kaikki löysivät jotain itselleen sopivaa. Sellaisia eivät käyttäneet kyllä ketkään muut nuoret kuin taidelukiolaiset, mutta minusta oli ihan mukavaa tunnistaa meidät katukuvasta jo kaukaa.

Löysin lämpimän takin ja pari paitaa. Myyjä kysyi nimeä, osoitetta ja vanhempien nimiä vaateluovutusta varten. Tiina luetteli ne noin vain, mutta minä en voinut. Minullahan oli 12 markkaa ja tuntui täysin väärältä ryhtyä armopaloja vastaanottamaan – ja vielä antaa vanhempien nimet listaan. Vein paidat vähin äänin paikoilleen ja maksoin takista.

Kämpillä lyhennän takin sopivaksi ja laitan lahkeiden päälle historian tunneilla neulotut säärystimet. Eipä palella enää syksyn pakkasissa, kun liftaan viikonlopuksi kotiin.

24

Istun yöjunassa ja nytkyttelen Helsingistä kohti kotia. Onneksi vielä olen korkeakoulussa kirjoilla, niin saan paluumatkan ilmaiseksi. Olin mieluummin säästänyt ja liftannut, mutta sulhaseni ei pidä ollenkaan siitä ajatuksesta.

Kaksi viikkoa sitten tehtiin asuntokaupat. Velkaa on kummankin opintolainojen päälle hirveä määrä, mutta lyhennykset alkavat vasta

tammikuussa. Sitten asumme jo yhdessä ja kenties molemmille löytyy töitä.

Minä opetan, mutta palkka on vielä opiskelijan tasolla. Tänään oli lopputyöni arviointitilaisuus ja näyttelyn avajaiset. Pää risteilee tässä päivässä ja huomissa opetuspäivässä. Sulhaseni jättää oman lopputyönsä vasta keväällä, joten koko syksyn asumme kahta kaupunkia. Elämme minun alimitoitettulla palkallani; ostin Helsingissä jääkaapin täyteen ruokaa, jotta rakkaani elää kaksi viikkoa seuraavaan tapaamiseen. Se huono puoli siinä oli, että itselleni jäi vain 10 markkaa. Opettajainhuoneessa voi kuitenkin käydä velaksi kahvilla ja ruokatunnilla ostan torilta vitosella ison pussillisen luumuja, joilla elelen viikonloppun. Onneksi bussikortti on jo hankittu.

Ehdin aamulla käväistä kotona ennen töiden alkua. Illaksi jäänkin sitten opettajainhuoneeseen tekemään seuraavan päivän opetusmonisteita. Oppilaat pyysivät kaljalle, mutta vetosin kiireeseen – lupauduin mukaan vasta kahden viikon kuluttua, koska silloin saan palkan. Budjetoin siitä kaksi olutta.

Kotimme lattialla on vierekkäin kaksi patjaa, herätyskello ja kirjoituskone. Keittiöön hilasin jo Helsingistä pöydän ja tuolit, olohuoneen kalusteina ovat edellisen asukkaan noutamattomat kukat.

30

Kuopus nukkuu päiväunta ja minä olen esikoisen kanssa leikkaamassa pihamaalta tammenherkkutattia tämän päivän ateriaksi. Onneksi se on kaunis ja aivan madoton, näytän kolmevuotiaalleni millainen tatin pillistö on leikattuna. Viemme sen rappusille odottamaan, kun haemme kasvimaalta perunoita ja sipulin. Poika haluaa jäädä vielä pihamaalle leikkimään; laitan ulko-oven raolleen ja käsken koiran vaujujen viereen kuopusta vahtimaan. Alustan leipätaikinan ennen kuin vauva herää.

Äitini opetti happaman ruisleivän tekemisen ihan kädestä pitäen. Kun nyt olen lasten kanssa kotona, leivon kaiken tarvittavan. Kasvimaasta saa kellariin vihannekset luomuna ja metsästä marjat. Kolme maatiaiskanaa munivat omiksi tarpeiksi ja mies metsästä ja kalastaa lisää pöytään pantavaa. Villi kolmevuotias ei nuku päiväunia, joten eh-

din ommella lasten vaatteita vasta yöllä, kun kumpikin nukkuu.

Asumme maalla omakotitalossa ja mies kulkee kaupungissa opettamassa. Palkka sujahtaa asunto- ja opintolainoihin, muuhun käyttöön jäävät lapsilisät ja kotihoidontuki. Niillä on saatava polttoaineet, sähköt ja maidot maksetuksi.

Öisin valmistelen myös omaa yritystäni. Haluan päästä käsiksi ammattiini taiteilijana ja käsityöläisenä, mutta koen kuitenkin äitinä olemisen täysipäiväiseksi työksi. Yöllä teen sitten sitä, mihin tahdon uppoutua kokonaan yksin. Uuni ja muut työkalut ovat autotallissa, sen viereen rakennamme miehen kanssa työtilaa. Runkoa pystytetään illat ja viikonloput, toisinaan apuna ovat myös lankomies tai ukki. Olen ylpeä omasta työpanoksestani vasaran kanssa, vaikka toisaalta tunnen riittämättömyyttä ajastani äitinä.

36

Euroon siirtyminen tuntuu niin suurpiirteiseltä. Kaikki ostamiset on ajateltava kuusinkertaisina. Tiedän maidon hinnan pennilleen, mutten hahmota sitä euroina. Sama juttu lainojen kanssa – summat näyttävät kohtuullisilta, kunnes ne kertoo kuudella.

Teemme molemmat töitä kotona. Tulotaso romahti miehen jätettyä palkkatyön, mutta se tuntui ainoalta oikealta vaihtoehdolta. Meille molemmille työ merkitsee paljon muutakin kuin palkkaa, joten päätimme yrittää näin. Työtä on enemmän kuin tehdä ehtii: rakentamista, suunnittelua, tuotannon järjestelyä ja tilaustöitä. Työtunteihin nähden palkka jää olemattomaksi, mutta teemme kuitenkin sitä mihin olemme opiskelleetkin. Pojat tulevat koulusta; tunnen itseni melkein kotiäidiksi, koska voin tarvittaessa olla lasteni saatavilla – samoin isä.

Opintolainat ja auto on maksettu, asuntolainaa ja yrityslainaa on siitäkin edestä. Rahaa ei tunnu riittävän oikein mihinkään. Toisinaan pojat kiukuttelevat, kun muilla on oma tietokone tai uusi maastopyörä. Mietin usein, ovatko ne tärkeämpiä kuin minun elämäiseni oikeaksi tuntemallani tavalla?

Pojat kunnostivat kirpparilta löytyneet polkupyörät isänsä kanssa. Nyt niillä kehtaa ajella toisten poikien kanssa.

Mies lähti poikien kanssa viikoksi kalastamaan. Minä hoidan koiran, hamsterin, kanat ja yrityksen sillä aikaa. Kun on niin harvinaista olla yksin kotona, aion nauttia siitä mahdollisimman paljon.

Minulla on ystävältä lainassa kangaspuut ja äiti oli apuna loimen laitossa. Kudon yksikseni aamuvarhaisesta puoleenpäivään ja nautin hiljaisuudesta. Kun saa vain kutoa, ajatuksia alkaa tulla solkenaan. Tuntuu, kuin koko elämä olisi siellä paremmin järjestyksessä ja murheet pienempiä.

Nautin räsymaton tekemisestä. Siinä loppuunkäytetyt vaatteet saavat vielä yhden elämän. Naurattaa, kun kudon koristeraitaa farkkujen sisätaskusta ja poikieni flanelivaipoista. Tämä oli isän ja äidin täkin päällisenä aitassa nukuttaessa ja tuo mummini esiliina. Iloitsen ajattellessani, että näin on tehty monien sukupolvien ajan. Mikään ei joudu hukkaan, puhki kulunut mattokin pääsee vielä lopuksi kompostiin.

Minua ei edelleenkään kiinnosta lähteä juoksemaan rahan perässä. Mieluummin elän siten, kuin koen oikeaksi. Perheemme tulotaso on reippaasti alle mediaanitulosta laskettavan köyhyysrajan. Hengissä pysyminen taiteella ja taidekäsityöllä on vaikeutunut globalisaation myötä, niin ettei pelkällä käsin tekemisellä voi lainoja lyhennellä – työskentelyapurahojenkin saaminen on epävarmaa. Niinpä vuorostani siirryn palkkatyöhön, tehden kahta työtä rahoittaakseni kolmatta. Sinänsä ajankohta sopii minulle: esikoinen on kaupungissa lukiossa ja kuopus lähtee vuoden kuluttua perässä, eikä kotona enää tarvita äitiä.

Elämäni rikkauksia ovat eläimet ja luonto – kumpikaan ei kysele tilipussiani. Lomamatkat voimme tehdä oman pihan laidalla olevalle laavulle, jossa voi nähdä kymmeniä lintulajeja, jäniksiä, hirviä tai liito-oravan. Työssäni saan ilmaista kokemaani ja neuvoa nuorille jatkuvan kilpailun sijasta vaihtoehtoista tapaa elää. Rikastumista tärkeämpi haaste loppuelämälle on löytää tasapaino itseni kanssa.

Nimim. Neena
Nainen, 42 v.

Espoolaisen äidin tarina

Tänään

Yllätän taas itseni kävelemästä pää painuksissa pitkin hautausmaan ohi vievää kävelytietä. En suinkaan sure ketään poismennyttä omaista, enkä tee kunniaa hautajaissaattueelle joka etenee hitaasti matkan päässä. Yritän vain saada näköpiiriini vaikkapa pudonneen lantin tai – paremmalla onnella – kenties hopeisen sormuksen, ranneketjun tai korvakorun. Joskus olen nimittäin rikastunut parikymmentä euroa löydettyäni jonkun pudottaman kultasormuksen. Tosin silloin en tietoisesti tutkaillut tien pintaa kuten nyt. Auringon valo siilautuu vanhojen lehmusten läpi, mutta mitään kimaltelevaa ei soran päällä näy. Sinnikkyys palkitaan, ajattelen ja jatkan kumarakävelyäni, koska kaikki aika on käytettävä hyväksi. Välillä väläytän äidillisen hymyn pojalle joka istuu rattaissa ja osoittelee taivaalla jylistävää lentokonetta. Olisi joskus mukavaa olla ajattelematta rahaa koko ajan.

Me olemme aina olleet vähävaraisia. Mies on huonopalkkaisessa työssä, ja minä pätkätöissä. Yhtälö on aika huono. Mutta onhan meillä usko huomiseen – vaikka sitä koetellaan. Ja se on paljon.

Kumisaappaat

Syyskesän aurinko lämmittää mukavasti kun työntelen poikaa rattaissa kohti Lähetystoria. Täältä olen monesti löytänyt kotiimme kaikenlaista tavaraa. Viimeksi ostin ison maton, vitosella. Siinäpä vasta oli urakka saada se pestyä, mutta nyt se rehottaa olohuoneen lattialla puhtaana ja toistaiseksi valkoisena. Ja olipa sekin löytö, pojan sänky. Päihittää kaiken maailman Unipuut ja Lundiat. Nyt pitäisi löytää pojalle kumisaappaat, vaan taitaa olla turha reissu. Tarjolla vain nuupahtaneita lenkkareita ja siistit mutta liian isot kumpparit! Sydäntä oikein särkee, vain kaksi euroa, mutten viitsi turhan isoja ostaa. Pujottelen ahtaissa väleissä vaaterekkien ja laatikoiden lomassa, sitten poika livahtaa jonnekin karkuun. Katseeni kiertää nopeasti ja tavoittaa karkulaisen leikkimästä jollain roinalla jota hän innokkaasti poimii lattialla olevasta laatikosta. Kas noin, teit isäin – äitein – kulkemaan... ajattelen hieman kyynisesti.

Boheemius olisi mukavaa, jos se olisi vapaaehtoista. Nappaan pojan ja lähdän pettyneenä ulos.

Ruokakaupassa kierrämme jälleen tutun lenkin; pari banaania, porkkanoita, perunoita, jauheliha, maitoa, muovipussiruuisleipä. Kahvi ei taaskaan ole tarjouksessa. Tuorelihatiskin eteen emme juuri koskaan pysähdy, meidän pysäkkimme on valmispakatut. Siellähän se taas on, nautasika. Ehkä pakastepaprikat seuraksi tällä kertaa; viimeksi taisi olla herne-maissisekoitus. Sitten katsotaan että, mikä jogurtti on tarjouksessa ja nakataan kärryihin. Ei turhaa venkoilua eikä ajanhukkaa miettien juustopöytiä, Caesar-salaatteja tai muita gourmet-ruokia, mitä joutavaa. Hetken tuijottelen pakastealtaan houkutusia mutta urheasti käännän kuitenkin selän mansikkajäätelölle, koska se veisi kaksi euroa huomisen budjetista ja siihen ei ole varaa. Lihottaa sitä paitsi. Kassajonossa poika alkaa kiukutella mutta minä tunnen omalaatuista ylvyttä tilanteesta. Minulla on sittenkin varaa ja kanttia kieltäytyä. Oikeasti minua tietenkin harmittaa se, etten voi ostaa herkkuja, mutta olen oppinut ovelasti kääntämään asiat muuksi kuin ne ovat.

Kotimatalla poika osoittelee ohikulkevia autoja ja hihkuu innoissaan. Yritän olla juonessa mukana ja mukamas ihailen samaan tahtiin kiiltäväkylkisiä peltivirityksiä, mutta tunnen ahdistuksen nousevan. Onhan meilläkin auto, toki on, saatu joskus – mutta emme voi käyttää sitä. Siellä se seisoo turhautuneena parkkipaikalla odottamassa parempia päiviä ja aikoja, mokoma bensansyöjä ja rahanahne elintasokotterro. Me säästämme seisotuksella sentään reilun satasen vuodessa, ja se on paljon. Mutta säästämme myös ympäristöä, oikein huimasti.

Postilaatikosta löytyy tyhjänpäiväisten mainosten lisäksi sähkölasiku. Millähän senkin taas maksaa, on päällimmäinen ajatukseni ja kiukustun pojalle kun se ei suostu tulemaan sisälle vaan jää kiskomaan viattomia kukkasia etupihan penkistä. En halua näyttää lähestyvälle naapurille kiukkuani vaan heivaan pojan äkkiä sisälle eteiseen ja vedän ulko-oven kiinni.

Lomalle

Kesäkuun 2006 aamu valkenee taas ihanan aurinkoisena. Kello on puoli yhdeksän, poika nukkuu vielä mutta minä nousen nopeasti, jotta

ehtisin juoda aamukahvini rauhassa. Mies on lähtenyt taas työhön jo kahdeksaksi. Kahvi liplattelee pannuun samalla kun kurkistan ovesta takapihalle. Tästä näystä minä nautin, aamukasteinen ruohikko ja vehreyttä yltäkylläisesti, sininen taivas. Kaikki tuntuu hetken niin helpolta ja onnelliselta.

Poika on lusikoinut puuronsa osittain suuhun ja enimmäkseen lattialle, mutta minä olen hyvällä tuulella ja vain hyräilen kun siivoan roiskeita. Vielä koko kesä jäljellä, lämpöä ja aurinkoa. Nyt äkkiä ulos, siellä näkyy jo muitakin.

Keinuttelen poikaa kiikussa ja naapuriperheen äiti sylissään nuorimmainen saapuu myös keinulle. Hän huokailee, kuinka ihana sää onkaan! Kohta enää viikko perheen yhteisen loman alkuun ja mitä suunnitelmia on jo tehty. Kesävaatteitakin pitäisi ostaa ja tuttujen häitä varten uusi puku ja kengät. Ainakin kolme–neljä viikkoa autoreissuja, mökkilomailua niin ja jotain yllätyksellistäkin pitää olla, tietysti. Totta kai – minäkin havahdun sanomaan. Sitten hän kysyy että mitäs TE aiotte tehdä lomalla, oletteko varanneet jo jotain vai menettekö kenties jonnekin ex tempore? Nyt kyllä haisee kakka, huudahdan äkkiä. Pitää viedä poika pesulle, nähdään taas huomenna.

Miehen tultua töistä kotiin teemme taas pikaisia laskelmia siitä, millaiseen lomailuun meillä on varaa. Laskelmien jälkeen olemme entistä iloisempia siitä, että meillä on sentään oma takapiha. Kyllä siellä on mukava hyvällä säällä lomaa viettää, eikä tarvitse lähteä omasta kodistaan minnekään. Sitä paitsi, meillä molemmilla on vanhat mutta toimivat polkupyörät, joilla voi ottaa etäisyyttä kotioloihin jos siltä tuntuu. Eihän siitä ole kuin viisi vuotta, kun kävimme Ruotsin risteilyllä, ja jos oikein muistan, niin kolme vuotta sitten Tallinnassa. Häämatkakin on yhä tekemättä mutta sitä on mukava suunnitella, kaikki on siis avoinna. Toisin se on niillä, jotka ovat senkin jo tehneet.

Minä mietin, mitä vastaan jos joku taas utelee lomasuunnitelmitamme. Ehkäpä valehtelen ja kerron että aiomme lähteä kuukaudeksi vuoristoretkelle Etelä-Amerikkaan, tai miten olisi shoppailuviikko New Yorkissa? Tai Irlannin golfausreissu?

Pian paljastuisi että olemmekin vain kotona. Turha keksiä edes mökkiviikkoa Mikkelissä, kun meidät voi bongata takapihalta kuitenkin. Säälikööt meitä vain, me aiomme kertoa vastustavamme turhan-

päiväistä matkailua ja grillaamme iltaisin tarjousmakkaraa niin että savu vain pölyää. Meitä naurattaa.

Poika innostuu kuullessaan sanan grilli ja levittelee käsiään huutaen kakkaraa, kakkaraa.

Hyvä Arki

Kävelen pappilan ohi ja ihailen kaunista, historiallista maisemaa jossa pellot aaltoilevat ja vanha kirkko seisoo vankkana mäen rinteessä. Joki on tosin kuivunut likaiseksi puroksi, mutta minä pidän tästä ympäristöstä, sen yllä leijuvasta menneisyydestä. Vanhan puutalon rappusia noustessani minulta pääsee syvä huokaus. Ovelle ehdittyäni koputan siihen pari kertaa. Saan odottaa muutaman minuutin ennen kuin ovi avataan. Kerron oven avaajalle tulleetni hakemaan jälleen ruoka-apua. Naurahdan jotenkin vaivautuneesti että onhan tämä vähän tälläistä... näin Espoossa, köyhänä... mutta mies nyökkäilee ymmärtävästi eikä näe asiassa mitään nöyristelyn tarvetta. Köyhä mikä köyhä, ja niitä on yhä enemmän Espoossakin. Tartu kasseihin vain. Myös leipää on tarjolla.

Vilkaisen viereiseen huoneeseen, siellä on paljaita leipiä pöydällä ja osa pussiin pakattuna. Sämpylöitä, ruisleipää, myslileipää... Hetken arvelun jälkeen alan mättää leipiä muovikassiin. Mies rohkaisee ja sanoo ota niin paljon kuin jaksat, ne menevät muuten hevosille, kun olet perjantain viimeinen asiakas. Tästä innostuneena nappaan vielä myslipuikuloita pari pussia ja rouhesämpyläpinon. Poskiani alkaa ihan kuumottaa, tunnen olevani ahne hamstraaja. Kiitän ja lähdän ovesta ulos.

Ylpeyteni nielaisseena sitten laskeudun portaat alas ja minulla on outo, mutta samalla tyytyväinen olo. Leipää ei meiltä tule viikonloppuna puuttuman, ja onpahan muutakin kuin iänikuista seka-Alfredia. Varsinkin kun isot lapset tulevat taas viikonlopuksi.

Häpeä

Huomaan tyttäreni uudet farkut ja paidan, enkä voi mitään sille, että kysyn niiden hintaa. Vinosti hymyillen hän kertoo ostaneensa ihan lonkalta ja olivat siis kalliinpuoleiset. Toinen tytär näkee ilmeeni ja yrittää

keventää tilannetta, koska tietää ajatukseni. Toruu siskoaan tuhlariksi ja halaa sitten minua niin, että olen pyörtyä. Kierrän vapaaehtoisesti veistä rinnassani ja kysyn vielä paljonko heidän isänsä antaa nykyään viikkorahaa. Kuultuani olenkin jo valmis ovimatoksi, niin paljon minua ahdistaa, se etten pysty tarjoamaan samanlaista lapsilleni.

Kompensoin rahanpuutteen leipomalla. Kananmunat ja jauhot ovat halpoja, ja avustuskassissa on monta pakettia maitojauhetta. Minun rakkauteni on yksinkertaista ja erittäin maanläheistä, siihen ei rahalla pysty. Onnekseni nämä lapset ovat myös erittäin lojaaleja. Ennen pojan syntymää ollessani pätkätöissä, saatoin joskus ostaa jopa tarjouksesta paidan tai edulliset farkut jommallekummalle. Tai kustantaa elokuvailipun. Äitiyslomalle jäätyäni he ovat tottuneet saamaan minun luonani vain ruokaa ja hellyyttä. Tahtoivat tai eivät, he kuulevat myös saarnojani elämisen kalleudesta ja siitä miten raha ei riitä. Laskuja liikaa, tuloja liian vähän. Jälkeenpäin minua aina kaduttaa se, että lastaan heidän hennot olkapäänsä jo nyt, varhaisteini-iässä, elämän ankaruudella. Jotenkin vain on selitettävä se miksi minun luonani on asuttava samassa huoneessa siskon kanssa ja miksi ruokapöytään ei usein ilmesty kovinkaan erikoista tai hienoa ruokalajia. Onneksi olen hyvä maustamaan.

Tyttöjen huonekin on hieman kolho – kuten kaikki huoneemme ovat jollain tavoin. Sisustus ei tosiaan ole Avotakasta eikä Glorian Antiikista. Aikanaan hankin tytöille käytetyn kerrossängyn kun he olivat pieniä muuttaessani entisestä kodista – yhä he niissä nukkuvat, sängyt on vain nostettu erilleen. Kierrätyskeskuksesta hankitut työpöytä ja atk-pöytä täydentävät askeettisen huoneen ilmettä, joka ei turhasta sisustamisesta ole mennyt tukkoon. Kaiken aikaa haaveilen voivani ostaa teini-ikäisille soveltuvaa turhaa mutta kaunista tavaraa. Tavaraa, jolla luoda ilmettä ja tunnelmaa, mutta yhä vain seinillä on pari iänikuista valokuvaa ja tyttären oma tekemä maalaus. Sänkyjen päällä on liian pienet päiväpeitot. Pöydällä pari Ikean kynttilää. Eipä ihme, ettei meillä kulje virtana luokkakavereita ihastelemassa kaverin kiva huonetta.

Onneksi näin kesällä voi olla paljon ulkona, siellä on tilaa jutella maailman asioista. Telkkariakaan ei tarvitse katsella, koska sitä ei ole. Lupa maksaa liikaa, ja kapistus saa rauhassa pölyttyä kellaritiloissa. Tästä asiasta tosin olen ainoastaan iloinen. En kaipaa maailman ang-

teja, kun omissanikin on ihan tarpeeksi. Ja meillä on tosi-tv omasta takaa ja selviytymispeliä joka päivälle.

Jotkut vieraat tosin kummastelevat välillä, olemmeko kenties lesta-diolaisia, kun televisiota ei näy totutussa paikassa olohuoneen nurkassa. Niin tottuneita ihmiset ovat tuohon sähköiseen epäjumalaansa, että sen puuttuminen herättää keskustelua.

Mutta me pidämme aina pintamme ja naureskelemme että ihan pojan takia se pantiin pois, kun räplää sitä koko ajan ja rikkoi jo kaukosäätimenkin. Eikä sitä edes ehdi katsoa, niin laitettiin vähäksi aikaa piiloon.

Huuto

Olen löytänyt ratkaisun. Tällä autetaan meidän perhettä, ainakin muutamman euron verran. Availen kaappeja, pengon vaatteita ja vanhoja kenkiä, nuuskin lasten komeroista olisiko siellä jotain potentiaalia. Olen alkanut myydä tavaraa verkossa, huuto.netissä.

Vähän aikaa myytävää riittää, kuten juuri pieneksi menneitä pojan parempia lahjaksi saatuja vaatteita, tyttären vanha pyörä. Saldo joi-tain kymmeniä euroja, mutta minä olen yhä innostunut. Tutkailen jo olohuoneen hyllyjä, valokuvakehyksiä, omia lahjaksi saamiani koruja. Mieheni puuttuu peliin ja sanoo etten saa ihan pilkkahinnalla myydä kauniita muistoja, ja minä tulen järkiini. Mutta aion ostaa pojalle jotain tarpeellista jos saan halvalla, netistä. Jonain päivänä.

Luopio

Hyvä ystäväni soittaa minulle pitkästä aikaa. Siksikin, etten minä juuri soita, koska haluan pitää puhelinkulut hyvin pienenä. On paljon kätevämpää antaa muiden soittaa. Nyt hän siis soittaa ja kyselee kuulumiset sekä kertoo omasta matkastaan. Jonnekin hyvin kaukaiseen ja kuumaan maahan, mikä lienee Lähi-idän kohde. Minäkin kyselen sen verran innokkaasti että ystäväni keksii: voisimme lähteä jonain iltana terassille istuskelemaan, olisi mukavampi jutella parin lasillisen äärelä. Niin, kai sellainen nyt käy kun on loma ja miehesikin kotona illat.

Niin. Minä hiljenen ja mietin mitä sanoisin, tällainen on aina an-

kea paikka. Kehtaako sanoa, että en kerta kaikkiaan voi, minulla ei ole penniäkään tuollaiseen rahaa. Vaikka olenkin viimeksi käynyt virvokkeita nauttimassa yksin tai jonkun seurassa vuosi pari sitten. Todellakin. Miettissäni vastausta ystävä huomaa epäinnokkaan asenteeni ja tulkitsee sen ehkä hieman väärin, koska alkaa lopetella puhelua. En pysty kakistamaan totuutta ulos, vaan sanon miettiväni asiaa ja palaavani siihen sitten piakkoin. Painettuani punaista luuria tunnen itseni kerta kaikkiaan onnettomaksi.

Viimeisen vuoden aikana olen joutunut kehittelemään erilaisia syitä olla osallistumatta syntymäpäiville tai tupaantuliaisiin. Aina ei voi kuitenkaan olla kipeä tai muuten estynyt, joskus on mentävä veljen tai sukulaistädin juhliin, kummipojan synttäreille. Siinä sitten seisotaan juhlapäivän aamuna vaatekaapin edessä ja ihmetellään, minkä niistä kurjista, vuosia jo seilanneista vaatteista päälleen laittaisi. Lahjapaketti sekin on sitten jotain muuta kuin painava designtuote. Mutta ajatushan on tärkein, vai onko sittenkään. Aina ei tunnu oikein siltä, kun on ojentanut lahjaksi vaikkapa oman tekeleen eikä jotain suurta ja kaunista.

Joskus kekseliäisyyteni tulkitaan aivan väärin. Eräänkin joulun alla ahdistuin tulevista pakkolahja-ostoksista, kun tiesin että parin euron lahjabudjetilla tulee korkeintaan hulluksi. Lähetin kortteja joissa kerroin että perheemme käyttää tämän vuoden joululahjarahat hyväntekeväisyyteen. Sen sijaan että olisin saanut kehuja hyväsydämyydestä, tempu tulkittiin kiusanteoksi. Ja onhan se niin että hyvälläkin huumorintajulla lämpösukkien ostaminen joka joulukuukausi on jo painajainen. Mutta parin euron lahjaksi ei kerta kaikkiaan ole paljoa vaihtoehtoja.

Tavallinen ilta

Kello lähenee viittä ja mies tulee pian kotiin. Kiirehdin ottamaan kattilan kaapista, laitan makaronit kiehumaan. Poika touhottaa olohuoneessa kovaan ääneen ja heittelee lelujaan ympäri ämpäri. Siivota pitäisi. Minua väsyttää, mutta on jaksettava vielä vaikka huonosti nukuttu yö verottaakin jo kuntoa.

Ovi käy ja poika juoksee eteiseen, ishi ishi tulee. Kippaan annoksen ruokaa lautaselle ja kaadan mukiin maitoa. Kertaan nopeasti miehelle

vielä päivän tapahtumat ja sitten otan eteisen naulasta avaimet. Poika sanoo tottuneesti ”moi moi”, kirkkaalla kaksivuotiaan äänellä. Minä suljen oven ja lähdän.

Pyöräilen nopeaa vauhtia alamäkeen vaikka se on arveluttavaa tällä vanhalla pyörälläni. Kerran jarrut pettivät ja jouduin hyppäämään vauhdista maahan. Ei auta, työmaa odottaa. Onneksi on mahtava sää, oikein ahnehdin raitista ilmaa keuhkoihin.

Avaan siivouskomeron oven ja vastaan lemahtaa tympeä haju, siivousrättien ja puhdistusaineiden sekamelska. Lastaan jo rutiinilla siivouskärryt: vesiämpärit, sieniliinat, roskapussit, moppi. Sadattelen vanhaa ja painavaa imuria jota raahaan perässäni kuin elinkautisvanki palloa jalassaan.

Lattioilla ruoantähteitä, leivänmuruja, legopalikoita. Hiekkaa on läjäpäin keskellä mattoa. Paperirikaleita lainehtii pitkin vessan lattiaa, vessanpöntössä pissat vetämättä. Saakutin tenavat.

Neljä tuntia kuluu ja vesi on mustunut ämpäreissä. Selkää kivistää ja silmiin kirvelee. Kaupunki säästää sähköjä, joten haparoin säkki-pimeässä ulos roskakatokseen ja toivon ettei sarjamurhaaja ole kiinnostunut tänäkään iltana minusta, jos sellainen sattuisi alueella liikkumaan. Pimeässä mielikuvitus laukkaa.

Kello on yhdeksän kun lukitsen pyörän ja astun kotiovesta sisään. Poika on yhä valveilla ja kiljuu innoissaan kun kuulee tuloni. Minä olen hikinen ja uupunut mutta jaksan iloita lapsen vilpittömästä onnellisuudesta. Menen syömään rakkaitteni kanssa iltapalaa ja viis veisaan juuri tällä hetkellä köyhyydestä, selkäsärystä ja laskuista. Minulla on sentään koti, ja siellä ihmiset joita rakastan enemmän kuin mitään muuta.

Nimim. Köyhä ei kuluta
Nainen, 45 v.

Köyhän kengissä

Sanotaan naisihmisen elävän ”elämänsä parasta aikaa” silloin, kun lapset ovat pieniä ja nuoria, ja sitähan se on. Vaikka sanoisin ihan samoin nytkin, kun elän seesteisintä aikaa elämässäni, eli eläkkeellä, köyhänä

ja kipeänä.

Lasteni ollessa alle kouluikäisiä päätimme mieheni kanssa, että minä jään kotiin hoitamaan lapsia. Nautin siitä ajasta hoitaessani heitä itse kotona. Kun nuorempi lähti koulutielle, koulutin itseni uuteen ammattiin, jossa sain tehdä osa-aikatyötä. Olin kotona ”hellan ääressä” kun he tulivat koulusta kotiin. Palkka oli pieni, maksoin sillä osan perheen ruokakuluista, itselle omaan käyttöön ei jäänyt mitään. Kesät olin työttömänä, joten vuosiansioni jäi hyvin pieneksi.

Myöhemmin sain mahdollisuuden kouluttaa itseäni lisää ja työstä tuli kokopäivätyö vuosien kuluessa. Autoin myös miestäni hänen liikeyrityksessään tekemällä mitä osasin, papereiden järjestelyä, siivousta ym. Tämän työn tein ilman palkkaa, auttaakseni hänen työtaakkaansa. Vasta myöhemmin liikkeen loppuaikoina aloin pyytää pientä palkkaa työstäni. Ei siitä kummoista eläkettä kertynyt, muutama kymppi kuu-kaudessa. Tämä aika ajoittuu 1970, 1980-luvuille. Sitten kävi niin, että suuri liike jolle mieheni teki aliurakointia, meni konkurssiin. Ei pieni liike kestänyt sitä, sillä saatavamme olivat melkoiset ja niin oli miehenikin liikkeellä konkurssi edessä.

Koko ajan oli kuvioissa mukana miehen alkoholismi, joka paheni sitä mukaa kun vaikeudet kasvoivat. Minä tein kaikkeni alkoholistin rinnalla vierottaakseni hänet viinasta. En aloita enää jauhamaan sitä vieroitusvirttä, sillä kaikkihan tietävät sen melko turhaksi aja sitä se oli. Olin jo kymmenen vuotta ollut katkeamispisteessä itsekkin. Sitten eräänä päivänä näin hänen oksentavan verta, silloin päätin, että tätä vaihetta en enää jaksa elää hänen rinnallaan. Lähdin, vaikka hän varoitti, että en taloudellisesti pärjää yksin. Olin jo yrittäjän vaimona oppinut, että huonojakin aikoja on rahan suhteen, ja silloinkin on syötävä, eli pyöritin sitä kotitaloutta aika niukalla budjetilla. Pelotti minua lähteä, vaikeaa se oli kolmekymmenvuotisesta liitosta. Näihin aikoihin sairastuin astmaan ja olin romahtamaisillani, mahani oireili, tuli unettomuutta ym. Ehkä lähtöni oli myös itsesuojelua?

Muutamaa vuotta myöhemmin minulla todettiin sepelvaltimotauti, verenpainetauti, korkea kolestrol, selkä oireili pahasti, fibromyalgia, mieli masentui ja ikä tuo särkeviä nivelkulumia. Jouduin olemaan paljon sairauslomalla ja lopulta jouduin jäämään eläkkeelle ennen eläkeikää. Eläkkeeni on pieni, lääkekulut suuret, asuntokulut suuret van-

hassa asunnossa, jossa täytyy tehdä remonttia. Jossakin vaiheessa kuun lopussa mietin ja lasken ostanko tämän lääkkeen nyt vai siirräkö ensi kuulle. Sydän ja astmalääkkeen ostoa ei voi siirtää, mutta nivelkulumalääkkeen ostoa voin siirtää, ainakin omasta mielestäni.

Onko köyhyys sitä, etten kehtaa kertoa ystävälle, että ostin housupuvun marketin alennusrekistä, kun hän ihaili sen väriä, se oli samanvärisen hänen housujensa kanssa. Hän oli joskus aiemmin kertonut, ettei osta marketin vaatteita, kun niitä on kaikkien päällä.

Kyllä tämä köyhyys hyökkää silmille monessa yhteydessä. Totta kai se masentaa, kun ”parempiosaiset” saattavat sanoa huomaamattaan jostain joka viiltää todella syvältä minua arjessani.

Tiede, taide ja muu kulttuuri: onko siihen köyhällä varaa, yltääkö se köyhän arkeen? Täytyy myöntää, että ei ole köyhällä asiaa joka konserettiin ja taidenäyttelyyn, johon haluaisi. Niin, on eläkeläislippu halvempi, mutta silti se on kallis matkakuluineen. Ikääntyvien yliopiston luennotkin maksavat 5 euroa, siihen vielä matkat päälle, 10 euroa ei riitä. Tällä rahalla syön kahtena, kolmena päivänä ainakin. Jääkö köyhä ilman kulttuuria ja itsensä kehittämistä?

Kyllä köyhäkin voi itseään kehittää ja virkistää, onhan kirjasto kirjoinen, musiikkikokoelmineen ja taidenäyttelyineen. Luontokin on täynnä rikkauksia, johon köyhällä on vara. Ei maksa mitään, kun menen metsään ammentamaan tiedettä ja taidetta. Pääsen matkustamaan, vaikka maailman ympäri käymällä kirjastossa. Parasta aikaa olen matkalla Etelä-Aasiassa, todella antoisaa luettavaa.

Onko omaa syytäni, että kuljen köyhän kengissä? Jos olisin tehnyt toisenlaiset valinnat nuoruudessani, mennyt ammattiani vastaavaan työhön, olenko tehnyt tämän tien itse, tämän köyhän tien?

On parempi, etten näitä mieltä, elämäni on näin minua kuljettanut, nyt on pidettävä pää pinnalla ja porskuteltava huomiseen näillä eväillä. Kyllä köyhäkin voi itseään kehittää, ihmettelemällä, kulkemalla silmät avoimina, korvat kuulevina. Eikö se ole köyhän rikkautta, niin kauan kun sitä minulle annetaan.

Nimim. Elämäntaiteilija
Nainen, 65 v.

Epätoivosta toivoon, toivosta elämään

Katsoin naisen suuta ja miten se kävi. Nainen oli lähellä keski-ikää. Hänellä oli pyöreät tyyliittömät silmälasit ja vaalea polkkatukka. Kuulin naisen heleän ja kiltin äänen solinan, mutta sanoista en saanut poimittua tajuntaani kuin jonkun sieltä täältä.

Sivullani oli pieniä erilaisia hauta-arkun malleja. Katselin niitä ja mietin, että noihin mahtuisi pienen lapsen ruumis. Äiti pohti vieressä hautakukkia ja yritti saada minut ja siskon osallistumaan niiden valintaan. Oli niin kova nälkä ja päässä humisi, etten pystynyt puhumaan saatikka sitten valitsemaan mieluisiani kukkia.

Äiti kysyi, mikä hauta-arkku näytti mielestämme parhaalta, vaikka tiesi, että joutuisimme ottamaan halvimman vaihtoehdon. ”Voi, hyvä ihme”, minä mietin. Miten meillä olisi rahaa? Mistä ihmeestä saamme rahat? Ei tätä jaksa, ei jaksa. Isä on kuollut, ja suurin huolenaihe on raha.

Sinä syksynä satoi ja myrskysi kovasti. Joka päivä oli yhtä taistelua tuulta vastaan, eikä vain tuulta. En pystynyt enää käsittämään, mitä ideaa missään siinä oli. Joka päivä pohdimme yhdessä äidin kanssa, miten kaikki laskut hoituvat ja miten ensi kuussa eletään. Rakas isäni oli avannut lukion alkaessa minulle ikioman kirjatilin, ja sen niin kovin tärkeän punaisen kortin kanssa sain ostaa huoletta itselleni koulukirjoja ystäväni kanssa. Muistan, miten silloin ajattelin elämästä. Haaveilin paljon ja olin varma, että minusta tulee vielä joskus kirjailija. Tahdoin tulevaisuudesta täsmälleen samoja asioita kuin isänikin. Se on kumma, miten tutulta kuolema kuulostaa. Mutta kun se osuu oman perheenjäsenen kohdalle, se on kuin hurrikaani, joka lyö kaiken maan tasalle. Sen jälkeen on aloitettava uudelleen rakentaminen.

Olen kuullut lukuisia kertoja sanonnan, että raha ei tuo onnea. Vaikka mustavalkoinen ihminen olenkin, pidän silti tuota sanontaa aivan liian mustavalkoisena. Suutun suunnattomasti, kun kuulen sen jonkun suusta. Eihän raha nyt välttämättä onnelliseksi tee, mutta tässä yhteiskunnassamme raha näyttölee tärkeää roolia.

Oli sosiaalirahan maksupäivä. Koko kuu oli mennyt sitä odotellessa, ja kaikki rahat olivat loppu. Tuntui kuin olisi odotellut lottovoittoa, jonka jälkeen ei enää koskaan tarvitsisi huolehtia raha-asioista ja koko elämä olisi turvattu. Työnsin tilikortin automaattiin, ja aina

niin ihanannäköinen summa ilmestyi pieneen ruutuun. Kädet vapisten otin kortin ulos ja lähdin henkeäni pidätellen pois. Nyt sain ostaa, mitä vain tahdon, ajattelin, vaikka tiesin, että sehän nyt ei ollut totta. Kiihdytin vauhtiani ja ryysin vaatekauppaan sydän pamppaillen. Koh-ta kädessäni olikin jo housut, rintaliivit ja muutama paita. Kun pääsin ulos vaatekaupasta, menin ruokakauppaan ja kuin ensi kertaa kaupassa oleva ahtasin ostoskoriin kaikkea, mitä vain mieli teki. Kuitenkin elämällä on tapana luoda aivan omat polkunsa, ja niinhän se tekikin. Kun rahaa oli vielä mukamas loppukuullekin, tapahtui jotakin. Tuli jokin yllättävä lasku tai jotain muuta, ja tilanne oli taas sama. Taas oltiin lähtökuopissa ja vain huolet vierellä.

Koulussa oli kaikkein vaikeinta. Minä olin lukion toisella luokalla, ja ikätovereideni elämäntilanne minuun verrattuna oli hyvin toisenlainen. Minä juuri ja juuri jaksoin opiskella, kun ongelmia kasaantui jokaisen erinumeroisen laskun tipahtaessa postiluukusta. Koulukirjani jouduin kustantamaan tietysti itse omalla tuellani, jos äidillä ei uuden jakson alkaessa ollut rahaa. Jokainen koulukirja oli minulle hyvin pelottava asia. Ne olivat hurjan kalliita, ja opettajat muistuttivat jokaisen jakson alussa, että jos kirjoja ei hankita, kurssille ei ole tulemistä. Kaikki muut saivat kirjansa ja, jos jollakin ei ollut, se johtui useimmiten siitä, että oli ollut muuta tekemistä kuin kirjakaupassa pyöriminen.

Elin päivät nuorten keskellä, jotka tunsivat huolta vain koulu- ja seurusteluasioista. Kotona jouduin isän paikalle pohtimaan raha-asioita ja suuria päätöksiä äidin kanssa. Ehkä kuitenkin pahinta oli jatkuva kuoleman ajatteleva ja siitä johtuva loitontuminen kauas tavallisesta arjesta. Siinä tilassa, missä minä elin, oli aivan mahdotonta kestää niin huonoa taloudellista tilannetta, ja pikkuhiljaa menetin uskoni kaikkeen ja tulini epätoivoiseksi.

Oli uusi vuosi, ja olimme ystäväni kanssa juhlistamassa sitä eräisissä juhlissa. Olin laihduttanut paljon ja sinä iltana kukoistin ulkoisesti, vaikka sisältä olin tyhjä ja haluni elää oli nollassa. En tiedä, miten siinä kävin niin, mutta juotuani hyvin paljon menetin joksikin aikaa muistini. Kun ystäväni kertoivat minulle, mitä olin sillä välin tehnyt, en ollut uskoa heitä alkuunsaakaan. Kohta uskoin heitä, kun naamani alkoi turvota. Olin hakannut päätäni kiviseinään. Se, miltä seuraavina päivinä näytin, oli jotain kamalaa. Ei minua enää tunnistanut omaksi itsekseeni.

Naamani muokkautui aivan uuteen uskoon. Myöhemmin muistin ajatelleeni, että antaa mennä vaan, en jaksa enää. Sen jälkeen tuli pimeää. Muistan vielä, kuinka ystäväni päivien päästä kauhisteli, miten joku voi saada oman naamansa tuohon kuntoon.

On hyvin tärkeää muistaa, miten tärkeää on muistaa, että raha ei tosiaan ole tärkeintä. Niin kuin jo aikaisemmin mainitsin, se näyttölee kyllä hyvin tärkeää roolia yhteiskunnassamme, mutta silti on muistettava, että on tärkeämpiäkin asioita. Minut pelasti mielestäni loppujen lopuksi rakkaus. Puhun muodossa pelasti, koska niin minusta silloin ja ehkä vieläkin tuntuu. Nyt sitä on vaikeampi myöntää. En kyllä ymmärrä miksi, mutta niin vain on.

Muistan, miten ihan paranin rakkaudesta. Olin rahan puutteen ja isäni kuoleman takia niin katkeroitunut ja sielultani vanhentunut, etten enää osannut muuta kuin vihata ja olla vihainen. Ympäröivä maailma oli muuttunut taistelukentäksi, jossa jouduin joka päivä raivamaan tieni. Siis näin maailman niin, että muut olivat vihollisia, koska heillä oli niin helppoa, kun minä jouduin taistelemaan samoista asioista. Raha voi tehdä elämästä vaikeaa niin monella eri tavalla. Onhan totta, että se on syynä moniin itsemurhiin. Se on ollut syynä murhiin ja petoksiin. Sen takia on menetetty kaikki tai pistetty kaikki likoon. Se on mielenterveysongelmien ja katkeroituneiden mielten takana. Se on se liikkeelle paneva voima jokaisen väsyneen ihmisen takana. Se on se pieni piru, joka puhuttelee sinua ja minua elämän jokaisena päivänä. Jotkut se saa puhutettua ympäri, joitakin se saa vain yrittää.

Anna-Reetta Emmaliina Jauhiainen, 19 v.

Köyhyys ja minä = minä ja köyhyys – elämää Suomessa armon vuonna 2006

Niin kauan kun muistan. Olen ollut köyhä, rahaton ja vailla siedettävää toimeentuloa jo lapsena. Nyt olen alistettu ja nöyryytetty. Ihmisarvoni kyseenalaistetaan päivittäin. Häpeä on jatkuva seuralaiseni – sukulaisten, perheen, miesten seurassa. Kaupungin vuokrahuoneessa asumisen ja usean Tammiharjun sairaalajakson jälkeen olen ollut mielenterveyskuntoutujien asuntolassa vuosia ja viimeiset puoli vuotta suljetulla osastolla.

Minulle jää laissa määrätty 80 euroa käyttörahaa kuukaudessa sairaala- ja laitosmaksujen jälkeen niin kuin kaikille muillekin asunoloissa ja laitoksissa eläville.

Yhteiskunta on ottanut elämäni haltuunsa. Se on järjestänyt asunnon kahden hengen huoneessa. Asumiseen sisältyy myös talon ruoka, joka on pakko syödä. Se annetaan meille laitoshoidokeille, mielenterveyskuntoutujille. Ruokasaliin on mentävä, hoitaja annostelee ruuan ja vahtii syömistäni, kuntouttaa. Se on sama käytäntö riippumatta siitä, oliko asuntolassa vai suljetulla. Ymmärtäisin hyvin, jos olisi alipainoa. ”Yhteiskunnan rahoilla maksettu”, muistuttaa valvoja. Laitos antaa välttämättömät, perustarpeisiin, pakolla. Maslowin kolmion keskiosa ja kärki ovat toisten ilo ja onni.

Minulla ei ole muistoa tai kokemusta päivästä, jolloin rahaa tarpeisiin olisi ollut riittävästi.

Viimeksi yritin korjata rahanpuutetta asuntolassa ollessani vahtamalla k-kaupan kassalla asiakkaita, joilla ei ollut bonuskorttia. Tarjosin silloin omani ja kiitin kauniisti asiakasta, jonka ostokset höylättiin minun kortilleni. Näin sain muutaman euron ylimääräistä kuukausien päästä. Kysyin luvan vain mielestäni ystävällisen näköiseltä henkilöltä. Opin nopeasti erottamaan, kenen puoleen kannatti kääntyä. Vietin kaupassa useita tunteja viikossa. Myöhemmin tämä keino jäi, koska sain porttikiellon kyseiseen kauppaan. Sieltä oli otettu yhteyttä käyttöksestäni asuntolaan. Lisäksi sanoivat minun varastaneen karamel-

leja. Enhän minä ottanut kuin irtokarkkeja, jotka putoilivat lattialle, kun ihmiset valikoivat eri laatikoista. Joskus minä tosin syyllistyin ottamaan myös siitä kaukalosta, johon enimmäkseen tippuivat. Olin huomannut, että myyjät laittavat ne roskiin. Kaupan kassat kokivat tilanteen kiusallisena. Jotkut asiakkaista olivat myös olleet hämmentyneitä tapahtuneesta.

Minä tupakoin, ja se on suuri ongelma, koska suuri osa käyttörahoistani menee taivaan tuuliin.

Hoitajat ovat säännöstelleet tupakoita koko laitoksissa oloni ajan. Saan niitä nyt vain kolme kertaa päivässä, yhtä aikaa lääkkeiden kanssa. Suljetulla tulitikut pitää pyytää erikseen, välillä useita kertoja. Riippuu niin hoitajasta, mikä ”koirakoulu” milloinkin on menossa. Myös tupakkahuone on lukossa ja avain hoitajan taskussa. Kyllä siinä hoitajilla on pinna tiukalla, kun meitä tupakoitsijoita on osastolla yli puolet potilaista ja kaikilla sama tarve. Toivoisi, että vähempikin kontrolli riittäisi. Eivätkö he itse ymmärrä, että ovat samojen ”sääntöjen orjia”, kuin tekevät hoidettavilleen? Myös he joutuvat niitä ”noudattamaan”. Pahimmat hitlerit ovat ne, jotka itse polttavat. Kerran kuuntelin salaa, kun yksi kehui saaneensa perheen susikoiranpennun piikkipannalla tottelevaisiksi ja toinen sanoi kaikkien munasolujensa olevan hormonihoidon tuloksena jonossa ja järjestyksessä. Pääasiahan on, että kontrolli pelaa.

Eläkkeen maksupäivänä hoitajat ostavat koko kartongin tupakkaa säilöön. Silloin on helpompi säännöstellä ja laskea tarve pidemmälle ajalle, koska olen velkaa joka puolelle ja talous pitäisi saada tasapainoon. Aikaisemmin tehtiin itse sätkiä. Ne tulivat puolta halvemmiksi. Nyt ne ovat kielletty, kun niistä tulee roskaa ja laitosapulaisten määrää on vähennetty ja siivoojia ei ole.

Olen vuosien varrella yrittänyt useampaan otteeseen tupakkalakkoa. Viimeksi oltuani neljä päivää polttamatta meni hermot ja meinasi mennä myös elämä, kun toivottomana ja rahattomana työnsin neulepuikot sähkörasiaan. Hoitaja vain totesi leikillään, että ”Orvokki se haluaa saada ilmaiseksi permanentin”. En minä sitä oikeasti tarvitse, koska minulla on kaunis luonnonkihara tukka, jonka ”sain” isältä. Se onkin ainut perintö, jonka hän minulle jätti. Huonommin kävi siskolle, hän ei saanut mitään. Äidistäni on vain hämärä muisto ja kuva yö-

pöydän laatikossa.

Töpselitapauksen jälkeen jouduin suljetulle osastolle. Syynä silloin oli tupakan tuska. Lisäksi ahdisti, raivostutti ja harmitti niin se rahattomuus. Lainaakin yritin saada ja kerjätä tuloksetta. Sitten vaan en enää jaksanut tätä elämää. Olin kuullut serkulla olevan 50-vuotispäivän, mutta en pääsyt Turkuun juhliin ja lahjaankaan en voinut osallistua. Silloin menetin malttini lopullisesti. Muistin serkkua itse tehdyllä onnittelukortilla. Tosin se myöhästyi yli kaksi viikkoa. Suljetulla kuljin monta päivää hoitajan perässä ja pyysin pahvipalaa ja liimaa. Itsellä oli kynsisakset ja vanha lehti, josta leikkasin kukkasten kuvia. Lopulta yksi yöhoitaja antoi välineet. Siitä seurasi, etten seuraavana aamuna saanut rangaistukseksi tupakoita, kun olin ollut tottelematon ja itsepäinen vaatiessani tarvikkeita kortin tekoon. Postimerkkiin sain rahat lainaksi osaston ”hätäkassasta”, kun nostin ”kovan elämän esille” osastolla esiintyneen kuorovierailun aikana. Sukulaisuussuhteet ovat hyvin tärkeitä, mutta ei nekään hoidu yksipuolisesti. Kesäisin serkkuni käy minua katsomassa samalla, kun vierailee täälläpäin muiden sukulaisten luona.

Osastolle tuli uusi hoitaja. Hän on jo lähellä eläkeikää, joutunut ”kevyempiin” töihin vanhusten vuodeosastolta. Olkapää ja selkä eivät enää kestä nostelua eikä sydän kuumia suihkuhuoneita. Väsynyt, huumorintajuinen ja mukava. Koen, että pitää minuakin välillä ihmisenä. Paljon elämää ja kuolemaa nähnyt, vuosikymmeniä jaksanut loputonta raatamista. Nyt ei enää voi tehdä raskasta ja uuvuttavaa hoitotyötä fyysisesti huonokuntoisten osastolla. Aikansa orja on hänkin samoin kuin kaikki peruspalvelutyötä tekevät keittiöiden ja päiväkotien työntekijät ja hoitotyössä olevat pienipalkkaiset naiset. Aika tarvitsee orjansa. Julkisen sektorin matalapalkkaiset naiset ovat niitä armon vuonna 2006. He ovat orjia. Mitähän me potilaat tai asiakkaat sitten olemme?

Useana päivänä puhun hänelle kauppareissusta tulevana eläkepäivänä, koska yksin en enää pääse kuin helluntailaisten seuroihin, kun uskontoa ei oikein voi kieltää keneltäkään ja olen saanut lääkäriltä luvan mennä sinne ilman valvontaa. Kahdella vastaanottokäynnillä rukoilin lupaa siihen. Nyt saan olla osastolta poissa kaksi tuntia sunnuntaisin. Aikaa valvotaan ja tultuani kuulustellaan ja tarkastetaan tavarat.

Yleiset seurakunnan järjestämät tilaisuudet ovat myös ainoita, jo-

hon minä osallistun, koska ne ovat ilmaisia. Seuroihinkin on vaikea päästä, koska bussiliput maksavat. Täytyy vain valita sunnuntai, jolloin on työvuorossa ”ymmärtäväinen” hoitaja, joka antaa talon matkakortin, jolla pääsen ilmaiseksi. Heitä on osastolla muutama, jotka käsittelevät tilanteeni ja haluavat auttaa. Pitkin viikkoa saa tehdä salapoliisi-työtä, pääseekö tällä viikolla, kun hoitajien työvuorot tuntuvat suurilta salaisuuksilta. Välillä käyn kyllä pyhänä siskon luona kylässä ja jätän seurat väliin. Sisko kun yleensä antaa kahvipaketin lahjaksi, salaa mieheltään, että saan keitellä omalla keittimellä joskus kahvit, kun mieli tekee. Talosta saa kahvia vain kaksi, joskus kolme kupillista päivässä. Kerron hoitajille, että nähtiin sisaren kanssa seuroissa, vaikka sisar ei pääse yksin asunnosta minnekään, kun sillä on niin mustasukkainen mies.

Huonekaverillekin tarjoan joskus kupillisen. Sairas nainen, joka tultuaan osastolle käveli usein hoitajien perässä ja rukoili särkylääkettä. Vatsakipua ja turvonnutta oloaan valitti. Usein oli hikimärkä ja kylmät pisarat otsalla, kun makaili vuoteessaan. Huomasin WC:ssä käydessäni, että hänen vaipoissaan oli lihakeiton väristä vuotoa ja haju oli kuin vanha hyasintti. Makean mädän sekoitus leijaili aina huoneessa ja voimistui koko ajan. Olisi ollut pakko tuulettaa, mutta ikkuna oli hänen vuoteensa vieressä. Hän oli kylmissään jo muutenkin. Sisaren tultua Kuopiosta katsomaan ja otettua yhteyttä lääkäriin hän sai kipulaastarin. Sen jälkeen on nukkunut yöt ja melkein päivät. Yöllä kerran heräsin, kun oman ja naapuriosaston hoitaja kääntelivät ja vaihtoivat vaippoja: ”Ei tämä tänne kuulu. Täytyy siirtää vuodeosastolle. Kato, lonkassa ja kehräsluussa on alkava makuuhaava.” Ei se auta, vaikka olisi kuinka opettaja, jos mielenterveys menee ja vakava sairaus osuu kohdalle eikä asiallista tutkimusta ja hoitoa saa ajoissa.

Kaksi päivää sitten tuli uusi huonekaveri Tammiharjusta. Langan laiha ja pieni nainen, jolla on syömishäiriö ja tarve juoda vettä useita litroja päivässä. Meidän WC lukittiin, kun huonekaveri joi pöntöstäkin vettä, kun vesihanat oli teipattu kiinni. Se hankaloittaa minun elämääni. Sinnekin joutuu pyytämään ja rukoilemaan ovenavaajaa, että pääsee itse asioilleen ja pesulle. Kahvinkeittoakin meni hankalaksi, kun ei saa vettä huoneeseen. Se onnistuu vain hoitajan valvonnassa ja huone-toverin poistuessa. Kahvia en saa tarjota hänelle, kun hänellä on tarkat

mitat juomissaan.

Tupakka ja kahvi ovat minun ongelmani ja mielitekoni. Molempiin eivät rahani riitä, puhumattakaan muista tarvikkeista ja hyödykkeistä, joita vain rahalla saa. Kummilapsenikin ovat jääneet ilman lahjoja jo vuosia. Rahaa ei yksinkertaisesti ole.

Kaupungin vuokra-asunnosta jouduin pois, kun siellä sattui vesivahinko. Olin pessyt pyykkiä, sisareltani saamalla vanhalla koneella, jonka poistoletku oli lavuaarissa. Ystäväni soitti apteekista ja pyysi tuomaan rahaa lainaksi, kun omat eivät riittäneet. Hänellä oli kova pissatulehdus, ja rahaa ei ollut reseptilääkkeeseen. Takaisin tultuani lavaari oli tukossa. Siellä oli pusero, jonka olin ajatellut pestä käsin. Ja vanhanaikaisesta vessasta puuttui lattiakaivo. Vettä valui huoneistoon ja alakertaan. Sain hysteerisen kohtauksen, kun talonmies syytti tahallisuudesta teosta. Minut vietiin hoitoon ja sieltä jouduin sitten valvottuun asuntolaan.

Jouduin jo asuntolassa ollessani lopettamaan käymisen AA-kerhossa, kun siellä on vapaaehtoinen kahvimaksu ja minulla ei ollut yhtään ylimääräistä senttiä laittaa kuppiin. Siitäkin laiminlyönnistä sain jo vieruskaverilta huomautuksen, tosin vasta usean käynnin jälkeen. Alkoholi ei ole pitkään aikaan ollut minulle ongelma. Rahaa ei siihen ole, ja elämäntilanteeni on muuttunut ja valvonta tiukkaa. Se oli kuitenkin mielenkiintoinen laitoksen ulkopuolinen paikka, jossa sain hyväksytysti käydä, kuulla ja nähdä erilaisia ihmiskohtaloita. Eikä maksanut paljon.

Vaatteet ostan käytettynä kirpputorilta eurolla tai kahdella. Useat antavat ilmaiseksi säälistä, kun näkevät kolikkopussini. Sisarkin ja hoitajat antavat heille sopimattomia. Osastolla on myös vaatteita, mutta ne ovat laitosmaisia ja leimaavia. Mieluummin käytän ”omia”, vaikka ovat vanhoja ja pois muodista.

Tein aikanaan raskasta työtä suuressa keittiössä pienellä palkalla vuosia. Jalat ja kädet eivät kestäneet sitä raatamista. Lapset olivat alaikäisiä ja raha tiukalla. Mies ei kantanut vastuutaan. Olen ikäni tullut vähällä rahalla toimeen, tottunut niukkuuteen. Se köyhyys oli niin tuttua, ettei muusta osannut edes haaveilla. Naapurit olivat suunnilleen samaa tuloluokkaa. Rikkaat olivat lehdistä ja televisiossa. Työkyvyttömyyden seurauksena alkoi alamäki: mielenterveys petti, lasten huos-

taanotto. Se oli kammottavaa aikaa. Kaikki meni.

Välillä muistelen aikoja, kun olin vielä hoitojaksojen välillä vapaana. Asuin yksin kaupungin vuokra-asunnossa. Osallistuin välillä häihin ja hautajaisiin, joista en tuntenut ketään. Ruoan ja kahvin takia. Loppukuusta. Helpointa oli tilaisuuksissa, joissa oli yli 30 ihmistä. Silloin sulautui helposti joukon jatkoksi. Hautajaisissa sai yleensä olla rauhassa, ja eihän sitä koskaan tiennyt, ketä vainaja oli tuntenut. Ainut hankaluus oli, kun lähtiessä kirkolle ei ollut varmaa tietoa, kummat juhlat olivat kysymyksessä ja mihin aikaan, vaikka kirjastossa seurasinkin lehdestä kuolinilmoituksia. Pukeuduin usein tummaan, lilanväriseen mekkoon (vähän piispan paidan väristä tummempaan). Se sopi mielestäni joka juhlaan, ja lisäksi laukussani oli musta huivi hautajaisia varten. Puvun olin saanut lainaksi Tammiharjusta oltuani siellä viikonloppukeikalla ilman päällysvaatteita.

Häät olivat yleensä mukavia, mutta niissä kyllä oli omat riskinsä. Kerran vihkimisen jälkeen ”pääsin ” Visavuoreen, kun häävieraat jakoivat autokyytejä niille, joilla ei ollut kuljetusta. Jouduin tarmokkaan herran luotsaamana sinne. Syömistä ja juomista riitti. Kukaan ei suoraan kysynyt suhteitani hääpariin. Vaihdoin vain sujuvasti puheenaikaa papin puheeseen tai hääparin yhteen sopivuuteen. Huomasin kyllä vanhemman väen kysyvät katseet. Heräsin aamulla salin sohvalta. Muita vieraita ei enää näkynyt. Puolenpäivän aikaan tulleiden pitopalveluihmisten kyydissä pääsin takaisin kotiin.

Olin myös ahkera kävijä kauppojen uutuustuotteiden esittelyissä. Maistoin joka lajia, monta kertaa. Joskus, sen myönnän, painoin halvemmän tuotteen hinnan vaa’alla. Omena kuin omena. Useimmiten kassa ei puhunut mitään asiasta. Joskus katsoi vain pitkään virheen huomattuaan eikä jaksanut nousta uudelleen punnitsemaan. Se olisi tiennyt hänelle ylimääräisiä askeleita. Antoi vain mennä. Jos asiasta mainittiin, hämmästyneenä olin ”unohtanut silmälasit kotiin”. Niin, ja kaikkihan harrastavat pullojen ja tölkkien keräilyä näissä piireissä. Sen jälkeen, kun seurakunnan ruoka-apu jonot tulivat tutuiksi ja sieltä sai ilmaisia elintarvikkeita, en enää harrastanut häissä juhlimista enkä vaa’alla leikkimistä. Ruoka-apu on tärkeää ja tarpeellista toimintaa, vaikka poliittiset päättäjät eivät arvostakaan sitä. Moni ihminen ja perhe voi sen avulla elää lainkuuliaisesti ja saa välttämättömän toimeen-

tulon ja ruokalisän.

Lapsiani muistelen usein. Nuorimaista en ole nähnyt huostaanoton jälkeen. Sijaisperheen vanhemmat eivät halua olla missään tekemisissä kanssani. Sosiaalityöntekijät välittävät joskus tietoa. Murrosikäisenä tuli hankaluuksia, ja hän joutui vaihtamaan perhettä ja kuntaa. On nyt jossain rannikolla. Vanhin lapseni asuu valvotussa asuntolassa pääkaupunkiseudun ulkopuolella, kun ei pysty huolehtimaan itsestään. On ollut kehityshäiriöitä pienestä lähtien. Kyllä heilläkin on ollut rankka ja toivoton lapsuus: sairautta, alkoholia, köyhyyttä. Minun lapsiltani puuttuivat luistimet ja sukset. Ajatukset ja muistot vievät välillä suohon – itsesyytöksiin, joista ei ole ulospääsyä. Elämä vain on niin arvaamatonta ja kuitenkin niin ennalta määrättyä.

Vanhinta lastani muistan jouluna ja syntymäpäivinä. Lähetän lahjaksi 5 euroa kirjekuussa. Se tosin tietää kahvitonta viikkoa itselle, mutta sen hinnan maksan, kun tiedän, kuinka tärkeää se raha hänelle on. Joskus laitan myös postimerkin, että kuulen lapsesta jotain paluupostissa. Kiitollinen ja mielissään on kirjeestä, ja varsinkin rahan saaminen on tärkeää. Odottaa viikkoja ja laskee päiviä ennen kirjeen saapumista. ”Äidiltä sain, kertoilee ja näyttellee kavereilleen ja hoitajilleen”, kirjoittaa valvoja asuntolasta.

Aikaisemmin pääsin kerran vuodessa käymään ja katsomaan, kun lapsen asuinkunta maksoi omaisten matkat. Säästöyistä nekin on lopetettu. Pitäisiköhän mennä puhumaan sosiaalihoitajan kanssa, jos hän voisi tehdä asialle jotain matkarahojen järjestämiseksi? Muutaman kerran olen yrittänyt käydä rukoilemassa – heikoin tuloksin. Heidän asenteensa on kuin omistaan antaisivat. Välillä on niin ikävä sitä aikaa, kun lapset olivat pieniä ja yritin olla äiti ja huoltaja.

Ollaan menossa shoppallemaan sen vanhan uuden hoitajan kanssa. Hoitajalla on lista tavaroista, joita pitäisi tuoda asukkaille, jotka eivät pääse mukaan. Listassa on enimmäkseen karkkia ja tupakkaa. Tarkat summat perässä, millä rahalla voi kenellekin ostaa. Tosin Maijalle pitää tuoda omaa shampoota. Entinen kampaaja, talon ei kuulemma kelpaa. Minulle ei tulisi mieleenkään ostaa pesuainetta. Eihän se näy missään. Oli saanut kuulemma rahaa pojaltaan, joka vuosien jälkeen on käynyt äitiään katsomassa viikoittain.

Uusi, hieno kauppakeskus. Sello. Kaunis, upea nimi. Tuo positiivi-

sen miellelyhtymän. Äänet ja askeleet soivat sen käytävillä kerroksesta toiseen. Rahan ääni, ristiriitaa. Käydään ensin nostamassa Otto-Matista kuukausiraha, jonka uskottu mies on laittanut tililleni. Hoitaja ottaa päältä tupakkakarttonkirahat ja viikkorahani, joka on 5 euroa. Yhteensä 20 euroa, ja kolme euroa velan lyhennykseen. Loput jäävät minulle: euro velan maksuun kaverille ja loput itselle. Muistin luvanneeni maksaa kanttiinivelkani kokonaan. Kahvilanpitäjä hymyili epäuskoisena eikä myynyt enää laskulle. Suhteiden säilyttämiseksi pitää sinnekin viedä euroja.

Meillä on selvä osoite alakertaan kauppaan nostamaan viimeiset keräämäni bonukset, alle kolme euroa. Kierrämme ensin tavaratalon yläkerrassa vaatteita ihailemassa. Kaveri penkoo jotain koria, jossa lukee 50 %. Käytävällä tulee tuttu mies vastaan, sisaren. Oli hän kauan sitten kerran minunkin. Silloin nuoruudessa. Yhteinen telttayö. Sisar ei tiedä mitään, ja mies ei halua muistaa. Ei ole huomaavinaanakaan. Asiasta ei ole puhuttu.

Alakerrassa hoitaja ostaa listan tavaroita. Hänelläkin on tarkka työ, kun yrittää saada senttilleen irtokarkkeja eri pusseihin. Kassalla ojanan taas bonuskortin. Myös hoitajan pikkupöksyt pääsevät listalle. Itse yritän ostaa vain alle eurolla karkkeja. Kassalta ei saa bonuksia rahana, mitä me molemmat ihmettelemme suureen ääneen, ja jono takanamme kasvaa. Kyllähän minä sen tiesin, mutta kaverilleni koko reissu oli yhtä seikkailua, kuten hän myöhemmin totesi.

Bonukset täytyy käydä asiakaspalvelusta, jos haluaa ne rahana. Sieltä saa myös tupakkakarttonkeja, joita hoitaja turhaan kyseli kassalta. Neiti totesi myös ystävällisesti, että siellä voi maksaa karamellitkin samalla, kun yhdestä pussista oli hintalappu pudonnut pois. Neuvottelun jälkeen jätettiin kaksi pussia ostamatta, minun ja hinnaton. Kassa nosti ne sivuun. Meni liian hankalaksi. Mentiin asiakaspalveluun, jossa käyntimme ja pari euroa bonusta aiheuttivat työntekijöiden kesken pitkiä katseita. Minä halusin ne välttämättä rahana, koska naapuriliikkeessä on Costa Rica -tarjous. Olin nähnyt sen jo päivän lehdestä aamulla.

Onhan se kiva katsella mainoksia, halpaa tehdä lehdestä mielikuvaostoksia. Siellä oli paljon kauniita vaatteita, myös ohut pitsikudottu neuletakki niin kuin vuosikymmeniä sitten opettajan tyttärellä. Muistan vieläkin, kuinka kaunis se oli. Marjapuuron punainen ja ka-

dehdittava. Itselläni oli kunnan antamalla kupongilla ostettu kutiava myrkyinvihreä villainen poolopusero. Yhteiskunta antoi lahjan köyhän lapselle.

Sovittiin, että ostetaan Costa Rica -kaupasta tupakat ja kahvi ja lisää karkkia. Sielläkin oli tupakkakartongit asiakaspalvelupisteessä niin kuin edellisessä kaupassa opimme.

Hoitaja oli välillä jossain hyvydessään antanut minulle takaisin ottamansa tupakkarahat, että saan itse ostaa omani. Ylpeänä maksaisin itse. Bonusrahoilla hoitaisin kahvin ja namit. Palvelutiskillä hoitaja osti listan mukaan tupakoita toisille potilaille, ja minua tuli tiskille palvelemaan vähän myöhemmin toinen myyjä. Ostin kartongin tupakkaa ja nostin pienen karkkipussin kärrystä. Mukanani oli laukku, jonka alla oli kahvipaketti. En maksanut sitä. Minulle jäi säästöön lähes kaksi euroa.

Asiakaspalvelupisteestä oli suora reitti ulos käytävälle. Siinä ei ollut hälyttimiä, ja myyjä antoi luvan mennä siitä, kun läheisellä kassalla oli jonoa. Onnistuin työntämään ostoskärryini ulos kapeasta aukosta. Hoitaja odotteli jo tulemistani, katseli kirkkaita valoja ja taulu-tv-mainoksia. Minut huomattessaan hän näki kauniisti vanhenevan naisen: kammattu kiharainen nutturatukka, kaikki rihkamakorut, joita vuosien varrella on kerätty, kirpputorilta ostettu kullanvärinen paksu toppatakki auki hulmuten, ostoskärryä vauhdikkaasti työntäen, olosuhteista ja menneestä huolimatta ylväs ja viehättävä olemus. Ei ikinä uskoisi. Voitonriemuinen ilmeeni varmaan kertoi tapahtuneesta. Kysymysten jälkeen, hetken katsottuaan ja mietittyään, absurdin tilanteen tajuttuaan ja vaihtoehdot punnittuaan hän räjähti nauramaan ja sanoi: ”Olisit ottanut edes Juhlamokkaa.”

Kauppakeskuksen sävelet soivat. Valot loistavat ja mainokset puhuvat. Me kaksi vanhenevaa naista ja varastettu kahvipaketti kärryissä. Ihmisten joukossa kullan ja kimmellyksen keskellä. Epätodellinen olo.

Yhteiskunnan ja sukupolvien säätämä tulonjako, käsittämätön tieto olosuhteista, joissa ihmisryhmät joutuvat elämään armon vuonna 2006. Tiedon matka toiselle. Näki jotain, joka kosketti. Raha ja köyhyys. Elämän koko monimuotoisuus.

Kerroin hoitajalle elämästäni ja sen vaiheista: suruista, pettymyksistä, rahaongelmistani ja lapsistani. Hän oli hyvä kuuntelija. Yhteinen

salaisuus ja kokemus ovat muistojen joukossa.

Hoitajalle selvisi, kuinka raamatun sana kolmanteen ja neljänteen polveen oli taas löytänyt elämässä todellisen esimerkin. Täysi-ikäinen lapsi saa ehkä jouluna taas viisi euroa kirjeessä oman 80 euroa kuukausirahansa lisäksi.

Sukupolvesta toiseen. Sama tarina. Köyhyydellä on kasvot.

Jälkisanat:

Kirjoitan aiheesta, koska heikoimmissa olosuhteissa elävät eivät saa häntäänsä kuuluville. Olen elänyt hoitajana tuon kertomuksen, yhteinen matka muistoissa.

Arja Mellanen, 56 v.

Ammattina opiskelu

Taivas on tummunut yöksi ja pimeyttä valaisevat vain kiitoteiden kelmät lähestymisvalot. Lentokenttä on tyhjentynyt matkustajista ja jumbojetit seisovat paikoillaan kuin nukkuvat jättiläislinnut. Yksinäinen valkea pakettiauto kiihdyttää kentän yli, ajovalot sateen kastelemalla asfaltilla kiiltäen. Se kaartaa kohti lentokoneiden parvea, hidastaa ja pysähtyy reunimmaisen koneen portaiden kohdalle. Auton valot sammuvat. Ihmishahmo erkanelee auton varjoista, nousee portaat ja työntää koneen oven auki. Lentokoneeseen syttyvät valot.

Lentokenttä elää yötä päivää ja suurin osa sen toiminnoista jää matkustajille vain ajan tappamiseksi suoduiksi silmäyksiksi suurista lasi-ikkunoista; Catering-auto koneen äärellä, kääntyvä polttoaineauto, kolisevia matkatavarakärryjä. Tarkkaavainen matkustaja voi kuitenkin joskus nähdä vihreisiin ja tummansinisiin asuihin pukeutuneita hahmoja livahtavan koneeseen, jätösäkkejä ja ämpäreitä kantaen. Hahmot ovat nopeita kuin hillerit ja näky on niin hetkellinen, ettei matkustajan mieleen tule pohtia vihreiden ja tummansinisten hahmojen merkitystä. Matkustajan huomio kiinnittyy konetta tarkastavaan lentokapteeniin.

Minä olen yksi tuon näkymättömän armeijan vihreään ja tumman-siniseen puetuista hahmoista. Minä olen lentokonesiivoaja ja olen töissä yövuorossa Helsinki-Vantaan lentokentällä. Työvuoroni alkaa illalla yhdeltätoista ja loppuu aamuseitsemältä. Minä tulen tänne polkupyörällä Järvenpäästä tai jos sää on huono, bussilla.

Yön aikana yksi neljän, viiden hengen ryhmä siivoaa keskimäärin neljä lentokonetta. Yksi kerää koneen ohjaamosta luetut Iltasanomat, täyttää käsipyyhkeet sekä saippuat vessoihin ja pesee pöntöistä ja lattioilta virtsat. Toinen tyhjentää uuneista kuivuneet sämpylät, roskikset keittiöistä ja pyyhkii kahvinpurut kahvinkeitinistä. Loput konttaavat matkustamon lattioilta ja taskuista rutistuneet muovimukit, purukumit ja lautasliinat, asettelevat turvavyöt ristiin penkeille, hinkkaavat kahvitahrat pöydistä ja ikkunoista sormenjäljet, vaihtavat oksennetut istuinpäälliset puhtaiksi ja imuroivat lattian.

Tämä on työ jossa ei rupatella. Me olemme vain palkka-armeija pakkopuvuissa. Siivoussotilaita, jotka eivät tunne toisiaan palveluksesta vapauduttuaan. Väsymys takoo mielet hiljaisiksi yön aikana. Koneille mennään siivousfirman pakettiautoilla, koska kentällä ei saa kävellä lyhyttäkään matkaa. Kolme onnekasta mahtuu istumaan etupenkeille. Muiden on kyyrötettävä roskasäkkien ja siivoustarvikkeiden seassa auton takaosassa. Kahden koneen jälkeen ryhmänjohtaja ajaa meidät ruokatauolle halleille. Perillä avaan sivuoven ottaakseni yhden ämpäreistä ja vaihtaakseni siihen puhtaan veden. Nojaan autoon odottaessani että työtoverit saavat askarensa valmiiksi. Joku antaa sivuovelle vauhtia sulkeakseen sen. Ovi kolahtaa kiinni.

Huomaan että pikkusormeni on jäänyt oven väliin. Useiden öiden valvominen on turruttanut aistini niin, etten tunne kipua. Tuijotan sormeaa, joka katoaa auton oven ja rungon väliseen pieneen rakoon. Mieleeni juolahtaa, että miksi minä, joka aikananani päätin peruskoulun luokkani parhaimmilla arvosanoilla, olen päätenyt tänne. Seisomaan öiselle lentokentälle, sormi valkoisen pakettiauton oven välissä, haisevaa ämpäriä pidellen ja liian väsyneenä välittämään mitä minulle tapahtuu.

Jos minulla olisi aikakone, siirtyisin takaisin aikaan jolloin olin vielä viaton viisitoistavuotias, joka hennoin käsin ja elämää vanhempien avioeron tähden vihaten täytti lomaketta jatko-opiskeluun hakemi-

sesta. Ottaisin kynän kapeista sormista ja vetäisin yli sen, mitä tyttö oli juuri lomakkeelle tuhertanut. Kirjoittaisin uudet maagiset sanat, ”Linnan lukio”. Noiden sanojen myötä haihtuisin lentokentältä kuin aave ja ottaisin uuden hahmon jossain muualla. Olisin ehkä menestyvä eläinlääkäri tai arvostettu aivotutkija, joka nukkuisi yönsä levollisesti jugend-kivitalon vaaleiden seinien suojelemassa makuuhuoneessa, puhtaiden lakanoiden välissä. Ainakaan en seisoi täällä, uupuneena öisellä lentokentällä, pikkusormi pakettiauton oven välissä ja toisella kädellä haisevaa ämpäriä kannatellen. Mutta koska minulla ei ole aikakonetta, joudun odottamaan että joku anteeksipyydellen vapauttaisi käteni puristuksesta.

Kahdeksantoistavuotiaana sain ammatin valkolakin sijaan. Ylpeys vaihtui kuitenkin nopeasti katkeraksi pettymykseksi kun tajusin, ettei puutarhurin tutkinnolla ollut enää mitään merkitystä työmarkkinoilla. Nuorisotyöttömyys singahti 90-luvun alussa maata kiertävälle radalle, minulla ei ollut työkokemusta ja olin lisäksi liian nuori ja väärää sukupuolta. Vuoden työttömyys nakersi itseluottamuksen irvisteleväksi luurangoksi ja pakkotyöllistämisen jälkeen sain tarpeekseni ja hain uudelleen opiskelemaan. Opiskelemaan jotain, mikä vain kuulostaisi mielenkiintoiselta. Epätoivossani kävelin suoraan päämäärättömyyden labyrinttiin. Ymmärtämättä, että ilman punaista lankakerää kuluisi yli kymmenen vuotta ennen kuin minotaurus saattaisi minut takaisin itsetuntemukseni meren äärelle ja odysseukseni voisi jatkaa.

Kolme vuotta myöhemmin valmistuin soitinrakentajaksi hyvin arvosanoin. Kipinä puun sahaamiseen, jyrsimiseen, veistämiseen, höyläämiseen, taivuttamiseen, liimaamiseen, hiomiseen, petsaamiseen, lakkaamiseen, kiillottamiseen ja muuhun pikkutarkkaan työstämiseen kuitenkin puuttui. Kun lama edelleen jatkui ja edes kesätöistä ei ollut pikkukaupungissa tietoaakaan ja kun soitonopettajani piti minua lahjakkaana, hain opiskelemaan musiikkia päätoimisesti.

Tähän asti soittaminen oli ollut riemua; oppimisen iloa, hulvattomia keikkoja bändin kanssa paikallisissa ravintoloissa, savukoneiden ja valonheittimien spektakkeleita ja soulin tahdeissa tanssivaa yleisöä. Riemu vaihtui kuitenkin konservatoriossa peukaloruuviin, sähköruoskaan ja suorituspaineesiin. Kahden vuoden jälkeen olin henkisesti niin kuilun partaalla, että pelkän trumpetin nostaminen huulille sai minut

itkemään katkerasti omaa syntymääni, ennen kuin yksikään hopeanhohtoinen nuotti oli edes puhallettu. Vielä samana kesänä hain uuteen koulutukseen. Viimeinkin puutarhurin tutkinnolleni olisi jotain käyttöä; minusta tulisi puukiipeilijä.

Erikoisammattitutkintoon tähtäävä koulutus oli ensimmäinen laatuun Suomessa ja se järjestettiin osa-aikaisena opiskeluna Hyvinkään maaseutuopistossa. Tämä tarkoitti sitä, ettei opiskeluun voinut saada opintotukea. Koulua oli pari viikkoa kuukaudessa täysipainoisesti ja kaksi viikkoa oli varattu töiden tekemiseen. Harva työpaikka on näin avarakatseinen, mutta pienipalkkaisilla aloilla joilla on suuri työvoiman vaihtuvuus, joustoa löytyy. Lentokentän siivousfirmoilla oli koko maan laajuinen työvoiman haku ja ne toimivat kuin suurina sulatusuuneina, joilla pohjoisen työttömyyden kauhuista paenneista nuorista jalostettiin oikeaoppisia pääkaupunkiseudun asukkaita, erottamalla heistä oma maalainen kulttuuriperintö ja kieli, kuin rauta malmikivestä. Lentokenttäsiivoojaksi oli helppo päästä ja työnjohtajat olivat halukkaita suunnittelemaan työvuorot niin, että opiskelu oli mahdollista. Välillä se aiheutti, etten joinakin vuorokausina ehtinyt nukkua lainkaan. Kahden viikon palkka ei kuitenkaan riittänyt elämiseen edes nukkumalähiössä.

Aikaisemmista eri paikkakuntien sosiaalitoimistoissa kohdatuista penseistä kokemuksista huolimatta menin Järvenpään toimistoon pyytämään apua. ”Opiskeluun ei voi saada yleistä asumistukea”, virkailija sanoi. ”Eikö se ole nyt kuitenkin parempi että edes yrittää jotain, kuin vain jättäytyisi pelkästään tuen varaan?”, vastasin. Hetken hiljaisuuden jälkeen näin virkailijan silmissä heijastuksen Järvenpään keskustan rappeutuneesta linja-autoasemasta ja kauppakadulle majoittuneista viinapulloja kolistelevista pultsareista, kuvajaisen huumeneuloja ja roskia keskuspuistosta keräävistä puistotyöntekijöistä ja Jampan kaupunginosasta, joka oli kuin kirosana paikallisille. Näin silmissä pitkät lähijunat, jotka matkustajista pullistellen kuljettivat työläiset aamulla Helsinkiin ja heidät illalla kaikkensa antaneina takaisin, kuin suonet jotka ruokkivat suurta syöpäkasvainta. Näin, että hän ymmärsi. Seuraavalla viikolla minulle kerrottiin, että minulle oli myönnetty tuki, mutta siitä vähennettäisiin palkkani suuruinen osuus kuukausittain.

Jatkoin lentokoneiden siivousta talven yli. Keväällä ilmassa oli koi-vun vaaleanvihreiden hiirenkorvien tuoksun lisäksi henkäys jostain uudesta ja oudosta. Se tuoksui kutsuvasti kuin kalliin auton nahka-verhoilu tai mansikat kuplivassa samppanjassa. Se oli haju Bossin pu-vuista ja uusista työpaikoista. Faarao oli nähnyt unen ja pulleet lehmät olivat kahlanneet tyytyväisinä suhisevassa kaislikossa Niilin yli, muta sorkkien välistä tirsuen. Raamatulliset seitsemän vuotta olivat kulu-neet laman alkamisesta. Paremman työpaikan toivossa hain puutarhu-rin paikkaa helsinkiläisessä viherrakennusfirmassa. Sain sairausloman sijaisuuden ja tämä kasvoi koko kesän mittaiseksi työsuhteeksi.

Seuraavana talvenakin rahasta oli tiukkaa, mutta siinä ei ollut mi-tään uutta. Olin jo soitinrakennuskoulussa opiskellessani oppinut, että ruokakauppojen rappurallien uriin kannatti kurkistaa kolikoiden toi-vossa ja muutaman päivän voi hyvin elää pelkällä riisillä ja pavuniduil-la, jos kaikki muu ruoka loppuu. Opintolainaa ei pelkkään syömiseen mielestäni silloin ollut kannattanut hakea, koska kunnan töitä ei ehkä koskaan saisi. Olin kyllä nostanut pienen määrän lainaa, mutta se oli käytetty Elämiseen. Oli parempi kuolla köyhänä, seikkailleena ja maa-ilmaa nähneenä, kuin pelkkänä köyhänä. Suoritin näyttötutkintoni keitetyn, tillillä ja sipulilla maustetun riisin voimalla.

Valmistuttuani yhtenä kurssini parhaista opiskelijoista ja saatuani stipendin rohkeudesta, kauneudesta ja uskollisuudesta, menin vielä kuukaudeksi rakentamaan kivimuureja ja lapioimaan multa samaan työpaikkaan, missä olin ollut edellisenä kesänä. Nälkä, tulivuorten pur-kaukset, tulvat, maanjäristykset, tsunamit ja vakituisen työpaikan tarve ajavat ihmiset, eläimet ja hyönteiset vaellukselle ja en koskaan sopeutu-nut pääkaupunkiseudun raudoitettusta betonista valettuihin lähiönuk-kumavankiloihin. Asfaltti alkoi palaa kaskena jalkojen alla. Päätin ottaa kohtalon omiin kivitöiden karaisemiin kouriini ja vääntää siltä niskat nurin. Karistin pääkaupunkiseudun liikennepölyn, lasinsirpaleet ja tu-pakantumpit jaloistani ja perustin oman puiden leikkausta ja kaatoa myyvän yrityksen. Koska en ollut auktorisoitu työtön enkä ollut käynyt yrittäjäkursssia, minulle ei annettu starttirahaa. Sain sentään lainan yri-tyksen perustamiseen. Nostin pienimmästä mahdollisesta summasta vain puolet, koska en halunnut suurta velkataakkaa. Raha riitti työkalu-jen ja suuren pakettiauton ostamiseen, jonka tupruttama sininen savu

leijui myrkkykaasuna kilometrien matkalla tien yllä.

Seuraavat kaksi vuotta olivat raskaita aikoja. Töitä tuli pikkuhiljaa enemmän ja enemmän kuin ihmeen kaupalla, mutta joulukuusta ensimmäiseen aurinkoiseen kevättalven päivään saakka oli aina lähes kolmen kuukauden tauko, jolloin töitä ei ollut tarpeeksi. Parempien vaihtoehtojen puuttuessa hain iltasiivoojaksi. Se jätti päivät oman yrityksen töille silloin kuin niitä olisi, mutta iltatyö estäisi hitaan nälkäkuoleman ja tulemisen kuopatuksi punaisella kirjoitettuihin huomautuslaskuihin kaivettuun nimettömään joukkohautaan. Sain paikan painepesijänä lihatehtaalla. Työ oli koko tehtaan ja kaikkien koneiden puhdistamista ja desinfiomista lihanleikkaajien jäljiltä työpäivän päätteeksi. Tanssiminen pöydillä ja laitteiden ympärillä kiemurtelevan vesiletukukobran kanssa oli fyysisesti raskasta, mutta olin vahva ja ketterä. Paineveden suihku sinkosi veren, lihan ja ihran palat korkealle ilmaan, roiskutti ne suojavaatteille ja liimasi kasvoille. Illalla suihkussa niitä sai suljetuin silmin pestä hiuksista asti, muistot teräskoukuissa roikkuvien sikojen ja nautojen nyljetyistä ruhoista verkkokalvoilla vilkkuen. Verellä ja rahalla on sama raudankarvainen maku.

Keväällä lumien sulaessa, kun kirkkaansininen taivas oli koristettu kumpupilvillä ja peipot livertelivät säikeitä pajukoissa, puiden hoitotöitä alkoi tulla niin paljon, että niitä alkoi riittää täysipäiväisesti. Kaksi kuukautta jatkoin kahden työn tekemistä ja pahimmillaan työpäivän pituudeksi tuli neljätoista tuntia. Perjantain ja lauantain välisinä öinä kädet ja jalkaterät turposivat viikon rasituksesta makkaroiksi, joilla pystyi vaappumaan korkeintaan keittiöstä makuuhuoneeseen ja takaisin. Kun viimein myös sydämeni alkoi jyskyttää niin kovaa iltaisin, että pelkäsin saavani sydänkohtauksen ja tapasin asiakkaanani entisen yrittäjän jolla jo oli sydämen tahdistin, päätin lopettaa kahden työn tekemisen. Samana kesänä firmani siivet alkoivat kantaa, mutta verottaja ei arvostanut yrityksiani elintason parantamiseen ja nopeutettuun lainojen lyhennykseen, vaan määräsi minulle yli tuhat euroa lisäveroja. Vain tulojen määrä ratkaisee. Ei se, miten suurilla uhrauksilla se on ansaittu ja mihin raha menee.

Jatkuva epävarmuus tuloista ja fyysinen rasitus puolestaan verottivat uskoa tulevaisuuteen. Päätin vaihtaa taas alaa.

Näen tunnelin päässä valoa. Valo kasvaa suuremmaksi ja kirk-

kaammaksi kun kävelen sitä kohti minotauruksen lämmin hengitys niskassani. Labyrintin kosteat kiviseinät tuntuvat kylmiltä kämmeniin. Ihmishärkä alkaa epäröidä, kun tulemme lähelle tunnelin suuaukkoa. Käännyin ja painan kasvoni härän suurta turpaa vasten. Sivelen eläimen päätä käsilläni hyvästiksi. Sen turkki on sileä ja rasvainen. Sitten astun auringon valokeilaan. Olen meren rannalla. Navakka tuuli on nostanut vaahtopäät siniselle aavalle. Vesirajassa seisoo pursi ja näen sen ympärillä ihmisiä. Kävelen heidän luokseen. Koko miehistö on jakkupukuisia naisia, joilla on tasaiset valkoiset hampaat ja timanttikorvakorut. Saumasukkahousut suhisten ja avokkaat kosteassa hiekassa narskuen työnämme veneen vesille. Laivan peräkuohuihin jää vettyneiden asiapapereiden vana.

Opiskelin vuoden matematiikkaa ja kemiaa iltalukiassa omien töiden jälkeen. Lukiassa näin muitakin kolmekymppisiä alan vaihtajia, joilla oli sama takaa ajetun eläimen epätoivoinen ilme ja harmaita kiviä halkova päämäärä menestyä. Seuraavissa valintakokeissa pääsin ammattikorkeakouluun.

Viimeiset kolme vuotta elämä on ollut turvallisempaa kuin koskaan ja tästä voin kiittää yritystulojeni ja opintotuen yhdistelmää, mikä tasaa tulot paremmin ympäri vuoden. Valmistun insinööriksi vuoden kuluttua hyvin arvosanoin. Kaapissa asuu kuitenkin edelleen vuosien valkaisuama lama-ajan luurangko, joka kalisevin hampain kuiskailee korvaani jääkylmiä sanoja, ”Luuletko viimein löytäväsi paikkasi maailmasta vai oletko ikuisesti kirottu opiskelemaan ja patkätöihin?”. Työnän luurangon väkisin takaisin kaappiin, paiskaan oven kiinni ja istun varmuuden vuoksi lattialle, selkä ovea vasten.

Oven nojatessani mietin elämän arvoituksellisuutta. Mietin, kuinka ratkaisut jotka tekohtekellä tuntuvat merkityksettömiltä, voivat muuttaa koko elämän peruuttamattomasti. En tiedä, olenko ratkaisujeni tai vaikeuksieni tähden parempi tai huonompi ihminen. Luultavasti vain erilainen siinä, että olen ehtinyt nähdä ja tehdä asioita joista monet vain puhuvat tai haaveilevat ja maksanut niistä kovan hinnan muilla elämän alueilla. Ihminen valitsee itse, tietoisesti tai tiedostamatta, mitkä asiat hän laittaa etusijalle elämässä.

Elämän virrassa toiset kelluvat korkealla ja toiset vähän syvemällä. Tärkeintä veden alle jouduttaessa on pidättää hengitystä ja olla

joutumatta paniikkiin. Ne jotka eivät osaa uida, hukkuvat. Minä olen oppinut uimaan.

Nimim. Opiskelija
Nainen, 33 v.

Elämän korkeakoulussa

Työtön, työtön, työtön... On vuosi 2004. On vaikea tottua kirjoittamaan tätä joka päivä listalle. Se on tehokas keino muistuttaa siitä, että en ole enää yhteiskunnan virallisissa, hyväksytyissä rattaissa mukana. En ole tarvittu henkilö. Mikään toiminta tai suunnitelma ei ole minulle tarkoitettu. Olen olemassa ryhmässä, joka on ongelma yhteiskunnalle. Ongelma mikä on kiusallinen ja yhteiskunnan olisi ratkaistava se sivistyneesti, jotta näyttäisi hyvältä. Se on kuitenkin paha kiviriippa veneessä, joka menee globaalilla merellä kohti ”rahakasta elämää”. Jokainen sana kirjoitettuna vie tämän ajatuksen syvemmälle ja syvemmälle ja sitä on vaikeampi poistaa. Tämä toistuu jokainen päivä, en saa sitä unohtaa. Ajatus valtaa minut kokonaan. Selvitäkseni minun on todistettava entistä enemmän muille, varsinkin ja hakiessani töitä, miten erinomainen olen. Niiden, joilla on töitä, ei tarvitse tätä tehdä. Tiedän, että jos meidät kaikki pantaisiin samalle lähtöviivalle, suurin osa jäisi jälkeeni siinä kilpajuoksussa. Mutta, kun otsaani on lyöty työttömän leima, minulla ei ole arvoa. Tilanne on sama kuin aikaisemmin ja ehkä vieläkin naisten kohdalla, jotka pyrkivät korkeille paikoille. On jatkuvasti todistettava olevan parempi kuin miehet.

Tätä ennen olin ollut töissä noin 20 vuotta terveydenhuoltoalalla opettajana, viimeksi yliopistolla noin viiden vuoden ajan, suunnittelijan nimikkeellä ja määräaikaisessa työsuhteessa kuten yliopistolla on suurin osa työntekijöistä. Tehtävät viimeisessä työssä olivat vastuullisia ja moninaisia, ainutlaatuisia Suomessa. Olin tärkeällä paikalla. Palkka ei ollut suuri verrattuna aikaisempaan ammattikorkeakoulun opettajan palkkaan, mutta työn mielekkyys korvasi palkan pienuuden, vaikka siinä oli vaikeuksiakin – lähinnä työyhteisöllisiä.

Pystyin kuitenkin aloittamaan elämän uudella paikkakunnalla unelmieni omakotitalossa kolmen suuren koiran ja neljän kissan kanssa. Muita jäseniä ei perheessä ollut eikä ole vielääkään. Talo oli vanha ja halpa rintamamiestalo, johon veljeni tekivät suuren remontin ja niin ollen edullisesti. Elin kuitenkin laskien rahojani ja miettien säästökohteita. Televisioni lopetti toimintansa, enkä hankkinut enää uutta; näin säästin myös lupamaksuissa hankintakulujen lisäksi. Peruin maksulliset lehdet. Minulla ei ollut autoa, en käynyt ravintoloissa, en tupakoinut enkä matkustellut. Työ matkatkin pyrin tekemään polkupyörällä. Tukan annoin kasvaa niin pitkäksi, että voin pitää sitä poninhännällä – säästin kampaajamaksuissa, vaikka löysin edullisen kotikampaajan. Vaatteita en ostanut kaupasta, vaan hankin ne kirpputoreilta. Siitä huolimatta luotollinen miinustili alkoi kasvaa tilin loppuessa ennen uuden tulemistä.

Työssä oli klikkejä, enkä kuulunut laitoksen johtajan ryhmään. Kun tuli virkanimikkeen uudistuksen aika ja haku siihen, minä jäin odotevasti ulkopuolelle. Olin työtön. En sitä heti silloin murehtinut. Suuri taakka putosi harteilta; kaikki työpaikan sotkut tippuivat pois. En ollut voinut keskittyä työni perustehtävään. Nyt oli aikaa levätä. Olisi ollut aikaa tehdä kaikkea mukavaa; matkustella, Tavata ystäviä. Työttömyyskorvaus oli kuitenkin pienempi kuin yliopiston kurjaliston palkka. Täytyi alkaa miettiä mistä vielä tinkisin, jotta rahat riittäisivät. Jätin kotimaan matkailunkin kokonaan pois. Sadan kilometrin bussimatkan oli liian suuri investointi. Vietin aikaa kotona entistä enemmän, pakostakin, vaikka nautin siitä aluksi. Koirat ja kissat pitivät minut elämässä. Keskeneräisen väitöskirjan työstäminen antoi kuvitelman, että olen vielä mukana jossain tärkeässä yhteiskunnan toiminnassa. Elämäni täytyi kuitenkin antoisista asioista. Aloin lukea paljon romaaneja – lähinnä selviytymistarinoita ja hoidin puutarhaa.

Vaikka köyhyys tarkoitti rahan puutteen lisäksi puutetta olla osana yhteiskunnan tuottavia yksilöitä, rahan puute oli kuitenkin konkreettisempi ongelma jokapäiväisessä elämässä. Kyse oli ihmisen perustarpeet säilyä hengissä. Luotollinen tili meni kokoajan enemmän miinukselle. Olin valmis ottamaan mitä työtä tahansa. Kävin muun muassa siivousfirmassa antamassa henkilötietoni mahdollisia työtilanteita varten. Oli puhetta markettien siivouksesta. Luvattiin ottaa yhteyttä; se ei koskaan

tapahtunut. Olin tietysti ylikoulutettu; akateemisten ihmisten ei selvästikään uskota pystyvän ajattelemaan maalaisjärjellä eikä tekemään käsillä töitä. Oman auton puute oli työhön pääsyä hankaloittava tekijä. Sitten minulle tarjottiin opetustyötä ammattikorkeakoululta, sairaaloman sijaisena. Mukavasti tunteja syyslukukaudelle – muutama tunti viikossa. Se mahdollisti miinustilinpysymisen vakiona. Joulun aikoihin tuli lisää ongelmia. Työttömyyskorvaus pieneni odotetusti jonkin verran, mutta palkkatulot korvasivat sen ja ansio oli kaiken kaikkiaan enemmän.

Työttömyyskorvauksen aleneminen oli tiedossa ja hyväksyttävää. Mutta työnantajan palkanmaksussa oli ongelmia. Alusta alkaen jouduin tekemään useita puhelinsittoja työnantajalle ja palkkatoimistoon; työttömyyskassaa varten piti saada etukäteen kirjallinen tieto palkkani suuruudesta. Sen kirjoittajaa ei meinannut löytyä. Itkin siinä byrokratian rattaissa. Omanarvon tunne rapisi koko ajan. Koska olin tilapäinen työntekijä, palkka maksettiin myöhästetysti seuraavassa kuussa. Marras- Joulukuussa ansaittu palkka tuli tammikuun lopulla. Työttömyyskorvaus tuli ajallaan joulukuussa, mutta se oli hurjan paljon pienempi, vähennettynä puolella tulevasta palkasta. Jouduin elämään minimaalisella rahalla joulun ajan. Ystäväni, väitöskirjani ohjaaja, lainasi minulle rahaa 500 euroa, jotta sain edes hieman tehdä joulua ja maksaa pakollisia kuluja – talosta oli kohtuullisen iso laina maksettavana. Takaisinmaksu ohjaajalleni onnistui vasta parin vuoden kuluttua, asunnon myynnin jälkeen. Elämä oli koko ajan tasapaino- lua rahan kanssa. rahan puutteesta tuli ahdistus, mikä oli koko ajan mukana painavana tunteena rinnassa. Olin jo aikaisemmin, alkanut nostaa automaattista rahaa Visalla – normaaliin elämään. En käyttänyt rahaa mihinkään ylelliseen; ainoastaan omaan ja kotieläinteni perustarpeisiin. Visa tuli maksuun seuraavan kuukauden lopussa. Minulla ei tietenkään ollut ylimääräistä rahaa maksaa Visalaskua, joten sen maksun hoidin siten, että nostin seuraavan kuukauden alussa Visalla tarvittavan rahasumman ja maksoin Visalaskun pari päivää myöhässä. Maksoin siis Visalaskun Visalla joka kuukausi. Sen summa nousi koko ajan; korkea korko ja jokaisesta Visanostosta erillinen maksu. Nostin pari kertaa Visan kattosummaa. Tästä kierteestä pääsin myytyäni taloni myöhemmin. Lisäksi lainasin joiltakin ystäviltäni ja sisareltani ra-

haa. Sain pankin kanssa sovittua, että maksan vain lainan korot enkä lyhennystä.

Kaikkeen sosiaaliseen toimintaan olisi tarvinnut jonkin verran rahaa, joten sekin hiljeni. Ystävällisestä naapuripariskunnasta, sotaveteraaneja, tuli henkireikä. Istuimme usein iltaisin saunan jälkeen heidän pöydän ääressä teetä juoden ja keskustellen lukemistamme kirjoista. Se tuntui hyvältä.

Etsin koko ajan työtä. Se oli luksusta. Sitten sain tilapäisen työn toiselta paikkakunnalta, työttömien kouluttajana. Työtä hakiessa sain vakuutella toisissani, että en ole kaukana tosielämästä, vaikka olen kouluttautunut pitkälle. Ja että väitöskirjan tekeminen on vaan harrastus tällä hetkellä, ei se tarkoita sitä, että ajatukseni ovat kokoajan jossain sfääreissä. Päätin näin lähteä rakentamaan uutta tulevaisuutta toisessa ympäristössä, Etelä-Suomessa. Suunnittelin, että aluksi vuokraan taloni pois ja asun vuokralla uudessa paikassa. Vuokralaisen sain tuttavien kautta – piti olla luotettava. Toisin kävi kuten arvata saattaa. Ensimmäinen vuokra maksettiin. Toisen maksua siirrettiin kuukaudella. Se jäi sitten kokonaan saamatta. Vuokralaisen uusi naisystävä tuli samaan asuntoon ja jätti myös kokonaan vuokran maksamatta. Talo ja minun sinne jätetyt tavarat alkoivat tuhoutua heidän käsissään. Tunsin kotiani raiskattavan. heille tuli lukuisia ulosottokirjeitä. Vuokralaismies oli sairauseläkkeellä, vaikka ei vielä kolmeakymmentä ikävuotta. Hänen tyttöystävä odotti samaan aikaan lasta toisella paikkakunnalla asuvalle saatananpalvojalle. He olivat kyvyttömiä huolehtimaan asioistaan, joten sanoin heidät irti ja panin asunnon myyntiin. En ymmärrä miten onnistuin saamaan sellaiset vuokralaiset; olin elänyt siihen asti ”kunnollisten kansalaisten kanssa”, enkä uskonut muita kohtaavani. Itse asuin samaan aikaan hyvin edullisessa soluasunnossa uudella paikkakunnalla, erään autokaupan yläkerrassa hyvin pienessä huoneessa. Siihen mahtui ainoastaan matkalaukullinen tavaroita. Menoja lisäsi kuitenkin se, että koirat olivat maksullisessa hoitopaikassa. En voinut niitä hävittää. Ne olivat ainoita olentoja, jotka pitivät minua edelleenkin järjissäni. Pidin tavoitteenani hankkia paremmat olosuhteet itselleni ja eläimilleni. Kissat olivat vielä vuokralaisella, tosin huonossa hoidossa, mistä kannoin myös murhetta. Uusi työni antoi kuitenkin uskoa selvi-ä tulevaisuudesta.

Koin, että elämäni oli ollut täynnä vastoinikäymisiä; minulta otettiin kaikki vähitellen pois. Työ, yhteiskunnallinen asema, raha, talo, omanarvontunne. Ajattelin, ettei tämä voi enää huonommaksi mennä. Mutta kyllä se voi mennä. Tähän samaan onnettomuuksien vyyhtiin lisättiin vielä se, että minulla diagnosoitiin aggressiivinen rintasyöpä heti uuden työni alettua. Siitä alkoi vielä uudenlainen tie elämässäni. Elettiin syksyä 2005. Olin ennättänyt olla uudessa työssä vajaan kuu-kauden.

Pitkät ja todella raskaat hoidot alkoivat: kaksi leikkausta, sytostaatit, sädehoitajakso. Ne menivät kuin unessa, ilman paineita mistään – en jaksanut murehtia mitään, keskityin vain olemaan ja hoitoihin. Uudet ystävät auttoivat jokapäiväisissä asioissa sekä antoivat henkistä tukea. Nyt alkoi kesään 2007 kestävä täsmähoito; vähintään joka kolmas viikko kaksi sairaalakäyntiä – laboratoriossa ja sitten lääkkeen suoneenti-putuksessa. Lisäksi on lääkärikäyntejä tutkimuksineen. Olen tyytyväi-nen hoitoihin ja niiden järjestelyihin. Elin syksystä 2005 sairauspäi-värahalla. Tuloni eivät olleet korkeat. Kun sairauspäiväraha muuttui syyskuussa 2006 kuntoutustueksi, korvaus nousi jonkin verran.

Laitoin talon myyntiin ennen joulua vuonna 2005 ja se meni nopeasti kaupaksi, helmikuulla 2006. Talosta oli puolet velkana, joten maksoin sen pois. Samalla maksoin myös kaikki muut velat ja vipit pois, noin 7000 euroa; tähän sisältyi myös Visalasku. Olin helpottunut päästessäni kuristavasta rahanpuutteesta. Syöpähoitojen läpiviemisessä oli riittävästi kestämistä. Tarkoitukseni oli ostaa uudelta paikkakun-nalta uusi talo, mutta sairauteni ja hoitoni veivät voimani niin vähiin, etten ole vielä sitä pystynyt tekemään. Sain pian sairastumiseni jälkeen vuokrattua pienen pihamökin, jossa voin asua elänteni kanssa. Sai-raudesta aiheutuu ylimääräisiä kuluja joidenkin lääkkeiden ja hoitojen johdosta, vaikka suurin osa todella kalliista lääkkeistä korvataan ko-konaan. Myös omakotitalosta vuokrattuihin säilytystiloihin siirretyistä tavaroista maksan vuokraa 200 euroa kuukaudessa. Muutto itsessään vei paljon rahaa ja vie seuraavaan paikkaan muutettaessa.

Kun minulla on käytettävissä talon myynnistä saatuja rahoja, en tällä hetkellä ole rahallisesti ahdingossa. Tämänhetkinen asunto on pi-hamökki tai saunamökki, jossa on hyvin pienet tilat. Kaikki kirjat, pia-no, suurin osa vaatteista, astioista, ym:sta, on varastossa. Pyykin pesu-

konetta ei ole. Mitään ei saa naulata seinille. Koirat ja kissat mahtuvat kyllä sisälle. Talo oli viime talvena hyvin kylmä. Samaan aikaan olivat rasittavat sytostaattihoidot menossa. pidin silloin koko ajan ulkohaalareita ja pipoa päässä sisällä. Pipoa senkin takia, että tukka lähti sytostaattihoidojen alettua. Olin sairaudesta ja hoidoista niin heikko, että en jaksanut murehtia olosuhteita. Olin jopa tyytyväinen olooni. Olin elossa ja koirat ja kissat olivat luonani; muuta en silloin kaivannut.

Elän vieläkin melkein matkalaukkuelämää. Vaikka sain sairauspäivärahaa ja nyt kuntoutustukea, käytän koko ajan rahojani, joilla pitäisi ostaa uusi asunto. Jaksan jo suuntautua tulevaisuuteni rakentamiseen. etsin edullista taloa syrjäisemmältä seudulta, johon voisin saada pienen lainan ilman että olen vakituisessa työssä. En nimittäin usko 56-vuotiaana enää saavani kovin helposti koulutustani vastaavaa työtä, ainakaan vakituisempaa. Helsingin seudulta ehkä saisin, mutta en pystyisi mitenkään ostamaan tai vuokraamaan asuntoa sieltä. Lisäksi haluan pysyä tämän sairaanhoitopiirin alueella. Tuntuu turvallisemmalta tutut hoitokuviot.

Koen käyneeni helvetin läpi muutaman viimeisen vuoden aikana. Minua on riisuttu kuin sipulia, pala palalta ja aina välillä itketty. Työn menetyksen jälkeen tunsin jo olleeni riisuttu kokonaan... Mietin silloin, että jääkö minusta mitään jäljelle kun aina vain otetaan pois. Olen kuitenkin kokenut, että samalla kun minua riisutaan, minä itse paljastun ja vahvistun. Ehkä kaikki kuorittu onkin ollut turhaa. Tai ne ovat edustaneet jotain ylimääräistä josta minun on luovuttava. En ole ollut pahemmin katkera. En ole jaksanutkaan. Jotain vihan ja aggressiion purkauksia on ollut. Ehkä olen sopivasti nöyrytynyt ja päästänyt irti turhasta. Minulla ei ole enää kiinnikettä entiseen elämään, joten olen suuren mahdollisuuden edessä aloittaa tyhjältä pöydältä. En aio vielä luovuttaa elämästä. Odotan mitä elämällä on minulle tarjottavana. Vielä on kuitenkin pelko jäljellä. Pelkään uuden asunnon hankkimista; pelkään joutuvani yhtä tiukoille kuin missä olin. Pelkään saanko edes pientä lainaa, kun ei ole vakinaista työtä. Saanko sopivaa työtä? Suomessa on vaikea saada kunnollista ja omaa asuntoa edullisempaa vuokra-asuntoa, joten aion ostaa pienen ja edullisen talon. Nykyisissä olosuhteissa asuminen saa minut vielä tuntemaan itseni toisen luokan kansalaiseksi.

Olen kouluttautunut pitkälle. Sillä ei ole arvoa nyt elannon hankkimisessa: Olen kyllä tehnyt pitkän (yli 30 v), hyvän työuran ja kokenut tehneeni mielekästä työtä muidenkin hyväksi. Koulutus on antanut myös laajuutta ja rikkautta ajatteluun, suosittelen kaikille. Mutta sitä ei kannata hankkia elannon turvaamiseksi.

Yhtenä tärkeänä tekijänä jaksamisessa ystävien ja tuttavien tuen lisäksi on ollut usko, että minulla on auttajat ja ohjaajat henkimaailmassa ja minua ei jätetä. En ole mikään kirkkouskovainen, enemmän kerrettiläinen, mutta koin, että minua ovat hoivanneet enkelien ”kädet” ja minulle on annettu voimaa kestää vaikeimpia hetkiä. Uskon, että nämä kurjuuden kokemukset ovat olleet minun uutta korkeakoulua ja sen läpikäytyäni omaan valmiuksiä mitkä auttavat minua rikkaaseen elämään. Tällaisessa toivossa elän. Se rikkaus on henkistä. Mutta ihmisenä eläessäni kalliissa ja kylmässä Suomessa tarvitsen konkreettista rahaa ja sen hankkimiseksi etsin uusia vaihtoehtoja samalla kun syöpähoito jatkuu, parhaassa tapauksessa vuoden ajan. Olen siis edelleen köyhyyden varjostama. Elämä tuntuu selviämiskamppailulta; kuin nuoralla kävelyä halvimpien perustarpeiden turvaamiseksi. Tietysti minulla on asiat hyvin verrattuna kehitysmaihin. Enkä ole päässyt vielä täysin ajatuksesta, että tässä yhteiskunnassa olen kuitenkin alakastia.

Saara, 55 v.

Mitä mulle kuuluu? – Kolme kirjettä ystävälle

Moikka!

29.12.2005

Mitäpä meille, ensimmäinen lukukausi on nyt takanapäin. Oon ollut tosi tyytyväinen päätöksestäni lähteä opiskelemaan sosionomiksi ja kirkon nuorisotyöntekijäksi, vaikka perheellisenä se tietysti on välillä melko rankkaa. Mulla on vahva tunne siitä, että se on mulle juuri oikea koulu. Siiri on kasvanut kovasti ja on pian kaksivuotias uhmaikäinen pikkuneiti. Se on päivisin päiväkodissa ja on musta sopeutunut sinne tosi hienosti. Itsekin olen ollut siihen onneksi tyytyväinen. Se on sellai-

nen ihanan pieni ja kodikas, ja hoitajat ovat mukavia. Helpottaa paljon omaa oloa, kun saa jättää lapsensa luotettavaan hoitopaikkaan.

Parisuhde tän kaiken keskellä on vähän ehkä joutunut kärsimään, koska Tero painaa niin hirveästi töitä. Mut toisaalta musta on hyvä, että sillä riittää töitä, koska se takaa sen, että mulla on mahdollisuus opiskella. Mulle kyllä jää opiskelun lisäksi päävastuu myös Siirin ja kodin hoidossa, joten vapaa-aikaa ei juuri ole. Oltiin kuitenkin tässä juuri yksi ilta kahdestaan elokuvissa, ja se oli tosi ihanaa. Pitäis vain kaikesta huolimatta osata useammin irtaantua kotoa ja käydä jossain.

Mut en mä tiedä, jotenkin ajattelen niinkin, että tää elämänvaihe on nyt tällaista ja sitten ehkä myöhemmin meillä on taas enempi aikaa toisillemme. Me ollaan vähän mietitty oman asunnon ostoakin, koska tuntuu niin hurjalta maksaa 725 euroa pelkkää vuokraa. Täytyy nyt kuitenkin katsoa vielä, kun ne asunnotkin on täällä pääkaupunkiseudulla niin kamalan kalliita. Eikä me vielä olla edes varmoja siitä, missä sille olis hyvä sijainti.

Kyllä me näinkin pärjätään, mutta melkoista rahojen laskemista tää aina on. Meillä on sellainen diili, että mä maksan opintotuesta ja lapsilisästä ruoat ja päivittäisostokset ja sit Tero hoitaa muut laksut. Onneks meille nyt myönnettiin asumistukea, niin se vähän helpottaa. Mut nyt kun viime syksyn aikana on pitänyt hankkia uusi pesukone, kun vanha meni rikki, ja astianpesukone, koska en opiskelun ohella pystynyt enää huolehtimaan tiskivuorista, niin aika tiukoilla ollaan oltu. Mulla on onneksi taito tehdä ruokakaupassa edullisia valintoja (toisin kuin Terolla...), ja myös touhuan mielelläni keittiössä, niin tuleehan se edullisemmaks (ja herkullisemmaks...) kuin jos ostaisi valmisruokia. Että ei me nälässä olla. Musta on toisaalta ihan mukava haaste valmistaa halpaa, mutta hyvää ruokaa. Kuten varmaan muistat, aina oon ollut myös vähän liiankin tarkka kierrättämään, koska se on musta tosi tärkeää. Sen lisäksi musta on viime aikoina tullut ihan kirpputorifriikki, ja hankinkin Siirille lähes kaiken käytettynä.

Niin, Siirillä tosiaan on alkanut uhmaikä. Sen huomaa erityisesti aamuisin, kun on kiire (vaikkei saisi...), pitäisi pukea ja lähteä päiväkotiin. Joskus huuto alkaa heti heräämisen jälkeen ja jatkuu päiväkotiin asti. Eipä ole kovin hyvä mieli silloin itselläkään. Onneks ne siellä päiväkodissa ymmärtää ja jaksaa aina ottaa kiukkuisetkin lapset vastaan.

Mut iso tyttö se on jo, koska nyt ollaan harjoiteltu vaipponen jättöä pois ja se on sujunut tosi hienosti. Että tosiaankin, tällaista tavallista arkeahan tämä, mutta nauttikaamme siitä!

Inka

Moi.

22.1.2006

Mun maailma on hajonnut. Tero kertoi pettäneensä mua jo melkein kahden vuoden ajan. Ei sillä kuulemma mitään suhdetta oo ollu, vaan monia eri naisia. Se lähti saman tien pois, eikä asiaa enää kuulemma käsitellä. Ja minä kun rakastin sitä paskiaista! Oon tehnyt kaikkeni, että sillä ois ollu hyvä olla. Aina on ollut ruokaa pöydässä ja vaatteet viikattuina kaapissa. Helvetti, ei kukaan voi tehdä noin! Luulin, että kaikilla on edes jonkinlainen moraalinen elämänsä valinnoissa, mutta ei kai sitten. Muhun sattuu. Sattuu, sattuu, sattuu. Mun sydän on ihan riekaleina. Voiko tästä ikinä selvitä hengissä? Ehkä mä selviän yksinhuoltajanakin, mutta voiko tästä henkisestä kärsimyksestä selvitä?

Multa vedettiin matto jalkojen alta. Kaikki haaveet ja unelmat meni. Minä olin se, kuka ei eroa koskaan. Minä halusin antaa lapselleni ehjän ja rakastavan perheen. Minä haaveilin toisesta lapsesta, ikiomasta kodista ja suunnittelin häitä. MINÄ! Ei näin pitänyt mulle tapahtua, vaan jollekin ihan toiselle. Tää ei oo totta... Vihaan Teroa enemmän kuin mitään koskaan. Se mies ei ansaitse elämänsä enää mitään hyvää. Toivottavasti saa kärsiä tekojensa seurauksista.

Ja tää elämä on aika ankeaa muutenkin kuin henkisesti. Olen aivan lopussa. Mulla ei ole rahaa, ja lapsi ja opinnotkin pitäisi hoitaa. Onneksi pääsin perheasiainkeskukseen kriisiajalle juttelemaan perheyöntekijän kanssa. Se ei vaan paljon auta, kun aikaa on kerralla vaan 45 minuuttia. Lääkäri määräsi mulle nukahtamislääkettä, mutta en saa ottaa sitä, kun olen Siirin kanssa kahdestaan. Kätevää! Nythän me niemenomaan ollaan kaksistaan. Valitin lääkärille, etten pysty syömään mitään, mutta se sanoi, ettei se aikuiselle niin vaarallista ole. Tämä on ihan kamalaa. Olen ihan hirveän huolissani Siiristä, kun se on saanut niin huonot vanhemmat. Mut mä en vaan jaksa enää.

Asun asunnossa, jonka vuokra on 725 euroa. Lisäksi pitäisi maksaa vesi, sähkö, puhelin, vakuutukset, ruoka, vaatteet, lääkärit, päivähoitomaksu, netti ja muut pakolliset. Mun tulot ovat opintotuki, asumistuki ja lapsilisä. Me ei selvitä mitenkään. Ei ollut Terolta kovin reilua jättää meitä tähän, mutta mikäpä tässä on ollut reilua enää pitkään aikaan? Vihaan ja pelkään elämää enkä osaa enää muuta kuin rukoilla Jumalalta apua.

Toivottavasti siellä on asiat paremmin!

Inka

Hei taas.

7.8.2006

Mä olen vielä hengissä, vaikka musta ei ole kuulunut pitkään aikaan. On ollut rankkaa sanan varsinaisessa merkityksessä. Paloin keväällä ihan loppuun enkä jaksanut kevätjuhliissa enää muuta kuin itkeä. Jonkun olisi ehdottomasti pitänyt pakottaa mut ottamaan sairauslomaa ja pysähtymään, mut niin ei käynyt. Mun univelkani oli kertynyt ihan älyttömäksi. Laihduin 13 kiloa enkä hymyillyt ikinä. En ymmärrä, miten olen pystynyt olemaan äiti lapselleni tämän ajan. Onneksi sentään tajusin, että kesätöihin minusta ei ole, ja päätin, että olen kotiäitinä kesä-elokuun.

Saatiin uusi asunto vappuna. Se oli vastaus rukouksiini. Nykyinen kotimme on ihan Siirin päiväkodin vieressä. Tää on opiskelija-asunto, joten vuokrakin on kohtuullinen – 478 euroa ja siihen kuuluu vesi ja netti. Pienihän tää on, mutta alkujärkytyksen jälkeen ollaan asetettu tänne yllättävän hyvin. On ollut ihanaa laittaa tällaista tyttöjen asuntoa, kun ei ole ketään miestä kertomassa mielipiteitään.

Pikkuhiljaa alan muutenkin tajuta sen, että mä oikeasti olen sinkku. Päivähoitomaksua mun ei tarvitse opiskelijana enää maksaa ollenkaan, ja lapsilisään olen saanut yksinhuoltajan korotuksen. Elatusmaksusta ollaan väännetty aikalailla, kun Tero ei taida tajuta, miten tiukilla me oikeasti ollaan. Nyt sain siihen kuitenkin vähän korotusta, ja nykyään se on 160 euroa. Nyt mä alan pikkuhiljaa uskoa, että yksinhuoltajana ja opiskelijana voi selvitä hengissä, vaikka se ehkä kaikista huonoin yh-

distelmä onkin. Mutta en mä tässä olis ilman mun vanhempia, siskoja ja ystäviäni. Mä oon siitä onnellisessa asemassa, että mun lähellä on ihmisiä, jotka ihan oikeesti välittävät musta. Mä oon saanut lapsenhoitoapua, kodinhoitoapua ja ihan taloudellistakin apua. Sen vanhan asunnon vuokraahan mä en pystynyt maksamaan, saatikka sitten takuuvuokria tai muita. Nykyään Siiri on myös Terolla jonkun verran, joten sekin antaa mulle pienen hengähdystauon.

Kesäkuu meni levätessä ja reissatessa. Yksinolo tuntuu tosi pahalta, ja päätin, että vietän mahdollisimman paljon aikaa mulle rakkaitten ihmisten parissa. Ollaankin Siirin kanssa saatu olla mun vanhempien, siskojen ja ystävien luona kiitettävän paljon. Heinäkuu otettiin rennosti mun vanhempien mökillä, ja silloin alkoi jo pieniä ilon häivähdyksiä astua elämään. Mansikat, muurinpohjaletut, saunominen, uiminen, helle ja hyvä seura.

Sydämestäni kiitän myös Jumalaa. En mä olis pysynyt pystyssä ilman sitä siunausta ja johdatusta, mitä olen saanut. Tää kriisi on muuttanut mun elämää monessakin mielessä. Elämän arvot ovat järjestyneet uudelleen kaikkien käytännön asioiden lisäksi. Kerta toisensa jälkeen olen avannut Raamatun ja saanut sieltä rohkaisua. On älyttömän tärkeää, että voin luottaa siihen, että Jumala pitää musta ja Siiristä huolen, vaikka tuntuis menevän miten huonosti (Matt.6:25-34).

Että eteenpäin mennään päivä kerrallaan ja katsotaan mitä se tuo tullessaan. Kaikkea hyvää sinne!

Nimim. Inka
Nainen, 24 v.

Minun tarinani

Köyhyys on suhteellinen käsite, näin lohduitan itseäni aika usein. Olen suurimman osan elämästäni tuntenut itseni köyhäksi. Poikkeuksena tästä ajasta ovat olleet ne kuuluisat hullut vuodet, kun lainaa sai ja töitä löytyi valitukseksi asti. Mutta palaan ajassa taaksepäin lapsuusvuosiini. Synnyin vuonna 1962 köyhään Liminkalaisperheeseen, äiti oli kotona

ja isä sekalaisissa nykyaikanakin niin tavallisissa pätkätöissä. Puutetta oli ruuasta ja vaatteista. Tänään lapsieni on vaikea ymmärtää, että niin on voinut joskus olla. Luulevat minun puhuvan palturia kun kerron, että karkkia sai vain jouluna. Muistan kun talvikenkinä oli kumppareiden päälle vedetyt villasukat. Sähköä ei ollut. Vesi tuli sisään kantomalla ja samalla tavalla ulos. Talvella vesi piti sulattaa lumesta kaivon jäädyttyä, eikä kodinkoneita ollut. Tänään minulla on kuitenkin tarpeelliset koneet, jotta voin käyttää aikaani mielekkäämmin. Kaikesta puutteesta huolimatta lapsuuteni muistan onnellisena, koska sitä läheisyyttä ja turvallisuutta, jota silloin sain kokea, ei voi rahalla ostaa.

Tätä nykyä olen yksinhuoltaja ja kolmen lapsen mummo. Kotona asuu kanssani ala-asteikäinen poikani. Minulla on takanani kaksi ammattitutkintoa ja työllisyyskursssia, sekä liuta eripituisia työsuhteita. Olen yrittänyt pitää yllä myönteistä ajattelua köyhydestäni. Olen oppinut tekemään paljon itse, ja nykyaikana niin hieno asia kuin kierättäminen on suorastaan pakon sanelemaa. Käytän hyväkseni monia ilmaisia palveluja joista olen yhteiskunnalle kiitollinen. Työttömänä saan alennuksia vaikkapa uimahallissa. Mutta paineita tulee, koska moni työllinen ei ymmärrä tilaani. Terveystenhoitaja ihmettelee, että miksi en osta vähärasvaista ja monipuolista ruokaa lapselleni. Perhe-neuvolan sosiaalityöntekijä kysyy lapsen harrastuksista ja ehdottelee eri vaihtoehtoja, jotka tyssäävät kustannuksiin. Jo pelkkä linja-autolippu on jo liian suuri menoerä. Tunnen suurta syyllisyyttä siitä, etten voi tarjota lapselleni sitä mitä edellytetään. Työvoimaneuvoja tiedustelee, että onko minulla auto käytettävissä, ihan naurattaa. Työnvälityksestä tulee osoituksia vuorotöihin, jolloin 8-vuotiaan poikani täytyisi olla yksin illat ja yöt. Olen puun ja kuoren välissä yksinhuoltajuuden ja työttömyyden vuoksi.

Joka kolikolla on oma kääntöpuolensa. En juokse oravanpyörässä ja minulla on aikaa lapselleni. Voin harrastaa kaikenlaista mikä ei maksa. Minusta on tullut luovempi, koska en voi ostaa kaikkea valmiina. Turvattomuuden tunteesta huolimatta uskon, että pärjäämme jotenkin. Elän tätä päivää uskoen ja luottaen tulevaisuuteen. Tiukan paikan tullen voin muistella lapsuuttani, ja huomata että eiväthän ne asiat nyt niin huonosti ole. Jos tämä ei riitä niin voin verrata hyvinvointivaltiotamme ja kehitysmaata, jossa ei ole minkäänlaista sosiaalipolitiikkaa.

Vaikka etuuksia on heikennetty ja monista asioista joutuu tinkimään, niin tiedän, että ei tänne ainakaan vielä tarvitse nälkään kuolla.

Mirva, 45 v.

Köyhyys arjessa

Suomi vietti kulutusjuhlaa. Firmat pitivät laivaseminaareja, johtajat tekivät liikematkojaan kaukomaihin. Viini virtasi ja ruokapöydät notkuivat. Mutta kävi niin kuin Rooman valtakunnan – tuli romahdus. Valtio heräsi umpisukelluksestaan ja hätäisesti uhrasi ensin yrittäjät, jottei valtion laiva uppoaisi. Näin kävi meidänkin yrityksellemme, joka oli vakaa ja hyvä veronmaksaja.

Minulle jäi lapset, koirat ja velkaa. Meni koti, meni työ, meni mies – ei kestänyt elämäntyönsä menetystä.

Suomalainen nainenhan on vahva, se tuli osoitettua jo sotien aikana. Pakkasin lapset ja koirat autoon ja lähdin etsimään uutta kotia. Tuli siinä Etelä-Suomea kierreltyä ja voin todeta, että vuokramarkkinoilla asuntohaitari on laaja ja kirjava. Uskoin jo lutikkakulttuurin jääneen historiaan, mutta vieläkin on taloja, joissa kunto ja siisteys ovat keskiajalta ja vuokra vaatimukset suhteettomia.

Asunto järjestyi kohtalotoverin kautta. Hän joutui vuokraamaan kotinsa ja etsimään töitä muualta. Saimme katon päämme päälle ja pääsimme aloittamaan elämämme uudessa kaupungissa.

Päivä meni toinen tuli, en ehtinyt miettiä syntyjä syviä, oli vain eletävä hetki kerrallaan. Onneksi Luoja on säätänyt niin, että normaali-vaistoinen äiti huolehtii lapsistaan. Totesin itseni normaali-vaistoiseksi, sillä löysin voimaa ja sisua, joita en tiennyt itsessäni olevan.

Luin jälkeensä, että työn menettäminen, avioero, asuinpaikan muutto, taloudellinen konkurssi tai lapsen sairaus voi yksinään järkyttää mielen terveyttä. Minä koin nuo kaikki lähes kerralla ja pysyin järjissäni.

Laman alussa olin vielä nuorehko ja alkuhässäkästä selvittyäni jatkoin opiskeluani. Päivät olivat ympäripyöreitä, mutta siihenhän olin jo

yrittäjänä tottunut. Onneksi elatusapumaksut alkoivat pyöriä ja Suomen sosiaaliturva takasi, ettemme nälkään kuolleet.

Laman alussa, tosin sosiaaliviranomaiset vielä nöyryyttivät tieteen tai tietämättään, mutta kyllä se koski, mutta mikä ei tapa se vahvistaa – sanoo suomalainen sananlasku. Toisaalta se oli hyväkin, sillä se kannusti pyrkimään eteenpäin. Onneksi vanhempani olivat kokeet sodat ja pula-ajan, joten olin kotoa saanut eväitä, joilla taiteilin ruuat ja vaatteet perheelle.

Vanhat vaatteet ja tavarat myimme kirpputorilla ja ostimme sieltä tilalle uusia. Leivoin, neuloin ja hain tuttavilta omenoita, marjoja ja mitä milloinkin. Ulkoilimme, tutustuimme paikkakunnan ilmaisiin nähtävyyksiin ja kirjastosta löytyi aina mielenkiintoista luettavaa. Kaivoin mielestäni kaikki lapsuudessani oppimani leikit. Piirustustaitoni kehittyi, kun loin unelmiamme paperille.

Päivisin jaksoin olla iloinen ja luoda uskoa tulevaan. Pidin yllä leikkiä, miten kääntää tämä menetys uuden menestyksen aluksi. Öisin tahtoivat tulla huolet.

Kymmenvuotiaana luin kirjan ”Pollyanna – Iloinen tyttö”, joka on monelle tuttu. Se teki minuun silloin suuren vaikutuksen. Muistan leikkineeni sitä vielä teini-ikäisenäkin. Nyt kaivoin Pollyannan itsestäni.

Onneksi ihminen tottuu varsin nopeasti muutoksiin, lapset vielä nopeammin. Selvisimme päivä kerrallaan. Lapset oppivat olemaan vaatimatta, samaa mitä muilla oli. Se oli joskus kovaa, sen näin, sillä he muistivat entisen vauraan elämänsä. Tingin itseltäni kaikki, mikä oli mahdollista. Onneksi vanha vaatevarastoni oli riittävä ja lihomisesta ei ollut pelkoa, joten itse selvisin minimikuluin.

Jouduimme taas muuttamaan, sillä pankki myi asunnon altamme. Kohtalotoveri oli joutunut luovuttamaan asuntonsa pankille. Kahdessa vuodessa olimme ehtineet oppia tiukkaan talouteen ja muutokseen ja minä opiskellut siihen malliin, että töitä voisi hakea, mistä saa.

Esikoinen oli jo päässyt opiskelemaan, joten hiukan helpotti. Sain lupauksen työstä ja asunnosta toisen kunnan alueelta. Matkustin katsoomaan uutta kotia ja sopimaan uudesta työstä. Luottavaisena lähdin ennen koulujen alkua nuorimmaisteni kanssa kohti uutta kotia. Totuus paljastui perillä. Kunta olikin rahantarpeessa päättänyt myydä talon,

jossa asuntoni oli ja luvattu virkani oli päätetty jakaa entisten työntekijöiden kesken sisäisin järjestelyin. Kun vielä virkamies, joka nämä oli luvannut, oli jäänyt kesälomaltaan eläkkeelle, jäin tyhjän päälle. Minulla ei ollut voimia taistella kuntaa vastaan. Oli aloitettava taas alusta.

Epäonnekseni olin muuttanut kuntaan, joka oli noita Suomen muuttotappiokuntia. Lapset aloittivat uudessa koulussa ja saimme väliaikaiseksi asua purkutuomion saaneessa isossa puutalon.

Kun hätä on suurin, on apukin lähellä, sanoo suomalainen sananlasku. Sattuman kautta tapasin isäni vanhan tuttavani, joka oli myymässä asuntoaan. Tuttavuuden ansiosta sain vuokrata sen.

Vapaaehtoista työtä tässä maassa riittää, joten aloin laittaa verkkojani veteen ja soluttauduin paikkakuntani vapaaehtoistyöntekijöiden tuttavuuteen. Vajaa vuoden kuluttua rakensin itselleni työn, josta aloin saada pientä palkkaa. Pienessä kunnassa aktiivinen ihminen huomataan, varsinkin, kun hän tekee työtä lähes ilmaiseksi. Näin etenin pikku hiljaa ja tein itseni tarpeelliseksi ja näkyväksi. Toin uusia ideoita ja innostin nukkuvaa kuntaa aktiivisuuteen. Palkkani kasvoi ja lapset kasvoivat. Oli hiukan pelivaraa nostaa elintaso. Elätettäviäkin oli enää kaksi lasta ja yksi koira.

Juuri, kun elämä alkoi näyttää valoisammalta, asuntoon tuli vesivaurio ja hometta. Se joutui täysremonttiin ja taas oli edessä muutto. Nuorin lapseni sairastui ja siitä alkoi nelivuotinen taistelu. Onneksi minulla oli säännöllinen palkka, joten pystyin ottamaan lisää velkaa. Työni vaati yhä enemmän ja yksinhuoltajana piti hoitaa lapset ja koti. Velkataakka painoi, joten työ oli hoidettava.

Stressi astui ensimmäisen kerran elämäni. Sinnittelin siitä huolimatta sisulla eteenpäin – vaihtoehdot olivat vähissä. Olin luvannut itselleni, että hoidan lapseni siihen asti, kunnes heillä on ammatti.

Vuodet vierivät ja lapset kasvoivat. Yksi toisensa jälkeen valmistui. Vihdoinkin elämä alkoi helpottaa. Suunnittelin mitä kaikkea teen, kun lapset ovat maailmalla. Loin ruusuisia unelmia tulevaisuudestani.

Tuli kolmas pysähdys! Työnantajaltani loppui rahat, joten palkkaustani ei voitu jatkaa.

Unelmat raukesivat jälleen kerran. Tunsin taisteluväsymystä, olin valmis jättämään oravanpyörän. Elämässä on oltava muutakin kuin työtä ja raatamista. ja kun työpanos ei vastaa korvausta, niin marttyy-

riksi en halunnut.

Ympyrä sulkeutui, palasin juurilleni. Palasin taloudellisesti samaan tilanteeseen, mutta kokemuksista rikkaana. Alkoi asunnon metsästys, alkoi työn metsästys. Vuoden alivuokralaishuoneessa asuttuani sain vihdoin asunnon. Työtä ei ole tarjolla, sillä aika on ajanut ohitseni, nyt tarvitaan alle kolmekymppisiä kieli- ja tietokoneneroja kolmenkymmenen vuoden kokemuksella. Neljännesvuosisata taistelua toimeentulon rajamailla on takana. Lapset kasvatettu ja koulutettu ja he maksavat nyt opintovelkojaan ja verojaan. Olen täyttänyt lupauksen itselleni.

Miten elän nyt? Myyn vanhoja tavaroita kirpputorilla, neulon, ulkoilen, saan ystäviltäni omenoita ja marjoja, käyn kirjastossa. Lyhenän edelleen velkojani, odotan vuokratukea, että saan vuokrani maksettua. Mietin miten työllistän itseni, jotta saan velat maksettua ennen eläkeikää.

Elän arjen rikkautta – ”Pollyanna” elää minussa vieläkin!

Nimim. Päivä kerrallaan

Köyhiä? – Missä? Mekö?

Asumme vuonna 1980 täysin velaksi rakennetussa omakotitalossa arvostetulla alueella. Kesällä piha pursuaa kukkia ja talvella lumityöt on tehty huolella. Meillä on auto, kännykät molemmilla, tietokone oheislaitteineen, telkkari, stereot, videot, paljon kirjoja, CD-levyjä, yms. höttöä. Pukeudummekin ihan siedettävästi. Minulla on permanentti, ja miehenikin hiukset ja parta on aina suittu muotoonsa. Molemmat tupakoimme, ja onpa joku nähnyt meidät kannissäkin! Olemme ehtineet onneksi käydä pakolliset kanariat, kreikat, risteilyt ja saariselät, että osaamme keskustella matkoistakin. Pojilla (kolme) on omat perheensä, ja meillä on jo neljä lastenlastakin. Sievää. Näin onkin, jos tältä näyttää ja näin mitataan...

Kuinka tässä paratiisissa sitten todella eletään?

– Kyllä me elämme, vaikka välillä tuntuukin, että suoritamme vain elämää. Ensimmäinen asia, joka on unohdettu jo, on vaatteet. Uusia

vaatteita emme ole hankkineet yli kymmeneen vuoteen. Luuraamme kerran viikossa kirpparit ja teemme löytöjä niin arkeen kuin juhlaankin. Tosin juhlasilkkit otetaan naapurikaupunkien pöydiltä, missä käydään pari kertaa kuukaudessa. Samalla reissulla tongitaan roskiksia ja kerätään pulloja matkanvarrelta. Näin hankitaan bensarahat.

Ehjiä sukkahousujakaan minulla ei ole ollut enää vuosiin. Kesällä en tarvitsekaan – enkä talvellakaan – pitkien housujen alla. Jos talvella käytän hametta, kätken risat sukat pitkän helman ja saappaanvarsien sisään. Minulla on yhdet ehjät ja kunnolliset sloggi-pöksyt, jotka sain ystävältäni syntymäpäivälahjaksi vuosia, vuosia sitten. Niitä käytän vain ns. kirkkohousuina ja pesen käsin joka käytön jälkeen. Niiden pitää kestää varmaan loppuikäni. Arkioloissa käytän pojilta jääneitä poikkileikkattuja kalsareiden yläosia. Luoja, kuinka pelkään, että esimerkiksi kauppareissulla joudun johonkin onnettomuuteen ja minut riisutaan sairaalassa ja housuni paljastuvat! Rintsikoita sain tukun ystävältäni, jolta leikattiin rintasyöpä. Ne riittävät minun elämäni ajaksi. Ja eihän koskaan tiedä, kenellä tutullani havaitaan seuraavaksi syöpä!

Puran myös kaikki aikoinani neulomani villavaatteet, huuhtelen langat, kuivatan ja neulon uudelleen. Olen käsityöihminen ja osaan korjata vanhasta uutta muutakin. Emme siis ole alasti eikä päällepäin kukaan huomaa köyhyyttämme. Helppoa.

– Entäs ne kukat pihalla?

Ne on pöhnitty hautausmaan kuusiaidan takaa aikaisin keväällä. Siellä on niin sanottu valeistutus, josta seurakunnan hoidossa oleville haudoille istutetaan kukat. Kun piipahdan iltakävelyllä omien omaisteni haudoilla, jokunen eksyy sieltä mukana olevaan muovipussiin...

– Kuinkas me sitten pysymme hengissä?

Ruoka ja yleensä jokapäiväinen toimeentulo onkin vaikeinta. Se tuottaa todella harmaita hiuksia ja vaatii kekseliäisyyttä. Meillä on käytössä kaikille tutut konstit: kerran viikossa ruokakauppaan ostoslistan kanssa, tarjousten hyväksikäyttö, maistiaiset, kaikki ilmaiset kahvitarjoilut, itse leipominen ja ei nälkäisenä kauppaan.

Lisäksi on pitänyt keksiä tosi, tosi paljon muuta. Kaupassa punnitseen tomaatit, perunat, hedelmät, kananmunat ja muut irtotuotteet, lätkäisen halvimman mukaan hintalapun pussiin, lisään yhdestä neljään

(riippuen tuotteesta ja tarpeesta) vielä pussiin ja solmin kahvat vasta sitten. Kassalla valitsen pisimmän ja kiireisimmän näköisen kassan. Jos joskus jään kiinni, otan käyttöön harrastajateatterin opit ja lisäksi tulen väittämään, että silmälasitkaan eivät ole mukana! Nyt luotan Teihin.

Lisäksi, suoraan sanoen, käytämme sukulaisia ja tuttavii häikäilemättömästi hyväksemme. Syömme, missä meille vain ruokaa tai juomaa tarjotaan. Eräällä naisystävälläni on työmaaruokala tehtaalla. Piipahdan tervehtimässä häntä säännöllisesti ja usein heti sulkemisen jälkeen. Pitääpäs sattuaakin! Viimeksikin hän meinasi juuri heittää ruoantähteet roskikseen. ”Mieluummin Sinulle”, sanoi hän.

Kotiviiniä valmistamme itse – ja polttaapa mieheni sitä yön pimeinä tunteina kirkkaaksikin! Taas luotan sanaan.

Sätkät käärii mieheni joutoaikoinaan ja pakkaamme ne vihreään Marlboroan ja L&M:ään. Tupakoivassa seurassa pummaamme niin paljon kuin ilkeämme paljastamatta sätkiämme. Tyhjät topat otamme löytäessämme talteen, vain nuhraantuneiden tilalle hätätilanteessa ostamme uudet. Se maksaa tosin 9,60 euroa.

Vessapaperit ja saippuat olemme varastaneet jo vuosia. Se on ilonpäivä, jos jostain asiakas- tai yleisöväessasta löytyy myös shampoota. Vaikka se olisikin seinään kiinnitetyssä pullossa, ei häitä. Minulla on aina nahkaisessa käsilaukussani muovinen, roskiksesta löydetty pikkupullo, mihin sitä voi seinältä lorottaa. Sukulaiset, naapurit ja tuttavat olemme jättäneet rauhaan. Heiltä vain lainaamme. Joskus on unohtunut maksaa, mutta joskus lainaa jotain naapurikin. Meiltäkin!

Marja- ja sieniäikaan rymyämme päivät pitkät metsässä. Oman pakastimen täytyttyä myymme loput saaliit ja hankimme näin ylimääräistä laskujen maksuun. Viime talvena elimmekin kaksi viikkoa pakastemansikoilla!

Kaksi kertaa vuodessa jakaa työttömienyhdistys EU-ruokakasseja ja ne tietysti noudan. Paljon puurohiutaleita, jauhoja ja näkkileipää. Niistä leipoo sämpylöitä pari viikkoa. Näkkileipä syödään maitolämmityksessä. Lapsuuden maitolämmitys ja leipäressu ovatkin nousseet arvoon arvaamattomaan. Särpimenä makkaran ja juuston puuttuessa käytämme paahtosuoloja.

Yllätysvieraita karkotamme olemalla kotona lähes pimeässä ja auto ajettuna talliin. Telkkaria näkee katsoa pimeässäkin ja makuuhuoneen

lukulamppu ei näy ulko-ovelle. Useimmiten ei saata olla kahviakaan, kahvileivästä puhumattakaan. Näin pienenee myös sähkölasku. Saunaa lämmitetään vain tosi tarpeeseen, sillä se on oikea sähkösyöppö. Usein satumme saunailtana käymään poikien luona! Veden lotraamista myös säännöstelemme kovalla kädellä.

– Kuinka meillä on ollut varaa tietokoneeseen oheislaitteineen?

Ei mitenkään. Minä olen kaikesta kurjuudesta huolimatta yrittänyt säilyttää ihmisarvoni ja harrastuksianikin. Kuulun moneen yhdistykseen ja urheiluseuraan (poikiemme tiimoilta!). Vuosikokouksissa olen ollut aktiivinen ja olen joutunut (?) sihteeriksi. Nykyään sihteerin tehtävät vaativat hommien helpottamiseksi ja nopeuttamiseksi tietokoneen, sähköpostin, jne. Luojan kiitos! Kaikki ymmärsivät, yhdistyivät ja hankkivat minulle laitteet, mapit ja paperit tulostimeen. Jäsenmaksut tahtoo jäädä (= jätän) maksamatta, mutta palveluksiani he tarvitsevat. Pöytäkirjat, esityslistat, jäsenrekisterit, toimintasuunnitelmat ja -kertomukset sekä leikekirja ovat kuitenkin aina kunnossa ja ajan tasalla. Talkoihin otamme aina osaa, vaikka vain viihdytysjoukoissa poikiemme kasvettua miehiksi. Puheenjohtajien kanssa olen hyvissä väleissä.

– Kuinkas minulla on varaa reissata Suomessa ja ulkomaillakin?

Minä kuulun myös teatterikerhoon. Täysin vapaaehtoista. Minä en saa mitään palkkaa, mutta töitä piisaa. Olen viikonlopun täysin kiinni, ehkä neljäkin näytöstä. Jaksan toki kattaa pöytiä, kaadella kahvia, korjata jäljet pois, siis siivota ja taas nopeasti alusta uudelleen. Palkaksi emme saa rahaa, vaan niin sanottuja bonuksia ja vapaalippuja. Vapaalippujahan voinkin taas lahjoitella ystäväilleni ja bonuksilla retkeillä itse. Retkeily vaatii kuitenkin lähes toimintakauden työtä. Siistiä, sanoisi nuorin poikamme. Sama systeemi toimii harrastajateatterissa, johon myös kuulun. Näyttelemme ja teemme ohjelmakeikkoja, palkkiot menevät teatteriryhmälle, joka sitten maksaa teatterimatkamme naapurikaupungin teatteriin.

– Kuinka meillä on varaa kuitenkin arvokkaisiin ja näyttäviin lahjoihin tuttavapiirissä?

Meillä on sentään takana jo 34 vuotta yhteistä kotia. Kaikki on lähes paikallaan ja kaikelle on paikkansa. Olen raportoinut vuosia AC Nielsenin kuluttajaneelin ostopäiväkirjaa. Olen saanut sieltä neljännesvuosittain palkinnoksi laatutavaraa (Fiskars, Hagman, Iittala, Marimekko

jne.) – suuri kiitos heille! Ovatkin toivoneet, että jos ei käy meille, niin toivottavasti tuliaisiksi. Aivan. Niillä on herätetty huomiota rippijuhli-
sa, lakkiaisissa, muissa valmistujaisissa, hässä ja syntymäpäivillä. Vä-
hempikin olisi kuulemma piisannut (ettehän paljasta meitä)!

Samoin olen laittanut ylähyllylle saamani käymättömät lahjat ja tu-
liaiset. Päälle olen liimannut lapun, jossa on antajan nimi ja päivämää-
rä. Näin osaan viedä sen tarpeeksi kauaksi ja toisilleen tuntemattomil-
le. Pelkään vain päivää, jolloin joku lahjoistani palaa minulle. Samoin
täytän myös Savon Sanomien lukijatutkimusta, josta saan palkinnoksi
ruokakaupan lahjakortteja.

– Entäs hiukset ja parranmuotoilu?

Ystävälläni on kampaamo ja käyn siellä usein iltaisin siivoamassa ja
pesen tarvittaessa ikkunatkin. Vien mennessäni roskat, vanhat lehdet
ja pesen pyyheliinat. Vastineeksi hän sitten huolehtii ulkonäöstäm-
me... Toimii.

– Kuinka tähän sitten on tultu?

Kurjuus alkoi vuonna 1993 minun otettua niin sanotut tapporahat
valtion yhtiöstä ja jätettyä työpaikkani 22 työvuoden jälkeen. Opis-
kelin, valmistuin ja olin valmiiksi liian vanha – 42-vuotias. Mieheni
sinnitteli kaupungin virassa vuoteen 1998, sairastui, yritti eka kerran
itsaria ja irtisanottiin luottamuspuolan takia vuonna 2000. Hän sai nyt
eläkkeen kesäkuun alussa 2006. Eläkkeestä jää verojen, ulosottojen ja
lainanlyhennyksen jälkeen 400 euroa. Minun toimeentulotuki on tois-
taiseksi 376 euroa.

Nyt päästään ydinasiaan: KÖYHYYTEEN. Olemmeko me muka
köyhiä? Kyllä me olemme, vaikka emme ole koskaan näin ajatelleet,
sillä meillä on kuitenkin perusasiat. Ja riippuu siitä, mihin verrataan ja
miten. Tiedämme ihmisiä, joilla asiat ovat vielä huonommin. Ongelma
vain onkin siinä, kuinka nämä käytettävissä olevat rahat kulutetaan,
sillä tosi on, että ne eivät kaikkeen riitä. Pankin avustuksella on myös
laskettu, etteivät riitä vuokrallakaan asumiseen. Meillä on kaikki mah-
dolliset maksamattomat laskut (vakuutukset, televisio, kiinteistöverot,
tontinvuokrat, sairaala- ja poliklinikkakäynnit yms.) ulosotossa, mutta
onneksi ulosottomies on entinen työkaveri. Ei kuulemma lähde vielä
meidän asioiden takia liikkeelle. Hänellä on vielä isompiakin velallisia.
Tiedän, että näin köyhä maksaa viimeisen päälle kallisti kaikki laskun-

sakin.

Olen tietysti käynyt, kaksikin kertaa, sosiaalitoimistosta apua pyytämässä. Vastaus on ollut yksinkertainen. Myykää asunto ja auto. Lainaksi olisivat voineet antaa välttämättömiä menoja varten vähän rahaa, joka olisi peritty myynnin jälkeen pois. Kiitos! Lainaa saimme vielä pankistammekin, enkä mene enää sossuun kuin ilman autoa ja asuntoa ja nälkäisenä. Rukoilen, että pysyisimme näinkin terveinä. Tosin vanhenemme koko ajan ja oireita tulevasta on jo ilmassa. Miehelläni havaittiin keuhkohtaumatauti, joten ensi talvena ei tehdä lumitöitä. Remonttiakin jo pitäisi tehdä, mutta se maksaa rahaa. Silti talonmyynnistä päätämme itse.

– Kuinka tästä eteenpäin?

Samalla tavalla kuin tähänkin asti ja uusia selviytymistapoja kehitellen. Minä haen koko ajan töitä, kunnes tunnustan itselleni, että olen liian vanha. Muuta syytä en työttömyyteeni todella keksi, papereidenkaan perusteella. Elättelen unelmaa, että saisin uudet tekohampaat, miehelleni silmälasit ja vielä joskus kahden- tai viidenkymppin setelin, jonka voisin käyttää puhtaalla omallatunnolla turhuuteen. Lottovoittoa on turha odottaa, sillä emme lottoa. Siihen ei yksinkertaisesti ole varaa. Meillä ei ole varaa mihinkään. Liekö unelmiinkaan?

Mutta turhuuteen. Mitähän se turhuus olisi?

Nimim. Maura
Nainen, 55 v.

Ja valtakunnassa kaikki hyvin...

Katson televisiota lasittunein silmin, kuulen kuinka uutistenlukija toistaa päivän uutisia: Talouskasvu ylittää kaikki odotukset, kuluttajien ostovoima lisääntyy ja bruttokansantuote nousee kohisten. Hyvä, että joillakin menee hyvin, ajattelen. Oma todellisuuteni kulkee omia polkujaan uutisista välittämättä. Mietin, mikä meni väärin kohdallamme? Mitä olisimme voineet tehdä toisin?

Kymmenen vuotta sitten olimme nuoria ja rakastuneita, menimme

naimisiin. Tulevaisuus odotti meitä kauniina, mahdollisuuksia täynnä. Me molemmat, laudaturin ylioppilaat, olimme valmistuneet ammatteihin. Minä olin suorittanut opistotasaisen koulutuksen ja mieheni ylemmän korkeakoulututkinnon. Ajattelimme, että töitä meille pitäisi riittää. Saimme suloisen lapsenkin. Yllättäen mieheni sairastui kuitenkin epilepsiaan, menetti ajokorttinsa, joutui ensin sairauslomalle ja myöhemmin menetti työpaikkansa.

Mieheni meni lisäkurssitukseen, jotta saisi töitä ja pariaksi vuodeksi työtä löytyikin. Iloksemme perheeseemme syntyi toinen lapsi. Mieheni terveydentila kuitenkin huononi taas ja suurennetut lääkeannokset aiheuttivat voimakkaita sivuvaikutuksia, kuten epänormaalia väsymystä eikä mieheni pystynyt pitämään työpaikkaansa. Minulla oli kotona työtä tarpeeksi kahden pienen lapsen kanssa tämän kaiken keskellä.

Mieheni haki raivoisasti töitä. Ensimmäinen puoli vuotta oli intoa ja jännitystä täynnä, odotimme vain, että minnekähän ovi aukeaa. Mieheni lähetti kymmeniä hakemuksia, soitteli, kyseli ja viikoittain oli työhaastatteluja. Kotona odotin jännityksellä, että muutammekohan ja miten arki järjestetään. Haastatteluja oli Turussa, Lapinlahdella, Tampereella, Hankasalmella, Kajaanissa, Utsjoella... Minne vaan olisimme lähteneet perheinemme, kunhan töitä olisi löytynyt.

Muutimme omistusasunnostamme, koska rahaa lainanlyhennyksiin ei tuntunut enää olevan. Työtä, joka ei kyllä vastannut mieheni koulutustasoa, oli luvattu ja sen perässä muutimme toiselle puolelle Suomea. Työtä kesti vaivaiset kaksi viikkoa... Nykyajan työmarkkinoilla kaikki tuntuu olevan sallittua! Into alkoi vähitellen muuttua pettymykseksi pettymyksien jälkeen. Työkyselyihin vastattiin jatkuvasti, että haettu työ oli jo annettu toiselle. Viikoittain postiluukusta tipahti masentavia kirjeitä: ”Kiitos mielenkiinnostanne. Valintamme ei tälle kertaa kohdistunut teihin...” Työn hakeminen muuttui pakonomaiseksi, epätoivoiseksi sadannen hakemuksen jälkeen. Itsetunto ei olisi kestänyt enää yhtään ”ei” vastausta, mutta pakkohan töitä oli saada!

Mieheni haki myös hanttihommia, mutta ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanutta ei haluttu sellaisiin. Ilmeisesti työnantajat epäilivät ja ihmettelivät sitä, että mieheni ei ollut saanut oman alan töitä. Työhaastatteluihin pääsi vielä silloin tällöin. Kun työttömyyttä oli vuosi täynnä, haastatteluihin ei enää pyydetty. Työttömän rooliin oli

tyydyttävä, yritettävä sopeutua, jottei tulisi hulluksi. Jatkuvasti ei kes-
tä olla testattavana ja arvioitavana, varsinkaan kun kertaakaan palaute
ei ollut positiivista. Itseään suojellakseen oli opittava olemaan työtön,
vaikka sitä sanaa vihasikin yhä enemmän joka kerta kirjoittaessaan
tätä sanaa työttömyystukea hakiessa: ”Työtön, työtön, työtön...”

Mieheni osallistui omakustanteisesti kursseille, joista luvattiin kai-
kille varma työpaikka. Kurssin jälkeen töitä sai kaksi kahdestakymme-
nestä... Normaalijärkiseltä ihmiseltä alkaa mennä luottamus ja usko
yhteiskunnan peleihin! Valtion laitoksessa puolen vuoden tukityöllis-
tämisjaksolla oli hienoa olla, mieheni sai taas olla hyödyllinen ihmi-
nen, osa yhteiskuntaa. Katkeraa oli kuitenkin se, että vaikka toimipiste
olisi halunnut mieheni jäävän työhön pysyvästi, se ei ollut mahdollista,
koska seuraava tukityöllistettävä oli otettava tilalle. Töissä olojakson
jälkeen tajusi taas, miten paljosta jää paitsi. Eikä kyse ole pelkästä ra-
hasta ollenkaan. Syrjäytynyt...

Tämän jakson aikana yritin paluuta työelämään vanhempainraha-
kauden päättyessä. Hoitoalalla sijaisia tarvitaan jatkuvasti ja työtä sain
helposti, mutta terveyteni ei enää kestänytään ruumiillisesti raskasta
vuorotyötä. Jouduin vähäväliä sairauslomalle ja kas kummaa: sijaisuuk-
siani ei haluttu jatkaa. Lääkäriltä sain kehotuksen opiskella ”siistiin si-
sätyöhön”, koska koulutustani vastaavaa työtä en voisi enää tehdä.

Tällainen voi olla matka köyhyyteen niin sanotuilla kunnankansal-
laisilla. Kukaan ei tiedä, kenen elämän sairaus muuttaa. Näin ajattele-
malla olemme koettaneet pitää kiinni ihmisarvon murusista. Olemme
koettaneet uskoa parempaan, mutta se ei poista taloudellisia huolia.
Emme tiedä, kuinka olisimme selvinneet ilman vanhempiemme rahal-
lista tukea. Sen lisäksi, että he ovat ostaneet lapsille suksia, talvivaattei-
ta ja koulureppuja, he ovat myös taanneet meille pankkilainaa, jota tu-
loton ei tietysti muuten saa. On kuitenkin turhauttavaa elää jatkuvasti
velkarahalla, koska joskus tulee kuitenkin maksun aika. Mutta meillä
ei ole vaihtoehtoja.

Olisi niin hienoa olla oikea aikuinen, joka voisi olla riippumaton
tukieuroista ja vanhempien järjestämistä lainoista! Kolmekymppiselle
elämämme on nöyryyttävää, varsinkin kun ikätovereilla on omakotita-
lot sekä autot, joita he tietysti tarvitsevat työmatkoillaan. He ihmettele-
vät, miksi emme matkustele tai hanki autoa tai osta hienoja tavaroita,

jos mieli tekisi. Heille on itsestään selvää, että lapsillakin pitää olla kännykät (meillä on vain miehelläni).

Automarketissa käynnit pari kertaa vuodessa ovat kuin ulkomaan matkoja. Onneksi emme pääse useammin niihin, tulisi vain paha mieli tavara paljouden keskellä rahattomana. Lähikaupasta saa hyvin maidon, leivän ja puurohiutalet.

Eihän vuokra-asumisessa sinällään mitään kauheaa ole, asunto nyt voidaan myydä alta ja vuokrat rahat katoavat taivaan tuuliin kuukausi kuukaudelta. Vaihtoehtoja ei vain ole, on oltava iloinen siitä, että on katto pään päällä ainakin nyt. Kirpputoreilta saa hyviä vaatteita ja leluja, kunhan jaksaa vain etsiä. Vanhempiemme avustuksella saamme todella tarvitessamme uusiakin.

Nyt opiskelemme molemmat parempaa tulevaisuutta varten. Minä saan opintotukea ja -lainaa. Mieheni ei enää saa, koska lainamahdollisuus kului ylempään korkeakoulututkintoon. Hänellä ei ole mitään tuloja. Haimme sosiaalivirastosta toimeentulotukea, mutta siellä mieheni käskettiin lopettaa opiskelu ja ilmoittautua työttömäksi. Sitä työttömyyttä on kyllä jo kokeiltu! Siitä ei seuraa mitään hyvää!

Opiskellessa ihminen sentään pysyy jollakin lailla normaalissa elämässä kiinni. Opiskelun kautta huomaa, että suoriutuu vielä ja onnistumisenkokemukset vahvistavat itsetuntoa. Voimme jälleen edes haaveilla työpaikasta ja normaalista elämästä tulevaisuudessa. Pitkäaikaistyöttömyys kun vangitsee tulevaisuuden näköalattomuuteen ja vaihtoehdottomuuteen. Opiskelupaikka korvaa myös puuttuvan työpaikan ihmissuhteet, saa kuulua johonkin.

Erään lehden nettisivuilla käytiin kovaa keskustelua siitä, että saako köyhät eli työttömät ja opiskelijat hankkia lapsia. Tämä keskustelu tuntui armottomalta, monet nimittäin olivat sitä mieltä, että vain rikkailla ja palkansaajilla on oikeus saada lapsia. Kuitenkaan kukaan meistä ei voi etukäteen tietää, kuka on sairastuvien tai irtisanottavien listalla seuraavana. Tänä voi kaikki olla täydellisen hienoa omakotitaloinen ja huomenna voi olla jo täysin toisin... Emme me voi elää huomista surren, emme edes me köyhät!

Meille on kolmas lapsi tulossa. Välillä toki käy mielessä, oliko mitään järkeä hankkiutua tähän tilanteeseen, kun juuri elämä tuntui selkeältä opiskelun ja muun suhteen. Valmistuminen tietysti viivästyy.

Ikää minulla kuitenkin on jo sen verran, että valmistuessani akateemiselle alalle olisin neljänkymppin tietämällä ja perheenlisäystä olisi enää vaikea saada. Eikä valmistuminenkaan vielä takaa töitä. Jos työpaikka olisi lapsen saannin kriteerinä ja sitä jäisi odottamaan, voisi taas jäädä yksi tärkeä haave elämässä toteutumatta ja katkeruus työttömyydestä lisääntyä. Emme voi antaa työttömyyden pilata koko elämäämme! Ehkä emme saa koskaan työpaikkaa tai vasta monien kurssitusten jälkeen 45-vuotiaana. Sitä ei mielestäni voi jäädä odottamaan. Elämä on nyt!

Ja eiköhän se ole lapsen etu, että hän syntyy nyt tähän, kun tuntuu, että meillä on opiskelujen takia elämä taas ruodussa. Työttömyyden aikana ainoastaan lapset toivat arkeen rytmiä, ainoa tapahtuma kalenterikuukautena kun saattoi olla hammaslääkärini, aikuismainen elämä oli täydellisesti surkastunut. Päivisin ei sitä paitsi tapahtunut mitään; minä kävin eläkeläisten raamattupiirissä, kun kaikki työikäiset olivat töissään. Tuttavat vierailivat harvemmin, emme osanneet keskustella kiireestä ja aikatauluista tai haukkua pomoa. Työttömyydestä ei pääse lomalle koskaan, jatkuvasti on huono omatunto ja on mietittävä, pitäisikö nyt tehdä sitä ja tätä ollakseen tarpeeksi aktiivinen.

Tällä hetkellä sentään elämme yhteiskunnan rytmissä mukana ja meillä on tavoitteita. Oli selvä arvonnousu päästä opiskelijaksi työttömyydestä. Rahaa ei tietysti ole paljon, mutta on vain asennoiduttava asioihin eri tavalla. Esikoiselle ostimme kaiken uutena, sängyt, lelut ja hoitotarvikkeet. Nyt on vain sopeuduttava siihen, että kaikki etsitään kirpputoreilta ja mitä ei sieltä löydy, niin sitä emme toivottavasti tarvitsekaan.

Työttömyys ja köyhyys opettavat pakostakin sietämään epävarmuutta, ei ole valtaa eikä rahaa päättää omista asioistaan niin vaan. Omat suunnitelmat on sopeutettava auttaviin tahoihin. Riippuvuuteen oli aluksi vaikea alentua, mutta jo lasten takia ei voi ruveta uhmakkaaksi, apua on pyydettävä ja otettava vastaan nöyrästi.

Uutiset jatkavat: Tuloerot kasvavat, leipäjonot pidentyvät, yhtiöstä saneerataan 80 työntekijää kilpailukyvyn parantamiseksi, tehdas siirretään Kiinaan ja yritys lopettaa toimintansa Suomessa, mikä tietää irtisanomista 150 henkilölle... Nämä uutiset koskettavat minun todellisuuttani, minulle ne ovat täyttä totta. Kuinka paljon unohtettuja

ihmisiä uutisten takana...

Sillä valtakunnassahan kaikki on hyvin!

Jälkikirjoitus

Olen kirjoittanut nyt viisi sivua köyhyydestämme. Huomaan, että noihin sivuihin ei elämämme mahdu. Köyhyydestä on vaikea kirjoittaa, entä jos minut tunnistetaan ja leimataan köyhäksi, pelkään... Ääneen köyhyydestä on lähes mahdoton puhua, edes oman puolison kanssa. Aihe on niin kipeä. Välillä kirjoittaessa oli itku lähellä. Jos olisin vielä työtön, en olisi varmasti pystynyt aiheesta kirjoittamaan.

Kirjoituksessani olen selitellyt, puolustellut ja perustellut, sitä kuinka voimme olla köyhiä. Huomaan itsessäni häpeän, joka ei jätä rauhaan: Olenko sittenkään tehnyt kaikkeni? Miksi sanonta ”Kyllä tekeväälle töitä riittää” ei pidäkään elämässämme paikkaansa, vaikka itsekin siihen muinoin vahvasti uskoimme.

On naurettavaa, kuinka tartun muinaisiin ylioppilaskirjoitusarvosanoihimme, mutta tajuan, että minulla ei ole mitään muuta, millä edes jotenkin todistaa yhteiskuntakelpoisuuttamme ja sitä, että ehkä meihinkin kannattaisi satsata. Olimme nuoria ja hyvin koulutettuja, mutta töitä emme saaneet fyysisten terveysrajoitteiden takia. Syvälle on jäänyt pelko: Tulemmeko koskaan kelpaamaan täydellisten kovaan yhteiskuntaan? Entäpä jos uusi koulutuksemmeakaan ei tuo meille työpaikkaa? Sitä emme uskalla suoraan sanottuna edes ajatella – toivosta on pidettävä kiinni. Työpaikka on ainoa keino päästä köyhyydestä täysivaltaiseksi kansalaiseksi.

Kristillinen vakaumuksemme on auttanut meitä pysymään järjissämme kaikkina pettymysten ja epävarmuuden vuosina. Silti olemme surullisia yhteiskunnastamme, vaikka koetamme olla tyytyväisiä siihen, mitä meillä on. Niin monilla kun ei ole tätäkään vähää.

Nimim. Ihminen

Nainen, 30 v.

Köyhyys

Eräänä päivänä olin saanut tarpeekseni ainaisesta niukkuudesta ja ajoittaisesta suoranaisesta köyhyydestä ja itkin. Puolisoni kysyessä, mitä itkin, kerroin hänelle itkuni syyn ja valitin: Kun lapsuudesta alkaen on saanut kärsiä köyhyydestä. Ei saa edes kunnon kenkiä jalkaansa. Ei saanut silloin, eikä saa nytkään. Lapsena haaveilin kauniista jalkineista, joita en edes hirvennyt pyytää vanhemmiltani, koska tiesin kuinka tiukoilla he olivat. Niinpä tein sandaaleja silkkipaperista.

Mieheni kietoi kätensä ympärilleni ja lohdutti: ”Älä itke, meitä on kaksi kengätöntä löytänyt toisensa. Minäkin tulin Suomeen liian isot kumiteräsaappaiden terät narulla köytettyinä jalkoihini.”

Siihen laantui itkuni sillä erää. Huumorintaju voitti köyhyyden ankeuden ja nauroimme yhdessä, miten olimmekaan löytäneet toisemme me kaksi yhtä tyhjätaskuista.

”Köyhyys ei ole ilo kellään, vaikka se joskus naurattaakin,” tapasi äiti lausahata joskus oman elämänsä puristuksessa.

Meidän sukumme köyhyydellä on juurensa menneisyydessä. Äitini isä oli kylläkin kotoisin isosta rikkaasta talosta ja oli kotoaan perinyt kokonaisen vauraan tilan. Hän ei ollut mikään maanviljelijä luonnoltaan, vaan hän oli viehättynyt tekniikasta. Hänen kohtalokseen koitui autot, jotka juuri olivat ilmaantuneet markkinoille valloittaen nopeassa tempossa Suomen miehet ja maantiet. Isoisä myi maatilansa, osti kaupunkitalon sekä perusti taksifirman Jyväskylään. Jos hän ei ollut viljelijä, niin ei hän myöskään ollut liikemies. Hänen omat ajurinsa pettivät häntä ja hän meni myös takaaman jollekin ison velan. Ei aikaakaan niin hän menetti takuita maksaessaan suurimman osan omaisuuttaan. Ja niin katosi äitini puolen suvulta rikkaudet. Lasten perittäväksi ei jäänyt juuri muuta kuin vanha viila ja villahousut, tai niin kuin eräs serkuistani totesi; kasa vanhoja valokuvia sekä luottamus Jumalan apuun.

Isäni puolen suku olivat merenkulkijoita ja saaristolaisia. He elivät kalastajina ja isoisäni oli luotsi. Heillä oli jonkin verran omaisuutta, mutta myös iso perhe. Iso perhe, kahdeksan lasta, oli myös äitini kotona. Isäni suvun omaisuuden ryyppäsi isäni veli. Suvun maat ja kiinteistöt menivät hänen tekemistään veloista samaa sukua olevalle

serkkupojalle. Irtaimiston perin minä, muutamia vanhoja huonekaluja, liinavaatteita ja vuodevaatteita. Siinä kaikki.

Siispä perittyä omaisuutta ei ollut vanhemmillani, jotka joutuivat tekemään velkaa perustaessaan kodin. He rakensivat omakotitalon, vanhetessaan tuskaantuivat sen pitoon ja ainaiseen velan maksuun. He myivät talon ja muuttivat osakkeeseen. Samaan aikaan ainoa veljemme, lellitty nuorimmainen kasvoi nuorukaiseksi ja suurine vaatimuksineen ahdisti vanhempiamme, joilla ei ollut sydäntä kieltää häneltä mitään. Ja niin omaisuus hupeni vähä vähältä, kunnes vanhempani asuivat vuokralla säästöpankin asiakkailleen rakennuttamassa palvelutalossa. "Kun he kuolivat, en perinyt mitään muuta kuin itse maalaamani taulun.

Varsin nuorena avioiduin inkeriläisen pakolaisen kanssa. Mies oli menettänyt omaisuutensa lähtiessään sotaa pakoon Suomeen. Hänen perheensä oli saanut mukaansa vain sen verran, mitä kantaa jaksoivat. Meidän mennessämme naimisiin hänen perheensä asui parakkirötelössä, joita oli aikoinaan pystytetty pakolaisvirtaa vastaan ottamaan.

Meillä ei siis kummallakaan ollut muuta turvaa kuin työkykymme, rakkautemme ja toivo paremmasta tulevaisuudesta.

Miehelläni oli onneksi hyvä työpaikka Karhumäen veljesten lentokonetehtaalla. Minä jäin ensi alkuun kotia hoitamaan, sillä pienestä tehdasyhdyskunnasta ei niin vain työtä löytynytäkään. Alku lähti kuitenkin liikkeelle lupaavissa merkeissä, mutta sitten innostuimme ostamaan omakotitalon. Se oli kohtalokas ostos, joka saattoi meidät varsinaiseen pinteeseen, suoranaiseen onnettomuuteen, joka loi varjonsa pitkäksi aikaa kotimme taloudellisen hyvinvoinnin ylitse.

Kävi nimittäin niin, että tuo onneton talo oli kahden kunnan välisen rajan tuntumassa, nimittäin Kuoreveden ja Längelmäen. Talon kohdalla raja teki mutkan Längelmäen puolelle, mikä merkitsi sitä, että meidän oli anottava halpakorkoista lainaa Längelmäen kunnan puolelta, vaikka työtä teimme Kuorevedellä.

Mutka rajassa koitui kohtaloksemme. Emme tienneet, että suunnitteilla oli aivan lähitulevaisuudessa korjata rajassa oleva mutka, joten siitä syystä Längelmäen kunnan isäntiä ei kiinnostanut antaa asutuslainaa vieraan kunnan asukkaille ja laina-anomuksemme hylättiin. Se puolestaan merkitsi sitä, että jäimme kalliskorkoisen vekselilainan varaan. Sen olimme ottaneet siinä varmuudessa, että ilman muuta sai-

simme asutuslainan, koska kaikin puolin täytimme sen ehdot. Lainanomuksen tultua takaisin jouduimme kestävämpään tilanteeseen, johon yritimme monia ratkaisumalleja. Yritimme esimerkiksi vuokrata talon ja menimme itse asumaan tehtaan halpaan parakkiasuntoon. Saimmekin talon vuokralle eräälle opettajalle, jolla oli iso perhe. Teimme hänelle selväksi tukalan tilanteemme ja miksi jouduimme vuokraamaan talomme. Hän vaati rakennettavaksi maakellarin ja mieheni tekikin sen. Ei kestänyt kuin puoli vuotta niin tämä vuokralainen osoitautui kyvyttömäksi maksamaan vuokraansa. Kun sitten jouduimme sanomaan hänet irti, hän herjasi meitä kauheiksi nylkyreiksi ja sydämettömiksi ihmisiksi. Siinä kaksi köyhää nylki ja syytti toisiaan.

Tuon epätoivoisen tilanteen aikana minä sain työpaikan Karhumäen ilmavalokuvaamosta. Siihen aikaan esikoisemme oli jo syntynyt. Äitini otti pojan hoitaakseen siksi aikaa, kunnes saisimme taloutemme vakaaksi. Niin yritimme sitten ketkutella eteenpäin, kunnes tultiin vaiheeseen, jolloin pankki laittoi talomme pakkomyyntiuhhan alaiseksi. Yritimme itse myydä taloa, mutta se oli vaikeaa, koska juuri siihen aikaan työtilanne paikkakunnalla vaikeutui ratkaisevasti. Ilman sitäkin, oli ollut turha toivoa, että niin vain löytyisi talolle ostaja. Suureksi ihmeeksemme sitten kuitenkin ilmaantui metsätyönjohtaja, joka kiinnostui talosta ja saimme sen myytyä. Tosin niin alihintaan, että meille jäi velkoja maksettavaksi. Se oli raskasta ja toivottoman tuntuista, sillä perhe kasvoi koko ajan ja kulut sen mukana. Siinä tilanteessa minä hain apua luovuudestani ja taiteilijana löysinkin mahdollisuuden toteuttaa sellaisen projektin, jonka avulla saimme maksettua loppuvelan. Se oli suuri helpotus.

Eräs köyhyyden kokenut ystäväni totesi kerran: Köyhyydessä ei ole mitään kaunista! Se on pelkkää ahdistavaa harmautta!” Olen samaa mieltä, mutta eräs hyvä puoli oli ainakin meidän köyhyydessämme. Sen kiihottamana ja pakottamana minä löysin omat taiteelliset kykyni ja mahdollisuuden vaikuttaa, mikä puolestaan aikanaan toi paljonkin väriä elämään, jopa aina näitä ikävuosia myöten. Se oli kuin hiekanjyvä simpukassa, se hiersi, kunnes syntyi helmi.

Meidän köyhyytemme ei kuitenkaan loppunut talonveloista selviämiseen. Perheen kasvaessa se jatkui. Meillä oli lopulta viisi lasta, peräperään syntyneitä, ja minun oli pakko jäädä kotiin. Ei olisi ollut

kannattavaa viedä sitä joukkoa toisten hoidettavaksi tai ottaa kotiapu-
laista, eikä siihen aikaan sellaista mahdollisuutta edes ollut olemassa.
Ei ollut nykytavalla järjestettyjä hoitomahdollisuuksia.

Pahin pullonkaulatilanne syntyi, kun lapsista suurin osa oli oppi-
koulussa, eli kolme kävi yhtä aikaa oppikoulua. Asuimme siihen ai-
kaan Linnavuoressa silloisen Nokian kauppalan alueella olevassa teh-
dasyhdyskunnassa. Siihen aikaan oli itse maksettava lukukausimaksut,
urheilu- ja käsityötarvikkeet, kirjat ja työvihkot sekä muut tarvikkeet.
Sen lisäksi tulivat vielä matkakulut (kuusitoista kilometriä kouluun
kauppalaan), vaatteet ja kouluruokailu, joka sekin maksoi silloin.

Eräänä päivänä miehen tullessa ruokatunnille istuimme ja pohdim-
me, mitä olisi tehtävä, sillä tilanne vaati ratkaisuja. Päädyimme siihen,
ettei meillä olisi varaa kouluttaa kaikkia lapsiamme, vaan meidän olisi
otettava työt pois oppikoulusta ja siirrettävä kansakoulun puolelle.

Vanhimmaisemme oli poika, jonka kouluttamisen katsoimme ole-
van tärkeämpää, siispä hän saisi jatkaa. Kaikki lapsemme olivat eteviä,
luokkansa priimuksia, joten olisi sääli keskeyttää heidän opintonsa.
Mielemmekään ei tullut, että olisimme voineet turvautua sosiaali-
apuun. Olimme tottuneet siihen ajatukseen, että itse oli pärjättävä ja
huutonsa vastattava.

Miehen lähdettyä ruokatunnilta palasi vanhin tyttäristämme kou-
lusta kotiin. Olin itkemässä keittiön pöydän ääressä, ja kun hän näki
minun itkevän, hän tiedusteli, mikä on hätänä. kerroin hänelle, kuinka
olimme pakotetut keskeyttämään hänen ja hänen sisarensa opiskelut.
En koskaan unohda sitä, kuinka masentuneena ja hiljaisena hän is-
tui ulkovaatteet päällään nojatuoliin, laski reppunsa tuolin viereen ja
murehti. Yhtäkkiä hän kuitenkin ilostui ja huudahti: ”Äiti, Jumala ei
ole meitä hyljännyt tähänkään mennessä, eikä hän hylkää meitä nyt-
kään!”

Siinä hän oli ihmeteltävän oikeassa. Kävi nimittäin niin, että kun
ilmoitimme koululle päätöksestämme, opettajat ottivat asian omak-
seen. He päättivät, ettei meidän tarvitse maksaa lukukausimaksua eikä
muitakaan maksuja ennen kuin pääsemme tasapainoon talouden suh-
teen.

Merkillisin apu tuli kuitenkin mieheni työtoverin kautta. Hänen
nimensä oli Airi ja hän työskenteli Valmetin konttorissa. Hän ei tiennyt

ahdingostamme mitään, sillä pidimme sen niin häpeällisenä, ettemme kehdanneet kertoa siitä kenellekään, emme edes omaisillemme.

Hän tuli mieheni luo ja tarjosi hänelle lainaa, sillä hänelle oli yön unessa näytetty meidän olevan rahan suhteen hädissämme. Me otimme lainan vastaan ja sen avulla pääsimme palkkähästä.

Paljosta jouduimme jatkuvasti tinkimään, mutta selviydyimme kuin selviydyimmekin.

Selviytyminen perustui ahkeruuteen, säästämiseen, luoviin ideoihin ja kaiken sen tekemiseen, minkä vain suinkin voi tehdä kotona. Sen taidon olin oppinut jo kotona äidiltäni, joka osasi hyödyntää kaikki vaateriekaleet ja tehdä herkkuruokaa melkein tyhjästä. Olin suureksi onnekseni perinyt taitavat kädet ja luovuutta.

Muistuu mieleeni eräs hauska tilanne, jolla hämmästytin varakkaan lapsuuden ystäväni. Hän oli meillä käymässä ja olin kertonut hänelle tulevani Jyväskylään luokkakokoukseen, mutta suureksi harmikseni minulla ei ollut päällystakkia. Siinä juttellessamme osui silmäni sängyn päällä olevaan ruudulliseen päiväpeittoon. Innostuin ja nykäisin sen ja huudahdin: Ei mutta tästähän minä sen teenkin! Tässähän on juuri sellaiset värit ja ruudutus kuin nyt on muotia. Teen tähän sellaisen ja sellaisen leikkauksen ja laitan mustat kantit ja mustat isot napit.

Ystäväni katsoi minua silmät suurina hämmästyksestä ja kysyi epäileväällä äänellä: ”Et kai ole tosissasi?” mihin minä, että totta kai olen! Ja tein kanssa suunnitelmani mukaan, ja täydestä meni kuin väärä raha.

Noihin aikoihin sain hämmästyämään myös tehtaan sosiaalipäällikön, joka remonttitarkastuksen yhteydessä astui yläkerrassa oleviin lastenhuoneisiin. Olin nimittäin sisustanut ne uskomattoman upeiksi. Nuorimmalla oli prinsessavuode vaaleanpunaisine katoksineen ja jokaisella lapsella oli hienot sänkypeitteet ja tynnyt rimpsuineen. Pojalle olin tehnyt peitteen, jossa oli kengurupussi, johon saattoi ryömiä lukemaan. Seinällä riippui myös kenguru, jonka pussiin saattoi laittaa kaikki tärkeät juttunsa ja aarteensa. Poika muistelee vielä aikuisenakin noita virityksiäni. Kun sosiaalipäällikkö astui huoneeseen ja hän henkäisi hämmästyksestä: ”Ohoh, onpa hyvä!” – Miten se voiteliakaan köyhän ihmisen ja äidin mieltä! Kukaan ei olisi osannut aavistaa, mistä oli kotoisin nuo hienoudet. Ne olivat nimittäin Nokian kaatopaikalta,

minne tekstiilitehtaat kippasivat ylijääneet kangaskaistaleet suurissa muovipusseissa. Sieltä ne oli pelastanut eräs torikauppiasystäväni, joka viedessään omia roskiaan, oli havainnut ne siellä. Tuohon aikaan oli muotia nailoniset aamutakit, joissa oli vuori toista väriä kuin päällinen ja väliin oli tikattu vanu. Purimme lasten kanssa osasta suurista kangasliekareista pois tikit ja näin saimme kaunista harsoa verhoihin ja rimpsuihin. Tikatusta osasta ompelin tilkkutäkkityyliin sänkypeitteitä. Ja tuo kaikki upeus ei maksanut mitään.

Samosta kankaista leikkasin myös matonkuteita, joista kangaspuisa kudoin nukkamattoja, jotka ovat vieläkin käyttökelpoisia ja kauniita. Kun lasten kanssa käsitelimme kuteita, mies tuumi: ”Tuo on kuin merta seulalla tyhjentäisi.”

Se köyhyyden meren tyhjentäminen ei kuitenkaan ollut turhaa, vaikka olikin todella työlästä ja välillä polttavan tuskaisaa. En usko, että tuosta alituisesta niukkuudesta oli lapsille perustavaa laatua olevaa vahinkoa, pikemminkin epäilen heidän oppineen arvostamaan sitä mitä heillä on tänään ja oppineen auttamaan itse itseään, eikä olemaan avuttomana autettavia.

Nyt olemme miehen kanssa eläkeläisiä. Minulla kotiäitinä on pienin mahdollinen eläke, mitä tässä maassa voi saada. Miehellä on onneksi kohtalainen eläke, jonka turvin säästeliäästi eläen olemme kyenneet säästämään ja elämme ilman, että tarvitsee kituuttaa. Rikkaita emme ole, mutta olemme tyytyväisiä siihen, mitä meillä on tänään.

Ainainen köyhyyden kanssa taisteleva jätti minulle erään viehtymyksen. Rakastan lukea ja katsella selviytymistarinoita, niitä joissa ihmiset ponnistelevat ja vähä vähältä voittavat edessään olevat vastukset.

Nimim. Kaarina Kranz
Nainen, 71 v.

Rikkinäiset kengät

Minulla on rikkinäiset kengät.

Pohjassa on reikä, josta kadulla lainehtiva sadevesi tunkeutuu sisään ja kastelee sukkani. Lits läts. Tunne on iljettävä.

Kosteus tuntuu ensin kantapäässä ja leviää sitten varpaiden kärkiin asti, joka askeleella jalka menee märemmäksi ja märemmäksi. Pian tuntuu kuin limaiset madot litisisivät varpaiden välissä. Voisin hypätä suoraa lätäkköön, eikä se tuntuisi missään!

Minun beiget nauhakenkäni, made in Taiwan. Maksoivat alle 20 euroa supermarketissa, kun ostin ne viime keväänä. Joku minua köyhempi on tehnyt ne.

Voin kuvitella köyhän suurkaupunginosan. Betonirakennuksia, ilma harmaa saasteista. Liimanhajuisen tehtaan, hartioiden kivistyksen, samaa liukuhihnatyötä monta tuntia. Sormet näpertävät väsyneinä ja kyllästyneinä jo sadansia samanlaisia jalkineita. Huominen, ylihuominen, sitä seuraava päivä häämöttävät identtisinä, kenkientekopäivinä.

Lohduttomuus. Ei toivoakaan paremmasta.

Nyt kengät ovat minulla, kiitävät pitkin suomalaisen pikkukaupungin katuja.

Minulla ei ole oikeastaan kiire mihinkään. Askeleet ovat epämukavuudesta ripeät.

Syksyn värjäämät puut huojuvat, sade vihmoo pehmeästi, sulkee hämärään syleilyynsä kaiken.

Litinää, lätinä. Lammikko. Loiskis. Kenkään tirskuu kylmää vettä.

Minä tiesin olevani köyhä, kun luin sanomalehdestä, että Suomessa ihminen, jonka tulot kuukaudessa jäävät alle 600 euroon, on köyhä. Yllätyin. Itse asiassa minä, opiskelija, olen triplaköyhä. Käteen jää alle 200 kuukautta kohden.

Köyhästä ihmisestä mieleeni piirtyvä kuva on kuva housuunsa kusseesta pultsarista. Tai rasvatukkaisesta, uurrekasvoisesta muijasta, jolla on haalistunut, 80-luvun tyylinen tuulipuvun takki, likaiset lenkkarit (ainoa piirre, joka täsmää myös minuun!) ja omenamaha, jonka päällä roikkuvat isot tissit.

Ei järjin esteettinen ajatus.

Ei kenenkään pitäisi olla köyhä! Ihmiset ovat köyhiä eri tavoilla. Nuoret opiskelijat, vaikka köyhiä ovatkin, ovat eri tavalla köyhiä kuin yhteiskunnasta syrjäytyneet ihmiset. Opiskelijat kuluttavat rahaansa ulkonäköönsä ja viihteeseen. Ei saa näyttää köyhältä.

Sitten syödään viikko makaronia ja ketsuppia, kun opintotuki on käytetty. Kun ketsuppi loppuu, syödään pelkkää makaronia, kun on pakko saada ostettua se uusi hiusväri, juurikasvu näkyy jo törkeän rumasti, elämästä ei tule mitään! Sellaista se on. Köyhyyttä hävetään.

Minun pitäisi ostaa uudet kengät. Pitää ostaa taas puoli vuotta kestävät, halvalla valmistetut, köyhän ihmisen tekemät. Kalliimpiin ei ole varaa. Tunnen oloni melko kurjaksi, eikä syynä ole pelkästään naamalle valuva sadevesi. Hyväksikäytän vielä köyhempää, koska olen itse köyhä. Opiskelijalla ei ole varaa olla eettinen.

Asiat voisivat olla huonomminkin, ajattelen. Minä voisin olla itse se kurja kengäntekijä, liimata oman kurjuuteni toiselle ihmiselle tuleviin kenkiin. Tehdä omasta päänsärystäni toisen päänsäryn.

Ei, ei, ei! Ei niin saa ajatella, kiistelen itseni kanssa. Jos aina ajattelen, että voisivat asiat huonomminkin olla, hyväksyn kaiken mitä eteeni heitetään, enkä koskaan saavuta mitään parempaa. Jos aina ajattelen, että onpa jollakulla toisella asiat vielä surkeammin kuin minulla, tulen sokeaksi omalle surkeudelleni.

Plits, pläts. Lötskis. Toivon, että olisin jo asunnollani ja saisin heittää märät kurjat kenkäni pois jaloista ja laittaa kuivat sukat jalkaan. Kunpa voisin yhtä helposti luopua köyhydestäni ja vaihtaa sen rikkaampaan elämään...

Katulamput syttyvät himmeänä nauhana hämäärään. Taivas alkaa kirkastua, mutta elokuun yön pimeys leviää. Puut piirtyvät mustina hahmoina taivasta vasten. En näe lammikoita. Tuulee.

Sitä pohtii usein elämän tarkoitusta. Onko minut vain heitetty tänne rikkinäisine kenkeneni sateeseen? Miksei minullakin voisi olla rikkaita vanhempia, jotka toteuttaisivat jokaisen rahallisen toiveeni? Miksi ihmisille jaetaan elämässä niin erilaisia osia? Voiko niihin vaiuttaa itse?

Olen kunnianhimoinen tulevaisuuden suhteen. Aion opiskella ja pyrkiä korkeaan ja arvostettuun virkaan. Sitten kun minä asun isossa

omakotitalossa rantatontillani, hyvin hoidetulla puistoalueella, mitä ajattelen ohi kulkevasta köyhästä? Muistanko enää itse aikoja, jolloin jokainen päivä ahdisti, kun piti miettiä tarkkaan kuukauden budjettia ja sitä, kuinka saisi käytettyä jokaisen sentin niin tarkkaan, ettei loppukuusta tarvitsisi viedä yliopiston vessasta puolikasta wc-paperirullaa, kun rahaa ei enää ollut ostaa... Varmaan hymyilisin hassuille muistoilleni. Nyt ei naurata yhtään. Ajatus, että kurjemminkin asiat voisivat olla, ei lohduta.

Olen vihainen.

Tuntuu, että rikkaat ihmiset ovat pahoja, välinpitämättömiä pasikaaisia. Kateus mönkii matona mahassani. Pelkään, että jos itse joskus tulen rikkaaksi, minua ei lainkaan kiinnosta köyhempien ahdinko. Ihminen unohtaa nopeasti.

Tällainen kirottu koiranilma! Kylmyys leviää jaloista koko kehoon. Mietin missä kaikki kadun puliukot majailevat. Onkohan niillä kylmä? Vai onko viina vienyt kaiken murheen mukanaan?

Venäjällä, ihan tuossa rajan takana, on vielä köyhempää. Tuntuu ettei ketään kiinnosta. Ei minun köyhyyteni eikä kenenkään muunkaan.

Vesi lorisee rännistä. Pysähdyn. Kerrostalon ikkunoista loistaa valoa. Siellä istuu sisällä ihmisiä, rikkaita ja köyhiä, jokainen omassa pikku maailmassaan, joka on ihan erilainen, silti samanlainen kuin se, jossa minä elän. Tungen jalkani rännin vesiputouksen alle. Kenkä on jo litimärkä, sille on sama antaa perusteellinen suihku. Tekisi mieli kastella päänsäkin, antaa kaiken kastua. Huuhdella pois tämä kurjuus ja häpeä ja koko olemassaolo!

Loikin viimeiset askeleet ja olen kotiovella. Rappukäytävässä on lämmintä, naapuri tekee hajusta päätellen kalaruokaa. Kuuman suihkun jälkeen, ihan pian, minua odottaa pehmeän nojatuolin syleily, ja pujahtaminen jännittävään maailman hyvän kirjan muodossa. Kuivat vaatteet. Lämmin ruispuuro, kirpakka puolukkasose ja lasillinen kylmää maitoa... Voisiko asiat enää paremmin olla? Kyllä. Minulla voisi olla oma kartano ja palvelusväkeä, uima-allas ja mielettömän iso, plasmanäyttöinen taulu-tv. Tai edes vakituinen työ, tilillä rahaa ja turvallinen tulevaisuus.

Tai edes sellaiset ehjät kengät, ettei huomenna taas joutuisi talsimaan kaupungin läpi tuhannet limaiset, kylmät madot varpaiden vä-

listä tirskuen.

Saan potkaistua märät kengät pois, kauemmas nurkkaan, hetken ne tuntuvat liimautuneen kauhistuttavan itsepäisesti jalkoihini. Minä olen edelleenkin köyhä. Sitten uskon, ihan pienen ohi kiitävän hetken, että juuri nyt, jollain tasolla, olen tyytyväisempi elämään kuin kukaan muu koskaan.

Katja Kärki, 21 v.

Humanisti-Hertan huono valinta

Olipa kerran humanisti nimeltään Hertta, joka – kas kummaa – elää edelleen.

Eräs Hertan ystävä kysyi häneltä äskettäin, mitä tämä tekisi, jos voittaisi mukavan summan raha-arvonnassa. Kaikkien enemmän tai vähemmän köyhien vuosien jälkeen ei yhtäkkiä tullut mitään mieleen! Sitten hänen säästäväisyyteen tottunut minänsä keksi, että ensimmäiseksi hän panisi osan säästöön. Tuntui hieman hullulta sanoa sitä ääneen, mutta toisaalta juuri sitä hän nimenomaan toivoi: että olisi jokin turva. Oma turva, ei yhteiskunnalta saatu.

Humanisti-Hertta on aina ihaillut ihmisiä, jotka tietävät, mitä tahtovat ja tämän tahtovoimansa ansiosta pyrkivät siihen ja yleensä saavat sen. Tällaiset ihmiset menestyvät elämässään, on Hertan vakaa usko. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että hän humanistina yksioikoisesti ihailisi taloudellista tai muuta ulkonaista menestystä. Hänen silmissään menestynyt ihminen on (jo) sellainen, jolla on vakituinen työpaikka ja mielekäs työ, josta hän pitää ja jolla hän pystyy elättämään itsensä ja mahdollisen perheensä. Kuulostaa vaatimattomalta – mutta sopii humanismin henkeen.

Yliopistosta alamäkeen

Yliopistosta 1980-luvun lopulla valmistuneen humanistin, joka ei suurin surminkaan halunnut suloisten murkkujen opettajaksi, oli vaikea

löytää paikkaansa. Kun lama sitten kohta alkoi, mitään paikkaa löydetäväksi ei edes ollut. Alkoi työllisyystöiden kierre ja välillä freelancerina oman alan töitä. Vuodet kuluivat ja työttömyysjaksoista tuli pidempiä kuin työsuhteista. Lama väistyi aikanaan, mutta mahdollisuudet olivat jo alkaneet vähentyä. Koska vuodet kuluivat, humanisti-Herttakin vanheni niiden myötä. Työmarkkinoilla oli yleisesti alettu pitää tietynikäisiä liian vanhoina, ja tämä tietty ikä tuntuu siitä pitäen aina vain alentuneen. Jos ei ole rohkea ja määrätietoinen, siis ei osaa myydä itseään työnantajille, ei pääse edes näyttäytymään heille. Toisaalta tarpeeksi rohkea ja määrätietoinen pystyy kuulemma puhumaan itselleen työpaikan ilman minkäänlaista alan työkokemustakin – unohtamatta avarakatseisen työnantajan osuutta.

Humanisti-Hertta kokeili myös lisäopintoja oppisopimuskoulutuksessa ja sai siitä hyvistä olla yhtäjaksoisessa työsuhteessa melkein 2 vuotta. Joitakin vuosia myöhemmin hän opiskeli taas: rankka mutta antoisa kurssijakso opetti hänelle, mitä kaikkea muutakin tietokoneella voi tehdä kuin vain käsitellä tekstiä ja selata nettisivuja.

Pian kurssin jälkeen Hertta sai täysin oman, sen yliopistossa opiskelemansa alan töitä. Hän teki niitä todella mielellään, vaikka työ olikin yleensä pilkuntarkkaa ja yksinäistä puurtamista. Ainoa huono puoli koski ties monennenko kerran palkkapolitiikkaa: työpaikka oli jälleen yhteiskunnan tukema eikä palkka taaskaan ollut juuri isompi kuin työkokemusta hankkivan kesäharjoittelijan. Vuoden jälkeen humanisti-Hertta olisi kuitenkin tyytynyt jopa tähän surkeaan palkkaan, jos vain olisi voinut pitää työpaikkansa. Yksityisyrittäjänä toimineella työnantajalla ei ollut varaa jatkaa työsuhdetta, koska palkkarahaa tuotavia töitä ei ilmaantunut.

Näitä polkuja talleaanko viimeiseen asti

Samaan aikaan kun työsuhde oli päättymässä, Herttan mieltä painoi toinenkin iso huoli: piti löytää uusi vuokratkoti, sillä vanha pitkäaikainen asunto oli yllättäen myyty alta pois. Selväähän on, että siinä tilanteessa rahahuolet tuntuivat vähintään kaksinkertaisilta. Mistä saisi kokoon sekä vuokran että kahden kuukauden takuuvuokran? Miten uudesta vuokrasta selviää? Minne oikein joudun? Surkeasta palkastaan liikoja

tuhlailematon Hertta oli säästänyt uusia silmälaseja varten. Nyt kahdesta välttämättömästä oli valittava se kaikkein välttämättömin eli katto pään päälle. Johdatusta tai ei, säästöjensä ja odotettua huomattavasti pienemmän takuuvuokran ansiosta Hertta huomasi yhtäkkiä asuvansa kotikaupunkinsa teollisuushistoriaan olennaisesti kuuluvassa rakennuksessa ja vielä keskustassa, jonne ei ollut koskaan edes haikaillut. Kun toiset ihastelevat, miten helppo Hertan on nyt käydä riennoissa, hän itse hymähtää mielessään. Todellisuus on niin toisenlainen: kirjasto, kuntopolku, kauppa ja kahvila. Kahvilla käynti on Hertan lähes ainoa ilo. Houkutusta on usein vaikea vastustaa. Tosin viime aikoina siitä on melkein yhtä usein jäänyt huono omatunto, sillä euroaikana kahvilassa nautiskeluun ei aivan pikkuraha riitä. Vanhan laulun sanat *Vielä on viitonen kahviin ja pullaan* pätevät yhä, vaikka laulun synty-aikana maksuvälineenä oli markka. Ai niin, on olemassa viideskin k eli kino. Hertta katsoo mielellään mutta valikoidusti elokuvat kunnan kankaalta – ja vain edullisimpaan hintaan. Varsinainen hengari-Hertta siis...

Raha ratkaisee

Humanisti-Hertta on aina tyytynyt vähään. Ehkä liiankin vähään. Hän ei ole koskaan halunnut autoa eikä ajokorttia, vuokra-asunto on aina kelvannut eikä omaan olisi koskaan ollut pienintäkään mahdollisuutta, muut maat eivät ole milloinkaan vetäneet puoleensa kuin korkeintaan TV:n *Matkapassi*-ohjelmassa. Suoranaiset aikakaudet ajavat hänestä ohi: Juuri kun hän on saanut lahjaksi ensimmäisen (vähän käytetyn) väri-TV:nsä, näyttää pahasti siltä, että sen kuvaruutu pimenee tyystin kesän 2007 jälkeen. Elleivät päättäjät sitten lupaa ilmaista digisovitinta kaikille niille, jotka eivät sitä siihen mennessä ole voineet hankkia. Hertalta ovat jääneet väliin niin videokasetit kuin cd-levytkin, koska ei ole ollut laitteitakaan. Vuonna 2000 ostettu kännykkä on nykymenon mukaan vanha kuin taivas. Eihän siinäkään ole värejä, kameraa eikä nettiä. Hertta ei ole koskaan ostanut pyörää, suksia tai luistimia eikä pakastinta tai pesukonetta. Toisaalta hän ei ole myöskään mikään kirpputorityyppi: koska hän lapsena sai kyllästymiseen asti periä kaiken vanhemmilta sisaruksilta, edes vaatteet päälleen hän haluaa uutena

kaupasta.

Hertta on satoja kertoja tehnyt ruoka- ja muut ostoksensa sisäinen laskuri raksuttaen. Olisihan noloa, jos käteinen ei riittäisikään. Hertta ei nimittäin käytä luottokortteja eikä niitä ilman vakituloja saisikaan. Kun hän erään kerran oli hankkimassa uusia silmälasia ja tiedusteli osamaksumahdollisuutta, koska meneillään oli yksi ikävistä työtömyysjaksoista, hän sai kuulla, että sellainen mahdollisuus on vain säännöllistä palkkaa nauttiville. Luulisi, että niinkin tärkeän tarve-esineen kuin silmälasien hankinnassa tultaisiin vastaan nimenomaan varattomampia asiakkaita. Onko työtön tai epäsäännöllisiä tuloja saava automaattisesti siis myös epäluotettava maksaja?

Hertalle ei tule lehtiä, vaikka niitä hänelle jatkuvasti kaupataankin mitä edullisimmin hinnoin. Vain sanomalehden hän tai joku ystävä tilaa joskus muutamaksi kuukaudeksi. Ravintolassa syömässä hän käy jokseenkin niin usein (= harvoin) kuin joku tuttu haluaa ehdottomasti tarjota. Onneksi vielä on ystäviä, jotka silloin tällöin haluavat ilahduttaa tai pelastavat pulasta. Toisaalta sekin kalvaa Hertan mieltä, sillä hänkin haluaisi välillä olla se, joka tarjoaa toiselle. Hän ei ole koskaan tupakoinut ja käyttää alkoholia niukasti hyvin harvoin. Hän ei myöskään harrasta kotimaanmatkailua tai käy kauempana asuvien ystävien luona kylässä. Jo pelkkä edestakainen matka vaikkapa pääkaupunkiin on kallis, eikä sinne kannata lähteä, jos ei ole varaa esimerkiksi tutustua kulttuurikohteisiin tai tehdä ostoksia.

Jatkuva säästökuurilla oleminen tietenkin syö naista. Eräs toinen Hertan ystävä onkin vuosien mittaan pariin otteeseen ihmetellyt, miten tämä on kestänyt sellaista elämää niin kauan. Ensimmäisellä kerralla toisen myötätunto nostatti vedet silmiin, seuraavalla pystyi jo esittämään hieman paatuneempaa. Joskus Herttaa kieltämättä kyllä pelottaa, että jonain päivänä päässä vain kuuluu naps. Niin kuulemma voi käydä helposti ja kelle vain.

Ken katsoo naamion taa

Niukka elämä on vaikuttanut selvästi myös Hertan ihmissuhteisiin. Mitä useammin hän on esimerkiksi joutunut kieltäytymään jostain ystävän kutsusta, sitä harvemmin häntä enää pyydetään. Kaikenlainen

yhteydenpito on vähentynyt vuosi vuodelta, koska hänestä tuntuu, että sama nauha pyörii: ei kuulu mitään uutta. Sen voisi äänittää vaikka puhelinvastaajaan. Toiset sen kuin painavat eteenpäin niin työssä kuin muussa elämässä. Heillä onkin aina niin kiire, etteivät Hertan kuulumiset taida heitä enää juuri kiinnostaakaan.

Myöskään sukulaisten kanssa Hertta ei juuri ole tekemisissä. Melkein hukkaan mennyttä yliopistotutkintoa ja toistuvaa työttömyyttä ei halua selitellä eikä elämisestään ja toimeentulostaan kertoa ääneen. ”Kaikki muut” ovat Hertan oman määritelmän mukaan menestyneet paremmin: heillä on edes vakituinen työpaikka, vaikei välttämättä aina se mieluisin. Lisäksi Hertta päätti jo kauan sitten, että työttömänä ollessa ei pidä ryhtyä seurustelemaan. Sellaisella suhteella sellaisessa tilanteessa ei hänen mielestään ole tulevaisuutta. Uusiin ihmisiin tustuminen ylipäänsä on jotenkin epämukavaa, sillä ketäpä kiinnostaisi ihminen, ”jolle ei koskaan tapahdu mitään”?

Hertta ei oikein kestä toisten päivittelyä tai piikittelyä – eikä aina sitäkään, miten mukavalta se niin sanottu normaali elämä näyttää. Koska hänellä itsellään ei ole intoa maailmanmatkailuun, hän ei kadehdi kenenkään (siis ”kaikkien muiden”) matkustelua. Toisaalta hän kadehtii muita kyllä siitä, ettei heidän tarvitse koko ajan pitää lähes sentintarkkaa kirjaa kuluistaan. *Ettei ylipäänsä tarvitse koko ajan miettiä rahaa.* Hertta on kyllä tiettyssä mielessä varsin tyytyväinen esimerkiksi kotiinsa: ei hän kaipaakaan sinne kaappien täytteeksi kaikkia mahdollisia koneita, vaikka uudessa asunnossa oleva pakastin ilahdutti, ja tietokonekin olisi hieno juttu. Sisustuslehtien ääressä voi vain haaveilla vaihtelusta ja uusista huonekaluista.

Kalliit on lainojen lunnaat

Kuluneiden vuosien aikana humanisti-Hertta on kymmeniä kertoja katunut valintaansa lähteä opiskelemaan yliopistoon. Samalla hän kuitenkin muistaa, ettei hänellä ollut (olevinaan) vaihtoehtoja. Ei ollut mitään toista mieleistä alaa eikä mitään erityislahjakkuutta. Sinänsä muutto toiselle paikkakunnalle oli oikea ratkaisu, vaikka opiskeleminen merkitsi täysimääräisen opintolainan ottamista. Juuri laina koitui Hertan kohtaloksi: takaisinmaksun pitkinä ja usein niukkoina

vuosina ns. normaali elämä jäi elämättä ja tavarat hankkimatta. Jos hän olisi saanut olla koko ajan palkkatyössä, mitään ongelmaa ei olisi ollut. Lainanlyhennykset olivat vasta aluillaan, kun lama pani suuren osan suomalaisista seinää vasten. Melkein jalat alta se vei Herttakin syksyllä 1992, jolloin pankin lähettämä lasku oli suurimmillaan eli 6 205 markkaa. Siitä vain noin 2 530 markkaa oli lyhennystä, loput korkoa.

Kun Hertta syksyllä 2004 viimein sai koko 73 350 vanhan markan lainansa maksettua, hän oli maksanut siitä lisäksi korkoja noin 48 400 markkaa. Onnekseen hän todella osasi säästämisen jalon taidon, sillä laina lyheni pitkälti työttömyyspäivärahan turvin. Nyttemmin voi onneksi kutsua myös sitä, että entisen asunnon vuokra pysyi takaisinmaksuajan loppuun asti kohtuullisena, monen mielestä jopa edullisena. (Muuton jälkeen ei edes Hertta ole pystynyt ihmetekoihin: sukanvarsi pysyy tyhjänä.) Aivan viimeisessä hädässä hän joutui lainaamaan myös ystäviltä. Vain kerran oli pakko marssia pankkiin pyytämään senkertaisen erän lykkäämistä.

Hertta onkin ihmetellyt nuorempaa sukupolvea, joka käy kyllä töissä ja saa siis palkkaa, mutta jonka pitää heti saada se ”normaali elämä” ja ylikin – silloin valitaan niin, että jätetään opintolainan lyhennykset maksamatta. Yhden asian Herttakin näistä vuosista oppi: toista kertaa hän ei samanlaiseen souviin lähde.

Yksin oot sinä ihminen, kaiken keskellä yksin

Hertan tuttavapiiriin ei kuulu enää muita samanlaisessa tilanteessa eläviä, joten hän helposti kuvittelee olevansa ainoa, ja häpeä tuntuu sitä suuremmalta. Aikoinaan myös moni kaveri on ollut työpaikkaa vailla, mutta heitä kaikkia on sittemmin onnistanut. Nyt Hertta ei enää haluakaan pyöriä näissä ns. vertaisryhmissä. Tietäähän hän, että muitakin on ja paljon, sillä toisinaan media nostaa asian esiin puhumalla esimerkiksi köyhistä tai syrjäytyneistä. Herttaa tällaiset sanat – ja muut hänenlaisiaan kuvaavat ilmaisut – kammottavat. Totuus tekee liian kipeää.

Nimim. Humanisti-Hertta
Nainen, 47 v.

Keskiluokkaisen köyhyyden kierre

- eli miksi pienyrittäjyys ei Suomessa kannata -

Keskiluokkainen köyhyys

Köyhä – merkillinen sana, jolla on nykyään monia ulottuvuuksia. Ennen, ”niinä vanhoina hyvinä aikoina”, köyhän tunnisti: nuhjuinen ulkokuori paljasti kroonisesta rahapulasta kärsivän kanssaeläjän arrottomasti vapaalle yhteiskunnalliselle halveksunnalle. Näin ei enää ole. Virallisesti köyhää ymmärretään, ollaan empaattisia ja viritellään monenlaisia reikäisiä sosiaalisia turvaverkkoja. Haluan käyttää sanaa ”virallisesti”, koska todellisuudessa näin ei ole.

Miksi Suomessa on nykyään köyhiä? Ja kuka oikeastaan on köyhä? Onko yksinhuoltaja, pienituloinen tai eläkeläinen köyhä? Varmaan on, mutta on olemassa toisenlaistakin köyhyyttä, jota ei lehtien palstoilla käsitellä. Koska tälle köyhyydelle ei ole annettu edes nimeä, nimeän sen tässä ja nyt keskiluokkaiseksi köyhyydeksi. Moisesta määritelmästä suivaantuneiden kannattaa jatkaa lukemista ennen kuin moralistinen sormenheristely alkaa. Kerron omista kokemuksistani, jotka todennäköisesti ovat monille muillekin tuttuja.

Kierre alkaa

Olen yrittäjä. Toimin tietoliikennealalla ja olen ollut matkapuhelinten kanssa tekemisissä jo 17 vuotta. Minua voisi sanoa alan asiantuntijaksi, koska olen kirjoittanut paljon alaan liittyvää teknistä tekstiä, yhden kirjan, useita lehtiartikkeleita sekä pitänyt kymmenittäin koulutustilaisuuksia asian tiimoilta. Palkkatyön vaihdoin yrittäjäyteen vuosituhanneen vaihteen aikoihin. Yritykseni myy asiantuntijapalveluita, eli kauppaan omaa työpanostani.

Joskus kaukana tulevaisuudessa historiantutkijat varmasti ihmettelevät, mitä vuosituhanneen vaihteessa oikeastaan tapahtui. Jo muutama vuoden etäisyys antaa hyvän perspektiivin. Kärjistäen voi sanoa, että viime vuosituhanneella ihmisten ja talouden arvomaailma oli melko inhimillinen. Kova kyllä, mutta silti ymmärrettävä ja looginen. Kun maailma siirtyi uudelle vuosituhanneelle, vanha arvomaailma romutet-

tiin kertaheitolla. Inhimillisyyden korvasi raha ja tehokkuus. Uusien arvojen myötä alkoi tapahtua paljon sellaista, jota kukaan ei osannut ennustaa.

Yrityksen tarkoitus on tuottaa kohtuullista voittoa, ja yritykseen sisään tulevan kassavirran siten peittää kaikki toiminnasta aiheutuneet kulut. Pidin tätä visusti mielessäni toimiessani yrittäjänä, ja kaikki meni aluksi hyvin. Uusien arvojen myötä jouduin aivan uusien asioiden eteen, tai oikeastaan yritykseni joutui.

Kunnollisena ja lainkuuliaisena kansalaisena laskeskelin, kuinka paljon rahaa yritykseeni piti tulla sisälle, jotta saisin maksettua itselleni aivan tavallisen, keskitasoisen 1700 euron palkan. Palkka oli mitoitettu sen mukaan, mitkä olivat perheen menot. Tämä kuulostaa järkevältä ja hyvältä tavalta toimia, eikö totta?

Kuvion romahdutti eräänä kauniina päivänä se, että tarjoamani palvelukset olivat ostajille liian kalliita. Toisekseen, vaikkeivät ne olisivatkaan olleet, markkinoilla oli suurempia yrityksiä, jotka tarjosivat samaa tavaraa. Yksi asiakkaistani, Nokia nimeltään, teki päätöksen, että he eivät enää asioi pikkupuljujen kanssa, koska ”toimitusvarmuus” ei ole riittävä.

Sitkeänä ja itsepäisenä ihmisenä tutkin tarjolla olevia vaihtoehtoja. Niistä vain yksi oli toteutuskelpoinen. Mikäli haluan pyörittää yritystä, on laskettava hintoja ja kilpailtava. Tällä kuluttajien rakastamalla tiellä olen edelleen.

Vähittäiskaupan asiakkaan kannalta kilpailu on kiva juttu, mutta tuleekohan sama asiakas ajatelleksi miltä tuntuu, kun samanlainen kilpailu kohdistuu hänen palkkaansa? Jos haluat työtä, myyt työpanoksesi halvemmalla. Jos hinta ei ole riittävän alhainen, pudotat sitä edelleen, kunnes työpanostasi ostava taho hyrisee tyytyväisenä.

On helppoa arvata, mihin tämä johtaa. Lopputulos on tietenkin, että käytännössä saa maksaa työnteosta. Yritykseen sisään tuleva rahamäärä ei enää riitä. Suomen lakien mukaan toiset velkojat ovat tasa-arvoisempia kuin toiset. Kaikkein arvostetuin on verottaja. Sitten tulevat perässä sulassa sovussa vakuutusyhtiöt ja pankit. Sen jälkeen haaskalla jonottavat loput halulliset.

Olen siinä mielessä onnellisessa asemassa, että yritykseni on sataprosenttisen omavarainen, eli syömävelkaa ei ole. Toiminta ei kuiten-

kaan jatku kauan, koska tällä hetkellä saan maksaa arvonlisäveroja, työnantajamaksuja ja eläkkeitä, joihin sisään tuleva rahamäärä riittää. Toisin sanoen teen työtä nyt, jotta voisin nauttia tulevaisuudessa minimieläkettä. Tämän kuvion ainut ongelma on, etten taida olla sitä eläkettä nauttimassa. Olen sitä ennen kuollut nälkään, koska nyt tehdystä työstä juuri nyt minulle kuuluva palkkaa en kykene nostamaan.

Kierre päättyy

Koska yrityksen suhteen tilanne on tällaisenaan melkoisen toivoton, pitää tietysti tutkia muita vaihtoehtoja. Niitä on kaksi. Jos haluaa jatkaa yrittäjänä, niin yritykseen pitää löytää jostakin rahaa. Sen avulla voi vaikkapa parantaa omaa ammattitaitoa tai tehdä jotakin muuta tähdellistä. Rahan hankkiminen tarkoittaisi sitä, että oma ja perheen vähäinen omaisuus alistetaan yritykselle, jos ei muuten niin pankkitakuuna. Koska taloudellinen tilanne ja yhteiskunnan arvot eivät osoita muuttumisen merkkejä, tämä ratkaisu tarkoittaa kaiken heittämistä kankkulan kaivoon.

Toisena vaihtoehtona on mennä palkkatöihin: laitetaan vahinko kiertämään ja joku toinen yritys maksamaan tolkkuttomia sivukuluja. Tilastokeskuksen ja työvoimaministeriön tilastoista huolimatta tämä ei ole yksinkertaista. Työttömyys on Suomessa kuulemma laskenut, mutta ainakin tietoliikenteen saralla on turha kuvitella löytävänsä töitä, koska kilpailuttaminen ja ulkoistukset ovat syöneet työpaikat.

Hyvää tarkoittavat tilanteeseen perehtymättömät neuvojat ehdottavat tässä tapauksessa, että pitää turvautua yhteiskunnan tarjoamiin turvaverkkoihin ja hakea apua. Nyt pääsemmekin köyhyyden lähteille. Yrittäjyys on siitä mielenkiintoinen ala, että vaikka vain yksi perheessä olisi yrittäjä, se eliminoi yhteiskunnan tuet koko ruokakunnalta. Kukaan perhekuntaan kuuluva ei ole oikeutettu avustuksiin tai muuhun vastikkeelliseen tai vastikkeettomaan rahalliseen, yhteiskunnalliseen tukeen.

Nyt ollaan tilanteessa, jossa rahaa ei ole, sitä ei tule eikä sitä saa verovarjoilla kustannetusta yhteiskunnallisesta apparaatistakaan. Silti yksityiset ja yrityksen menot eivät ole pienentyneet mihinkään: sähkö- ja vesilaskut on maksettava ajallaan, puhumattakaan työeläkkeistä ja muista laissa pakollisiksi säädetyistä vakuutuksista.

Fyysisestä köyhydestä henkiseen köyhyteen

Koska nykyajan yhteiskunta pyörii rahan ympärillä, on rahan puute ehkäpä stressaavin tekijä ihmiselämässä: ilman rahaa ei ole paljon mitään muutakaan. Mikäli tähän ajatuskulkuun alistuu täysin, peli on menetetty. Kaikkea ei voi mitata rahassa ja hyvin pienellä pärjää.

Ajan kuluessa rahallinen köyhyys tuo hiipien elämään uuden ulottuvuuden eli henkisen köyhyden. Kun ajatukset pyörivät vain jokapäiväisen selviämisen ympärillä, kaikki muu jää toisarvoiseksi. Kulttuuri ei kiinnosta. Arkipäivän pieniä iloja ei joko ole, tai niitä ei huomaa. Elämä muuttuu harmaaksi ja virikkeettömyys ruokkii apatiaa.

Henkiseen köyhyteen ajautunut ihminen on yhteiskunnan kannalta menetetty yksilö: tällainen ihminen ei tuota, ei kuluta eikä pidä taloutta pyörimässä, vaan on yksi harmillinen tilastomerkinä sarakeessa ”pitkäaikaistyöttömät” tai ”vaikeasti työllistettävät”. Harmaan olemisen malli siirtyy helposti seuraavaan sukupolveen ja, kuten ikävät asiat aina, leviää helposti laajemmalle.

Kuka on syyllinen?

Suurin syyllinen on minä tai sinä itse ja hyvin monella tapaa. Jokainen tekee elämässään vääriä valintoja, ja niiden seuraukset on vain kestävä. Jokaisella täysi-ikäisellä on mahdollisuus äänestää, ja kansa saa juuri niin hyvät edustajat, kuin se ansaitsee. Vaaleilla valitut lainsäätäjät tekevät arkielämästä vieraantuneina vain työtään. Ikävä kyllä nahkakansiin puettu lakikokoelma ei mitenkään vastaa arjen tarpeisiin eikä ota erikoistapauksia huomioon.

Ulkomaalaisia tai EU:ta on turha syyttää. Niiden sijasta syyttävällä sormella voi osoittaa erinäisiä ammattiliittoja, joiden toiminta on vuosikaudet perustunut etukäteen tapahtuvaan etujen ulosmittaamiseen. Tämän vuoksi Suomessa ajetaan paperitehtaita alas, ja suorittava työ on muuttunut niin kalliiksi, että sitä ei kannata enää täällä teettää.

Valitsemamme edustajat ovat vuosien saatossa kysyneet luomaan järjettömän kalliin yhteiskunnallisen rahanjakoautomaatin, joka palvelee paremminkin 20-miljoonaisen kansan tarpeita. Meitä on vain viisi miljoonaa. Valtion ja kuntien kasvava, osin lakeihin perustuva ra-

hantarve pitää verotason korkeana ja uusien verotuskohteiden keksijät toimeliaina. Nykyinen suomalainen verotuskäytäntö aiheuttaa kaksi ikävää asiaa. Palkansaaajan kannalta se huonontaa motivaatiota, kun pienestäkin ansionlisästä puolet valuu yhteiskunnan taskuun. Pienryrittäjän kannalta kaikkein tuhoisin on arvonlisävero. Jokaisessa liike-toimessa on mukana 22 %:n siivu, joka on tilitettävä verotoimistolle. Jos yritykseen tulee sisään enemmän rahaa kuin menee palkkoihin ja niiden sivukuluihin, tämä voisi toimia jotenkin, mutta nykymaailmassa ja edellä kuvatussa tapauksessa tilanne on toivoton.

Selviämiskeinoja

Koska olen edelleen hengissä, voin pitää itseäni onnekkaana. Vanhan kansan viisaudet pätevät köyhyydestä selviämiseen: suu säkkiä myöden, ei ne suuret tulot vaan ne pienet menot.

Sähköä voi säästää yllättävän paljon. Kämpää voi pitää talvella viileänä. Silloin nukkuukin paremmin. Jos vain voi syödä jonkin muun kuin itsensä laskuun, se kannattaa tehdä ja vielä santsatakin, mikäli siihen on tilaisuus.

Perheellisen kannalta koulun alkaminen on hyvä asia. Muksut saavat syödä koulussa, ja kotona ei tarvitse välttämättä laittaa ruokaa ollenkaan. Aikuinen pärjää tukevalla lounaalla oikein hyvin koko päivän. Muutama päivä menee totutellessa, mutta kyllä se siitä. Kun laittaa ruokaa, kannattaa suosia makaroniruokia. Ne täyttävät paremmin kuin muut. Jos ei muuta, niin ainakin voi kuvitella itsensä kylläisemmäksi.

Pääkaupunkiseudulla kannattaa edelleenkin matkustaa pummilla julkisissa liikennevälineissä. Tarkastajan kohtaamisen riski on melko pieni paitsi kurikampanjoiden aikana. Yhden seutulipun hinnalla saa melko monta koko perheen makaroniateriaa.

Uusia vaatteita ei kannata ostaa kovin usein. Kierrätyksestä saa halvemmalla. Itselläni on viidestä kuuteen vuotta vanhat farkut jalassa, ja paidallakin jo useita vuosipäiviä takana. Muodikkaita ne eivät ole, mutta kehon verhoamiseen ne sopivat oikein hyvin.

Jos mikään muu ei auta

Lopullinen ja hyvin radikaali askel on hankkiutua yhteiskunnan silmissä tukikelpoiseksi, eli ”vääränlaisesta” köyhästä tehdään ”oikeanlainen” köyhä. Tätä en ole tehnyt, koska luonteeni ei anna periksi. Kerron kuitenkin, kuinka se tapahtuu, jos joku niin haluaa tehdä.

Ensiksi ajetaan yritys konkurssiin ja jätetään vero- ja muut velat maksamatta. Tämä edellyttää, että yhtiömuoto on osakeyhtiö ja oma-velkaisia takauksia ei ole voimassa. Yrittäjästä ei muututa tukiin oikeutetuksi kansalaiseksi aivan hetkessä. Vaikka yritys lakkaisi olemasta, kuluu melkoisen pitkä karenssiaika ennen kuin yrittäjänstatus poistuu yhteiskunnallisessa kirjanpidossa.

Vaikka rahat olisivat loppu, se ei tarkoita, että olisit yhteiskunnan silmissä köyhä. Tukiin ei ole oikeutettu, jos on olemassa rahaksi muutettavaa omaisuutta. Seuraavaksi pitääkin muuttaa omaisuus rahaksi. Mitä siitä, jos nyt satut asumaan vaikkapa neljä sataa vuotta asutetulla sukutilalla tai 70-luvulla rakennetussa kerrostalokolmiossa. Oli kumpi tahansa, omaisuus pitää hoitaa pois seurauksista välittämättä. Sen jälkeen on rahaa, ja tukia ei enää tarvita.

Tämän ratkaisun seurauksena voi olla erilaisia henkisiä ongelmia: hylätyksi tulemisen tunne, riitaisuus, juurettomuus ja lasten joutuminen vieraaseen ympäristöön. Nämä ongelmat eivät haittaa, sillä nyt yhteiskunnallinen turvaverkko on valmis ottamaan sinut huostaansa ja hyvinvointivaltio kääntää esiin paremman poskensa.

Keskiluokkaisen köyhyyden kierre alusta loppuun vietyä kertoo karun tarinan siitä, miten omilla aivoillaan itse ajatteleva suomalainen ihminen saatetaan avuttomaan tilaan kerjäämään yhteiskunnan tarjontaa armopaloja.

Kirjoittaja on 42-vuotias naimisissa oleva pienyrittäjä ja kolmen lapsen isä.

Keskikesän juhlaa

Olen lyhyen elämäni aikana kokenut yhtä ja toista. No joo, kolme lasta, joista keskimmäinen syntyi vaikeasti vammaisena, pienet yhteiskunnan tulot, joiden varassa on eletty melkeinpä kaikki nämä vuodet. Mieheni oli välillä palkkatyössä, mutta enempi kuitenkin työttömänä ja sairastui lopulta mielen sairauteen. Ei pystykään enää mihinkään ansiotyöhön. Olen ollut perheemme veturi, joka hoitaa ja huoltaa, keittää ja siivoaa ja vie perhettä eteenpäin vuosi kerrallaan. Välillä mieheni puheiden perusteella virkaani on epäilty ja tutkittu, mutta puheet ovat puheita.

Kuulostelen hiljaisen talon ääniä. Kello on aamuseitsemän juhanusaattona. Kolmen lapseni hengitys kuuluu vaimeana, sillä he ovat vielä unimaassa matkalla. Kissa on käpertynyt sohvan nurkkaan kerälle ja nukkuu sekini. Marsut ovat kömpineet pesäkoppiin, vain Jassun kuonopää pilkistää kopin aukosta. Hamsterista ei näy sitäkään, otus on kaivautunut villan sekaan, kerälle sekini. Katselen ikkunasta ulos. Luonto on heräilemässä. Räkättirastas istuu polkupyörän ohjaustangolla. Nokassaan se puristaa tiukasti valtavaa, pitkää ja paksua kastematoa. Matalalta paistava aamuaurinko värjää linnun kirjavan rinnan kullanoranssiksi. Maassa pyörän vieressä istuu kesäturkkinen orava. Kumpikin katsoo hieman huolestuneen näköisenä minua. Huomaan puhuvani hiljakseen: ”Soo, ei mitään hätää. Etsikää aamupalaa rauhasa. En mä tee mitään.”

Oikaisen sängyllä pitkäksi. Olen jo liukumassa uneen, kun kuulen vienon huudahduksen lasten huoneesta: ”Oi!” Hetken on hiljaista, ja sitten kuulen, kun Riikka lähtee paljain jaloin konttaamaan. Se on niin erilainen ääni kuin pienten jalkojen töminä lattiaa vasten. Riikka onkin 11-vuotias ja liikuntavammainen tyttö. Terävä ja terhakka kuin rautanaula. Riikka on ollut syntymästään asti vammaisen. Selkäydinkohju teki hänestä selkäydinvammaisen ja no, se siitä sitten. Jalkatukiensa kanssa kyllä pystyy kävelemään, mutta muuten kelaa pyörätuolilla tai niin kuin nyt, konttaa. Mutta alati liikkeessä ja touhussa valveilla

ollessaan. Vierivät kivet eivät sammaloitu.

Jatkan äänien kuulostelemista. Kuulen innostuneen äänen selittävän meidän kuopukselle, Riikan pikkuveljelle: ”Mä sain Baby-Furbyn! Mitä sä sait?” Elias kuuluu vastaavan, että valtavan jättikokoisen tankkiauton, leikkuupuimurin ja ison helikopterin. Hymyilen, koska lasten iloa on niin mukava seurata ja kuunnella. Jokainen lukija voi nyt miettiä, mistä olen leluja saanut juhannusaattoamuna varhain. Kirpputorit ovat kiinni, tietysti, ja kaupasta ei ole varaa ostaa. Varastettu niitä ei ainakaan ole. Lapset hoksaavat minut, kun menen keittiöön kahvinkeittoon. ”Äiti, mä luulin näkeväni unta! Mistä sä olet saanut nämä kaikki lelut?”

Hymyilen salaperäisesti, mataloitin ääneni ja kuiskaan lapsille, että se on juhannustaikaa, savupiipusta tupsahdivat. Tonttu toi.

Lapset tyytyvät sillä erää selitykseeni ja syventymät tutkimaan leluja. Välillä jompikumpi pyytää katsomaan, miten jokin osa toimii, ja kumarrun katsomaan tarkkaan. Riikka selittää silmät säihkyen, että juuri tätä Furbyä hän on salaa toivonut niin kauan. Haen työkalupakista pienen ruuvimeisselin ja avaan patterikotelon kannen. Laitan kaksi seinäkellosta vohkimaani patteria koteloon ja ruuvaan kannen kiinni. Lelu, siis Furby, herää eloon ja toivottaa iloisesti englanniksi ”hello”. Lapset taputtavat käsiään ja hihkuvat innoissaan sekä suomea että englantia. Nyt Eliaskin huomaa, että ensimmäisten luokkien englannin kerhosta on ollut hyötyä. Meteli alkaa olla jo melkoinen, mutta onneksi asustamme rivitalon päätyasuntoa. Ja sillä mäellä eletään, mistä möykä kuuluu!

Alan laittelemaan kotitöitä, pyykkiä, tiskiä ja ruokaa. Meidän perhe käsittää yhden aikuisen, siis mä äiti, ja kolme kouluikäistä lasta. Lasten isästä erosin muutama vuosi aiemmin. Se oli surullinen tarina. Siinä jää Titanic-elokuva väistämättä kakkoseksi. Ei se riittänyt, että Riikka syntyi vammaisena ja Eliaksella oli kaikenlaista ongelmaa terveytensä kanssa pari vuotta, muun muassa korvatulehduksia niin monta kertaa peräkkäin, että putkitus tehtiin kahteen kertaan. Pojalla on kuulon kanssa ollut ongelmia. Olihan siinä vielä sekin, että Lapin verovirasto karhusi veromätkyillä Riikan syntymän jälkeen minua. Verot olivat 8000 markkaa. Kun tiesin, ettemme koskaan ikimaaailmassa tulla tienaamaan suuria summia, en hakenut maksunlykkäystä. Maksoin

joka ikisen pennin vuosina 1995 ja 1996.

Samaan aikaan Riikka aloitteli elämänsä yliopistollisen sairaalan vuodeosastolla, ja vaikka niitä kaikkia ilmaisia juttuja on, niin ensin on maksettava omavastuut. Eihän toimeentulotukeen huomioitu veromätkyjäni. Eikä millään konstilla saatu harkinnanvaraista tukea. Vaikka miten selität asiasi ja tilanteesi. Siis yksinkertaisesti sosiaalityöntekijä ei ymmärrä, mitä lapsen syntyminen vammaisena tekee perheen taloudelle. Vieläkin minulla nousee niskahiukset pystyyn ja kiristelen hampaita, kun eräs sosiaalityöntekijä kehtasi epäillä, että ”ratsastan lapsen vammaisuudella”. Jos se, että menen sosiaalikeskukseen kerjäämään muutaman almun, tekee minut huonoksi ja surkeaksi ihmiseksi, niin puolestani sosiaalityöntekijät pitääkööt lanttinsa. Ja onko nekin rahat sossun omasta lompakosta pois? Tätä olen miettinyt monet kerrat, ja aina seuraavassa kuussa tuli taas lähdettyä kerjuulle uudestaan. Kun ei kerrasta opi, niin ei opi.

No, siinä meni ne muutamat vuodet sinniteltä nälkä mahassa kurmien, ja ei sitä ollut oikein mihinkään muuhunkaan varaa. Onneksi minulla oli ompelutaito, ja ainakin Riikan ensimmäinen fysioterapeutti ihasteli monet kerrat tekemiäni lastenvaatteita. Ei sitä enää Eliaksen syntymän jälkeen ollut oikein aikaa, ja samaan aikaan mieheni mielen-terveys romahti. Jäin aika yksin. Kyllä mies kotona oli, mutta nukkui, jottei tuntenut pahaa oloaan. Oli hänellä niitä sairaalajaksoja välillä. Lisäksi lääkkeet väsyttivät häntä melkoisesti. Kunnes vuonna 2003 tuli tämän tarinan silloinen loppu, ja uuden alku. Hain avioeroa.

Mieheni oli silloin kuusi kuukautta sairaalassa. Sairaalan kautta hän ensin ohjautui tuettuun asumiseen ja sieltä matka jatkui kunnan kerrostaloon, yksiöön vuokralle. Lasten huoltajuus sovittiin yhteiseksi, mutta lapset asuvat täysin luonani. Olen joskus sanonut, että minulla lapset syntyivät kahteen kertaan.

Riikka sairastui loppuvuodesta vakavasti, ja jouduin lähtemään kiireellä yliopistolliseen sairaalaan hänen kanssaan. Jätin toiset lapset tuttavaperheeseeni, josta viranomaiset olivat kaapanneet lapseni myöhään illalla ja vieneet kauas maaseudulle lastenkotiin. Lyhyt huostaanotto päättyi kahta viikkoa myöhemmin, saman päivän iltana, kun mieheni meni sairaalaan. Tapahtumat sattuivat niin samaan aikaan. Huostaanotolle ei oikein löytynyt kunnon perusteluja, kun kyselin asi-

aa lastensuojeluviranomaisilta.

Johan sitä huutoa ja meteliä on, kun mies huutaa psykoosissa ilkeksiään. Kun hyssyttelen, niin intoutuu kahta kovemmin vain elämöimään. Päätökseni jälkeen näitä mielenterveysasioita ei ole tarvinnut juurikaan miettiä. Totta kai olen masentunut, masennuksen vuoksi kuntoutustuella, mutta johan näitä elämänkäänteitä on ollut sen verran, että vähemmästäkin tulee surullinen olo. Mutta minulla ovat nuo luonto, eläimet ja omat lapset sellaisia asioita, jotka lataavat akkuja, vaikka samalla tässä arjessa repiessä akkujen varaus välillä vähenee.

Mieleeni muistuu hauska tapaus muutama kesä sitten. Avioeroni jälkeen äitini on tullut tueksi ja läheiseksi ihmiseksi minulle. Hän oli tullut muutamaksi kesäviikoksi luokseni kantamaan taakkaani. Minulla oli oikein vähän rahaa sinä vuonna, näinä avioeron jälkeisinä ensimmäisinä vuosina. Äidilleni oli tullut tilille työmarkkinatuki Kelasta. Hän ilahdutti lapsia ostamalla halvan, ison kääretortun kaupasta. Kaikkea lapset eivät olleet jaksaneet syödä, ja jätin loput viipaleet pöydälle vadille. Olimme ulkona kaikki ja ulko-ovi oli auki. Tulin sisälle jonkin asian vuoksi. Kuulin keittiöstä kummaa rapinaa ja hätäännyin kovasti, kun hoksasi, että orava sinkoilee edestakaisin keittiössä ja välillä riippuu ikkunaverhoissa. Kai se orava hätääntyi, kun tulin äkkiarvaamatta paikalle.

Minua alkoi raivostuttaa nähdessäni, että oravan tassut ovat yltä päältä kermavaahdossa ja vadilla muruja vain jäljellä. Kermaisia tassunjalkia ympäri keittiötä. Eikö tuo mokoma vintiö voi pitäytyä siemensyöjänä, pitääkö sen änkeytyä meille jakamaan vähät herkut? Sieppasin oven vierestä harjan ja aloin jahdata otusta. Äitinikin tuli katsomaan, mistä moinen meteli. Jos orava ei olisi löytänyt niin vikkelaisti avointa ulko-ovea, olisi otus kai päätenyt nahaksi seinälle. Olin sen verran jo suuttunut, mutta äitini vain kehtasi nauraa käkättää vieressä. En ollut tällä kertaa niin vieraanvarainen, että olisin kurrelle keittänyt kahvit vielä, kun ensin hotki kääretortun.

Kyllä minua nyt jo naurattaa tämä tapaus, mutta silloin sitä oli niin omien ongelmieni viidakossa, että sitä ei ollut sijaa millekään muulle asialle. Lapsetkin olivat ensin vihaisia minulle, kun jahtasin viatonta eläintä, mutta nyt he jo osaavat nauraa myös tapaukselle. Olenkin todennut, että nämä vaikeudet eivät ole onneksi tappaneet meiltä huumoria ja terve-

dyttävää naurua. Olemme nauraneet niin paljon, että jos todella nauru pidentää ikää, niin tulemme elämään lähes 200-vuotiaiksi. Eikä tarvitse syödä erään kotimaisen firman kallista jogurttia edes.

Keskustelin erään kerran tuttuni kanssa siitä, miten paljon kaupat laittavat aivan syötävää ruokaa roskiin. Lakihan se velvoittaa kyllä heitä siihen. Mutta miten paljon juuri ruuasta säästetään, sillä se on ainoa asia, josta voi säästää silloin, kun posti kantaa laskuja sähköyhtiöltä, vuokranantajalta, sairaalasta. Toimeentulotukihakemus viipyy monesti kuukausitolkulla sosiaalikeskuksessa ennen kuin käsitellään ja ennen kuin rahat ovat tilillä. Samoin on laita Kelan asioiden. Vaikka veisi ja esittelisi lapsen livenä virkailijalle, etuutta ei joko saa tai sen saa pienempänä.

Riikalla terveys on joko hyvä tai sitten kuukausittain erittäin huono. Viimeisin iso hässäkkä syntyi selän haavasta, painehaavaumasta, kun selän tukiliivi pääsi hankaamaan tunnottomaan ihoon. Muutenkin tällainen haava paranee hitaasti, ja kun haavanhoidon alku sattui heinäkuuhun, jolloin terveyskeskukset ovat kiinni. Kun eihän sitä ensin opiskelijapojat, lääkärit, edes tunnistaneet makuuhaavaksi. Lopulta tämän haavan umpeutuminen kesti puoli vuotta. Siihen aikaan mahtui yksi pieni leikkaus sekä ankara komennus siitä, että tyttö istuu hiljaa pyörätuolissa liikkumatta, etteivät tikit irtoa.

Tähän puolen vuoden aikaan sisältyi useampi käynti lasten poliklinikalla. Joka kerrasta tuli tietysti lasku. Vasta leikkauksen jälkeen sain kotisairaanhoidosta haavan hoitoon tarvikkeet. Eikö siihen samaan rytinään taas autokin vaatinut korjausta autokorjaamolla? Eivät sitä oikein sosiaalityöntekijät pysy perässä välillä, mitä meillä kulloinkin tapahtuu. Tai sitten ei tapahdu yhtikäs mitään.

Minä olen jo täysin sopeutunut siihen, että minun ja lasteni arki on tällaista hyvin monimuotoista. On oltava jatkuvasti tietyllä tavalla hälytystilassa ja valppaana.

Vaikka meillä ollaan vähävaraisia, lapset harrastavat urheilua ja kilpailevat. Esikoistyttö on löytänyt omaa kiinnostustaan ja taipumuksiaan vastaavan harrastuksen jalkapallosta. Erittäin edullinen harrastus, vaikka muut muuta väittäisivätkin. Varusteet eivät maksa paljoa, jos ei aivan niitä kalleimpia nappiksia mene ostamaan urheiluliikkeestä. Toimin vapaaehtoistyössä tässä jalkapalloseurassa. Olen joukkueen ra-

hastonhoitaja ja voin maksaa hiukan pienempää pelaajamaksua tytöistä. Pelaajamaksulla katetaan muun muassa joukkueen matkustaminen peleihin eri paikkakunnille, valmentajille maksettu pieni kulukorvaus ja muita senkaltaisia kuluja.

Riikka alkoi harrastaa uintia, ja paikkakunnalle saatiin erityislasten soveltavan uinnin harrasteryhmä. Kuopus osallistuu myös jalkapallon harjoituksiin, mutta minulla on vähän sellainen tuntuma, että se ei ole pojalle se omin urheilumuoto kuitenkaan. Näiden lisäksi käymme usein kirjastossa. Olen onnistunut tartuttamaan lapsiin lukemisen ilon.

Kun lapset olivat vielä vauvaiässä, luin heille joka ikinen ilta vaikka vain lyhyen sadun. Lapset oppivat jokainen alle kouluikäisenä spontaanisti lukemaan, Elias kaikkein nuorimpana lukiessaan viisivuotiaana ensimmäiset Aku Ankka -lehdet.

Minulla on aina ollut suuri huoli, kun heistä yksitellen jokainen on aloittanut koulutaipaleensa, että mitä opettaja tuumanee lukutaidosta. Se on jotenkin huono, hävettävä asia, että lapsi osaa kouluun mennessä lukea. Eliaskin osasi tavuttamisen jalon taidon ja osasi kirjaimet lukemisen lisäksi. Aivan kuten koulussa olisi opetettu ensimmäisellä luokalla. Elias oli taidon oppinut itseksensä kuuntelemalla ja katselemalla meitä muita.

Riikalla on hiukan oppimisen vaikeuksia ja kotonakin pidempiä sanoja on tavutettu ja taputeltu, kun muuten ei ala selvä asiasta tulemaan. Porkkanasta, kukasta jää aina toinen kirjain pois ja sitten yhdessä tavutetaan ja taputetaan ja tutkitaan sanaa. Ja lopulta sana kirjoitetaan läksykirjaan. Olen joutunut melkoisesti opiskelemaan tätä opettamisen taitoa, kun lasten neurologisten häiriöiden vuoksi kotonakin joutuu moneen pulmaan asian takia. Sitä muuten ihmettelisi, että miten niinkin selvä asia ei vain avaudu kerta kaikkiaan lapselle ennen kuin tekee todella työtä. Tässäkin asiassa nähdään, mitä rahan säästäminen saa todella aikaan. Riikka ei saa tukiovetusta, koulussa asiat jyrätään vauhdilla läpi, ja jos tyttö ei pysy muun luokan matkassa, niin aine vain yksinkertaisesti mukautetaan hänelle. Koulunkäyntiavustaja alkaa opettaa sitten tytölle, vaikka luokassa on ihan opettajakin olemassa. Silti en ole valmis siirtämään Riikkaa toiselle paikkakunnalle sisäoppilaitokseen peruskoulua käymään. Riikka kaihoaa kotiin jo lyhyen leirin aikana, puhumattakaan pitkestä arkiviikoista ja pitkestä kotimatkoista.

Olen lukenut Iijoki-sarjaa. Siinä minun idolini on Hermannin vaimo Riitu, vahva tunneihminen, joka ei jää missään tilanteessa neuvotomaksi. Vaikka olen elänyt eri aikakautta kuin Riitu, pystyn kuitenkin samastumaan täysin niihin tunnelmiin, kun Riitu hiihtää vastapäiselle rannalle hakemaan kunnan jauhoja. Jauhoaitan ovella varakas isäntä jyrähtää, että ”taasko olet vailla jauhoja, vastahan niitä on sulle annettu. Eikö mikään Teille riitä?” Siinäkin tunnen samankaltaisuutta, kun Riitu hiihtää monta kymmentä kilometriä kirkonkylälle ja ryntää kesken lautakunnan kokouksen paikalle ja alkaa vaatia, ettei kattilakunnan hajottamiseen ryhdytä. Yhtä lailla minä olen joutunut vastustamaan lasteni huostaanottoa voimakkaasti.

Historia toistaa itseään uudestaan ja uudestaan. Olen eniten Riitusta ammentanut sitä henkistä jaksamista, miten hän köyhyydestä huolimatta jaksaa ponnistella eteenpäin ja kasvattaa lapset. Kun Hermannin oli sairaalassa, Riitun apuna olivat vain hänen isoimmat lapsensa, Kalle etunässä. Kallekin joutui aikuistumaan hiukan liian varhain juuri perheen vähävaraisuuden takia. Ja mitä kaikkea Kalle kesti kouluaihana, kun toiset lapset koko ajan tarttuivat erilaisiin asioihin hänessä. Olen todella hyvilläni, että minun lapsillani on kuitenkin kavereita, ja nämä kaverit eivät ala pilkata Kaisaa hänen vammaisesta pikkusiskostaan.

Kaisa joutui ala-asteella kokemaan koulukiusausta juuri Riikan vammaisuuden takia. Ystävyys-suhteita on helpottanut sekin, että tänä päivänä on valtavasti pienituloisia yksinhuoltajia, niin eipä muillakaan lapsilla ole rikkauksia, joita esitellä ja joilla leveillä. Päinvastoin. Joskus kun käymme vammaisten lasten perhekurssilla ja sieltä käydään retkellä vaikkapa Linnanmäellä, niin se aiheuttaa kateutta lasten kavereissa. Meillä on jokin etu, mitä he eivät saaneet. Mutta aika pian, kun juttelemme asiasta, näille lapsille selviää, että terveys on kalleinta maailmassa. Jos on terveet jalat, joilla juosta jalkapallopelissä, niin se on niin valtavan iso asia, että heidän tulisi olla onnellisia. Riikkapa ei juokse varsinaisesti pallon perässä, ja vähissä ovat muutenkin lajit, joita hän pystyy harrastamaan.

Malttamaton keskiyön aurinko painuu hetkeksi taivaanrannan tasalle pompatakseen sieltä uuteen nousuun kohti taivaan lakea. Seison joen rannassa ja katson, kun tuulenvire leikittelee veden pinnalla piirtäen erilaisia kuvioita. Joen rantoja verhoaa vaalea alkukesän vihreys.

Eriväriset kukat täplittävät muuten yksisävyistä maisemaa. Pitkien heinien latvat kumartavat tuulenpuuskan osuessa niihin. Pihalla istuttamani kielo on puhjennut kukkaan. Luonto viettää keskikesän juhlaansa. Menen sisällä ja kierrän lasten vuoteet. Nostelen peittoa paljaiden varpaiden päälle ja katson, että kaikki on heillä hyvin.

Jään seuraamaan, kun Jassu-marsu on kaivanut itsensä hartioita myöten häkkinsä puruihin. Hyvin touhukkaana ja keskittyneenä otus etsii jotakin. Kissa tulee puskemaan jalkoihini. Kumarrun silittämään ja lepertelemään hiirenloukulle. Kissa vastaa kuuluvalla kehräyksellä. Taaempänä pikimusta marsu on noussut pesäkoppinsa katolle ja tuijottaa minua anovasti – tännekin voisit tulla silittämään minua. Jokainen vaatii huomiota osakseen. Vain hamsteri haluaa touhuta omissa oloissaan, kun käyn murkkutyön huoneessa kurkistamassa. Ensin kuuluisa laulaja Billie Joe nousee takajaloille istumaan, mutta kun sapuskaa ei ala kuulua, niin hamsteri menee närkästyneenä murjottamaan pesäkoppiinsa.

Suljen huoneen oven ja alan itsekin laittautua nukkumaan. Näin on yksi päivä elämässämme eletty ja kokonaiset 12 vuotta muisteltu samalla. Helppoa ei totisesti ole ollut, mutta päivääkään en toisaalta vaihtaisi pois. Olen käynyt sellaisen elämän yliopiston ja oppinut monta uutta asiaa itsestäni ja ympäröivästä maailmasta. Olen mielestäni entistäkin sitkeämpi ja sinnikkäämpi ja neuvokkaampi kuin lasten ollessa aivan pieniä.

Nimim. Kotiäiti72

Nainen, 34 v.

Varjoja valossa

Seisoin taas leipäjonossa. ”Sosiaalityöntekijä Jaana Miettinen on sairaslomalla kuun loppuun asti,” kähisi puhelinvastaaja. Ja vastaava sosiaalityöntekijä, jolle puhelu siirtyi, laukoi: ”Miksi sinä soitat? Sinä sait keväällä harkinnanvaraista tukea, ei tämä mikään pohjaton kassa ole. Koeta lainata joltakin kaverilta rahaa”. Eikä antanut mitään. Olisi pi-

tänyt sanoa se hänelle. Että miksi helvetissä ihmiset ylipäättään ovat sossun asiakkaita.

Vedin henkoset halpasätkästä ja pälyilin kesäaurinkoa taivaalta. Piinallisen tilannehijaisuuden rikkoivat laitapuolen kulkijat, jotka örisivät ja pitivät meteliä jonossa. Sekä töllöttelevät ohikulkijat, joista eräskin pukumies päivitteli suu auki: ”Ruokaako jonotatte?”. Tiesin katsomattakin, kuinka moni jonottaja tapitti silmillänsä kenkiänsä. Syyllisyys omasta ”epäonnistumisesta” riivasi minuakin, mutten saanut silmiäni irti pilvenhattaroista. Niiden takana täytyi olla elämää, me emme voineet olla yksin maailmankaikkeudessa.

Kaikki varmaankin alkoi siitä, kun työnsin ensimmäisen kolikon rahapelikoneeseen vuosituhannen vaihteen tienoilla kolmisen kesää sitten. Vai alkoi se jo silloin, kun mieleni järkkyi lapsena koetun väkivallan seurauksena. Kun hirviöt hyökkäsivät kimppuun ja raatelivat. Aamun ensimmäinen ajatus oli *pelaamaan*, minne juoksin aina pää kolmantena jalkana. Pelikone oli hyvä kaveri, se ei koskaan käyttäytynyt huonosti eikä hylännyt. Olin sen kanssa kahdestaan, sain sen jakamattoman huomion mikä omalla tavallaan edusti minulle rakkautta ja välittämistä.

Lopulta vietin tunteja tai puolikkaita päiviä pelihalleissa. Jos voitin, pelasin rahat. Jos hävisin, pelasin lompakossa olevat rahat. Kun lompakko tyhjeni, kävin pankkiautomaatilla. Silmissä kimmelsi toivo ihmeestä, joka tyhjentäisi kaikki koneet juuri minulle ja köyhyys loppuisi siihen paikkaan. Tuntui, että kukaan ei rakastanut minua, ei edes silloinen poikaystäväni, jolla oli suuria ajatuksia ja sanoja. Koska en voittanut tarpeeksi, päätin aloittaa rahan lainaamisen.

Kesällä 2003 jouduin kouriintuntuvasti katsomaan todellisuutta silmiin kun huomasin, että minulla oli velkaa yli kaksikymmentä tuhatta euroa. Kulutusluottoja, pankkilainaa, ystäviltä ja sukulaisilta lainattua rahaa. Pääsin nopeasti hoitamaan peliriippuvuuttani erääseen maaseudulla toimivaan yhteisöön, ja vähitellen minusssa alkoi kasvaa se siemen, jota kutsutaan itsensä rakastamiseksi. Tämän seurauksena jätin silloisen poikaystäväni, minkä jälkeen tapasin nuoren miehen jolla oli ajatusten ja sanojen lisäksi tekoja. Suhde antoi voimaa lopettaa pelaaminen.

Raha-asioiden saralla tilanne näytti todella huonolta. Postiluukus-

ta tippui jatkuvalla syötöllä karhukirjeitä ja maksuvaatimuksia. Soitin sossuun, pitkästä aikaa, ja sieltä sain sellaisten ihmisten yhteystietoja jotka voisivat auttaa. Hain ahkerasti töitä ja kävin haastatteluissa, ja lopulta tärppäsi. Työt alkaisivat joulukuussa 2003. Vähän myöhemmin pääsisin velkajärjestelyyn.

Niinpä seisoin taas leipäjonossa halpasätkä suupielessä. Minulla oli toivoa päästä elämässä eteenpäin nyt kun oli työpaikkakin tiedossa. Mutta entä muut? Kuinka heidän kävisi? Saisiko tuo ruutuhameinen hiljakseen hymyilevä mummo muutakin kuin ilmaisleipää? Tai nuo laitapuolen kulkijat, jotka varmaan olivat kodittomia? Onnittelut hyvinvointiyhteiskunnallemme.

Nimim. Jade

Nainen, 27 v.

Köyhän päiväkirja

4.8.06

Tapanani on ollut iltaisin vaeltaa ylemmän keskiluokan asuinalueella päämäärättömästi päätäni selvitellen. Ajatuksiini vaipuneena ohitan siististi leikatut pensasaidat ja niiden takaa pullistelevat tarpeettoman suuret asumukset niitä näkemättä, tietoinen olemukseni kaukana täältä ikään kuin lasittunut katseeni olisi jäänyt siihen himmeitten pihalyhtyjen alla kulkevaan ruumiiseeni kummittelemaan. Joskus kuitenkin kiinnitän huomioni suureen kilpavarustelukierteeseen, johon porvaripiireissä niin usein ajaututaan; autot, grillit suihkulähteet ja tekotaiteelliset puutarhasommitelmat, kaikki kertovat rahan merkityksestä omistajiensa elämässä. – Olette kaikki orjia, ajattelen. Päätäni pudistellen tydyn yleensä vain sylkemään heidän suuntaansa ja jatkan matkaani omine ajatuksineni, itsetutkiskeluun keskittyen, suutani avaamatta.

7.8.06

Taloudelliset ongelmat ja rahahuolet lannistavat sekä osaa meistä jopa estävät pyrkimästä parempaan. Aina voidaan etsiä syytä sille onnettomalle tapahtumaketjulle, joka johtaa vain modernin yhteiskunnan kaikkiihteiseen kurjuuteen. Maailman ristiriitojen kätkeyty huipentuma ja tarkimmin vartioitu salaisuus on rahan funktion muuttuminen vaihtokaupan välineestä kaupankäynnin itseisarvoksi. Tavaroiden hamstraamisesta tulee ennen pitkää rasite tai jopa pakkomielle, niin kuin Gogolin *Kuolleet sielut* -romaanissa esittelemä Pljuskin – tilanomistaja, joka varasti omilta maaorjiltaankin uskaltamatta kuitenkaan myydä mitään, luopumatta mistään.

Vallitsevan mentaliteetin mukaan vaihtokauppa on turha, jos voittoa ei synny. Tulisi kuitenkin tiedostaa, että kaikki meille tarpeeton omaisuus on pois heiltä, jotka sitä suurimmin tarvitsevat. Miksi minulla tulisi olla kymmeniä huoneita, kun jotkut nukkuvat taivasalla? Ruokakaupat heittävät myymättä jääneet tuotteet pois, ja samalla jotkut kuolevat nälkään. Antamisen oiva tunne katoaa ainaaksi omaisuudentavoittelun mielettömyyteen. Kuningas raha astui peliin mukaan, vaihtokauppa kieroutui; aina täytyy hyötyä, muuten ei voi luopua mistään ja vaihtokauppa on turha. Pelkkä hyvä olo on riittämätön, koska ”Business is Business”

Kuten sanottu, on kyllin tiettyä se, että ken haluaa humaltua, löytää siihen myös aina selittelyjä – ja syytä. Siispä annan oluen sivistää itseäni.

10.8.06

Revin bussin penkinselkämyksistä mainoksia: Babylonin saastaa; Osta minut, tuhlaa rahasi. Sekö minut tekee onnelliseksi, tai heidät tietämättömät: rikkauten kurjuuteen kasvattamat, eivät tiedä paremmasta, rahan sokaisemina etsivät onnea materiasta, nielevät tunteensa ja tuhkahuttavat sisältään sikiävän kauneuden? Raha on systeemille välttämättömyys ja peräti hyvä renki mutta todella huono isäntä. Tunteiden ollessa kahlittuina synkimpään vankityrmään on raha nykyinen itsevaltiainen. Totuus Babylonista!

14.8.06

Anastin naapureitteni päivälehden lukeakseni uutiset: niin paljon sortoa, väkivaltaa, nälkää ja hätää. Tuntuu pahalta, etten nykyisen opiskelijastatukseni vuoksi pysty juurikaan auttamaan. Raha tuo vastuuta, mutta myös näemmä unohduksen köyhän kärsimyksestä ja omasta vastuusta auttaa. On tietysti helppoa olla köyhä ja valittaa; vaikeaa sen sijaan on olla kuningas ja toimia oikein. Liian helposti ihmiset luottavat rahaan, joka toimii nyky-yhteiskunnassa monarkkina. Unohdamme, ettei rahalla ole moraalialia, eikä se tunne vastuuta kansastaan. Jos joskus äkkäriävaamatta rikastun, en tahdo menettää sieluani.

19.8.06

Kansanedustajien palkkojen korottaminen ei herätä mielessäni närää. Korvauksen raskaasta työstä tulee nimittäin olla riittävä houkuttelevuutta eduskuntaan lahjakkaita ja politiikan salatieteelle täysin omistautuneita henkilöitä. Silti jostain käsittämättömästä syystä eduskunnasta on tullut sirkus, jonka lehtereitä kansoittavat liikemiehet tyhjin lupauksineen sekä iltapäivälehtien kansia jatkuvasti koristelevat naamat. Täytyy todellakin olla jälkeenjäänein kaikista pystyyn kuivuneista luupäistä voidakseen kuvitella entisen nyrkkeilijän taikka ex-missin (ei voi mitenkään olla mahdollista se, että heillä olisi tarpeeksi koulutusta, ja tietämystä, ajaakseen asiaansa, vaikka älylliset lahjat – mitä suuresti epäilen – siihen riittäisivätkin) parantavan köyhien asemaa Suomessa. Ilmeisesti myös täällä pohjolassa köyhyys johtuu pääasiassa oppineisuuden ja ymmärtämyksen puutteesta. Silti on olemassa opiskelijoita – niin kuin minä, taiteilijoita – niin kuin minä, jotka riutuvat köyhyysrajan trapetsilla valveutuneisuudestamme huolimatta, valintamme tähden.

21.8.06

Katson peiliin: nälän ryhdittämät kylkiluuni tervehtivät minua päätäväisesti rinnastani ulos töröttäen, kaartuen samalla tavoin päällekäyvästi – aivan kuin riemukaari, joka hallitsee pariisilaisten matka-

oppaiden sivuja. Poskeni lommolla, silmäni surullisesti kuopistaan tuijottaen. Olo on kuin Kafkan nälkätaiteilijalla neljäkymmenen päivän paaston jälkeen. Polveni painautuvat uupumuksesta yhteen. Tällä tavoin köyhä ja nälkiintynyt siis haihtuu olemattomiin rikkaan miellivallan alla. – Heräsin painajaisesta.

24.8.06

Joskus käy niinkin pöyristyttävästi, että kaikki poliitikot seisovat yksimielisenä jonkun päätöksen takana. Se on merkki siitä, että koko juttu on täyttä hölynpölyä.

Kulttuuriministerimme puuttuu asioihin, jotka kuuluvat hänelle yhtä paljon, kuin hänen yksityiselämänsä kuuluu erälle juorulehdille. Samalla poliitikot unohtavat ongelmat, jotka ovat yksin heidän vastuullaan. Lompakkoni huutaa tyhjyyttään, tilin saldo 0,56 euroa. Olen siis käytännössä rahaton ensi kuun alkuun asti (edessä häämöttää riisikuu-ri). Tuttu tilanne – mutta mistä moinen budjettivaje johtuu? No, oma vuokrani on suurempi kuin saamani opintotuki, eikä tuen nostamisen ohella saa ansaita kuin noin 200 euroa ilman, että joutuu maksamaan kelalle tukiaan takaisin. Oman elintasoni korottamiseen vaadittaisiin siis useita päiviä viikossa töitä ja tuen täysinäistä hylkäämistä, ja samaan aikaan yliopisto valittaa opiskeluaikojen piteneemisestä (mistäköhän moinen mahtaa johtua?). Varmasti tulisi valtiollekin pidemmän päälle halvemmaksi korottaa opintotuen määrää, jotta opiskelu täysipäiväisesti olisi ylipäätään mahdollista.

Kun poliitikot keskittyvät toistensa mustamaalaamiseen, ja vaalilu-
paustensa pettämiseen, eikä kukaan varmastikaan tiedä, mitä heidän
maansa kansalaisille kuuluu, kapinahenki sisimmässäni kasvaa.

Valintani on rahaton tie: keskityn opintoihini, enkä tee töitä enem-
pää, kuin on pakko, hengissä pysyäkseni. Ainoita vapaa-ajan iloja mi-
nulle tuovat – luojan kiitos – hyvin varusteltu kirjasto ja harvinaisem-
mat ilmaiskonsertit, jotka nekin usein ”missään” niiden huonon mai-
nonnan vuoksi – opiskelijahintaisiin lippuihinkaan varani eivät riitä.

Ruumis kykenee olemaan päiväkausia ilman ruokaa, mutta sielu,
mieli – ja henki – kaipaavat säännöllisempää ravitsemusta.

26.8.06

Itse pyrin pitämään mölyt mahassani, mutta välillä vatsan on pakko murista. Soitin koko illan unohtaakseni nälän tunteen; nyt kärsin alkukuussa viettämästäni perin paheellisesta yöstä, ja jostain kumman syystä muistikuvani illan tapahtumista ovat epämääräisiä ja syvän humalaisen mitättömyyden verhoamat.

29.8.06

Olen huomannut, että vedellä ja leivällä eläminen tulee paljon kalliimaksi kuin itsensä totuttaminen kaviaariin ja samppanjaan; rikkaita ja menestyviä kestitään jatkuvasti; köyhiltä kukaan ei halua mitään. Olenkin hiljalleen soluttautumassa rikkaisiin piireihin muutaman lapsuudentuttuni kautta. Pukeutumalla valheellisesti ja päästämällä muutaman oikein ajoitetun nokkeluuden voitan heidät leikiten puolelleni; liiankin helposti saan heidät todella uskomaan omaan keksittyyn varakkuuteeni. Inhoten seuraan heidän keskustelujaan, harrastuksiaan ja tulevaisuudensuunnitelmiaan. Raukat, ettekö näe, että raha syö sielunne!

3.9.06

Tuntuu mahdottomalta taistella tätä järjettömyyttä, tätä järjettömien maailmaa vastaan. Ihmissuvun ymmärtämättömyys kalvaa sisintäni. Miten voi olla mahdollista se, että nykyään tehdään töitä ainoastaan siksi, että on pakko? Työ on yksi elämäntien peruskivistä, ei mikään keino rikastua tai ansaita rahaa. Työstä tulisi ihmisen nauttia, sen tulisi opettaa meille jotakin itsestämme, jotta voisimme edelleen kehittää ihmiskuntaa ja kääntää nykyisen kurssimme maailmanlopusta jälleen uuteen alkuun – ja toivon tulevasta. Työn arvon kieroutuminen on yksi modernin yhteiskunnan suurimmista onnettomuuksista. Tiedän olevani riittävän älykäs rikastuakseni muita – ja ennen kaikkea itseäni – huijaamalla, mutta en vain tahdo astua mukaan oravanpyörään.

5.9.06.

Illastin tänään nuorten, nousukkaiden porvariperheiden vesojen – joita niin suuresti halveksin – kera. Ruokapöydässä vallitsi samankaltainen niukkasanaisten koominen tunnelma, joka ikävä kyllä on huvittava vain komediateatterin katsomosta seurattuna. Vuoropuhelu, jota käytiin – ne vähät lauseet, jotka vaihdettiin – olivat perin pohjin epäonnistuneita yrityksiä aloittaa keskustelu jostain niinkin tyhjänpäiväisestä kuin Tanja Saarelan yksityiselämä. Ruoka tosin oli erinomaisen maukasta.

Siinä paikallani istuessani ja meneillään olevaa farssia seurattessani ymmärsin, miten kaksi ihmistä eroaa toisistaan enemmän kuin kaksi eri lajiin kuuluvaa eläintä.

Nyt sängyssäni maaten haaveilen kutsuvani heidät luokseni syömään. Miten he yllättyisivätkään, kun tarjoilisin heille itämaisia herkkuja: mädäntynyttä riisiä, pallokalaa ja muita oksettavuuksia, joita en edes tohdi mainita! Mehevä ajatus ajaa minut hurmion porteille, ja näine ajatuksineni, kalliin aterian sisäänsä mahduttanut vatsani täynnä, vaivun syvään, nautinnolliseen uneen.

8.9.06

Taloudellisesta ahdingosta huolimatta elämä jatkui silloisine vaiheineen, ikään kuin paikallensa pysähtyneenä – vaikkakin kokoajan hiljalleen eteenpäin vyöryen. Valheet alkavat valkoisina vuorilta, puroiksi muodostuen, liittymällä edelleen yhteen sinertäviksi joiksi ja pysäyttämättömiksi koskiksi, ja laskemalla lopulta valheitten pohjattoman valtameren synkkyyteen.

14.9.06

Joskus käy niin omituisesti, että joku tapaamani henkilö tietämättään paljastaa minulle suuren totuuden omasta minuudestani. Ymmärrän tulleeni rahan sokaisemaksi – minä, joka kritisoin katkeamatta Babylonian, minä joka tiedostan rahan vallan. Olen tullut huijatuksi luulemalla, että kaikissa rikkaissa on oltava jotakin vialla – jotakin pahaa.

Uusi ystäväni todisti minun olleen väärässä – Kiitos.

Nimim. Gordon Bleu

Mies, 21 v.

Köyhyys

Varsinainen köyhyys tuli elämäni noin 11 vuotta sitten. Kärsin massenuksesta joka johti työpaikan ja työsuhdeasunnon menetykseen. Käytän ilmaisua varsinainen köyhyys sillä olen aina ollut köyhä. Olen köyhästä perheestä ja aina kun eteeni osuu artikkeleita siitä miten köyhyys ”periytyy” ajattelen, miten totta se onkaan omalla kohdallani. Isä oli duunari ja äiti kotirouva. Isä teki paljon töitä, aivan liikaa yhdelle ihmiselle. Hän oli päivät raksalla ja illatkin teki vielä töitä. Meitä oli kolme lasta, eli viisi suuta ruokittavana ja vaatettavana.

Vaatteet olivat mitä olivat. Erityisen hyvin mieleeni on jäänyt housut, olin pulska lapsi ja oli vaikeaa löytää housuja. Ne olivat ikävä kyllä sellainen vaatekappale jotka kuuluivat kovasti ja olivat kalliita, joten oli aina kauhun paikka lähteä niitä ostamaan. Minulla ei koskaan ollut kuin yhdet housut. Sain koulun kautta vaate-apua, kävimme jossain kaupungin varastolla mistä sain takin ym. Tätä tapahtui muistaakseni kerran.

Ruokaa meillä oli kyllä aina, ei mitään ihmeellistä mutta nälissään meidän ei tarvinnut olla. Voisi siis sanoa että olimme köyhiä kaikessa muussa. Häpesin kyllä vaatteitani mutten usko, että sain siitä mitään ikuisia traumoja.

Käsitän periytyvän köyhyyden tarkoittavan sitä että rahan puute rajoittaa elämää, ei ole mahdollisuuksia käydä ystävien kanssa ulkona, ostaa vaatteita joita tarvitsee, ei ole mahdollisuutta edes mennä kylään kuin harvoin, matkat ovat kalliita jopa Helsingin alueella. yms. Tämän sain jo äidinmaidossa, ei voi tehdä sitä eikä tätä koska ei ole rahaa. Piste. Toivottomuus tulee elämään jo lapsesta saakka. En ole katkerille vanhemmilleni, meillä on hyvät välit. Heillä ei myöskään ollut mahdollisuuksia parempaan. Äitini jäi sairaseläkkeelle alle 40-vuotiaana.

Isä on aina ollut ylpeä. Luulen etteivät he tajunneet, että äiti olisi saanut eläkkeen jo aikoja sitten jos olisivat ymmärtäneet sitä hakea. En edes tiennyt sosiaaliviraston olemassa olosta ennen kuin aikuisena. Isäni ei ole koskaan käynyt sosiaalivirastossa. Hänelle oli kunnia-asia elättää perheensä.

Rahat eivät riitä edes välttämättömään, kun esim. kengät hajoavat se on katastrofi. Kevättalvella talvikenkiini tuli reikä pohjaan, ei auttanut kuin ostaa pohjalliset ja siirtää ongelma syksyyn. Vaatteita en ole juurikaan ostellut. Olin töissä puoli vuotta kunnes työt loppuivat. Sain tavoitepalkkaa joten palkka oli hyvin pieni. En voinut silloinkaan ostaa kuin muutaman vaatekappaleen. Olin toki tyytyväinen, päinvas-toin kuin meistä työttömistä yleensä luullaan noin 1000 euron kuu-kausipalkka bruttona oli sen lisäksi että tunsin että minulla on oikeus olla olemassa kun hankin oman elantoni riittävä ja hieman enemmän kuin päiväraha. Maksoin mielelläni veroa, olin ylpeä siitä että osallistu-in näin yhteiskunnan ylläpitoon.

En ole koskaan saanut sosiaalihuollosta sen enempää vaaterahaa kuin rahaa esim. kodinkoneisiin, sanomalehteen, TV-lupaan tms. Tä-laista kuulee ja lukee vähän väliä, ihmettelen pitääkö se paikkaansa, saavatko ihmiset todella erikseen rahaa tämänkaltaisiin menoihin? Olen ymmärtänyt että ne kuuluvat perusosaan josta minä en ainakaan saa rahaa riittämään tällaisiin menoihin. Kun peruspäiväraha nousi vuoden alussa noin 6 euroa, se vähennettiin toimeentulotuesta. Nyt asumistukea nousi noin 8 euroa, jännityksellä seuraan tippuuko toi-meentulotuki taas. Sosiaalitoimi siis mitätöi nämä pienet korotukset, hinnat nousevat jatkuvasti mutta toimeentulotuella elävä ei siis saa sitäkään vähää mitä nämä pienet, lähinnä marginaaliset korotukset toisivat. En oleta saavani kottikärryllisiä rahaa, mutta ihmisarvoinen toimeentulo ei mielestäni ole kohtuuton toive.

Tästä seuraavaan asiaan joka ei juuri tule esiin on yksin asuvan työttömän toimeentulo. Yksinäisellä on kaikki samat kulut kuin per-heillä ja yhdessä asuvilla ihmisillä, sillä erotuksella että hän maksaa ne kaikki yksin. Vuokra, sähkö, kotivakuutus. Mainitsen tässä vain välttä-mättömät, mutta esim. TV-lupa on mielenkiintoinen, se on yhtä suuri niin yhden kuin viiden hengen taloudessa. Tietenkin viiden hengen perheellä on suurempi vuokra jne. mutta jos lasketaan kulut per pää,

niin minkälaisiin lukuihin pääsemmekään? Tämä on suuri epäkohta ja toivonkin että tästä heräisi enemmän keskustelua. Me yksinäiset taidamme olla ”lyötyjä”, harva kehtaa ”valittaa” samalla palstalla missä puhutaan yh-äitien ja lapsiperheiden toimeentulo-ongelmista

Haen töitä mutta en ole vielä onnistunut. Minun olisi erittäin tarpeellista voida suorittaa ATK-ajokortti, tästä olen puhunut väsymiseen asti työvoimatoimistossa. Mutta työvoimatoimisto ei ole enää moneen vuoteen järjestänyt kursseja. Hety ja työväenopistot maksavat, aivan liikaa minulle. Ja ne ovat tietääkseni halvimpia vaihtoehtoja. Ei ymmärretä sitä että ”ylimääräinen” 10–20 euroa joka kuukausi on lähes ylivoimainen este, puhumattakaan useista sadoista euroista mikä kortille loppujen lopuksi tulee hinnaksi. Ja sen lisäksi pitää maksaa matkat. Kaikkein naurettavinta on että työvoimatoimisto määrittelee ATK-opinnot harrastusmuotoiseksi opiskeluksi kun se aivan ilmiselvästi on edellytys työllistyä. Se on edellytys lähes kaikissa työpaikoissa nykyään. Olen yrittänyt opiskella itsekseni mutta vaikeammat ohjelmat vaativat kyllä että voisi kysyä neuvoa, joskus saattaa mennä paljon aikaa kun en keksi miten jokin asia tehdään, ja kirjoista ja netistä ei löydy välttämättä tarpeeksi yksityiskohtaisia ohjeita. Nyt aion kuitenkin toteuttaa kortin, maksoi mitä maksoi. Minun on lainattava rahaa sitä varten.

Työnhaku on kovaa työtä. Yleisesti luullaan, että kyllä töitä löytyy, kunhan hakee. Tämä ei valitettavasti ole totta. Vaatimukset ovat mitä kovimmat nykyään, ja on jo hyvä, jos edes pääsee haastatteluun. Paikkaa kohden saattaa olla lähemmäs sata hakijaa, siinä on aika vaikea tulla valituksi varsinkin kun on nainen ja keski-ikäinen ja kun koulutusta ei juuri ole. Opiskelisin mielelläni, mutta se on kallista eikä oppisopimukseen pääse ellei ensin ole sitä työpaikkaa. Ja eiköhän ole aika luonnollista että itsetunto ei voi hyvin kun kerta toisensa jälkeen tulee kieltävä vastaus, kyllä siitä masentuu vahvempikin ihminen.

Eläminen peruspäivärahalla ei ole ihmisarvoista elämää. Kuka sitä kadehtii, kokeilkoot. Yksi kuukausi ei anna oikeata kuvaa, vähintään puoli vuotta ja ilman tietoa että se päättyy, siinä saisi ehkä aavistuksen millaista se on. Kun sitä jatkuu vuosia, ymmärtää vasta, mistä on kyse. Mikään elämyskokeilu ei siis todellakaan anna oikeaa kuvaa. Ravintoloissa en käy, en elokuvissa. Rahat riittävät hädin tuskin ruokaan ja puhtauteen. Tässä on myös suuri epäkohta miesten ja naisten välillä,

naisilla kuluu enemmän rahaa hygieniaan ihan biologisista syistä, tätä ei toimeentulotuessa huomioda mitenkään. Uskallan epäillä, että jos siitä huomauttaisi, sanoisivat: onhan paperinkeräyksessä lehtiä.

Pääosan ruoasta, etenkin lihatuotteet ostan puoleen hintaan ja pakastan. Siis kun päiväys on viimeinen käyttöpäivä ennen seuraavaa päivää. Maidot saan aika usein puoleen hintaan, on pakko ostaa hylä-maitoa joka tietenkin on kalliimpaa kuin tavallinen maito. Sen menekkiä on näemmä kuitenkin vaikeaa ennustaa, eli minun onnekseni sitä on aika usein puoleen hintaan. Tästä olen hyvin kiitollinen, sen takia pystyn syömään lihaakin. Muuten se olisi harvinaista herkkua.

Työpaikka josta saisi riittävän toimeentulon on unelmani, en vain ole vielä sitä saavuttanut. En todellakaan nauti olemisesta ”yhteiskunnan loisena”. Ehkäpä se vielä onnistuu, jonain päivänä.

Nimim. Eriäinen perintö
Nainen, 40 v.

Palkittu kirjoitus

Näin monta euroa

Voivatko he tietää, miltä tuntuu kulkea äitinsä vieressä hautausmaalla. Eivät he tiedä eivätkä jälkeensä osaa ottaa osaa suruun. Me viat-tomat jouduimme kulkemaan hautasaatossa päät alaspäin painettuna. Ihmisillä oli kiire pellolle, navettaan, kauppaan, leipomaan. Me pyörimme kuin hyrrät tai tuulispäät sinne tänne. Olimme kuin vastapuh-jenneet kanavanlaidan pihlajat: notkeita ja taipuisia taipumaan kaikista suunnista puhaltaviin myrskyihin. Aikuiset eivät välitä pihlajista. Kävelimme arkun takana peräkkäin emmekä nostaneet katsettamme haravoidusta, puhtaasta hiekasta.

Nyt uutistenlukija sanoo: ”Keskispalkka on 2 550 euroa kuukaudes-sa”. Televisio ilkkuu, se kiusaa. Se antaa nimen, jolla ei ole mitään tekemistä viattomien aikuisten kanssa. Olemme aivan viattomat, vaikka kuljemme ruokajonossa, toimeentulotukijonossa, hoitojonossa. Mitä

varten koko elämä näyttää liikkuvan maan tasossa, vaikka uutiset kertovat kolmen prosentin bruttokansantuotteen kasvusta ja hyvästä taloudellisesta tilanteesta? Uutisissa haastatellaan taas yhtä meriitti-ihmistä. Hänellä on kiillotetut mustat nahkakengät ja hiusten kanssa samaan sävyyn värjätty kravatti. Suurimmat virheet on miehen mukaan tehty hyvinä aikoina. Silloin on annettu niille, joilla ei ollut mitään, kun olisi pitänyt ottaa pois. Mies värisyttää hymyään, hän ei halua tämän noususuhdanteen aikana heikentää kasvun mahdollisuuksia.

Lompsaani ei ole karttunut kolmea prosenttia. Se on sidottu toisenlaiseen indeksiin. En saa koskaan enää kesälomarahaa. Eivätkä minua korista ilmaiset työsuhteeseen kuuluvat kulukorvaukset eikä minua vie eteenpäin esimerkiksi työsuhdeauto. Kävelen. Käveleminen ei kohota bruttokansantuotetta. Mutta käveleminen kohottaa kuntoa, keventää painoa, pienentää kolesterolia, alentaa verenpainetta, poistaa alakuloa, masennusta, ahdistusta. Kun kunto nousee, ovat velat saatavia. Tai sitten velkojat pysyvät ikuisina, kulkevat mukana ajatuksissa, pukimissa, kauppakassissa. Onnekseni olen pysynyt koko ikäni erossa tupakasta ja alkoholista.

Köyhyydestä on muistutettava. Presidentti Tarja Halonen kehottaa Asem-kokouksessa muita maita kiinnittämään huomiota globalisaation sosiaalisiin puoliin sekä köyhyyden vähentämiseen. Juhlapuheissa saa luvata, pyytää tai esittää mitä tahansa. Todellisuus ei niitä kuuntele, eivätkä ne muuta mitään. Eivät ole ainakaan vielä tähän vuoteen, tähän päivään 10.9.2006 mennessä muuttaneet. Kurjet huutavat. Ne lentävät kaupungin yli idästä kahteen osaan jakautuneena, pohjoisen ja etelän puolelta. Maailmassa tehdään paljon itsemurhia, niihin kuolee enemmän ihmisiä kuin menehtyy sodissa. Tänä kansainvälisenä itsemurhien ehkäisy päivänä kurjet lähtevät suurissa vetovoimaisissa parvissa länteen. Vaisto kutsuu ne kohti lämmintä ja ruokaisampaa. Hullunkurista, en pääse enkä osaa suunnistaa kurkien perään. Mutta samaan aikaan tänne saapuu lentokoneittain maahanmuuttajia, jotka luottavat suomalaisen talouteen ja hyvinvointiyhteiskuntaan. Milloin muualla maailmassa huomataan, että täällä suon ja kuokan maassa on jälleenrakennettu myös kurjuutta? Että täällä ei olekaan niin kaunista ja turvattua kuin 38 valtion valtiovieraat saavat Helsingin kokouksissa nauttia? He ovat sulkeneet pääkaupungin kadut, keränneet mielen-

osoittajia ja poliiseja. Suomalaiset työttömät, pieneläkeläiset, yksinhuoltajat, irtisanotut, saneerauseläkeläiset katsovat televisiosta silmät ummessa, kaikessa rauhassa. Minutkin on opetettu pitämään suuni supussa. Valtiovieraat ja valtion johto saavat nauttia illallista.

Voivatko he tietää, miltä tuntuu kulkea kansaneläkelaitoksen, sosiaalitoimiston, mielenterveystoimiston ovista? Eivät he tiedä eivätkä ota osaa suruun. Liikun kirpputorilta ostetussa I HEAR VOICES -paidassa, samanlaisessa, joita myydään Helsingissä ja internetissä. Silmäni ovat turvoksissa, kurkku tukossa, selkä poikki, sydän välissä vähissä ja mieli liki maata kuin sumu. Keuhkoista nousee paksua vihreää limaa. Sieluun tarttuneen väriä en näe. Sinne ei syksyn valo taitu, valaise paksujen peitteiden läpi. Valo kulkee suoraan niin kuin rikkaat ja hyvinvoivat ja onnekkaat. Ehkä tämä päivä on vain sitä tavallista, kipeää tapaa, jolla elämä hyvinä ja huonoina aikoina kohtelee. Elämän tyyli ei muutu. Syrjäytyneen pitää yskiä omat yskänsä.

Mitä teen tämän kuun eläkkeensaajan hoitotuella? Jos se etuus, jonka tarkoitus on tukea minua kotona asumisessa, suurissa lääkekuluisissa, liikkumisrajoituksissa, pyyhkii huomenna tuolini, pöytäni, peselietni ja lattiani, hinkkaa vessanpyttyäni, niin siitä ei jää sydänlääkkeeseen, astmalääkkeeseen, ikkunanpesuun, asioimiseen. Pitääkö jättää koti rempallensa? Olen laskenut allapäin, miten paljon olen kuluttanut muiden rahaa: 11 euroa lisää asumistukea, en enää muista, miten monta euroa hoitotukea. Ja sitten kaikki muu veronmaksajien rahoilla tehty: lääkärin vastaanotot terveyskeskuksessa, leikkaus keskussairaalassa... En ilkeä sanoa, mitä sosiaalitoimistossa. Olen totisesti vienyt paljon. Kurjet lähtevät ja pilvet tulevat.

Itkenkö kesken hyvien uutisten? Suomessahan kaikilla on samantyyppiset oikeudet ja mahdollisuudet. Minullakin voisi olla samaan sävyyn hiusten kanssa värjätty kravatti ja työsuhde autonkuljettajineen, edustuslounaineen, ulkomaanmatkoineen, sihteereineen. Voisin kertoa televisiossa, miten elämme voimakasta kasvuvaihetta, miten hyvinvointi lisääntyy enemmän kuin koskaan ennen. Voisin aivan oikeasti uskoa siihen, mitä sanon.

Tänään en usko mustien kiiltävien nahkakenkien viestiin enkä lähetystä varten meikattuun miehenkuvaan. En tiedä, miten tulen toimeen ilman meikkiä, ilman kiiltäviä kenkiä, ilman indeksiä. Tulen

toimeen köyhyysrajan alapuolelle jääneellä työeläkkeellä. Kansanedustajat voivat nostaa palkkansa, yritysjohto nauttia optioitaan, ja pörs-siyhtiön omistajat viedä työntekijän työpaikat ja palkat. Kun päätän saada lisäansioita, annan pussillisen omenoita tai jaan leivän kahtia kaverin kanssa. Hirveän vähästä riittää jaettavaksi, riittää lohduttajaksi. Me menemme eteenpäin läheltä. Me pienten ympyröiden ihmiset näemme toisemme. Me emme köyhdy, jos jaamme omastamme. Ne, jotka ovat irtaantuneet omiin linnoihinsa, iltapukukierroksiin ja samppanjalasien kilinään, toistensa kättelyyn ja salamavalohymyihin, huutaisivat kauhuissansa, jos joutuisivat viikoksi tähän meidän hyväntekeväisyyselämäämme. Me taas sujahdamme helposti korkokenkiin, muotiluomuksiin, yksityisellä maankuululla ompelijalla, ei vaan pukusuunnittelijalla teetettyihin, tyylikonsulentin hyväksymiin ihanuuksiin. Me ehdimme yhden viikon aikana lahjoitella puolet pois omaisuudesta. Köyhä tietää ne osoitteet, joihin raha jää todella lähelle, tulee hyödyksi kaikkein heikoimmille, jätetyille.

Kuinka kauaksi edustajamme ovat erkaantuneet tästä, josta he suurella äänellä iltakouluissaan ja seminaareissaan, valtiovierailuillaan puhuvat? Koko kansan presidentti, koko kansan kokoomus, koko kansan vihreät, koko kansan demarit. Kulunut lause tuntuu oudolta, se kuulostaa valheelta. Ovatko kaikki päättäjät kuitenkin rahan, koska kansa vaeltaa pimeydessä eikä saa osaansa suuresta julistetusta voitosta? Se ei saa osaansa huomisesta. Kansa yrittää sanoa sanottavansa. Se koettaa nousta lentoon, päästä eteenpäin. Sen yksittäiset rivijäsenet, täällä syntyneet, muualta tulleet samanlaiset, yrittävät omilla sanoillaan ja keinoillaan, kuluneilla konsteillaan, näyttää, mikä on oikein ja oikeudenmukaista. Mutta vielä tänään tämän kansan huudolla, adresseilla, mielenosoituksilla, ei ole mitään arvoa, ei vaikutusta. Minulla ei ole enää mahdollisuutta. Päätökset tehdään sopimalla, ne tehdään lukittujen ovien takana, ne tehdään puhumalla. Päätökset tehdään siellä, missä akateemisesti koulutetut asiantuntijat, tuomarit, tutkijat ja heidän vähemmän lukeneet pikkupalkkaiset apulaisensa tilastoivat, laskevat, analysoivat, arvioivat. Kun raportit ovat tarpeeksi kaukana todellisuudesta, voi tulla ja sanoa toimittajille vakavana: 11 euroa kuukaudessa on iso, ratkaisun raha.

Televisio sanoo kovalla äänellä, että olen köyhä. Siihen ei ole lisää-

mistä. Analogian loppu, digitaalilähetykset, vaatii kotona valintoja. Jos haluan katsella, pitää jättää lääkkeet ostamatta. Pienempiäkin valintoja, kuten ostanko rannekelloon uuden pariston vai keittiöön uuden lampun. Vai ostanko näilläkin euroilla leipää ja rasvaa ja perunoita, olen miettinyt.

En miettinyt mitään silloin, kun kuljin äitini perässä hautausmaalla kyynelten kastellessa viattoman kaulukseni. En osannut ajatella mustaa multaa ja pudotusta. Vasta vähän myöhemmin, kun ongimme rantakiviltä ruuaksi ahvenia ja varastimme kananmunia, piti ajatella. Piti laskea, riittääkö orpo- ja leskieläkkeestä leivälle, apteekkiin, lääkärille, taloyhtiölle. Matkustin linja-autossa pitkään lastenlipuilla. Mutta vaikka miten pihistin, en päässyt Yhdysvaltojen maineikkaaseen yliopistoon. En päässyt akateemiseen loppututkintoon. En mahtunut valittuihin. Elämäni pysähtyi ruokapalojen etsimiseen isosta lainehtivasta järvestä. Hyvin harvoin sain jonkun vonkaleen, jouduin tyytymään pikkusintteihin. Myöhemmin tärppäsi heikommin. Lopulta loppuvat syötit ja madot.

Nyt he vievät sen, millä me viattomat ja kouluttamattomat elimme. He vievät sen Kiinaan tai Brasiliaan. Suomen pitää keskittyä koulutukseen, suunnitteluun ja kehittämiseen. Se on tämän maan uusin abc. Ja sillä, mistä meidän on luovuttava, eivät onnistu ne, joiden pitäisi. Euroopan, koko maailman rahavirrat kuohuvat, kuumenevat, virtaavat. Eri puolille syntyneet kriisit ja sodat kannattavat. Veteraanit, joita sodat tuottavat, unohdetaan. Heidän osastaan vaietaan. Suomessa kerätään ovelta ovelle rahaa meidän omillemme. Heidän keski-ikänsä on jo yli 80 vuotta. Me keräämme myös lapsiperheille, mielenterveyskuntoutujille, asunnottomille. Näin meidät opetetaan aloittamaan uudestaan. Samaan aikaan Kiinan kuumat korttelit ja Brasilian metsäkasvialueet tuottavat tuoton niihin perheisiin, jotka osaavat pelata toisten työllä saalistamansa setelit omaan onnenkukkaroonsa. Me uskomme todeksi sadun puhtaaksi haravoidusta työn uusjaosta. Me emme nosta katsettamme. Me uskomme sadun globaalista tasa-arvosta. He, jotka ovat tämän hyväksyneet ja suunnitelleet, eivät ota koskaan jälkepäinkään osaa tavallisen kansan suruun. He keräävät, analysoivat, dokumentoivat, laativat jälleen lausunnot, yhteenvedot ja laskelmat. He taitavat uudet selitykset. He eivät välitä yhtään sen enempää, kuin aikuiset ennen välittivät kanavanlaidan piiskatuista pihlajista. Heillä on

kiire eduskuntaan, presidentinlinnaan ja luottamuksella maksetuille ulkomaanmatkoille.

Ihmiset noissa tuotantolaitosten siirtomaissa saavat työstään palkkaa suomalaista duunaria vähemmän. Ja me täällä emme enää ansaitse. Emme työskentele. Kun jäämme kaikkiin suuntiin puhaltaviin myrskyihin, muutamme notkeiksi, taipuisiksi. Emmekä koskaan kasva suoriksi, emme ollenkaan ihmisiksi. Jäämme pala palalta eläviksi, murusiksi. Tämä kaikki jatkuu ja toistuu ja kertautuu. Mutta aurinko kasvaa kerran itseään isommaksi ja sitäkin suuremmaksi. Ja silloin kaikki, mitä oli ja on, tulee viimeistä senttiä myöten jaetuksi, pois annetuksi.

Leena Raitanen, 49 v.

Kokemuksia köyhyydestä

Olen koko aikuisikäni ollut köyhä. Kohdallani köyhyys ei ole enää ohimenevä vaihe, vaan tila, joka tuntuu pysyvästi vallitsevan elämässäni. Köyhyys on tullut jäädäkseen ja minun tehtäväkseni jää parhaan kyyni ja taitoni mukaan sopeutua vallitseviin olosuhteisiin ja asioiden tilaan ja yrittää tuhlata ja kuluttaa mahdollisimman harkiten ja vähät rahani järkevästi ja kestävästi kohdentaen.

Ajoittaisia töissä olojaksoja lukuun ottamatta olen pääasiassa tullut toimeen työttömyyspäivärahalla, ja sosiaalitoimiston toimeentulotuelle. Tämän lisäksi olen elintasoani parantaakseni joutunut turvautumaan EU-ruoka-apuun, pelastusarmeijan tai evankelisluterilaisen kirkon antamiin vähäisiin taloudellisiin avustuksiin.

Köyhyys merkitsee minulle taloudellisen puutteen lisäksi sosiaalisten ja kulttuuristen ulottuvuuksien merkittävää kaventumista. Köyhyys on minulle myös äärimmäisen konkreettinen sekä moniulotteinen ja kokonaisvaltainen elonkokemus. Jään paitsi monista itsestäänselvyyksiksi mielletyistä asioista, jotka kyllä yleisesti ajatellaan osaksi hyvinvointia (mutta ei osaksi taloudellista hyvinvointia): elokuva-, teatteri-, konserttiliput, (koti)vakuutukset, tv-lupa tai vaikkapa kauniit, ehjät ja uudet vaatteet ovat tämän kaikkialla läsnä olevan köyhyyden vallitessa

lähinnä mahdotonta kustantaa itselleen. Jotakin pystyy itselleen hankkimaan jatkuvalla pihistämällä, mutta hyvin harvoin sitäkin. Mielihyvää tuottavat harrastukset, itsensä kehittäminen eri tavoin, koulutautuminen (mikäli ne ovat maksullisia) jäävät toteutumatta ainaisen rahanpuutteen vuoksi

Yritä tässä nyt syödä terveellisesti ja monipuolisesti, kun rahakukkaron sisältö määrittelee paljolti myös ostoskassin sisällön. Vaikka jatkuvasti kuulee hoettavan, että ”ruoka on kallista”, niin köyhälle se on todella ja oikeasti kallista. Terveelliseen ja monipuoliseen ruokaan käytettävissä olevat rahat eivät yksinkertaisesti riitä. Usein olen dyykannut kauppojen roskiksia aina niiden sulkemisajan jälkeen ja lisännyt sitä kautta ruokakomeroni sisältöä ja valikoimaa. Avustusten hakemiseen ja varsinkin roskiksien penkomiseen liittyy niin paljon häpeän ja aliarvoisuuden tunteita, että olen pyrkinyt käyttämään niitä hyväkseni mahdollisimman vähän ja harvoin.

Uusia vaatteita tulee hankittua todella harvoin. Usein on käynyt niinkin, että on joutunut jättämään osallistumatta johonkin juhlaan tilaisuuteen (kuten esim. häät), kun ei ole ollut ko. tilaisuuden luonteen edellyttämää päälle pantavaa. Ja se vasta nöyryyttävää ja runsaasti häpeän tunnetta tuottavaa onkin, kun joutuu ystävältään varovasti ja arkaillen kysymään juhlavaatteita ja rahaa lainaksi. Eräs selviytymisstrategia köyhillä onkin ainainen rahanlainaus ja pikkuvippien teko. Köyhät lainaa toisiltaan, kenellä nyt ko. hetkellä sattuu syystä tai toisesta olla lainata. Sitten ”loppukuusta” maksetaan vipit takaisin ja odotetaan taas rahojen loppumista ja lainauskierteen jatkumista.

Nimim. Ei ole häpeä olla köyhä, (mutta v-tuttaa se silti)
Mies, 45 v.

Ajatuksia suomalaisesta köyhydestä lapsen ja aikuisen näkökulmasta (n. 1955–2007)

Kun olin pieni tyttö, elin niin sanotulla siirtolaisten asutustilalla maalla ja haaveilin muuttavani isompana kaupunkiin. Kaupungissa ajattelin

käyväni teatterissa, elokuvissa ja ostoksilla hienoissa liikkeissä. Kaupungissa oli harrastustoimintaa, luistinradat, balettikoulut ja ravintolat. Näin ajattelin. Tuskin minusta balettitanssijaa tai taitoluistelijaa olisi tullut, vaikka se balettikoulu ja luistinrata olisivat olleet omalla kylällä. Alle kaksitoistavuotias maalla asuva tyttö osasi haaveilla, mutta mahdollisuuksien puutteita sen ikäinen, tiettyssä ympäristössä elävä lapsi ei osannut köyhyudeksi nimetä. Eihän kylällä ollut vielä ensimmäistä televisiotakaan. Kylän ainoa puhelinkin oli kolmen kilometrin päässä. Kun jokaisessa talossa asui suunnilleen samaan tapaan puettuja lapsia, joilla ei ollut kadehdittavia harrastuksia, eikä ruoastakaan ollut isommin puutetta, koko kylän lapsikatra eli kohtalaisen tyytyväisenä.

Leipä ja kumisaappaat

Myöhemmin kuulin, että joissakin taloissa nähtiin ihan oikeasti nälkää. Leipää ei aina ollut pöydässä. Elettiin kädestä suuhun. Jos perheen isän palkka ei tullut ajallaan, ei ollut millä ostaa jauhoja. Kunnan talvikenkiäkään ei kaikilla ollut talvipakkasilla. Kumisaappaat, jotka kunta lahjoitti koululaisille, olivat jäätävät, vaikka villasukka oli saappaan sisällä että päällä. Ensimmäiset kauppoihin tulleet appelsiinit osti kylän köyhin perhe. Kadehdimme sitä appelsiinin kuoren tuoksuakin, joka köyhän perheen ainoan lapsen koulueväistä lähti.

Köyhä kunta

Kunnan köyhyydestä johtui, että kouluni vaihtuivat tiheään. Kävin ensin koulua kaupungissa, jonne oli hyvä maantie kävellä. Sen aikais-ta köyhyyttä oli, että seitsemän kilometrin koulumatkan joutui juuri seitsemän vuotta täyttänyt kulkemaan kävellen tai isonsiskon pyörän tarakalla. Koulukyyditystä ei ollut. Seuraavana vuonna kunta siirsi oppilaat oman kunnan puolelle. Koulumatka lyheni kilometrillä. Koska kunnalla ei ollut aurauskalustoa, oli tie talvimyrskyjen aikaan tukossa joskus päiväkausia. Pari vuotta taisi mennä tässä koulussa ennen kuin taas tuli siirto saman kunnan alueen uuteen kouluun, jonne piti saada oppilaita. Matka lyheni kilometrillä, mutta tien varrella ei ollut asutusta – eikä koulukyyditystä vielääkään ollut.

Liikuntaa

Koulu vaihtui taas kaupunkiin, kun aloitin oppikoulun. Oppikoulussa oli lukukausimaksu, josta vähävarainen oppilas saattoi anomuksen kautta vapautua. Kirjat piti ostaa itse, koska kunnallista keskikoulua, johon saatiin koulukyyditykset ja kirjat, ei vielä ollut. Kirjojen ostoon saatiin rahaa poimimalla ja myymällä metsämarjoja, mustikoita ja puolukoita. Kansakouluaikaan kouluun piti syksyllä viedä marjoja ja omat eväät. Kunta tarjosi koululaisille puuron tai keiton. Oppikoulussa ei tarjottu ilmaista ruokaa. Urheilutunneista ei saanut vapautusta, vaikka kulki 14 kilometrin matkan joka päivä pyörällä. Talvella se saattoi merkitä sitä, että ensin poljin sukset pyörän tarakkaan kiinnitettynä kouluun, kävin hiihtämässä kymmenen kilometrin lenkin muiden oppilaiden kanssa ja poljin hikisenä seitsemän kilometriä kotiin takaisin.

Kesälläkään ei ollut liikunnasta pulaa. Lapset olivat apuna kasvi- maalla, heinäpellolla, elokorjuussa ja muissa lypsykarjatilantehtävissä. Talveksi teurastettiin yleensä vasikka ja muistan olleeni ainakin ker- ran avustamassa teurastuksessa pitämällä ämpäriä, niin että teuraste- tun eläimen veri saatiin talteen. Siivilöidystä verestä tehtiin verilettuja. Muistan olleeni myös vetämässä syntyvää vasikkaa lehmän peräpäätästä. Ei muuten liha maistunut ruokapöydässä, kun sama vasikka teurastet- tiin syksyllä.

Vaatetus maalla ja kaupungissa

Viimeistään oppikouluun mentyäni tajusin, että maalla lapset puettiin eri tavalla kuin kaupungeissa. Maaseudulla pidettiin oman äidin ompe- lemia mekkoja ja äidin kutomia villatakkeja, kaupungeissa ostettiin vaat- teet kaupasta. Kaupunkilaisten tyttöjen kengät olivat mielestäni sirom- pia kuin isäni ostamat. Isäni oli saanut suutarikoulutuksen ja osasi ostaa lapsen jalalle erittäin terveelliset kengät. Köyhyydestä johtui, että ne ken- gät olivat ainakin pari numeroa liian suuret ostettaessa. Asia tietenkin korjaantui lisäämällä riittävän paksut sukat jalkoihin. Liian suurten ken- kien ostaminen painui niin tarkkaan selkäyttimeen, että vielä aikuisena – ostaessani itse itselleni kenkiä, ostan usein liian suuret kengät. Omiin luistimiin ei ollut vielä perheellämme varaa. Opettelimme veljelleni os-

tetuilla hokkareilla luistelemaan koko konkkaronkka. Kuvaan tietenkin kuului, että aurasimme itse puron jälle oman luistinradan. Useita villasukkia hokkareiden sisään ja kiitämään jälle...

Polkupyöräilyä

Harrastuksiin mentiin yleensä polkupyörällä. Muistan veljeni pyöräilleen kesän piirikunnallisiin kisoihin 50 kilometriä ja kilpailleen menestyksekkäästi perillä useissa lajeissa. Ei siinä mitään, mutta kun hän pyöräili vielä sieltä kisoista takaisin. Jälkikäteen ajatellen en ihmettele, miksi hän oli päälle parikymppisenä Suomen juoksijakärjessä pitkällä matkoilla. Myöhemmin olen miettinyt, olisiko läksyjen lukemiseen käytetty enemmän aikaa, jos liikunta ei olisi vienyt niin paljon voimia teini-ikäisenä. Koulu meni kaikilla perheemme lapsilla keskinkertaisesti. Ammattikoulutusta pitivät molemmat vanhempani tärkeänä.

Kaupungin köyhyys

Pienen kaupungin köyhyyttä oli se, että työpaikkoja ei nuorille juuri ollut. Niinpä useimmille tuli jo teini-ässä selväksi, että muualle on muutettava, jos työtä aikoo saada. Perheestämme muuttivat – yhtä lukuun ottamatta – muualle kaikki. Kadehdin joskus tätä lapsuusseudulle jäänyttä sisartani. Hänen ihmissuhteensa eivät köyhtyneet, koska kaikki olivat jo kouluvuosilta tuttuja toisilleen. Me muut, jotka muutimme muualle, jouduimme luomaan ihmissuhdeverkostomme uudelleen.

Köyhyys hankaloittaa ihmissuhteiden luomista ja ylläpitämistä. Työkavereiden kanssa ei välttämättä halua vapaa-ajalla seurustella, vaikka työkaverit ovat luonteva sosiaalinen piiri työssäkäyville. Kun henkilö jää työttömäksi, kapenee ihmissuhdeverkosto uudella paikkakunnalla nopeasti. Köyhä ei välttämättä halua kutsua vieraita kotiinsa, koska olettaa, että muilla on paremmin. Ei ole mitään tarjottavaa, eikä näytettävää. Harrastuksiin meneminen maksaa. Jopa kirkossa täytyy olla valmis ojentamaan kolehti. Köyhää ei varmasti ilahduta, jos pappi huomauttaa, että kilisevän sijasta voisi kolehtihaaviin laittaa kahisevaa. Erilaisia köyhiä väliinputoajia syntyy, kun tulorajoja asetetaan samalla jääkaapilla käyville.

Nälkään ei Suomessa kuole, mutta ihmiset näntyvät arjen kurjuuteen.

Yksinäisen työttömyys

Yksinäisen köyhän tilanne on työn saannissa heikompi kuin perheiden, joilla on lapsia. Järkevältä tuntuisi, jos työtä annettaisiin enemmän yksinäisille ja lapsiperheet saisivat sosiaalista tulonsiirtoa verotuksen kautta. Nykyinen malli on johtanut siihen, että terveet yksinäiset miehet ja naiset istuvat pyörittelemässä kotona peukaloitaan ja isät ja äidit tuskailevat työnsä ja lapsien hoidon keskellä. Järjen köyhyydeksi sanon tätä.

Ikärasismi

Naisen uralla etenemisen esteitä pyritään poistamaan, mutta lasikatto säilyy edelleen. Ikärasismi on myös ilmeisesti tullut jäädäkseen. Kun EU, jonka pitäisi nostaa yleisesti hyväksytyjä arvoja esiin, hakee töihin alle 35-vuotiaita, on se osoitus siitä, että työikä ei olekaan koko ikä, vaan jokin suppea kymmenen vuoden aika 25–35 vuoteen. Työtön köyhä ei juuri pysty nousemaan sosiaalisesta loukustaan edes koulutuksen avulla, jos ikää on enemmän kuin 35 vuotta. Itse olen opiskellut velkaa ottamalla maisteriksi, mutta työhaastatteluunkaan en ole saanut kutsua. Kun vähäisistä varoistaan maksaa itse opiskelunsa, eikä sittenkään saa työtä, alkaa usko mennä hyvinvointivaltioon. Yrittäjäksi ryhtymällä on vaikea päästä alkuun, jos yrität sellaisella alalla, jonka palveluja ei tunneta. Kun kaikkia yrityksiä verrataan nakkikioskeihin, josta tuloa alkaa tulla heti kun ensimmäinen nakki on myyty, on asiantuntijayritysten turha mennä ns. yritysneuvojien juttusille tukea hakemaan. Lainaa kyllä tyrkytetään.

Nuorten perheiden köyhyys

Köyhyys on nuorilla perheillä tänä päivänä erilaista kuin se oli omassa lapsuudessani. Upean vuokra-asunnon voi saada sosiaalitoimiston tuellakin. Subjekttiivinen oikeus päivähoidon takaa sen, että lapsia ei tarvitse itse juuri hoitaa kuin lasten sairastaessa, omina vapaapäivinä

ja kesälomilla. Useat työssäkäyvät vanhemmat käyvät yleensä loma-aikoina Etelässä ja vähän kauempanakin lomilla. Lomien ajaksi lapset jätetään muiden hoidettaviksi. Tiedän tapauksen, jossa äiti varasi joka kesä itselleen ja kolmelle lapselleen lomamatkan Etelään ja loman jälkeen haki rahaa sosiaalitoimistosta, koska kaikki raha oli kulutettu lomaan. Sitä hän ei tietenkään kertonut, että lomailtiin. Joskus juttu paisui niin, että tämä äiti kävi tekemässä 'kuvitteellisen' rikosilmoituksen olemattomasta varkaudesta, seipitettyään tarinan, jonka mukaan rahat oli varastettu häneltä. Pohdin millaisia aikuisia hänen lapsistaan on tullut. Eiväthän he voineet olla tietämättömiä äitinsä venkoilusta.

Päiväkodeissa ja kesäsiirtoloissa varttuneet lapset ovat varmasti luonteeltaan erilaisia kuin perheissä kasvatetut. Itsekkyys on jostain syystä lisääntynyt. Lapset, jotka joutuvat jakamaan kaiken muiden lasten kanssa päiväkodissa, eivät ehkä opikaan sosiaalisiksi. Vai oppivatko?

Pakolaisuus

Oman maan poikkeusoloja ja köyhyyttä pakoon lähteneet monilapsiset pakolaisperheet yleensä pitävät tärkeänä lasten kotihoitoa, mutta oppivat pian jättämään lapsensa päivähoitoon hekin. Pari sukupolvea menee ennen kuin nämä pakolaiset ovat juurtuneet Suomeen. Kun joillakin pakolaisperheilläkin on 'otsaa vaatia uusia huonekaluja sosiaalitoimiston maksamaan vuokra-asuntoon ja vaatteiden ostokorttia kaupungin parhaimpaan liikkeeseen', sopii miettiä kenelle Suomessa hyvinvointia luodaan ja kuka oikeasti on köyhä. Onneksi suurin osa pakolaisista on vähään tyytyväisiä kuten suurin osa suomalaisista vanhemmista ihmisistä. Nuorilla on haaveensa.

En osta uutta

Köyhyys on omalla kohdallani sitä, että kenkiä lukuun ottamatta en uutta osta. Kuljen sisaruksiltani ja kirpputorilta ostetuissa vaatteissa, jotka eivät yleensä koskaan ole sopivan kokoisia. Tämä ei juuri poikkea lapsuusajan köyhyydestä, koska lainasimme toistemme vaatteita jos silloin. Koska emme olleet silloinkaan samankokoisia, ovat vaatteeni aina olleet liian isoja. Itse ostamani vaatteet ovat taas käyneet vuosien

varrella pieneksi, koska olen laajentunut, kuten eräs hevosta hoitava miss Eurooppakin.

Tärkeysjärjestys

Köyhyys on sitäkin, että asetamme asioita tärkeysjärjestykseen. Talvivaatteet ja kylmän loitolla pitävä asuntoa ovat näillä leveysasteilla tärkeitä. Köyhän ei kannata ostaa halpaa ja nopeasti rikki menevää. Ristiriitaista on, että maksamme helposti rikki menevästä tekniikasta ihan liikaa. Naiset maksavat myös kosmetiikasta mielettömiä summia. Ihon ja hiusten kunto riippuu paljon perintötekijöistä. Halpa ihovoide ajaa usein saman asian kuin kallis.

Sateenkaaren kultareunan tavoittelua

Miksi sitten tuhlaamme? Köyhäkin tarvitsee elämäänsä sateenkaaren kultareunaa, joka tekee elämästä elämisen arvoisen. Köyhälle naiselle se kultareuna voi olla omiin tuloihin nähden liian kalliit kengät, varakkaille naisille suunniteltu naistenlehti tai hajuvesi. Inhimillistä on sortua esimerkiksi suklaapatukkaan, vaikka vyötärönmitta kertoisi, että suklaapatukoita on lähestytty liian monta kertaa. Kun sitten kauhistelee – mitä tuli taas tehtyä, jaksaa olla taas köyhä. Miehillä vastaava on kaatokännin ottaminen, vaikka se ei mitään autakaan. Köyhyys on ja pysyy.

Kelvolliset köyhät eivät saa tukea

Yhteiskunnan asettamat ehdot taloudellisen tuen saamiseksi saattavat pudottaa ihan kelvollisen työntekijän työmarkkinoilta ja harrastuksista. Köyhyysloukkoon putoaminen koettelee parisuhdetta. Koulutuksen paikkaaminen opiskelemalla työn ohessa vasta raskasta on. Ikääntynyt, koulutettu nainen ei ole työmarkkinoilla haluttua tavaraa, koska nuoremman palkkaaminen tulee edullisemmaksi. Sosiaaliturvamaksujen ei pitäisi nousta ihmisen vanhetessa. Pahinta on, että tuoretakaan aikuiskoulutusta ei aina arvosteta työmarkkinoilla.

Nimim. Kelvollinen köyhä

Nainen, 60 v.

Äänetön köyhyys

Kun astun ulko-ovesta sisään, ensimmäisenä katse osuu punaiseen joulupaperiin, joka on kiinnitetty eteisen oven ikkunaan. Se on siinä verhona. Painettu nastoilla reunoistaan kiinni ikkunanpieliin, yläreuna vähän repsottaa. Mielenkiinnolla katselen ympärilleni, olo on samalla yllättynyt ja varautunut. Äiti ja isä ovat taas muuttaneet, olen ensivierailulla uudessa asunnossa, kämpillä, niin kuin isä sanoo. Pikkuveljet istuvat sohvalla ja toinen heistä toteaa että tällä kertaa asutaan vanhan hotellin varastossa. Yritän keksiä jotain mukavaa vastapainoksi ja keksinkin, koska paikka ei ole yhtään niin huono kuin puhelimessa veljeltä kuulin. On se vanha, eikä sisäilma ole raikas, mutta remonttiakin on tehty. Onhan siellä sentään uusia huonekalujakin, kahdenistuttava nahkasohva ja tv. Edellisessä paikassa huonekaluja oli pitänyt odottaa pari kuukautta ja sittenkin ne olivat jonkun talonmiehen omia ylijäämiä. Ja sitä edellisessä paikassa, missä oli pitänyt pelätä rappukäytävissä vastaantulevia ja laittaa pumpulia korviin yöllä, oli huonekalut ostettu kirpputorilta. Yksi nojatuoli sekä lamput keittiöön ja olohuoneeseen.

Katson rakkaitani ja mietin, kuinka kauan he jaksavat yrittää? Jatkuva muuttaminen paremman huomisen perässä on raskasta ja epävarmaa. Uusiin mahdollisuuksiin tarttuminen on rohkeaa, ja suota-vaakin, niin voi rakentaa itselleen tulevaisuutta ja vaikuttaa siihen. Yhteiskunnassa on kuitenkin jotakin pahasti vialla, jos se pakottaa jäsenensä jättämään kotinsa, ei vain kerran, vaan kerta toisensa jälkeen. Toivon, että tällä kertaa he saisivat hetken levähtää. Silmiin on vaikea katsoa, koska ne tuovat toisen niin lähelle, paljastavat sisimmän. Silloin on taas pakko tuntea jotain.

Maaseudulla ei ole nykyään juuri toimeentuloa ilman tuottavaa maanviljelystä tai jotakin etätyötä. Jos on syntynyt syrjäseudulle, pitkien taipaleiden taakse, on pakko lähteä kotiseuduiltaan. Joskus nuorena, vuosia sitten, ihmiset ovat maaseudulla ajatelleet elävänsä maasta, viljelemällä ja tuottamalla. Sodan nähnyt sukupolvi on neuvonut lapsiaan tekemään työtä ja luottamaan Jumalaan. Työtä on maaseudulla voinut tehdä niin kauan kuin sitä on ollut tarjolla ja se on antanut elannon. Mutta kun työnteon kannattavuus on loppunut, se on loppunut. Jäljelle on jäänyt vain usko ja hiljainen toivo siitä että joskus voi olla

vielä paremmin. Kuinka paljon ihmiseen mahtuukaan toivoa? Mistä se syntyy ja miten?

Voileipä maistuu hyvältä siinä metsän reunassa, sammalmättäällä. Minulla on ruisleipää ja sen päällä voita. Tädiltä saatu ruutumekko on violetti ja siinä on valkoiset pitsit hihoissa, Varon, etten istu vahingossa mustikoiden päälle ja likaa sitä. Naapurin lapsilla on retkieväänään vaaleaa leipää ja sen päällä makkaraa ja juustoa. Katson leipää ja olen kateellinen, minunkin tekisi mieli tuollaista. En varmaan olisi huomannut tulla leivästä kateelliseksi, elleivät muut lapset olisi kysyneet sitä minulta. Että miten sinä voit syödä sitä ihan paljaaltaan? Minä tietysti vastaan, etten edes tykkää makkarasta ja juustosta, minusta tämä on parasta näin. Minusta tuntuu, että he tietävät minun valehtelevan. Kotiinpäin kävellessäni katson maahan ja potkin samaa pikkukiveä eteenpäin askelten tahdissa. Mietin kaikkea muutakin mitä meillä ei ole ja muilla on. Ja mitä enemmän mietin, sitä enemmän ihmettelen. Sitten päätelen, että toiset ovat väärässä ja minä oikeassa, minulla on kaikkea mitä tarvitsin. Unohdan ja olen taas onnellinen.

Lumi on niin valkoista että silmiin sattuu. Se kimaltelee ja näyttää elävän, kylmänä mattona lämmittää talvista maisemaa. Tämä on niitä hetkiä, jolloin muu tuntuu menettävän merkityksensä, koska hiljaisuus ei vaadi mitään. Kylmä veto tuntuu jaloissa, on pakko nostaa ne koukkuun ja vetää villatakkaa tiukemmalle. Miten pieneksi sitä voidaan tuntea itsensä, miten vähäiseksi omat mahdollisuudet. Ei tunnu kuuluvansa ollenkaan tähän aikaan, tulevaisuus on jossakin saavuttamattoman kaukana. Olotilan juuret ovat loppujen lopuksi jo edellisessä ja sitä edellisessä sukupolvessa. Asenteiden psykologiset vaikutukset näkyvät pitkään, kun on kasvanut olemaan huonompi, se on niin osa itseä, ettei sitä edes huomaa. On olemassa toiset.

Istun taas täällä, odotan vuoroani. Työvoimatoimiston kuluneet nahkasohvat ovat sinapinkeltaiset, suoraan 70-luvulta. Katselen sinistä henkilökorttiani johon merkataan aina seuraava aika. Ajattelin ensin päällystää kontaktimuovilla sen, koska se oli tosi tärkeä paperi, mutta sitten se jäi. Mitähän nyt sanoisin? Että on suunnitelmia ja otan vastaan kaikenlaista työtä mihin vain kelpaan. Minulla on tuore ammatti ja toivon saavani joskus oman alan töitä. Minulle tarjotaan tällä kertaa mahdollisuutta työskennellä harjoittelurahalla. Tarjottu harjoittelu-

paikka on kouluavustajan työ pienellä kyläkoululla, jonne on matkaa kymmeniä kilometrejä. Minulla ei ole autoa ja joukkoliikenne näillä seuduilla rajoittuu postiautoon kerran päivässä. Työ ei ole ammattiani vastaavaa, kyseessä on täysin eri ala. Harjoittelusta ei makseta palkkaa, vaan harjoitteluun lähteminen muodostuu ehdoksi työmarkkinatuen maksamisen jatkamiselle. Tilanne on mahdoton, tunnen itseni orjaksi. Viha jotain selittämätöntä kohtaan nousee sisälläni, on vaikea hengittää. Se on kuule työkokemus se, jolla työpaikat saadaan, sanoo vielä työvoimatoimiston virkailija. Olen ihan vähällä mennä väärälle puolelle. Onneksi saan sovittua työmatkat niin, ettei minun tarvitse hankkia työtä varten autoa. Tilanteesta tekee käsittämättömän absurdin se, että menen pakosta kunnalle töihin, koska kunnan vuokratulojen vuokra on pakko jotenkin maksaa. Olen ahkera ja tunnollinen työntekijä että saisin hyvän työtodistuksen. No, saanhan sentään sitä työkokemusta.

Kyllä minä pärjään, vastaat kun soitan ja kysyn. Menisin kylään, vierailulle ja kahville, mutta välimatkaa on satoja kilometrejä. Miten minä haluaisinkaan mennä. Elämä on vienyt meidät erilleen, vaikka se ei ollut tarkoitus. Meidän piti asua lähekkäin ja olla aina toinen toistemme tukena, mutta työ ja toimeentulo eivät olleetkaan niin yksinkertaisia asioita. Tiedän että pärjää, mutta silti haluaisin nähdä itse ja auttaakin, jos jossakin voisin. Kuvittelen meidät istumaan vierekkäin ja nauramaan. Päätäväisyys saa veren seisahtumaan hetkeksi. Ajatus siitä, että voisin joskus tehdä jotain asioiden hyväksi, on kuin piiskan isku ja sivallus, se ajaa minua.

Töitä, kiirettä ja stressiä. Aika on armoton, lahjomaton ikiliikkuja, joka herkeämättä joko kuluu tai karkaa. Jatkuva valtava ajan oravanpyörä jatkaa pyörimistään, vaikka uupuneet siitä tippuvatkin. Liian paljon pitäisi ehtiä, venyä mahdottomiin ilman kiitosta tai edes toivoa helpotuksesta. Vaatimukset ovat liian kovat silloin kun ihmisellä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä ja kaikki vaihtoehdot ovat mahdottomia. Kädestä suuhun. Lapsi odottaa sitä aikaa, jolloin on aikaa, kunnes kasvaa mukaan samaan aikataulujen viidakkoon ja rientää kiireesti elämäänsä omaa elämäänsä. Elämä jatkaa itsekseen ja sitä vain huomaa seuraavansa sivusta, kuin jotakin naurettavaa elokuvaa. Outoa, ikään kuin mikään ei riittäisi, vaikka ei toivo kuin tarpeellisen.

Mitä tässä etsitään, mikä on se päämäärä mihin pyritään?

Köyhyys... se on kiellettyä nykyään. Kaiken tulee näyttää siltä että kaikki on hyvin, kaikkea on. Tavaroiden ja rahan määrällä mitataan paremmuutta ja tämän kulttuurin vaikutuksen alaisina kasvatetaan arvostamaan materiaa, rahan voimaa ja rikkautta. Köyhyys on jonkun puutetta, se on erilaista eri seuduilla ja maissa. Kun voisikin olla rehellisesti pelkästään köyhä. Siihen tulee kuitenkin aina asioita jotka vääristävät köyhyyden. On olemassa paljon asioita ja tekijöitä, joiden takia monet ovat ja monista on tullut köyhiä ja köyhyyden syyt voivat olla itsestä riippuvaisia, mutta myös riippumattomia. Köyhyyden olemassa ololle ei löydy selittäjää. Tässä kulttuurissa pahinta köyhyydessä on varmaankin syyllisyys, tunne joka musertaa ja syö kaiken kyvyn aloittaa mitään. Syyllisyys omasta olemisesta, kaiken ainainen selittely ja puolustelu. Toisinaan hiljainen huuto karkaa, mutta se häipyä äänettömänä, voimansa menettäneenä. Köyhyyden leima on varjo, joka seuraa hiipien ja leijailen. Se pimentää auringon vieden mahdollisuudet sateen mukana sinne, minne sadekin menee. Minne se menee?

Köyhä nyky-Suomessa on melkein aina riippuvainen jostakin järjestelmästä, tahosta tai toisesta ihmisestä. Oikeanlainen riippuvuus ja yhteistyö on hyvästä, mutta jos kaikki toimeentulo on kiinni jonkun toisen sanasta ja päätöksistä, elämästä tulee kestämatöntä. Valta on vaarallista, se sopii harvoille ihmisille ja päättäviin aseisiin pyrkivien pitäisikin läpäistä erityisen tarkka seula. Sama pätee niin suurempiin organisaatioihin kuin yksityisten perheidenkin sisäisiin valtasuhteisiin.

Olen opiskellut suurimman osan nuoruuttani ja opiskelijana minulla on ollut aina rahaa vain kaikkein välttämättömimpään. Olen ottanut paljon opintolainaa, etten olisi aivan toisten varassa, mutta suurin osa rahasta menee kuitenkin asumiseen. Taloudellinen riippuvaisuus toisista saa tekemään ihmeellisiä asioita, se saa ihmisen huijamaan itseään ja hyväksymään vääränlaisia asioita osaksi omaa elämää. Pelko omasta pärjäämisestä saa tarkkailemaan itseään hysteerisesti siinä pelossa, ettei enää kelpaakaan ja menettää paikkansa. Tämän lisäksi pitäisi muistaa olla kiitollinen siitä, että on mahdollista opiskella ja yhteiskunta edes vähän tukee sitä. Syyllisyys nostaa päätään. Muiden miellyttämisestä tulee tärkeintä, omia mielipiteitä ja ajatuksia ei

enää ole. Tekee sen mitä vaaditaan ja odotetaan, suorituksia toisensa perään. Epävarmuus ja pelko syövät vähäisenkin itsetunnon, kunnes ei enää edes tunnista itseään. Elämä antaa vain tämän hetken, sitä ei jaksa, eikä edes halua ajatella eteenpäin. On taas hiljaista. Hiljaisuus on musta ja tiheä, hetki ennen.

Jostakin tuntemattomasta nouseva elämänilo, tiedonjano ja haaveet pitävät yllä toivoa ja kannustavat jatkamaan. Niissä on uskomaton voima, ne muuttavat huomisen aurinkoiseksi. Sade väistyy, tehtyään ensin ilman raikkaaksi hengittää. Kokemus ja tieto tekevät minut vapaaksi. Köyhänäkin olen rikas, koska olen vapaa. Toivon etten ikinä menetä vapauttani rahan ja tavaran tavoittelulle. Ja minä olen tulevaisuus, siinä missä muutkin.

Nimim. Opiskelija
Nainen, 25 v.

Hyvin menee

Köyhää! Teini-ikäinen tyttö napapaidassaan, tympääntynyt ilme kasvoillaan. Puhelin korvalla pieni ja kiiltelevä – kuin koru. Minulle, kuten muillekin normaalikuuloisille selviää, että on niinku köyhää mennä kouluun dösällä, kun fajia on jollain duunireissulla ja mutsin auto huollossa.

Nousen seuraavalla pysäkillä pois ja toivon, ettei linjaa suunnitelmien mukaisesti kuitenkaan lopeteta vuoden vaihteessa. Ehkä vielä kesäaikaan selviäisin matkasta vanhalla pyörälläni, mutta talvella 12 kilometrin reissu kotomökiltä kylille olisi mahdoton. Aurausta on vähennetty vuosi vuodelta, ja polvet alkavat vaivata perintöpyörän polkimia veivattessa suven lämpimilläkin.

Avaan kirjaston oven ja astun tuttuun ympäristöön. Olen rikkauksien keskellä. Aarteita on ympärilläni niin paljon, ettei elämäni riitä niitä kaikkia tutkimaan. Lehtilukusalissa silmäilen päivän uutiset. Länsimaista demokratiaa levitetään edelleen sinnikkäästi ympäri ymmärtämätöntä maailmaa. Jumala on tämän suuren tehtävän valituille

kansoille ja ihmisille antanut, ja se viehdään päätökseen tappioista huolimatta. Ruumiita ja raunioita tulee, mutta YK jälleenrakentaa, ja pieni Suomi on siivoojien etujoukoissa. Kotimaassa menee paremmin kuin koskaan. Elämme valtiossa, joka on maailman vauraimpia. Suurimpia huolenaiheita on kilpailukyvyn säilyttäminen ja parantaminen sekä työttömyys. Valtiovalta tukee työllistämisen varjolla yrityksiä, ja nämä nielaisevat avustukset pohjattomaan pussiinsa ja vaativat lisää. Omistajille lisää voittoja, johtajille lisää optioita. Saneerauksia suoritetaan, yksiköitä lopetetaan ja toimintoja siirretään halvempiin maihin.

Saneerattu olen minäkin. Olin 34 vuotta työelämässä, 22 vuotta samassa ammatissa ja yhdeksän samassa työpaikassa. Sitten tuli tarve tehostaa toimintoja. Kannattavuus ei ollut riittävän hyvä, omistajat vaativat sijoituksilleen parempia tuottoja. Vähennettävä oli, ja tehtaalle saivat jäädä nuoremmat, joilla on alaikäisiä huollettavana ja asunovelkaa rutosti juuri rakennetusta omakotitalosta. Siitä tiilistä tehdystä, jossa asuu onnellinen perhe. Minulla on jo maksettuna punainen tupa ja perunamaa ja vaimo töissä. Osa-aikaisena pienellä palkalla tosin, mutta kuitenkin. Vain vajaat puoli vuotta erotti minut eläkeputkesta, ja siksi tilanteestani käytiin erikseen neuvotteluja. Olin kuitenkin pillannut mahdollisuuteni. En ollut tarpeeksi joustava. En ensimmäisenä lupautumassa ylitöihin ja useimmiten sanoin ääneen, mitä ajattelin, ja vielä ajattelemaatta, kenelle. Paskan maku suuhun sellaiselle, vaikkei ruskeakielinen ollutkaan, tai siis juuri siksi. Vihan jälkeen katkeruus ja masennus.

Työkkäristä tyrkkivät kurssille työnhakua opiskelemaan. Hiljalleen innostuin. Minä näytän vielä! Ammattitaitoa on ja kuntokin parempi, kuin monella nuorella. Niinpä ohjeen mukaan markkinoin itseäni hakemuksin, puhelimesta ja ovelta ovelle. Pian opin havainnoimaan muutoksen vastapuolen asennoitumisessa, kun ikäni selvisi. Tietenkään mitään ei myönnetty, mutta...

Poliitikkojen puheissa olemme avainasemassa. Työvoimapula uhkaa, vanhojen ammattilaisten kokemus ja tietotaito on otettava käyttöön. Käytettävissä olisi – kuka käyttäisi?

Hiljalleen into hiipui, ja alkoi sopeutuminen olemaan. Ansiosidon nainen oli pehmeä lasku uudenlaiseen elämään. Oli myytävä auto, oli jätettävä lomamatkat – eihän ollut lomaakaan. Oli tingittävä sieltä ja

täältä. Viiden sadan päivän jälkeen vielä enemmän. Niin minusta tuli tilastojenkin mukaan köyhä.

Siirryn vapaalle päätteelle ja selailen verkon tarjontaa. Puhelimeen olisi saatava uusi akku. Kannan vanhaa kapulaani lähinnä muiden yhteydenottojen takia. Omiin soittoihin ei juuri ole varaa. Joskus harvoin yllätän rakkaani hellällä tekstiviestillä. Helpompaa kirjoittaa, kuin sanoa. Nykyajan kukkakimppu. Kesällä toki löytää kukkia luonnosta.

Vielä sähköpostiterveiset lapsille. Niistä aina huoli sisimmässä. Muistan omat, jo kuolleet, vanhempani ja ymmärrän.

Siirryn kirjojen pariin. Helmiä löytyy, ja kannan saaliini tiskille. Saan lainauksiin jatkoaikaa. Kunnan talous on tiukoilla, ja säästöä löytyy myös kirjaston kuukauden sulkemisella. Asioiden arvottaminen näkyy säästöpäätöksissä. Kulttuuri on listalla kärjessä, sitten siirrytään terveydenhoitoon, lasten-, nuorten- ja vanhuspalveluihin. Köyhän kunnan kalliiksi tulevia säästöjä niiltä, joiden ääni vähiten kuuluu. Pakitan hakemaan vielä pari äsken selaillemani teosta ja vastaan virkailijan hymyyn ja kesän toivotuksiin.

Työkkärissä yhtä innostavaa kuin ennenkin. Kurssitettu on edelleen, mutta vanhasta ammattilaisesta on tullut vain päivitetty vanha ammattilainen. Vähän vielä vanhempi, työnantajien mielestä ei yhtään kiinnostavampi. Alan jo uskoa väittämään, että tärkeintä on poistumiseni työttömien tilastoista edes kurssien ajaksi. Virkailija kirjaa käyntini koneelle ja merkitsee korttiini uuden ajan lähes viiden kuukauden päähän. Tiedämme molemmat, että ihmeitä tapahtuu harvoin. Selaan vielä koneelta ministeriön sivut. Töitä ja kursseja on, mutta ei minulle.

Kävelen pienen matkan Jarnon luo. Moottoripyöräonnettomuuden nuori uhri asuu kunnan vuokra-asunnossa kerrostalossa. Pyörätuolissa lopun ikäänsä. Elämä muuttui hetkessä. Hyvä työpaikka, vauhdikkaat harrastukset, nätti tyttöystävä ja lukuisat kaverit ovat vain muistoissa. Muutama paras ystävä jäljellä. Tutustuimme aikoinaan kuntosalilla. Ikäero ei meitä haitannut, ajatukset kohtasivat. Väittelimme monista asioista ja nauroimme paljon. Nykyisin vähemmän, mutta Jarnokin kuitenkin jo silloin tällöin. Auttelen häntä pienissä arjen askareissa, mutta tärkeintä on kuitenkin juttelu, kuuntelu, lähellä olo. Ajattelen hänen kohtaloaan ja luulen, että en itse vastaavassa tilanteessa jaksai-

si. Kukapa kuitenkin tietää? Kun menettää paljon, voi löytää vielä enemmän. Ehkä käsitys rikkaudestakin muuttuu.

Käymme Jarnon kanssa kaupassa, ja teen samalla omat vaatimattomat ostokseni. Palatessamme lentokoneen vaimea jylinä kantautuu korkeuksista korviimme ja herättää keskustelun tuhlauksesta ja tuottavuudesta. Kuka on laskenut viimeiseen pilkkuun, mitä maksaa yhteiskunnalle joitakin turhakkeita kauppaava markkinamies, joka lentelee ympäri maailmaa ja ajelee yksin suurella citymaasturillaan pitkin kotimaata tuotteitaan tyrkyttämässä? Talo on hulppea, velkaa ja sen verovähennyksiä paljon. Lomalla talvella alpeille ja kesällä etelään. Työpaikalla mietitään, miten palkkaa voisi siirtää pääomaverotettavaksi. Paljon pienempi luku 28 on kuin 56. Siitä huolimatta kunnan ja valtion tuet kelpaavat. Kotihoidontuesta kotitalousvähennykseen. Kateellisten panettelua...

Entinen työkaveri kävelee vastaan. Hetken tarinointi. Kyselyyn töistä vastaan, että on niitä, mutta ei kyllä palkan maksajaa. Vaivautunut naurahdus.

Palkkatyön kautta saamme arvostuksen ja aseman tässä yhteiskunnassa. Sitä vailla oleva on lintsari, häntä saa ja pitää syyllistää. Jotain viikaa työttömässä ihmisessä on – täytyy olla! Niinpä monet yrittävätkin viimeiseen saakka pitää kulisseeja pystyssä ja näyttävät menestyjää, vaikka kaikki ympärillä on romahtamassa.

Onneksi on ollut aikaa ajatella. Se on rikkautta.

Jarno jää yksin asuntoonsa.

Puiston laidalla tuttu joukkio pulloineen. Syrjäytyneet vai syrjäytyt? Joku asia toisin ja siellä olisin minäkin. Paljolti sattumaa, että elämäni on rikkaampaa. Ajattelen sinua, rakas kanssakulkijani ja sisälläni on lämmin olo.

Kotimatalla suunnittelen jo huomista. Naapurin metsäpölkölle polttopuita keräämään. Onneksi on puuliesi ja takka, joilla saamme sähkölaskua pienemmäksi. ”Palkkaani”, ajattelen, ja minua hymyilyttää. Mitäpä siitä, että meitä puita polttavia jo syyllistetään pienhiukkaspäästöistä. Mökiltämme pilkottaa entisen työpaikkani piippu, joka tupruttaa savua korkeuksiin. Vesihöyryä kuulemma. Joskus viereiseen järveen karkaa vähän myrkkypäästöjä, mutta ihan lupaehtoien puitteissa vain.

Taaempänä visertää jonkun kännykkätipu. Pian kuuntelen omalla pihallamme lintujen konserttia.

Oletkohan jo ehtinyt kotiin sinä suurin aarteeni? Luultavasti väsyneenä. Enemmän työtä, vähemmän tekijöitä. Kuumassa keittiössä raadat pienen palkkasi eteen ja saat jatkuvasti kuulla juttuja sairaalan ruuista. Niillä resursseilla gourmet'ta on vaikeaa loihkia. Kotonakaan et sitä saa, mutta lämmöllä valmistettua tarjouksien inspiroimaa makkarasoppaa kyllä. Ja kuuntelua, suukkoja ja silityksiä.

Lämmitän saunan, ja päästöistä piittaamatta nautimme lämmöstä ja lemmeistä. Tuhlaamme helliä sanoja. Ne lisääntyvät hyväilyiksi, kasvavat korkoa syleilyksi ja tallentuvat raukean lähekkäin olon myötä rakkauden aarrearkkuun.

Ulkona taivaanranta täynnä laskevan auringon kultaa.

Nimim. Einari

Mies, 55 v.

Köyhyystarinoita

Köyhyyteni tila

Asun ammattikoulua käyvän poikani kanssa tilavassa (67 m²) saunallisessa kaksiossa. Suomalaisten normien mukaan meillä on kymmenen neliötä liian iso asunto ja sauna. Mitähän siitä sanoisi? Tämmöistä on köyhyys Suomessa: kaupungin vuokra-asunnossakin, jopa kerrostalossa, on oma sauna.

Saimme asunnon, kun jouduin laman aikana myymään omistus-asuntoni lähes kolmensadan tuhannen markan (300 000 mk) tappiolla. En viitsi tässä kohdassa edes aloittaa yhtään jos-sanalla alkavaa lausetta, sillä asunto oli jo myyty ja meillä oli kuukausi aikaa muuttaa siitä pois. Olin silloin hyvin kiitollinen, kun ylipäättään sain asunnon. Ymmärrän toki, että vuokra oli korkea varsinkin, kun kymmenelle neliölle ei myönnetty asumistukea ollenkaan. Se tarkoitti elämää ilman

käyttörahaa sekä vimmattua pennin venytystä (sitemmin sentin). Kyseisen asiantilan jatkuttua useampia vuosia oli pakko myöntää, ettei meillä ole varaa asua kotonamme. Niinpä minulla on nyt vireillä asuntohakemukset edullisempiin, vanhempiin ja tietysti saunattomiin asuntoihin joko kaupungin keskustassa tai parissa lähiössä, koska on pakko. Keskusta olisi paras. Ei tulisi vuokran päälle enää mitään matkakustannuksia.

Olen työkyvyttömyyseläkkeellä, ja eläke on pieni, koska jouduin työkyvyttömyyseläkkeelle sekä väärään aikaan että liian nuorena. Jos olisin ollut järkevä ja tehnyt niin... tai näin... eli sairastunut muutamaa (viisi) vuotta myöhemmin jne., olisi taloudellinen tilanteeni kohtuullinen, mutta näissä olosuhteissa kiikun koko ajan köyhyysrajalla. Välillä olen toimeentulotukikelpoinen ja välillä en. Juuri tällä hetkellä en ole, mikä tarkoittaa mm. sitä, ettei minulla ole varaa hankkia uusia silmälasia, vaikka vanhat ovat hajonneet. Minulla on nyt Tiimarin lasit.

Eläkkeen pienuuteen totun tuskin koskaan, vaikka saan vähän työkyvyttömyyseläkettä myös Ruotsista, jossa olen työskennellyt 70-luvulla muutaman vuoden. Kun rahaa naapurimaasta lopulta tuli, sitä tuli aika nätti summa kerralla. Pystyin käyttämään rahaa asioihin, joihin ei ollut ollut pitkään aikaan varaa. Lasku rahan käytöstä lankesi jälkikäteen ja hyvin ikävällä tavalla. Suomessa harrastettava kaksoisverotus aiheutti minulle sellaiset veromätkyt, että ne ovat nyt ulosotossa ja luottotietoni ovat menneet. Lisäksi se nosti veroprosenttini viidestä prosentista noin kuuteentoista prosenttiin, vaikka Ruotsin eläke on vain noin 170 euroa kuussa. Ja kuinka ollakaan viimeisen veroehdotukseni ilmoittama vähän yli kolmensadan euron palautus onkin muuttunut suurin piirtein samansuuruiseksi veromätkyksi. Senkin yhteydessä pyöritellään Ruotsin eläkettä.

Eikä sekään riitä, vaan Kelakin haluaa periä minulta taannehtivasti Ruotsista tulleiden eläkkeiden ja Kelan maksujen päällekkäisyyksiä. Summa oli noin 3 300 euroa. Laitoin Kelaan kaikki samat paperit kuin ulosottomiehellekin, ja sieltä tuli päätös, että he puolittavat summan. Jos en pysty maksamaan sitäkään eräpäivään mennessä, he perivät sen eläkkeestäni kuukausittain noin kahdenkymmenen euron erissä. No, se oli reilu päätös veroviranomaisiin verrattuna. Tilanteestani johtuen joudun antamaan tämän uudenkin veromätkyen ulosottomiehen ja

Luojan haltuun, vaikka se voi jonkun mielestä olla pieni.

Minulla on myös säännöllinen lääkitys, joka toki kohentaa oloani, mutta ei ihan niin hyvin kuin olisi mahdollista, jos minulla olisi varaa kalliimpiin lääkkeisiin. Lääkäriini on anonut minulle kaksi kertaa kokonaan korvattavuutta lääkkeisiin. Molemmilla kerroilla on tullut hylkäävä päätös. Eihän minun lääkkeilläni nyt niin väliä ole. Minähän olen eläkkeellä.

Silloin tällöin joku sanoo minulle, että saahan eläkkeellä ollessaankin ansaita jonkin verran. Miksi en siis hanki jotain työtä valittelun sijaan? Syytä ei moni arvaakaan. Asia on seuraavanlainen. Eläkkeeni on niin pieni, että Kela maksaa siihen täydennystä. Jos onnistuisinkin saamaan lisätuloja, minun olisi ilmoitettava ne Kelaan, joka vastaavasti pienentäisi minulle maksamaansa eläkkeen täydennystä sekä asumistukea. (Ellen ilmoita, perintä suoritetaan jälkikäteen.) Jos taas ansaitseen enemmän, kuin Kela maksaa minulle, eläkevakuutusyhtiö lopettaisi koko eläkkeen maksamisen. Koska minulla on pieni eläke, pieni on se summakin, jonka saan ansaita. Silloin, kun eläke on suuri, saa vastaavasti ansaita suuremman summan. Ja niinhän se tietysti menee, että mitä suurempi eläke, sen suurempi on tarve lisätuloihinkin. Köyhä pysyköön ruodussaan ja luopukoon kaikesta yrittämisestä selvitä maksuistaan itse. Menköön toimeentulotukiluukulle vain ja jättäköön lisätulojen hankkimisen paremmin toimeentuleville kansalaisille, kuten työssäkäyville ja isoista eläkkeistä nauttiville.

Puun ja kuoren välissä ei ole kenenkään hyvä olla, mutta kun on pakko. Sanotaan, ettei ole muuta pakkoa kuin köyhän kuolema, mutta onko sekään nyt ihan ajankohtaista, kun kuopus on juuri aloittanut ammattikoulun ja tytär on lahjoittanut minulle pienen poikansa kautta uuden roolin ja arvonimen: Mummo?

Joku viisas on sanonut, että rahaa pitäisi olla sopivasti, ei liikaa eikä liian vähän. Jos sitä on liikaa, sitä myös ajattelee alinomaa. Niin tapahtuu myös silloin, kun rahaa on liian vähän. Paljous aiheuttaa huolta ja pelkoa rahan menettämisestä, ja vähyys pakottaa laskemaan kaiken aikaa senttien riittävyttä. Jos rahaa on sopivasti, sitä ei tarvitse kaiken aikaa ajatella, eikä se näin ollen myöskään hallitse ihmistä liikaa.

Mitä köyhä syö?

A. Juniorin ruokkiminen

Ihmisen ruokkiminen yleensäkin – vähällä rahalla nimittäin – on varsinainen taiteenlaji. Erityisen haastavaksi se muuttuu silloin, kun ruokittavana on murrosikäinen poika tai nuori mies. On monia raaka-aineita, jotka eivät käy ollenkaan, tai sitten ne eivät käy tietyssä muodossa, kuten meillä keitot eivät kelpaa ollenkaan. Ja kuinka helppoa olisikaan keittää viikon alussa suuri kattilallinen soppaa ja syödä sitä sitten pitkin viikkoa juuri silloin kuin itselle sopii!

Jos erehtyy laittamaan väärää ruoka-aineita tai mausteita, tai on tullut kypsennettyä ruokaa pikkuisen liikaa tai liian vähän, munakas ei olekaan hyytynyt joka kohdasta yhtä paljon, suolaa on liian vähän ja niin edelleen, saa kuulla hyvin mielenkiintoisia kommentteja:

”Mitä paskaa tää on?”

”Ei tätä voi KUKAAN syödä!”

”Mitä toi vihree aine on? Ei kai se vaan ole sitä persviljaa?”

”Eiks meil o suolaa ollenkaan?”

”Mitä sä tämmöstä mulle syötät? Yritäks sä tappaa mut vai?”

”Panit sitten sipulia kans...”

”En kai mä nyt raakaa munakasta syö...”

Rahatkin on saatava riittämään. Luojan kiitos, tähän tuli avuksi Citymarketin Mammutti-markkinat. Kävin monena päivänä ja ostin nakkeja kaksi pakettia per asiakas hinta yksi euro, broilerin paistisui-kaleita kolme pakettia per asiakas á yksi euro ja kaikkea muuta edullista. Tungin niitä pakastimeni jokaiseen rakoon ja toisaalta tein nakki-munakasta, nakki-stroganoffia ja epähuomiossa nakkikeittoakin, josta kyllä sain kuulla kovaäänistä negatiivista palautetta. Todettakoon silti, että jälkikasvu söi sitä kuitenkin peräti kaksi kertaa.

Joka kolmas päivä tein risottoa. Olin valinnut broilerit eri makuisilla marinadeilla ja sillä tavalla sain jo vaihtelua ruokiini. Kun kaikki maut oli käytä läpi riisin kera, aloin tarjoilla broileri-kastikkeitani makaronin, tarkoitan pastan kera. Välillä ruoanlaitosta ja säästämisestä jopa innostuu. Aivoni raksuttavat ja sormeni syyhyävät jo seuraavaa broileri-ateriaa suunnitellessa. Pakastimessa on yrttimaustettuja suikaleita jäljellä. Mitäs jos ostaisi sitruunan, puristaisi mehun kastikkeen

joukkoon ja tarjoilisikin sen tämän kerran perunoiden kera? Ei pääsisi Juniori vieläkkään sanomaan: ”Onks meillä taas tätä?”

B. Kissojen ruokkiminen

Kaupan hyllyllä on useita laatuja kissoille tarkoitettua teollista purkki-ruokaa, joka ilmeisesti sisältää kaiken, mitä kissa ravinnokseen tarvitsee, koska kissaveljeksemme ovat olleet hyvin terveitä, ja turkki kiiltää. Ikää on kuitenkin jo kertynyt miltei kunnioitettavat kymmenen vuotta, eli ne ovat vähintään yhtä vanhoja kuin minä. On myös tarjolla monenlaista kuivamuonaa, joka meillä tarkoittaa lähinnä pientä napposteltavaa silloin tällöin, sillä kissamme eivät varsinaisesti pidä sitä ruokana. Osaavat ne ronata sen purkki- eli märkärüokansakin kanssa ihan riittävästi. Eikä ole mitenkään harvinaista, että marketin kissanruokahyllyn tiimoilla törmää huokaileviin kanssasisariin tai -veljiin, jotka myös yrittävät arvuutella, minkälainen pöperö kisumirrille kelpaisi tänään. Sillä kissat osaavat nirsoilla. Ne voivat kuulemma nirsoilla itsensä anoreksian kautta vaikka hengiltä. Näin on kertonut eräs nuori nainen, joka toimi eläinlääkärin vastaanottoapulaisena.

Onneksi on Euroshopper, halpa ruokatavaramerkki, josta löytyy edullista vaihtelua viiksiniekköjenkin aterioihin. Muuten kissanruokat ovatkin euron myötä kallistuneet vähintään noin yhden mummon markan per purkki.

Joku voi tietysti ihmetellä, onko köyhän pakko pitää kissaa ja vieläpä kaksin kappalein. Vastaus on yksiselitteisen selkeä: kyllä. Ne on otettu ennen kuin tiedettiin, minkälaiseen köyhyyteen elämä johtaa. Sitä paitsi psykykenpotilaalle, lapselle tai nuorelle on hyväksi, että on eläin tai eläimiä kotona. Kissa on siitä hyvä, että jos emännällä esimerkiksi on niin huono päivä, ettei pysty lähtemään ovesta ulos ollenkaan, voi sitä menoa siirtää, kunnes on taas koonnut itsensä ja pystyy. Lisäksi lapsi tai nuori ei joudu ottamaan aikuisen vastuuta eläimen hoidosta. Se taas, että kissoja on kaksi, on kissojen kannalta paras mahdollinen ratkaisu. Meidän pojat ovat kotoisin samasta pentueesta Siunttiosta. Sitä paitsi JOTAIN köyhälläkin täytyy saada olla.

Mutta se kissan ruokkiminen, se on vaativaa, haastavaa ja kallista. On se toki palkitsevaakin. Sitä nimittäin aina välillä onnistuu ostamaan

juuri oikeat purkit, ja kuivamuonakin tekee kauppansa jonkinasteisella viiveellä. Sitä paitsi kuivamuona poistaa kissalta hammaskiveä.

Ihmisten ruokaakin tyrkytän kissoille välillä. Uunissa kypsennetty pakastesei kelpaa hyvin. Tarjousloheen ei kosketa ollenkaan. Lihapullia tai muita vastaavia puraistaan kenties kerran. Joulukinkku on hyvää, ja olisihan kinkku muutenkin hyvää, jos sitä vain saisi. Ihan joskus ostan jotain lihaleikkelettä alennettuun hintaan, kun viimeinen myyntipäivä on tänään tai huomenna. Silloin kissatkin saavat osansa, ja varsinkin toinen oikein ahmii ja yrittää varastaa niin veljensä viipaleen kuin pöydällä olevan voileivänkin päällysteen. Voi olla, että tulisi halvemmaksi, jos kissat olisi opetettu syömään samaa ruokaa kuin ihmiset. Toisin sanoen sen, mitä meiltä jää. Mutta olisivatko ne silloin yhtä terveitä kuin nyt? Eläinlääkärillä käynnit kun eivät nekään ole ihan ilmaisia.

C. Mamman ruokkiminen

Mamma, se olen minä. Vaikka minun pitäisi laihtua noin kolmekymmentä kiloa, on minunkin silti syötävä. Sanomattakin on selvää, että ruoan tulee olla rasvatonta. Lisäksi sen pitää olla laktoositonta, koska minulla on laktoosi-intoleranssi. Edellä mainittu yhtälö tarkoittaa, että joudun ostamaan kallista sekä osittain sellaista ruokaa, jota taloudessa asuvan nuoren miehen ei kuulu syödä. Siis minun pitäisi ostaa kahta lajia juustoa, kahdenlaisia jogurtteja ja kaikenlaista muutakin. Minun pitäisi ja minä tykkäisinkin syödä runsaasti kasviksia, salaatteja, vähärasvaista kalaa, kanaa ja lihaa – jälkimmäistä vain vähän. Kaikki edellä mainitut ruoka-aineet ovat kalliita. Samoin ovat myös hedelmät, jotka nekin ovat suositeltavia. Vihannekset ja hedelmät ovat kallistuneet euron myötä eniten. Tilastoissa vain vertaillaan mm. kananmunan hintoja, vaikkeivät suomalaiset saa enää syödä niitä kuin kaksi kappaletta viikossa. Enää ei huristella munalla töihin.

Epäonnekseni en tykkää ollenkaan esimerkiksi raa'asta porkkanasta, joka on lähes ainoa minulle sopiva ja suositeltava naposteltava iltaisin telkkarin ääressä ja kaiken lisäksi kohtuuhintainen. Jos taas haluan herkutella, ovat nimenomaan vähärasvaiset ja laktoosittomat tuotteet, kuten jäätelöt, todella kalliita. Onneksi äskettäin sain käsiini reseptin

itse tehdystä jäätelöstä, joka käytännössä tarkoittaa rahkaa (tosin rahkakin on aika kallista) ilman kermaa. Lisäksi käytetään jäisiä marjoja. Marjoja olenkin onnistunut hommaamaan pakastimeeni (asunnon perusvaruste), vaikken minä varsinaisesti pidäkään marjojen poimimisesta – en ainakaan kykkivässä asennossa. Syy siihen löytyy varalostani. Mutta tämä marjajäätelö on varsinainen vitamiini- ja kalkkipommi ilman rasvaa. Sokeria toki lisätään jonkin verran. Se sopii myös Juniorille ja on hänelle hyvin tarpeenkin, niin kuin minullekin. Toisella luut vielä kehittyvät, ja toisen pitää suojautua osteoporoosilta. Laktoosivaivaan on toki olemassa tablettjakin, mutta sellaisen kun napsii, maksaa annos kaksi mummon markkaa enemmän per tabletti. Appelsiini, jota jopa painonvartijat suosittelevat, maistuisi kyllä hyvältä suussani, mutta vatsani ei siedä sitä kuin silloin tällöin.

Tällaista se on. Rahapulan lisäksi on allergiaa, erilaisia mieltymyksiä, oireita ja rajoitteita. Jotain on kuitenkin syötävä. Jokaisen. Avuksi tarvitaan mielikuvitusta ja mausteita. Mutta mausteet ne vasta kalliita ovatkin, joten on heti kärkeen viisainta unohtaa reseptit, joihin vaaditaan pari kolme nippua tuoreita yrttejä. Niput ovat puolitoista euroa kappale, ja jo pari nippua tekee kolme euroa eli sen saman summan, jonka minä pystyn maksamaan pääruoan aineksista. Ostetaan siis kuivattuja yrttejä ja elokuussa torilta puntti tilliä ja persiljaa pakkaseen. Viime vuonna ne riittivät maalishuhtikuun vaihteeseen asti. Kuivatut yrtit riittävät nekin useampaan ateriaan, kunhan ei kerralla ravistele liikaa purkkia tai pussia. Ne antavat ruokaan myös makua ja tuoksua. Itse asiassa niiden avulla saa valmistettua herkullisempaa ruokaa kuin tuoreilla yrteillä. Tämä täytyy köyhän uskoa. Näin se on. Trendikkyyttä kun ei voi syödä.

Leipä on kallista, niin peruselintarvikkeena kuin sitä pidetäänkin. Ruisleivän eduksi on terveellisyyden lisäksi sanottava, että se säilyy hyvin ja maistuu parhaimmalta, kun se on lähes kovaa. Ostan usein leipää, jota myydään puoleen hintaan, jos sen viimeinen myyntipäivän on tänään tai huomenna. Jotkut sellaiset myymälät, joilla on oma leivontapiste, myyvät samana päivänä leivotun leivän illansuussa alehinnalla pois, koska heidän myyntilauseensa kuuluu: Tänään leivottua! En myöskään juuri koskaan heitä leipää pois. Jos näyttää siltä, että leipää uhkaa jäädä syömättä, laitan sen vikkellästi pakkaseen ennen, kuin se

ehtii kuivua liikaa. Silloin minulla on leipää niinäkin päivinä, kun minulla ei ole raha. Kun sen ottaa pakastimesta ja pistää mikron kautta tarjolle, saa aikaiseksi illuusion tuoreesta leivästä. Mutta jos sitä vielä tämänkin jälkeen jää, on siitä illuusiot kaukana, eikä sitä sen jälkeen enää syö kukaan. Tällainen tilanne on hyvin harvinainen, ja on myös kyse jostain hyvin pikkiriikkisestä määrästä.

Peruna on elintarvike, joka on sekä hyvänmakuinen että vatsaa hyvin täyttävä eli pitää nälkää. Se ei ole liian kallis, ja ihan tavallisten markettienkin perunat ovat hyvä laatuista, sanon minä, Lopella syntynyt. Jos vain ihan omien mieltymysteni mukaan saisin ruokaa tehdä, niin mikäs sen parempaa talven jo kolkutellessa ovella kuin perunaveli? Sen kanssa riittävän kuiva ruisleivän pala, niin eivätköhän ravintoarvotkin ole kohdallaan. Varsinkin, kun voinokareen sijasta silppuaa vellin sekaan runsaasti tilliä ja persiljaa sekä ruohosipulia (jos on). Voita taas en ole ostanut enää vuosikymmeniin. Meillä käytetään voin sijaan kolesterolitonta ja laktoositonta Keijua, suomalaista kasvisrasvamargariinia.

Pari kertaa olen noutanut seurakunnan diakoniatoimistosta niin sanotun EU-ruokakassin. Siinä on ollut makaronia, näkkileipää, puurohiutaleita, jauhoja sekä maitojauhetta. Maitojauheen olen lahjoittanut eräälle toiselle köyhälle, koska eihän se ole Hylaa. Pojallani on nimittäin sama ongelma kuin minullakin. Köyhällä ei tietenkään saisi olla tällaista ongelmaa...

Roskiksia en ole koskaan dyykannut – vielä. Enkä minä tässä kaupungissa siihen hevin ryhdy. Se on liian noloa, liian alentavaa. Luoja minut siltä säästäköön!

Miten köyhä pukeutuu?

Se se onkin varsinainen taiteenlaji, köyhän pukeutuminen, runsaasti ylipainoisen ja keski-ikäisen naisen etenkin. Ai, että kuinka köyhä voi olla ylipainoinen? Sairaus, lääkitys, syömishäiriö... Onhan niitä. Tämähän on länsimaa.

Ilmastollisista syistä vaatetta on kuitenkin oltava, samoin jalkineita, jotka tässä luetaan vaatteisiin kuuluviksi. Koska niitä ei voi hankkia ilman rahaa, jota köyhällä yleensä on vähän tai tuskin lainkaan,

on opittava tekemään löytöjä. Silloin, kun on ihan pakko ostaa uusia, kuten alusvaatteita, on vain tiedostettava, että useat halpahallit, jotkut marketit ja kauppaketjut myyvät niitä edullisemmin. Pitää vain varata aikaa hipelöimiseen ja oikean koon sekä värin löytämiseen. Myös kuosia kannattaa arvioida. Onhan naisella naisen mieli, köyhälläkin, ja sen haluan kyllä heijastuvan jopa alusvaatteistani. Lisäksi tiedän, mistä ihoni pitää, ja huomioin myös lämpimän ja kylmän kelin tarpeet. Yleensä vaivannäkö kannattaa, eikä uimahallin pukuhuoneessa kukaan osoita sormella ja sano: ”Tuo on varmaan köyhä, kun sillä on noin huonot alusvaatteet.” Ei, niin ei tapahdu. Ei siinäkään tapauksessa, että jokin alusvaate onkin tarttunut matkaan kirpputoripöydästä. Ei, koska harjaantunut silmä osaa erottaa käyttämättömän käytetyistä ja ostaa vain sellaisen.

On myös hyvin suotavaa, että kengät ostetaan uutena. Silloin kannattaa kytätä jäsenetu- ym. tarjouksia. Tosin, jos nyt puhutaan reippaasti ylipainoisesta henkilöstä, jonka jalkapöytä on laskeutunut moneen otteeseen ja joka ei paksun mahansa takia mielellään solmi kengännauhoja, ostos voi pitkänkin harkinnan jälkeen mennä vikaan. Näin minulle pääsi käymään. Ensin luulin tekeväni parhaan kenkäostokseni vuosikymmeniin: valitsin nimittäin kengät, jotka olivat puoliksi kävelykengät ja puoliksi lenkkarit. Ajatella, mikä säästö! Kahdet jalkineet yksissä kengissä ja vielä jäsenalennuksella ja maksetusta hinnastakin tulee bonus! Väri oli beige, joten sopii hyvin käytettäväksi kaikkien vaatteiden kanssa. Mutta vaikka olin kuinka marssinut myymälän lattiaa edestakaisin kengät jalassa ja todennut, että hyvät ovat, eivät ne sitten kuitenkaan jokapäiväisessä käytössä olleet hyvät. Lääkäri, jolle kävin puhumassa lonkka-vaivastani, antoi neuvon, että pitää laittaa irtokorkolappu toisen kengän sisään. Sen pitäisi auttaa. Kieltämättä se auttoi sen verran, että nyt kengät tuntuvat tyydyttäviltä. Ja siihen on köyhän tyytyminen. Kengistä luovutaan vasta, kun ne ovat kuluneet loppuun.

Päällysvaatteet ovat myös sellaisia, että joudun ostamaan ne yleensä uusina. Ja haluankin totta kai. Maksamisesta vain ei olisi niin väliä. Runsaasta ylipainosta johtuen esimerkiksi kirpputorilöytöjä sattuu harvoin. Kerran olen tosin löytänyt kierrätyskeskuksesta villakangasulsterin. Se oli sitä aikaa, kun vielä niinkin hyvän vaatteen sain ihan ilmaiseksi.. Käytin sitä monta vuotta, mutta koska se oli alun alkaenkin

aika nafti, myin sen lopulta pois kirpputorilta. Eli jopa tienasin sillä.

Nykyisen talvitakkini olen hankkinut Tallinnasta. Sattui olemaan sen verran rahaa, että pääsin matkustamaan sinne ja pystyin ostamaan vielä takinkin. Takki oli kauniin punainen ja tarjouksessa. Sanoin myyjälle katselevani vielä hiukan, kunnes pyörsin seuraavasta kulkemasta vauhdilla takaisin ja ostin takin. Mieleeni muistui äkkiä, kuinka monta lihavaa mammaa kaupunkiin oli saapunut samalla laivalla, kuin itsekin tulin. Päätelin, ettei se takki – ainoa kauniin punainen – siellä kauaa ostajaa odottamaan joutuisi. Sen minä halusin ja sen minä myös sain. Kovasti olen siitä tykännyt ja paljon sitä käyttänyt. Siinäkin oli ja on tosin yksi puute. Takin kangas sisältää jonkin verran silkkiä, ja se repeää helposti. Se oli kuitenkin korjattavissa. Menin kangaskauppaan, ja siellä ammattitaitoinen myyjä myi minulle juuri oikean väristä lankaa, jolla voin tarpeen vaatiessa korjailla takkiani. Kolmas vuosi on menossa, ja minusta on oikein mukavaa, kun tulee talvikelit ja voin kaivaa rakkaan punaisen takkini esille ja ruveta taas käyttämään sitä. Itse asiassa minua ilahduttaa aina vuodenajan vaihtuessa, jos löydän kaapistani vanhan tutun vaateen, jota voin ruveta käyttämään. Se on köyhälle hyvä ominaisuus eikä maksa mitään.

Sitten ovat vaatteet, joita käytetään alus- ja päällysvaatteiden välissä, kuten sekä sisätiloissa että ulkona käytettävät hameet ja pitkät housut. Tuurilla vaatteita saa kirpputoriltakin – jopa isoja kokoja. Keran osuin sellaisen pöydän kohdalle, jossa myytiin leopardikuviainen lyhytihainen silkkipusero kahdella ja puolella eurolla. Toinen mustavalkoinen eläinkuusin ”silittämättä siisti” pusero kolmella eurolla. Olin niin tohkeissani, etten meinannut osua bussin ovesta sisälle. Hyvä, etten läväyttänyt kassiani auki ja näyttänyt kuljettajalle ja kaikille matkustajille, miten suurenmoisia löytöjä olin tehnyt. Ja yhteensä vain viisi ja puoli euroa!

Joskus lykää sillä tavalla, että jotain vaatetta myydään puoleen hintaan jonain tiettyä ajanjaksona. Silloin ei auta muu kuin iskeä kiinni, vaikka olisikin ihan väärä aika kuukaudesta ja rahaa olisi paremmin kahden viikon päästä. Tarjous voi loppua ennen sitä, joten on vaan ostettava heti. Se on ainoa tapa köyhän saada jotain puoleen hintaan ja köyhälle, jos jollekulle, sellainen tarjous on tarpeen. Siitä saattaa tosin seurata monenmoista ”napilla peluuta”. Saattaa esimerkiksi joutua

juoksuttamaan joltain ystävälliseltä sielulta lainaamansa kahdeksan euroa kiireen vilkkaa tilille, ettei tili ylity ja ettei siitä hyvästä joudu maksamaan kymmenen euroa. Jos sillä selviää, kaikki on hyvin.

Juniorin pukeutumisesta sanon vain: Meillä ei todellakaan päde se väittämä, että pojat ovat niin helppoja, kun ne laittaa päälleen kaiken, mitä niille kaupasta tuodaan. Ei laita! Helsingistä pitäisi vaatteet ostaa, ja on todellakin väliä, mistä liikkeestä ne ostetaan, ja erityisesti, miltä ne näyttäivät. Onneksi pojalla on monta kummiä, jotka syntymäpäivinä muistavat häntä rahalahjoituksin.

Kissat ne meillä kuitenkin ovat parhaiten puetut. Kauniit, kiiltävät ja hyväkuntoiset turkit keräävät kyllä kaikkien katseet, niin oman väen kuin vieraidenkin. Eikä maksa mitään. Niin tai ehkä sillä ruoalla on väliä, mitä minä niille syötän.

Sirkka Duktig, 60 v.

Sentitön uneksija

”Eihän se köyhyys synty ole, mutta onpahan vaan melkoisen iso häpeä.” Eikä omaa häpeäänsä mielellään tunnusta kenellekään. Ainakaan ennen kuin nälkäkuolema oikein toden teolla vaanii olan takana ulosotomiehen vietyä kellarista viimeisetkin siemenperunat.

Lieneekö syvälle sielun syvyyksiin juurtunut köyhyyden ja kroonisen rahapulan aiheuttama häpeän tunne kirjoitettuna jo geeneihimme? Vai lieneekö taustalla luterilainen työmoraalimme maailma-ei-laiskoja-elätä-menteliteetteineen? Köyhyyden ja laiskuuden välillä tosin ei kuitenkaan, ainakaan enää tänä päivänä, ole välttämättä yhtäläisyysmerkkejä. Vai lieneekö oma perheeni tämän maan ainoa kuppikunta, jossa perheen molemmat aikuiset hyppivät lehmiensä ja peltotöidensä perässä kuin takavuosien paristomainoksen sähköjänikset voimatta silti estää laskupinojen kasvamista toisinaan pöydänkulmalla hallitsemattomalta tuntuvan korkeiksi?

Yksi aivan normaalisti herätyskellon soinnilla alkanut aamu voi pahimmillaan syöstä nelihenkisen maanviljelijäperheen talouden pit-

käksi ajaksi perikatoon tai ainakin sen partaalle. Paljon ei tarvita: vain hieman mustaa savua nousemaan ilmoille traktorin konepellin alta tai yllättäen jumiin juuttunut lypsykone. Siinäpä sitä sitten voikin omaa mielialaansa kohottaakseen lukaista tuoreimmasta sanomalehdestä tekstiviestipalstan. Siellä julkaistuista viesteistä joka toisessa kerrotaan meidän maanviljelijöiden olevan tämän yhteiskunnan loisia, jotka ajelvat vain ympäriinsä tukiaisilla ostelemillaan Mersuilla yrittäessään saada aikansa ja ylimääräiset euronsa edes jotenkin kulumaan. Niinpä niin, kyllä kansa tietää...

Eivätpä vain taida nuo tekstiviestien kirjoittelijat olla selvillä siitä, että meidänkin tuvan pöydän ääressä kokoontuu vielä sen samaisen yön hiljaisina hetkinä laskupinojen äärellä kahden hengen rukouspiiri. Hehkulampun valaistessa laskujen täyttämää pöytää kaksi vakaumusellista ateistia kohottaa hartaana katseensa yläilmoihin ja pyytää: ”Rakas Jumala, jos sinä sittenkin sattuisit olemaan olemassa, älä anna enää mitään uutta ja yllättävää tapahtua. Pidä meidät terveinä ja säilytä työkykymme... Anna meidän hammasproteesiemme pysyä ehjinä äläkä anna lastemme rikkoa silmälasiaan. Ja muistathan, ettei vuoden -89 mallia olevan ”turboahdetun Ferrarimme” (Ford Fiesta) moottori saa laueta... Niin, ja ethän vain anna saunan palaa, mutta anna auringon ja tuulen kuivata polttopuumme, että voisimme tinkiä vähän edes sähkölaskusta...” Esirukouksiemme lista on loputon. ”Aamen. Niin, ja P.S. Rakas Jumala, jos siis olet olemassa, lopetathan kaikista tämän maan sanomalehdistä tekstiviestipalstat...”

Tuvan pöydän ääressä vietetyt öiset hartaushetket luovat liian usein toistuessaan pohjaa toisenlaiselle köyhyydelle. Kun ajatukset kiertävät tarpeeksi kauan samaa kapeaa rataansa, köyhyys ei enää rajoitu vain elämän aineelliseen puoleen. Järjen- ja mielenköyhyys saa vallan. Sitä mukaa, kun laskut jakautuvat kolmeen eri pinoon – heti maksettavat, ensi kuussakin ehtivät ja maksuaikataulut neuvoteltava uusiksi – itsestäni ja masennus valtaavat mielen. Hehkulampun luodessa kelmeää valoaan laskujen viivakoodeihin omaa mieltä jäytävät itsesyytökset asioiden huonosta hoidosta.

Pikkutunneilla valovessa ei auta vaikka järki muistuttaakin, etten sentään yritä ratkaista tälläkään kertaa vaikeaa tilannetta tarttumalla kännykkään ja ottamalla pikaluottoa huippukorkealla korolla. Päätän

sen sijaan tälläkin kertaa soitella lakki kourassa laskujen lähettäjiille lisää maksuaikaa anellen. Eikä auta viimeisen järjen hitusen huomautus, ettei katastrofeja varten kootun puskurirahaston kokoaminen ole ollut realistisesti ajateltuna edes mahdollista elämän mullistusten seurattessa toistaan. Ehei! Itsesäälän vallassa alan katsella asioita aina vain kapenevasta kulmasta. Mittakaavani vääristyy, ja pian tunnekin jo itseni maailman surkeimmaksi ja köyhimmäksi ihmiseksi.

Köyhä olenkin, mutta laajemmasta kulmasta katsottuna kuitenkin vain mieleltäni. Onhan minulla sentään katto pääni päällä, vaatteet ylläni ja vatsani saan köyhimmälläkin hetkelläni täyteen päivittäin. Suurella osalla maailman ihmisiä eivät asiat ole näin hyvin. Kun lopulta oman köyhyyteni ja kurjuuteni keskellä muistan tämän tosiasian, tunne suurta mielihalua tukistaa itseäni. Minua hävettää. Minua ei hävetä enää oma kurja rahatilanteeni eikä sekään, että joudun neuvottelemaan maksuaikatauluja uusiksi – taas kerran. Ei, minua hävettää oman mieleni köyhyys. Se on saanut minun silmäni hetkeksi sokaistua kaikelta siltä rikkaudelta, jonka ympäröimänä kuitenkin saan elämäni elää. Miten olinkaan saattanut hetkeksi unohtaa rinnalla olevan puolisoni, oman perheeni, luonnon kauneuden, vuodenaikojen vaihtelun, kirjaston lukemattomia kirjoja notkuvat hyllyt, lapsen iloisen hymyn ja kirkonkylällä asioidessa vastaan tulleen tuntemattoman vanhuksen lempeän katseen? Lista on loputon, kun vain huomaa katsoa oikein silmin. Ehkäpä ateisti sittenkin sai vastauksen öisiin rukouksiinsa.

Jaana Kumpulainen, 40 v.

Kokemuksia köyhyydestä

Nimeni on Larisa Dragomir, ja olen 26-vuotias yksinhuoltaja. Synnyin Romanian pääkaupungissa Bukarestissa ja asuin siellä 10-vuotiaaksi saakka, kunnes muutettiin Suomeen parempaa elämää toivoen. Olemme perheeni kanssa olleet koko elämämme köyhiä. Meitä oli kuusi lasta ja isä ja äiti, kun tulimme Suomeen. Itse olen vanhin. Nykyään meitä on 12 lasta.

Vuonna 1990 ja muutenkin alussa näytti siltä, että kaikki olisi hyvin. Ainakin oli ruokaa, jota Romaniassa oli vaikea metsästää siihen aikaan. Vuoden 1990 alussa Suomessa hinnat olivat erilaisia ja tuet isommat kuin nykyään, esim. 1\$ oli 3 mk. Kävin koulua täällä, ja vaikka tuntui, ettei rahaa ollut, perheeni pärjäsikin jotenkuten. Emme pystyneet ostamaan joka kerta uusia vaatteita, kun meitä oli niin paljon. Olin tottunut saamaan tavaroita ja vaatteita kirpputorilta. Viikko- tai kuukausirahaa en ikinä saanut, ja silloinkin kun pyysin isältä rahaa, en aina saanut tai hän antoi muutaman markan.

Vuosien varrella opittiin kieltä ja myös suomalaista kulttuuria ja nähtiin, miten Suomi kehittyi tähän päivän saakka. Vähitellen huomattiin kuitenkin, että hinnat muuttuivat mutta raha pysyi ennallaan. Meitä on niin paljon, että on myös ostettava myös paljon ruokaa ja tavaroita.

Vastaanottokeskuksesta muutettiin Kuusankoskelle ja asuttiin siellä neljä vuotta, kunnes isäni päätti tulla Turkuun baptistikirkon vuoksi. Turku oli paljon kansainvälisempi kaupunki ja otti meidät vastaan paremmin kuin Kuusankoski. Koulussa oli mukavampi ja helpompi käydä, kun ei kiusattu niin paljon kuin muualla. Me lapset totuimme Suomen tapoihin ja kulttuuriin nopeammin kuin vanhempani. Me lapset kasvoimme ja huomasimme kuitenkin, että oli vaikea saada mitään, mitä halusin. Mitä enemmän meitä syntyi, sitä vähemmän sai.

Turkuun muuttaessamme kävin Juhana Herttuassa ysiluokan ja pääsin ensimmäisen kerran kosketuksiin rahan kanssa. Olin koko kesän Kustavissa töissä ja tienasin 2000 markkaa, mikä oli omaisuus, koska se oli minun omaa rahaani. Kesän jälkeen pääsin opiskelemaan Turun ammatti-instituuttiin merkanttilinjalle, mikä tarkoitti että jouduin ostamaan uusia opiskelukirjoja. Koko kesän tienaatut rahat menivät kirjoihin, koska perheeni ei suostunut ostamaan niitä minulle. Uusia vaatteita tai muita tavaroita en saanut hankittua. Kaikki tavaranani olivat hankittu kirpputorilta. Perheeni kanssa ei oikein sujunut mikään, en saanut tehdä mitään tai käydä missään sen lisäksi, etten saanut koskaan rahaa.

Kuukautta ennen kuin täytin 18, suhteeni perheeni oli todella huono. Siihen aikaan isäni oli luvannut maksaa aloittamani autokoulun,

mutta tilanne muuttui täysin, kun muutin pois kotoa, koska en kestänyt enää. Hän ei suostunut maksamaan autokouluani, koska ”karkasin” kotoa. Olin yksin, eikä minulla ollut asuntoa. Jouduin asumaan kaverini luona kolme kuukautta, kunnes löysin asunnon. Puoleen vuoteen en voinut käydä kotona ja ainoat tavarat, joita minulla oli muuttaessani, olivat vaatteeni. Kotoa en saanut viedä mitään. Ystävystyin yhden pojan kanssa ja seurustelin hänen kanssaan kuukauden, jonka aikana hän hankki minulle sängyn ja tv-pöydän. Opiskelin edelleen ammattikoulussa, ja saamani opintotuki ei riittänyt mihinkään, kun piti kustantaa kaikki itse, kirjat, ruoka, vuokra ja muut laskut.

Monta kertaa kävi niin, ettei minulle jäänyt rahaa edes ruokaan puhumattakaan siitä, että olisin shoppaillut tai käynyt jossain ulkona. Vaikka kotona ei ollut helppoa, se vaikeutui vielä enemmän kun asuin yksin. Sain ajokorttini ja 6000 markan laskun maksettavaksi. Vaikka olin vannonut, etten ottaisi opintolainaa, olin pakotettu siihen, koska muuten en olisi saanut maksettua korttiani ikinä. Opiskeltuani kaksi ja puoli vuotta minulle kertyi kaksi opintolainaa. Olin masentunut ja todella yksin enkä jaksanut enää käydä kouluani loppuun vaan jätin sen kesken. Vuonna 1998 toukokuussa tapasin ”tulevan mieheni”, tai ainakin luulin niin. Hän oli kokkina Turussa sijaitsevassa ravintolassa. Oltiin niin rakastuneita, että marraskuussa mentiin jo kihloihin. Hetken aikaa oli ihanaa, ja elämä tuntui hyvältä ja helpolta. Ensimmäisen kerran elämässäni sain jotain mitä halusin ilman vaikeuksia. 1999 huomasin olevani raskaana ja muutimme kaksioon. Kummallakaan meistä ei ollut oikein mitään huonekaluja, ja painuimme saman tien Maskun kalustetaloon, ja samana päivänä meille syntyi 15000 markan velka ostettuamme kaikkea tarpeellista asuntoomme. Meillä ei ollut kuitenkaan mitään hätää, ennen kuin poikani syntyi.

Kaikki muuttui. Lisää velkaa syntyi tyhjästä kun hinnat olivat niin korkeita ja lapsilisästä ei ollut mitään apua. Heti pojan syntymän jälkeen mies menetti työpaikkansa uuden omistajan myötä. Oltiin molemmat työttömiä ja rahattomia ja velkaa oli pilviin saakka. Ei ostettu mitään eikä käyty missään ja silti rahat eivät riittäneet, kun laskut piti maksaa. Jouduin taas samaan tilanteeseen kun yksin ollessani, mutta nyt velkaakin oli tuplaasti enemmän. Olin töissä vähän välillä, mutta kaikki sopimukseni olivat määräaikaaisia. Kokeilin kaikkea eikä ti-

lanne muuttunut yhtään. Poika kasvoi, ja yritimme pärjätä sillä mitä oli. Vuonna 2004 pääsin opiskelmaan aikuiskoulutuksessa myynnin ammattitutkintoa, joka kesti vuoden. 2005 koulutukseni päättyi syyskuussa ja lokakuussa ”mieheni” päätti, ettei jaksanut enää ja jätti minut yksin. Koulutuksen jälkeen tuli taas masennus, ja olen siitä saakka ollut työttömänä. Vaikka olen yrittänyt etsiä töitä, en ole onnistunut saamaan sitä vielä.

Olen ollut nyt yksin pojan kanssa jo 7 kuukautta, mikä on ollut todella vaikeaa aikaa, kun joudun maksamaan kaikki laskut yksin. Asun Turussa kerrostalossa ja maksan yksin vuokran ja sähkölaskut. Asumistuki auttaa vähän, mutta omavastuu on aika iso, ja minun työttömyyspäivärahasta ei riitä mitään. Poikani on 6-vuotias jo ja aloittaa syksyllä esikoulun päiväkodissa. Hän on sen verran iso, että osaa pyytää jos haluaa jotain. On todella vaikeaa aina yrittää selittää hänelle, ettei äidillä ole rahaa ostaa koskaan mitään. Joka kuukausi olen kolme viikkoa ilman rahaa. Koko kesän olemme olleet kotona, koska minulla ei ole varaa mennä minnekkään. Pelkät matkat jo maksavat maltaita ja pitäisi olla vielä käyttörahaakin. Luulin ennen, että meillä oli ongelmia rahan kanssa, kun mies oli meidän kanssa, mutta nyt vasta vaikeaa onkin, kun olen yksin. Mies vei mennessään kaikki arvokkaat tavarat kuten myös auton. Jäin yksin pojan kanssa ja ostettavaa on paljon tarpeellista tavaraa, kuten kahvinkeitin, imuri, mikro jne...

Vaikka olen kiitollinen että saan asua Suomessa, niin tällä hetkellä täällä on todella vaikeaa. Hinnat nousevat joka vuosi, mutta rahat ovat samat kuin ennenkin. Ei voi nauttia mistään erityisesti, ellei ole varakas. Istun päivät pitkät kotona kuukaudesta toiseen miettien päivittäin laskuja ja sitä, että mistä saan rahaa maksaa ne pois. Perheeltäni en ole saanut mitään apuja enkä tule koskaan saamaankaan. Olen aina yrittänyt ratkaista ongelmani yksin ja pärjännyt parhaani mukaan, mutta ei se riitä enää. Tällä hetkellä mikään ei innosta, kun on niin paljon rahaongelmia. Poika kasvaa ja tietenkin haluaisin tarjota hänelle sellaista, mitä itselläni ei ole ollut. Suomi on liian kallis maa, on liian vähän rahaa ja verot tulee jo korvista ulos. Tuntuu, ettei tavallisella ihmisellä ole oikeus mihinkään ylellisyyteen, jos ei ole töissä tai rikas. Ja jos menee töihin, lasketaan, että joutuu maksamaan kaikki kulut itse. Ei saa enää etuuksia, ja loppujen lopuksi, kun on raatanut koko kuukauden

jossain, ei rahaa jää käteen yhtään sen enempää, kuin silloin kun istuu kotona. Tämä on minun tilanteeni ja jokapäiväinen elämäni.

Larisa Dragomir, 26 v.

Amk-harjoittelusta köyhyyteen

Raha ei tuo onnea, sanotaan. Uskon sanonnan olevan oikeassa. Osaltaan. Raha ei kenties tuo onnea. Mutta on siitä pirusti apua sen saavuttamisessa.

Olen kotoisin perheestä, jossa rahaa ei koskaan ollut liikaa. Lapsia oli parhaimmillaan kuusi samaan aikaan. Isä oli töissä ja äiti hoiti nuorimmaisista sisaruksia kotona. Vaikka meitä oli monta, ja vaikka kulut olivat sen mukaiset, jollakin kumman tavalla vanhempani onnistuivat luovimaan läpi jokaisen vuoden. Me saimme aina ruokaa syödäksemme, vaatteita päällemme, ja joululahjoja jouluisin. Vaatteet eivät kenties olleet merkkivaatteita, mutta ne olivat uusia ja puhtaita. Jos joku hyväkuntoinen vaate jäi toiselle pieneksi, sitä kokeiltiin toisen päälle.

Minä en koskaan noihin aikoihin katsonut perhettämme köyhäksi. En ennen kuin koin ensimmäistä kertaa itse, millaista on tulla toimeen vähällä rahalla.

Muuttaessani omaan asuntooni viime vuoden elokuussa, minulla oli mukavasti rahaa säästössä tililläni. Olin laittanut kaikki kesätöistäni saamani rahat talteen juuri tällaista tilannetta varten. Odotin silmät kirkkaina sitä aikaa, jolloin voisin levittää viimein omat siipeni ja lehahtaa taivaalle, etsimään omaa kohtaloani.

Jos minulta kysytään, ensimmäinen vuosi oli aika paha räpistelyä.

Vuokra pienessä rivitaloasunnossani oli suhteellisen suuri opiskelijan maksettavaksi, ja se ylitti reilusti sen mitä sain sen maksamiseen Kelalta asuntotuen muodossa. Kun vähensi kaikki kiinteät kulut, kuten suunnilleen joka kuukausi samansuuruiset puhelinlaskut, sekä harvemmin tulevat sähkö- ja vakuutuslaskut, minulle jäi joka kuukausi opintotuesta ja asuntotuesta jäljelle noin 20 euroa. Sillä rahalla minun oli ostettava joka kuukausi ruuat ja muut asumiseen tarvittavat tavarat,

puhumattakaan opiskeluun tarvittavista tavaroista ja kirjoista. Jopa hammastahnan ostaminen saattoi horjuttaa talouttani. Suurimman loven siihen söivät pakolliset hankinnat, kuten opiskeluun tarvittava tietokone ja netti, jonka veljeni lupasi maksaa opiskeluni ajan. Koneeseen minulla oli rahaa tililläni, ja sen ostamisen jälkeenkin minulla oli vielä sen verran, että kuvittelin tulevani toimeen, kunhan eläisin tarpeeksi säästeliäästi.

Säästeliäs sitä saa kuitenkin ollakin, jos aikoo tulla toimeen kuu-kaudessa 20 eurolla. Ruokaa ostaessa katsoin aina, mikä on tarjouk- sessa ja mikä säilyisi mahdollisimman pitkään. Ruokavalioni käsittikin suurimmaksi osaksi erilaisia pastavalmisteita, ja minusta kehittyi suo- ranainen virtuoosi makaronin kanssa. Makaronia tonnikalan kanssa, makaronia jauhelihan kanssa, makaronia jauhelihakastikkeessa, maka- ronia ja valmislihapullia (koska lihapullapussien sisältö on suhteellisen runsas, tämä tarkoitti aina makaronia ja valmislihapullia useampana päivänä peräkkäin), makaronia ja ruskeaa kastiketta...

Joskus kävi sellainen tuuri, että pääsin ostamaan vaikkapa kurkun, tai muutaman omenan. Turhaan kasviksia ei kuitenkaan viitsi ostel- la, koska ne pahentuvat helposti. Onhan sitä kuitenkin joskus mukava saada jotain vihreääkin lautasen reunalle.

Harrastuksiin minulla ei ollut rahaa, mutta lenkkeily ei maksa mi- tään. Harrastan myös kirjoittamista ja piirtämistä, ja ne ovat kohtuul- lisen halpoja harrastuksia jokainen. Minun onnekseni.

Seinäkiipeilyn aloittaminen jäi kuitenkin haaveeksi.

En ole koskaan ollut vaatteiden suurkuluttaja, eikä minulla ole tar- vetta hankkia uusia farkkuja joka kuukausi. Mutta joskus sitä olisi kiva ostaa ihan perustarpeita, kuten alusvaatteita ja sukkia (joita katoilee aina selittämättömistä syistä pesujen yhteydessä). Kuten äidilläni on tapana sanoa, tyhjästä on kuitenkin vaikea nyhjästä. Kun rahaa ei ole, sitä ei ole. En minä kuitenkaan rähjäisissä vaatteissa koulussa kulke- nut, käytin niitä vaatteita joita minulla oli, ja jos välttämättä tarvitsin jotakin, ostin sen ja elin niukemmin seuraavat pari viikkoa.

Kaikista vaikeinta tiukassa budjetissa kuitenkin oli se, ettei ollut va- raa niihin viihdykkeisiin, joita muut hankkivat. Minä en koko vuoden aikana vuokrannut yhtäkään elokuvaa, ja ostettuani kaksi cd:tä todis- tin henkilökohtaisesti, että ihminen todellakin pärjää ilman kunnon

lämmintä ateriaa. Luojan kiitos minä en pidä illanvietoista baareissa, koska sellaiseen minulla ei koskaan olisi ollut varaa. Yksinkertaisesti sanottuna, kaikki sellainen mitä tavalliset ihmiset tekivät rentouttaakseen tai viihdyttääkseen itseään, jäivät väliin. Opiskelijoiden kohdalla ihmisillä on tapana sanoa, että opiskelijan kuuluukin opiskella, mutta kuka työssä käyvistä ihmisistä olisi valmis luopumaan jokailtaisesta kahvihetkestä, sanomalehdestä nenänsä edessä, lempisarjastaan, tai siitä dvd:stä, jonka he vuokrasivat katsoakseen sen dvd-soittimellaan televisiostaan? Kuka olisi valmis heittämään kaikki elämänsä maksavat hovit pois?

Minulle ei tule sanomalehteä, koska se maksaa liikaa. Televisioni on vanha ja kotoa saatu (ei, kyllä se on ihan väritelevisio, sentään). Televisiolupamaksu sai minut repimään hiuksiani muuttaessani, mutta lainkuuliaisena kansalaisena sellainen on pakko maksaa. Suhteetonta siihen nähden, kuinka paljon talk show -ohjelmia ja toisen tason reality-sarjoja sieltä nykyään tulee. Koko vuoden aikana en käynyt kertaakaan elokuvissa omalla rahallani, enkä vuokrannut yhtään videota/dvd:tä. Minulla oli hädin tuskin rahaa matkustaa linja-autolla kotiin kaksi kertaa viikossa tapaamaan perhettä ja lemmikkiäni. Kun pelkkä edestakaisin -matka linja-autolla maksaa kahdeksan euroa ja neljäkymmentä senttiä, siinä saa taistella tosissaan että pääsee kotiin edes sen kerran viikossa. Onnekseni jotkut sisaruksistani kävivät harastuksissa asuinkaupungissani, ja pääsin välillä isän mukana kotiin samaan aikaan kun heidät haettiin.

Viimeinen naula arkkuuni tuli kuitenkin joulun aikaan, jolloin jouduin akuutin hammastulehduksen takia yksityiselle lääkärille. Kunnallisessa hammashuollossa olisi ollut aikaa sitten kolmen kuukauden päästä. Yksityiselle pääsi heti. Hoito oli hyvää, ja pääsin jopa lähes eroon hammaslääkärikammostani, mutta lasku olikin sitten joka kerta hoidon mukainen. Elleivät vanhempani olisi avustaneet minua kuluissa, olisin varmasti joutunut vararikkoon. Jouduin myös käymään lääkärissä pari kertaa kevään aikana vanhan vaivan takia, mutta ne laskut maksoin itse.

Jo kevään alussa tajusin, että ellen saisi kesätöitä, minulla ei olisi mitenkään varaa elää kesän yli omassa asunnossa. Aloitin soittamalla vanhalle tutulle työnantajalle ja he olivatkin toiveikkaita. Muutamaa

viikkoa myöhemmin he soittivat ja tarjosivat hyvin palkattua kesätyötä koko kesäksi.

Minä jouduin kieltäytymään.

Mikä lie riivannut koulumme opintosuunnitelman laatijaa sinä kirottuna yön kun hän laati harjoitteluaiakatauluja, sitä emme kai koskaan saa tietää. Joka tapauksessa AMK:n harjoitteluni menivät reilusti kesäkuun puolelle. Sanoin tästä työnantajalle, joka lupasi ottaa yhteyttä jos työpaikka myöhemmin kesällä järjestyisi. Mikään ei kuitenkaan ollut varmaa, joten jätin hakemuksen vielä useampaan paikkaan.

Vaivannööstäni huolimatta minä en saanut työpaikkaa, ja harjoittelun loputtua jouduin kohtaamaan sen tosiasian, että minun oli taitettava omistamani viiden euron seteli useamman satasen euron setelinipuksi, jotta olisin voinut maksaa kolmen kesäkuukauden vuokran ja ostaa itselleni siinä samalla hieman ruokaakin.

Minulla oli kaksi vaihtoehtoa. Joko olisin elänyt vuoden yksin ja kuluttanut kaikki rahani vain palatakseni seuraavana kesänä takaisin kotiin, pennittömänä mutta kokemuksen rikkaampana, TAI minun olisi nöyryyttävä ja soitettava Sosiaalitoimistoon. Mietittyäni asiaa päätin tarttua luuriin ja kertoa surkean tilanteeni sossun tädeille ja sedille.

Ilman saamaani toimeentulotukea en olisi mitenkään selvinnyt kesän yli. Voin vain olla iloinen siitä että Suomessa tosiaan on tällainen mahdollisuus, sillä minut se pelasti. Se ei kuitenkaan vienyt sitä tunnetta, että elin jonkun siivellä. Sain rahaa tekemättä yhtään mitään. Ainakin minun kunnialleni se oli kova kolaus. Enhän minä asialle kuitenkaan mitään voinut. Olin yrittänyt kaikkeni, ja nyt minun oli vain otettava apu vastaan ja myönnettävä, että olin epäonnistunut. Tai eihän sitä tavallaan voi kutsua epäonnistumiseksi. Kutsutaan sitä mieluummin epäonnisten tapahtumien vääjäämättömäksi ketjuksi, joka kärjistyi siihen tosiseikkaan, että harjoittelumme oli pakko järjestää niin myöhäiselle ajankohdalle.

Nyt tulevaisuuteni vaikuttaa valoisammalta. Olen vaihtanut AMK-opiskeluni avoimen yliopiston opiskeluun, jonka vanhempani lupautuivat maksamaan, ellen saa työpaikkaa. Olen kuitenkin hakenut töitä ahkerasti, ja minulla on pari optimaalista vaihtoehtoa, joista ainakin toista voi pitää lähes varmana. Kaiken kaikkiaan olen selvinnyt hyvin siitä niukkuuden vuodesta, joka minulla on takanani. Vaikka tiedän,

etten nytkään tule elämään leveää elämää, ainakin minulla on mahdollisuus ostaa ne sukat kerran pariissa kuukaudessa, tai vuokrata se yksi video pirstämään sadepäivää. Ja ehkä jopa maksaa se TV-lupamaksu toisellekin vuodelle.

Elettyäni vuoden ilman mitään mukavuuksia, joita tavallisesti ihmisille suotaisiin, olen myös suunnattoman kiitollinen vanhemmilleni. Vasta koettuani, millaista on elää niukkuudessa, olen ymmärtänyt millaisen uhrauksen he ovat tehneet ostaessaan meille vaatteita kun olimme pieniä, ja raahatessaan meille kasan leluja jouluisin tai ostaessaan syntymäpäivälahjan ja viedessään meidät kesällä huvipuistoon. He tekivät kaiken tämän, ja luovuttivat oikeutensa niihin pieniin hankintoihin, joita he ehkä olisivat tarvinneet: uudet vaatteet, kampaaja kerran pari vuodessa, illat jossakin rattoisassa paikassa ihan oman itsen kanssa. He antoivat kaiken sen, jonka olisivat voineet ottaa itselleen, meille lapsille.

Sellaisesta ei voi kuin kiittää nöyrästi ja toivoa että heillä, nyt kun puolet lapsista on jo maailmalla, olisi viimein varaa antaa jotakin itselleenkin.

Kuten jo alussa totesin, vaikka raha ei tuo mukanaan varsinaista onnea, on tässä maailmassa kovin vaikeaa pärjätä onnellisena jos sitä ei ole ollenkaan.

Irwin Goodmanin laulun sanoin: raha ratkaisee. Ja nykyään se ratkaisee valitettavan paljon.

Sanna Varis, 20 v.

Selkäsairaana tarina

Avaan taas kerran sosiaalitoimistosta tulleen toimeentulotukihakemuspäätöskirjeen ja taas tuttu teksti: teillä ei ole oikeutta toimeentulotukeen ja pälä pälä... ja taas kerran ovat laskeneet, että saan kahdet peruspäivärahat kuukaudessa, mikä ei mene jakeluuni. En kuitenkaan saa kuin 370 euroa tässäkin kuussa. En jaksakaan alkua enkä jaksakaan välittää asiasta sen enempää. Taas kerran soitan sähkölaskuista, että

vieläkö saan maksuaikaa ja vuokran maksuhan menee taas loppukuulle, mutta ruokaan ei jää taaskaan rahaa. En tiedä keneltä nyt lainaisin rahaa, sillä kaikki sukulaiset on jo läpikäyty.

Vuonna 2002 sairastuin selkäsairauteen, joka piti minua sängyn pohjalla puolisen vuotta. En yksinkertaisesti pysynyt pystyssä. Kuntoutus sai minut kuitenkin jaloilleni, mutta työkyky on mennyttä. En pysty nostelemaan painavia, en tekemään fyysistä työtä juurikaan, en istumaan pitkiä aikoja. Aikani olin sairaslomalla ja sain hyvät sairaspäivärahat, mutta sitten tulikin aika hakea osa-aikaeläkettä. Tuli päätös, että hakemus on hylätty, että olen työkykyinen entisiin töihin, eli niihin raskaisiin maatalouden töihin, missä olin selkäni vioittanut parin vuoden työskentelyn jälkeen.

Tällaisen päätöksen oli tehnyt ihminen, joka ei minua ole edes nähnyt. Kuitenkin lääkärit, joilla olin käynyt, pitivät minua työkyvyttöminä entiseen työhön. Niin sairaana minä en palannut entiseen työhöni, ja kun silloinen mieskin oli sitä mieltä, että ei minusta ole enää työkyvyttömänä hyötyä hänen tilallaan otin kampeeni ja lähdin. Tosin olisin lähtenyt muutenkin.

Niin minun täytyi sitten ilmoittautua työnhakijaksi työvoimatoimistoon, kun en enää sairaspäivärahaakaan saanut. Ja kun en saanut ex-mieheltä mitään rahaa, en mitään tavaraa mukaan, enkä jaksanut ruveta taistelemaan hänen kanssaan, niin jouduin aloittamaan aivan tyhjältä. Ostin sängyn ja television yksiööni. Möin lähes kaikki vaatteeni kirpputorilla, että pääsin jotenkin alkuun.

Alussa sain ihan hyvin toimeentulotukea, mutta sitten alkoivat virkailijat vaihtua joka kerralla, ja jo kesällä meni sellaiseksi, ettei minulle maksettu ollenkaan tukea. Vielä kun oli alaikäinen poika elätettävänä, opiskeli ammattikoulussa, niin eihän minulla jäänyt omaan elämiseen juurikaan rahaa. Poika opiskeli toisella paikkakunnalla. Sosiaalivirkailija sanoi, että minun pitää ensin huolehtia omat laskuni ja vuokrani ennen kuin voin poikaani avustaa. Kun taas kävin diakoniatuimistossa rahallista apua anomassa, virkailija painotti kovasti, että sulla on velvollisuus elättää lapsesi aikuiseksi asti. Niin kuin tietysti onkin, mutta minulla ei ollut mahdollisuutta huolehtia enää omista laskuistani ja muista menoista.

Ensin ei riittänyt rahat elokuun vuokraan ja vielä kun syyskuun

vuokra jäi maksamatta, niin lähtöhän siitä asunnosta tuli. Luulin ennen vanhaan, että vain pultsarit joutuvat nyky maailmassa asunnottomiksi, mutta kun en juo alkoholia lainkaan. En myöskään tupakoi, enkä käy ravintoloissa, elokuvissa, en siis missään. Toki kävisin mielelläni jos-sain, mutta ei ole varaa käydä. Niin siis jouduin asunnottomaksi.

Siinä piisasi itkuja, kun kannoin tavaroita pojan varastoon. En tien-nyt yhtään minne menisin. Tapasin juuri niihin aikoihin oikein muka-van miehen, ja kun meillä synkkasi hyvin, niin hänpä pyysikin minua luokseen 200 km:n päähän. Olin siis asunnottomana, mutta sain katon pääni päälle miesystävän luota.

Pian päätettiin, että muutamme aivan virallisesti yhteen ja sinne mistä tulim, asuivathan lapseni siellä suunnilla. Aikuinen tytär ja lähes aikuinen poika. Ratkaisu oli väärä, sen tulimme pian huomaamaan. Miehelle ei löytynyt töitä ja minä kun olen työrajoitteinen, niin min-nekään ei minua kelpuutettu. Stressi oli suunnaton. Minulla oli vielä entisiä rästivuokria, puhelinlaskuja maksamatta ja uudet laskut päälle.

Sosiaalitoimistossa jatkui sama tyyli, ei avustuksia juurikaan tip-punut. Puolen vuoden jälkeen taas sama tilanne edessä. Tällä kertaa miehelle oli tulossa muka kahden kuukauden päivärahat yhden kuu-kauden aikana, ja toimeentulotukea ei herunut pariin kuukauteen. Ei ollut vara maksaa vuokraa, joten irtisanoimme asuntomme. Ajattelim-me, että kun on kesä edessä voimme asua vaikka teltassa. Kuitenkin me sitten päätimme kokeilla riittävätkö rahamme, jos emme olekaan asunnottomia joitakin kuukausia vaan saamme katon päämme päälle miehen synnyinseudulla.

Nyt olemme kolme kuukautta asuneet täällä, ja nyt tuli tämä pää-tös, että minä saan muka ne kahdet päivärahat tässä kuussa ja toimeen-tulotuki on lakkautettu. En jaksa enää murehtia asiaa. Olen niin paljon murehtinut raha-asioita ja menetettyä terveyttäni, josta vaikeudet al-koivat.

Kesä on mennyt lenkkeillessä iltaisin kaupungilla ja kerätessä tyhjiä pulloja, jotta saamme jotain evästä ostettua. Toisinaan on oikein hy-viä reissuja ollut ja kassi on täyttynyt ääriä myöten. Kaupassa olemme tarkkoja. Koskaan ei meidän päivän lämmin ruoka maksa yli 2 euroa. Ja aamulla kun on aikaisin liikenteessä, niin löytyy edellispäivän lei-piä ja muuta ruokaa alennuksella. Uskon, että tästä nuukuudesta tulee

meille elintapa, vaikka joskus pääsisimmekin normaalituloihin. Jos olisin yhtään etukäteen osannut ennustaa työkyvyn menetystä, niin olisin aikoinani hoitotyötä tehdessäni säästänyt rahaa jollekin säästötilille, ettei elämä olisi päässyt menemään näin hankalaksi. Mutta kun ei sitä terveenä ollessa osannut ottaa huomioon.

Työkokeilut ovat menneet pieleen, ja minä kun ennen olin oikea työmyyrä. Se harmittaa. Olisi niin paljon mielenkiintoisia työpaikkoja, joihin voisi hakea, kun olisi terve. Tänäkin vilkaisin mol.fi ja muita työpaikkasivuja ja monta mielenkiintoista paikkaa olisi. No, onneksi löytyi miehelle yksi paikka, johon meinaa hakea. Tytär soitti aamulla, että hei äiti, nyt olis sulla mahdollisuus hankkia rahaa. Työkkärin seinällä on ilmoitus kirjoituskilpailusta, johon voisit kirjoittaa köyhyydestäsi. Tässä kirjoittelen aiheesta, joka on hyvin lähellä sydäntäni. Jaksan vaan edelleen uskoa, että päivä paistaa joskus risukasaankin ja pidän itseäni onnekaana, kun sain rinnalleni maailman parhaimman miehen.

Se on lottovoittoakin arvokkaampi asia.

Nimim. Justiina
Nainen, 42 v.

Yksinhuoltajan arkea

Keitän aamulla kahvit, maitoa löytyy vielä tilkkanen kaapista. Katson tyhjiä ruokakaappeja. Jääkaapissa valo pääsee leviämään tyhjiin tilaan, kohdaten vain puoliksi käytetyn margariinin ja avatun tonnikalapurkin. Katson kalenteriin, rahanpäivään on vielä viikkoja, tilillä on 26,30 euroa. Sillä on pärjättävä, elätettävä kolme lasta.

Itku kuristaa kurkkua kun tarjoan kahdelle koululaiselle aamupalaksi näkkileipää ja vettä kuin jossain ankeassa vankilassa ennen vanhaan. Selitän että nyt meillä on rahat lopussa, äiti ostaa kyllä sitten kunnon ruokaa kun saan rahaa. Vauvalle ei ole tuttelia. Laitan hänelle puuroa, hän saa sitä aamulla, päivällä ja illalla. Vaippoja ei nyt ole rahaa ostaa, yritän käyttää niin pitkään yhtä vaippaa kun pystyn, kunnes lapsen iso

kirkuu kirkkaan punaisena, sitten on vaihdettava uusi vaippa

Yritän myydä vaatteitamme ja tavaroitamme halvalla. Pesen, silitän, hinnoitan mahdollisimman alas, jotta menisi kaupaksi. Laskuja tippuu postista, tiedän jo avaamattakin mitä on tulossa. Laitan postit laatikoon, en halua avata niitä. ”Huomasimme viime kirjanpidossa, että laskusi on maksamatta.” ”Erääntyvien laskujen takia sanomme irti vakuutuksenne.” ”Jos ette maksa eräpäivään mennessä, asia siirtyy ulosottoon.”

Lapsi saapuu koulusta ja muistuttaa että pitää maksaa koululle neljä euroa fluoripillereihin, se tietää molemmilta lapsilta kahdeksan euroa. Kaikki kaverit oli jo vienyt, oli hyvin noloa, kun hänen nimensä enää puuttui listalta. Muille tuo neljä euroa on pieni raha, lompakon pohjalta löytyvät kolikot, minulle ne ovat ruokaraha perheen pöytään.

Me emme kuulu toimeentulon piiriin, olemme sinne liian ”hyvätuloisia”, joskus lasken miten se on mahdollista. Minun on vaikea ymmärtää miten normit ovat laskettu, miten siihen pieneen rahaa on sisällytetty kaikki perheen menot. Vaikka ostan ruuat alennuksista, vaatteet poistokoreista tai käytettynä, meillä ei harrasteta mitään, ei mennä ikinä mihinkään, asumme pienessä vuokra-asunnossa ahtaasti, silti emme kuulu toimeentulon piiriin.

Toivoisin että kuuluisimme, sieltä ainakin voisi pyytää apua, mutta kukaan ei nyky maailmassa välitä toisistaan, sen olen usein kokenut. Lapselta on astmalääke lopussa, katselen punaisena hohtavaa lukua, enää kolme annostusta lääkettä. Rahaa ei ole ostaa uutta, nyt pitää vain toivoa ettei lapsi saa kohtausta, toivoa ettei kukaan meistä sairastu. Jäljellä on vain toivo...

Rahapäivänä KELA maksaa tililleni 409 € lapsen kotihoidontukea. Maksan siitä vuokran 155 € ja sähkön 35 €, vielä pitäisi maksaa tv-lupa 52 €, puhelin 30 €, vakuutus 60 € sekä kahdelle lapselle astmalääkkeet 30 €. Jäljelle jää 47 € ja tilipäivään on taas yli viikko.

Istun keskellä yötä laskupinon kanssa keittiön pöydän ääressä, en voi estää kyynelien tuloa, epätoivo valtaa mielen. Mietin monia ratkaisuja, etsin taas katseellani jotain mitä voisni myydä. Minulla ei ole mitään laadukasta, joten ne pennit jota saisin, ei paljoa auta siinä tilassa.

Töihin on turha edes yrittää mennä, menettäisin asumistuen ja tulisi hoitomaksut päälle, ei tilanne yhtään helpottaisi. Päätän maksaa vain

vuokran, lapset ovat jo päiviä syöneet kaurapuuroa, sokeria ja vettä. Lasten mielestä se on hyvää, mutta minä itken sisäisesti joka kerta, kun joudun sitä heille tarjoamaan. Itse olen ollut nälkäpaastossa jo päiviä.

Herään aamulla kello kuusi, jotta ehtisimme kävellen kouluun. Sataa vettä. Toiset lapset menevät vanhempien kyydissä iloisesti vilkuttaen ohitse, me kävelemme lähes kolme varttia kouluun sateessa. Olemme kylmissämme ja märkiä. Jätän kaksi vanhempaa kouluun ja alan kävellä kauppaan, joka on aivan toisella puolella. Vauva nukahtaa vaunuihin onneksi, saan suojan hänen ympärilleen. Lenkkarit nitisevät vedestä, sukkanani ovat aivan märät. Sadevaatteita ei ole varaa ostaa, yritän pärjää halpavarjolla, joka kääntyy ympäri tuulenpuuskassa.

Kävelen puolisen tuntia ja saavun märkänä kauppaan. katson ihmisiä, jotka ajavat autonsa ihan kaupan oven eteen, juoksevat nopeasti sisälle kauppaan, jotta eivät kastuisi, pyristelevät sitten pienet sadepisarat hiuksistaan suoran päälleni, ärsyynnyn. Ostan kaupasta kaikkea sitä mitä haluan lapsille tarjota, mielessäni kummittelee laskukasa kotona. Ostan kolme kassia ruokaa, vaippoja, talous- ja vessapaperia. Sinne menivät sitten kaikki rahani. Tungen yhden kassin väkisin rattaisten alle, loput laitan rattaisiin ja nostan vauvan syliini.

Sade onneksi hellitti vähän. Kävelen kotia kohti, matkaan menee noin puolisen tuntia. Vaihdan vauvaa kädeltä toiselle, välillä pysähdyn ja lepään. Autot huristavat ohitse ja heittävät vettä päällemme.

Illalla peittelen lapset sänkyyn, katson heidän untaan, menen sitten omaan sänkyyn, käperryn peiton alle ja itken. Aamulla on taas jaksettava nousta, hoitaa arki. Elämä kulkee joka päivä samaa kiertoaan päivästä toiseen, viikosta toiseen. Rahaa tulee, maksan laskut, ostan ruuat ja lääkkeet. Raha menee päivässä, sitten taas istun keittiön pöydällä. Itken laskujen edessä, soittelen ympäriinsä ja pyydän lisää maksuaikaa, puhelinlasku kasvaa silmissä, elämme pienellä ruualla, mihinkään ylimääräiseen ei ole rahaa, valvottuja öitä, sateisia aamuja, puute lista kasvaa, kaikkea pitäisi ostaa. Wc-paperi loppuu, käymme kaikki taskut läpi, jotta edes nenäliinoja löytyisi isompaan hätään, rahaa ei ole. Lasken päiviä koska taas tulee rahaa, elän vain sitä varten, sitten enää tunteja, aamulla herään iloisena, tänään tulee vähän rahaa, maksan laskut ja ostan ruokaa ja lääkkeitä, rahat menivät taas päivässä, sitten taas kitkutamme ja odotamme seuraavaa rahapäivää, loppu päivät ovat

taas tuskaisia, elämme näkkileivällä ja kaurapuurolla odotellen rahapäivää.

Terhi, 31 v.

Onnen sirpaleita

Herään sateen ropinaan. Maanantaiaamu. Kello on yhdeksän. Tänään hän kulkee viikon ainoa bussi keskustaan! Miksi en laittanut kelloa soimaan?

Kiirehdin alakertaan ja lasen koiran ulos samalla kun keräilen päälle pantavia vaatteita. Pengon vessan likapyykkikorin valtavasta kasasta puhtaimmat ja vetelen niitä inhoten päälle. Täytyy varmaan suihkuttaa vähän hajuvettä! Ei pyykit laiskuutta ole pesemättä, mutta kun kaivo on tyhjä. Tilasinkin palokunnan täyttämään sen pari kertaa mutta enää ei ole siihenkään varaa. Juomaveden saan tuoduksi polkupyörällä naapurista.

Samalla muistan syyn, miksei kello ollut soimassa. Eihän minulla ole edes bussirahaa! Kävin viimeisillä kolikoilla ostamassa naapurista ruisleivän. Eikä tilillä ole penniäkään joten turhaa olisi kauppaan ollut mennä.

Avaan jääkaapin ja harvoin se on noin tyhjä ollut. Mehupullo omista mustaherukoista, leipää ja ketsuppia. Siis aamiaiseksi paahdettua ruisleipää ja ketsuppia. Kuinka hyvältä leipä maistuisikaan Floran kanssa!

Käsittämätöntä että olen tällaisessa tilanteessa. Minä joka valtion palveluksessa tein elämäntyöni varmassa ja hyväpalkkaisessa asemassa. Mutta sitten tuli kriisi toisensa jälkeen ja sairastuin masennukseen. Masennus ei lääkkeitä huolimatta helpottanut ja muutaman lääkkeistä johtuvan maniaakohtauksen jälkeen olin puilla paljailla. Syytyn tietysti itseäni kaikesta vaikka suurin syy lienee myöhemmin diagnosoitu kaksisuuntainen mielialahäiriö. Oikeiden lääkkeiden avulla sain jotenkin elämän syrjästä taas kiinni mutta talous ei ole ollut tasapainossa kymmeneen vuoteen.

Kierrän koiran kanssa päivittäisen viiden kilometrin lenkin ja otan

tullessa postin laatikosta. Jännittää aina että tuleeko joitain unohtuneita laskuja ja tietysti! Koirakerhon jäsenmaksu on unohtunut maksaa ja ovat lähettäneet muistutuksen. Tai ei se unohtunut vaan rahapula yllätti.

Kiinnitän laskun nastalla muistitaululle ja yritän olla katsomatta paksua nippua mikä siihen on kertynyt. Jotain niille on kuitenkin tehtävä. Irrotan laskut taululta ja lajittelen ne kahteen pinoon. Sähkölasku ja puhelinmaksu on maksettava. Muut laitan toiseen kasaan ja aloitan soittamisen. Peruutan lehtilaskun, jäsenmaksut ja laajakaistan. Pelottaa etukäteen mitä nämäkin puhelut tulevat maksamaan!

Vilkaisen kalenteria. Lääkäri ylihuomenna! Nyt on kysymys siitä pääsenkö lopullisesti eläkkeelle vai en, joten sinne olisi päästävä. Siis polkupyörällä viisitoista kilometriä. Toivottavasti ei sada. Aiemmin naapurit auttoivat tässäkin asiassa ja kuljettivat kauppoihin ja lääkäriin mutta ilmeisesti kyllästyivät ja käskivät minua hankkimaan oman auton. Vai auton kun ei ole ruokaankaan varaa! Ja maksoinhan minä niistäkin kyydeistä. Kun ei ollut rahaa, keräsin sieniä ja marjoja korvaukseksi.

Poljen alkumatkan innokkaasti ja kiittäen Luoja sateettomasta ilmasta. Kymmenen kilometrin jälkeen alkavat säryt. Polviin koskee ja ranteisiin. Ajattelen että viisi kilometriä enää, kyllä sen jaksaa kun välillä lepää. Syksyinen maisema ja kuolevien lehtien kirpeä tuoksu pirstävät mieltä ja loppumatka sujuukin yllättävän helposti.

Vasta terveystarkastuksen pihassa kun laskeudun alas pyörän selästä huomaan että selkä on rasittunut vähän liikaa. Hyvä että pystyn kävelemään.

Lääkäri kyselee tavanomaiset kysymykset terveydentilasta ja lupaa kirjoittaa eläkehakemuksen. Lopuksi hän vielä tiedustelee taloudellista tilannettani. En aluksi sano mitään mutta sitten kaikki ryöpsähtää pintaan ja alan hysteerisesti nyhkyttää. Kerron että tulin pyörällä kun bussi ei kulje eikä olisi ollut rahaakaan ja ruoka on loppu ja laskut on maksamatta ja naapurit käänsivät selkensä ja kaivo on tyhjä ja pelottaa miten selviän. Olo helpottuu heti kun kaikki on sanottu. Lääkäri kehottaa menemään sosiaalitoimiston luukulle mutta kieltäydyn. Sanon että rahantuloon on enää pari päivää ja yritän selvitä siihen asti. Enhän saisi aikaakaan sosiaalitoimistosta ennen sitä.

Lääkäristä suuntaan vielä kirjastoon. Lukeminen vie ainakin ajatukset pois tästä kituuttamisesta.

Kotiin pyöräilen hitaasti ja välillä pysähdyn venyttelemään. Lopputmatkasta alkaa jo sataa tihuuttaa mutta olen niin kuumissani että kylmä vesi vain piristää. Koira ottaa minut iloisena vastaan ja kaivan kuivamuonasäkin pohjalta sille muutaman nappulan.

Onneksi sen ruoka riittää!

Pengon pakastinta ja löydän yhdestä nurkasta pakastepinaattikeiton. Luulin että olin jo syönyt kaikki varastot tyhjiksi!

Pyöräilen taas palkkapäivänä keskustaan. Ilmanhaltijat ovat tälläkin kertaa suosiolaisia ja ainoastaan hiki kastelee vaatteet. Tilasin jo heti aamusta vettä palokunnasta ja saan kohta puhdasta ylle. Maksan laskut automaattilla ja nostan loput rahat tililtä pois. Lasken että voin ostaa ruokaa viidellä eurolla päivää kohti plus koiranruoat ja jää vielä sata euroa yllätyslaskuihin.

Kaupassa kiertelen ja etsin punaisia tarroja. Alennus vain kolmekymmentä prosenttia lohipalassa, mutta tekee niin mieli kalaa että otan sen. Flora on onneksi tarjouksessa ja pinaattikeitto ja broilerin paistisuikaleissa on viimeinen myyntipäivä tänään ja alennus on viisikymmentä prosenttia. Viikon ruoat kahdellakymmenellä eurolla ja koiran kuivamuonasäkki vielä kainaloon. Palkkapäivän kunniaksi osttan vielä sylkitolipurkkapakkauksen. Sylkirauhaset tempuilevat välillä ja purkka auttaa siihen.

Apteekista saan lääkkeet kolme euroa satsi mutta kirpaisee se kak-sitoista euroakin. Olo on kuitenkin niin paljon parempi, jos syön lääkkeitä, etten ole edes harkinnut niiden käytön lopettamista.

Kotiin pyöräily on yhtä tuskaa. Jalat meinaavat puutua ja ranteet vihoittelevat vaikka kuinka yritän niitä käännellä. On se uskottava että olen jo liian vanha näin pitkiin pyörälenkkeihin.

Ovat tarjonneet kunnan asuntoa keskustasta ja olisihan elämä helpompaa, kun olisi vesi lämpö taattu, mutta kun siellä ei ole sitä metsää vieressä. Minne minä siellä menisin kun maailma murjoo ja sydän on täynnä?

Kotiportti näkyy jo ja koirakin on nähnyt ikkunasta tuloni koska se noin iloisena haukkuu.

Mahat täynnä istumme koiran kanssa talon rappusilla. Piha on syk-

syisen kirjava ja ilma tuoksuu jo pakkasyölle. Laskeva aurinko pilkkaa koivun lehtien lomasta aivan kuin silmää iskien. En tunne enää itseäni köyhäksi enkä kipeäksi.

Koiran ruskeat spanielinsilmät tuijottavat rakastavasti omiini ja kummallinen vapauden ja onnentunne täyttää sydämen. En minä täällä minnekään muuta. Vaikka rahaa ei ole eikä tavaraa, niin meillä on jotain sellaista mistä moni olisi varmasti kateellinen. Meillä on luonnonrauha ja äänetön rakkaus.

Sirpa Tani, 53 v.

Elämästä pitää ottaa opikseen

Köyhyys. Se on jokseenkin suhteellinen käsite. Mitä tarkoittaa nykypäivän köyhyys Suomessa? Minulle se ei välttämättä tarkoita sitä, että olet asunnoton, ilman rahaa ja tukea. Henkilökohtaisesti se on minulle sitä, että toimeentulo on hankalaa.

Olen 15-vuotias tyttö Espoosta, äitini on yksin huoltaja ja minulla on yksi sisarus. Äitimme elättää meitä nettopalkallaan joka on kaikkea muuta kuin kohtuullinen. 1300 euroa. Miten sillä summalla pärjää yksinhuoltaja? Lapsilisät, elatusmaksut ja yksinhuoltaja tuki ei kovinkaan asiaan auta. Vuokraan menee n. 650 euroa, ja laskujen jälkeen käteen jää mitätön summa. Saamme päivittäisen ruoan ja tarvittavat vaatteet ja varusteet. Kaikki ylimääräinen on meille mahdottomuus.

Äitini on kaupungilla töissä. Välillä sitä haikailee ja tulee kateelliseksi muille kun kuulee heidän lomamatkoistaan, uusista kännyköistä ja muista viihdykkeistä. Kuitenkaan raha ei tuo onnea ja näin opin arvostamaan pieniäkin asioita.

Käyn itse töissä ansaitakseni jo itselleni hieman taskurahaa, mutta on hirveää katseltavaa kun äitini tekee otsa hiessä töitä ja miettii päivät pitkät päänsä puhki, kuinka selvitään taas tämä kuukausi. Se on jopa itselleni stressaavaa, vaikka olenkin vasta nuori. Välillä mietin, miten tuollainen on mahdollista. Piittaako yhteiskunta lainkaan heikoilla tuloilla elävistä perheistä? Joka puolella kuuluu valitusta kuinka ihmisillä

on asiat niin huonosti kun palkka on vaan 2 500 euroa mutta todellisuudessa heillä ei ole aavistustakaan milloin asiat ovat huonosti.

Tiedän, että muualla on perheitä jotka elävät heikommin kuin me ja ymmärrän heidän tilanteensa. On turhauttavaa ajatella unelmiaan, kun tietää, kuinka hankalaa niiden toteuttaminen tulee olemaan, kun ei ole rahaa. Oma suurin haaveeni oli lähteä vaihto-oppilaaksi 10 kuu-kaudeksi. Idea ei toiminut, ei ollut rahaa.

Minua myös risoo se, että kuinka he, joilla on rahaa, voivat vaikuttaa asioihin paremmin kuin me. Tuntuu siltä kuin meillä ”köyhillä” ei olisi samanlaisia oikeuksiakaan kuin hyvätuloisilla. Kun mietin, niin mitä me voimme asialle tehdä? Valittaa työnantajalle siitä että palkka on liian vähäistä? Ei onnistu. Ryhtyä lakkoon? Ei onnistu. Irtisanoutua? Ei onnistu. Mistä sitä rahaa sitten tulisi? Työpaikkaa on erittäin hankala äitini ikäisenä enää saada, ja sossun luukulla eläminenäkään ei auta asiaan.

Emme sentään elä köyhyysrajan alapuolella, mutta kuinka määritellä se todellinen köyhyysraja? Minusta asia ei todellakaan ole vain niin yksinkertaista.

Toisin sanottuna me, kellä ei sitä rahaa ole, ei tule olemaankaan. On vain yritettävä tulla toimeen sillä rahalla minkä ansaitsemme ja tyytyä asiaan. Olen oppinut näiden vuosien alla on koulutuksen tärkeyden. Muuten joutuu samaan ansaan kuin meidän perheemme nyt. Palkka huonoa, toimeentulo hankalaa. Toivoisin, että vielä joku päivä, asiaan tulisi muutos eikä tuhansien nuorien tarvitsisi kokea sitä, minkä me kävimme läpi.

Tia Tiittanen, 15 v.

Köyhyttä vai pienituloisuutta?

En ole koskaan ollut kovin suurien henkilökohtaisten tulojen varassa. Maatalon tyttärenä sain kotoa eväikseni kurinalaisuuden rahan käytön suhteen. Pienet tulot, pienet menot. Turhuuteen ei ole varaa, eikä kaikkea tarvita.

1990-luvun puolivälissä lähdin lukion jälkeen opiskelemaan tekstiiliartenomiksi Rovaniemelle, usean sadan kilometrin päähän kotoa Länsi-Suomesta. Olin päättänyt tulla toimeen omillani, joten luonnollisesti otin opintolainaa. Kotoa ei tarvinnut pyytää rahallista avustusta, kun minulla oli edullinen soluasunto, johon sain asumistukea. Koulu-matkat sujuivat kävellen tai polkupyörällä ja viikonloppuisin saatoin matkustaa junalla kotiini. Näin jälkeempäin ajatellen, olisin säästänyt pitkän pennin, jos en olisi niin kovin usein käynyt kotona. Mutta sitä en hetkeäkään kadu, että tein toistaiseksi viimeisen ulkomaanmatkani tuolloin. Minulla oli vielä ylioppilaslahjarahoja jäljellä, joten kävin Berliinissä siskoni luona joulunvietossa.

Kesän tullessa muutin kotiin takaisin, joten sain syödä ja asua ilmaiseksi. Opintolainarahoja olin säästänyt jonkin verran ja olin maatalouslomittajana veljeni luona, joten rahallisesti ei tehnyt kovin tiukkaa.

Toinen opiskeluvuosi meni yhteisessä vuokra-asunnossa opiskelukaverini kanssa. Kotikäynnit harvenivat, mutta silti ei ollut varaa ostella merkkivaatteita tai käydä viikonloppuisin rankoissa baari-illoissa. Tapasin nykyisen mieheni kotipuolellani ja aloimme seurustella, vaikkakin puhelimen välityksellä. Menimme kaksi köyhää kihloihin ja seuraavana kesänä huomasin odottavani esikoistamme. En silti ollut huolissani taloudellisesta tilanteestamme. Kesän asuimme pääasiassa mieheni kotona, koska hän oli töissä tuolloin.

Kun tieto raskaudestani levisi, sukulaiset ottivat sen näennäisesti hyvin vastaan. Toki epäilijöitäkin oli, olihan minulla vielä opinnot kesken. Mutta suurin apu heistä oli, kun he antoivat omien lastensa vanhoja tarvikkeita meille, ilman palautusoikeutta. Olin kiitollinen, ettei meidän tarvinnut ostaa kalliita tarvikkeita, vaan joltain löytyi aina jotain lahjoitettavaa. Mieheni siskolta saimme muun muassa kolmella lapsella olleet 1970-luvun loppupuolen muodin mukaiset yhdistelmävaunut, joiden väri ei silmää hivellyt, mutta ajoivat asiansa. Toiselta siskoltani saimme melkein täydellisen äitiyspakkauksen, joten otin oman pakkauksen rahana ja ostin sillä uudet renkaan vaunuihin. Vauvanvaatteita saimme sisaruksiltamme ja päätin ottaa siskostani mallia ja käyttää kestovaippoja. Kauppojen ylipursuavat vauvantarvikkehyllyt ohitin melkein täydellisesti, koska suurin osa oli turhia hyödykkeitä.

Joko niitä ei tarvinnut tai ne pystyi korvaamaan edullisemmilla kotikonsteilla.

Kolmas opiskeluvuosi lähti käyntiin ja alkoi kuumeinen asunnon etsiminen. Kun ihmeen kaupalla meille tarjoutui tilaisuus saada asunto ihan kouluni naapurissa. Vuokra oli 2 100 mk ja tuntui todella suurlta. Mutta asunnon tarvitsijoita oli tuolloin Rovaniemellä paljon ja vuokra-asuntoja niukasti, niin tartuin tilaisuuteen, vaikka vuokran suuruus hieman arveluttikin. Mieheni sanoutui irti työstänsä ja muutti luokseni Rovaniemelle. Työnhaku oli tuloksetonta. Koko sinä aikana, kun asuimme pohjoisessa, ei miehelläni ollut mitään työtä. Elämä oli niukkaa ja rankkaa. Olin itsenäistynyt, kun taas mieheni repäistiin suoraan äitinsä huolenpidon alta. Miehelläni ei ollut herkkua kotona oleminen, kun oli tottunut käymään ansiotyössä. Tulot olivat mitä olivat ja laskutkin oli maksettava. Kihlalahjarahoistakaan ei jäänyt käteen muuta kuin imuri, joka vieläkin on käytössämme. Olin ottanut kuitenkin sen linjan, että laskut ensin ja sitten vasta muut. Eli ruokaan jäi mitä jäi ja jos jäi vielä, niin sitten ostettiin muuta tarpeellista.

Kauppareissut teimme kävellen tai polkupyörällä, koska autoa meillä ei ollut. Mieheni myi autonsa pois, koska meillä ei olisi ollut varaa pitää sitä ja turhakin se olisi ollut kaupunkialueella. Ja kun autoon ei ollut tottunut, ei sitä osannut kaivata.

Ensimmäinen vuosi yhdessä Rovaniemellä oli puhelinterapian aikaa. Kun olin koulussa, mieheni soitti äidilleen pitkiä puheluita. Illalla taas minä soittelin siskolleni ja äidilleni pitkät tovit. Ilman puhelinta elämä olisi ollut vielä rankempaa. Syksyn pimeys, tiukka budjetti ja kaverien jääminen kotipuoleen saivat mieheni masentumaan. En voi moittia häntä siitä, että välillä kiehahti yli ja riitelimme turhistakin asioista. Mutta olen periaatteen ihminen: periksi ei anneta.

Poika syntyi helmikuulla 1996, ja minulla oli kolmas vuosikurssi vielä kesken. Ristiäisten yhteydessä minut ja mieheni vihittiin. Olin haaveillut suurista pohjalaishäistä, joissa paikalla olisi koko kylä. Mutta koska rahoitus oli omalla vastuullamme, kutsuimme vain vanhemmamme sekä sisaruksemme perheineen juhlistamaan häitämme ja ristiäisiä. Saimme lahjaksi jonkin verran rahaa, jonka ajattelin käyttävämme johonkin perheen yhteiseen juttuun. Myöhemmin huomasin, että rahat menivät hiljalleen laskujen maksamiseen.

Pidin äitiyslomaa vain pari kuukautta ja jatkoin sitten loppukevään koulussa. Työnjako oli selkeä. Mieheni jäi hoitamaan poikaamme ja minä menin koulunpenkille. Lapsi oli niin helppo ja säännöllinen ruokailujen suhteen, että ei ollut ongelmia: joko mieheni toi pojan koululle syömään tai minä kipaaisin kotiin syöttämään, ruokahan kulki minun mukani.

Kesäksi jätimme asuntomme tyhjilleen ja muutimme kotiin koko perhe. Vaikka meillä ei ollut muuta kuin mieheni työttömyyskorvaus ja minun äitiyskorvaukseni, niin jotenkin selvisimme vuokranmaksusta ja muista laskuista. Syksyllä muutimme taas takaisin Rovaniemelle. Mieheni jäi kotiin pojan kanssa ja minä menin kouluun, aloitin neljännen vuosikurssin opinnot.

Vuoden loppua kohti mieheni tuntui entistä turhautuneemmalta. Töitä ei ollut ja lisätuloja oli turha haaveilla. Yhden kerran kävimme sosiaalitoimistossa, mutta se tuntui niin turhalla reissulta, ettemme toista kertaa sinne eksyneet. Kevätkaudeksi oli tiedossa puolen vuoden työharjoittelu. Harjoittelupaikat olivat tekstiilialalla kiven alla, mutta sain paikan. Tunteet olivat ristiriitaiset harjoittelupaikan suhteen, mutta se paikka oli otettava, minkä sai. Sain kuitenkin kuningasidean. Ajattelin, että jos saisin kotiseudultani harjoittelupaikan ja mieheni pääsisi takaisin vanhaa työpaikkaansa, elämä alkaisi taas hymyillä. Mieheni kaipasi äitiään, kavereitaan ja tuttuja maisemia. Minulle ei ollut niinkään väliä, olisin voinut muuttaa vaikka Itä-Suomeen.

Sain työharjoittelupaikan kotikuntani käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksesta. Mieheni työnsaanti oli vielä hieman epävarmaa, mutta luotin siihen, että jotain löytyy. Meille tarjoutui kaksi asuntovaihtoehtoa ja silloin jouduin miettimään asioita hyvinkin perinpohjaisesti. Toinen vuokra-asunto oli työharjoittelupaikkani lähellä ja hieman pienempi kuin asunto, joka olisi ollut lähellä mieheni mahdollista työpaikkaa, naapurikunnassa. Välimatkaa asuntojen välille kertyi noin 20 km. Joka tapauksessa nyt oli pakko miettiä auton hankkimista, koska toinen kuitenkin joutuu ajamaan autolla tuon välin. Perheeseemme oli myös tulossa toinenkin lapsi, jolloin naapuripaikkakunnan asunto palveli paremmin tarpeitamme. Lopputulos oli viimekädessä laskennallisesti perusteltavissa. Naapuripaikkakunnalla kuukausittaiset asumiskustannukset tulivat edullisemmiksi, kuin kotipaikkakuntani asunnossa.

Olin myös niin vakuuttunut mieheni työsaannista, että minusta oli taloudellisesti järkevämpää asua kauempana työharjoittelupaikastani kuin mieheni mahdollisesta työpaikasta.

Muutimme vuodenvaihteessa takaisin kotiseudulle Länsi-Suomeen. Muuttoautoon meillä ei tietenkään ollut varaa, mutta mieheni veljet avustivat meitä omilla autoillaan. Maksoimme heille vain kulut.

Mieheni sai kuin saikin työpaikan ja minun työharjoitteluni alkoi. Maaseutukuntien huonojen linja-autoyhteyksien ja pitkien välimatkojen vuoksi meidän oli hankittava oma auto. Käsirahan maksoimme minun opintolainallani. Minä sain kulkea autolla työharjoittelussa ja mieheni kulki pyörällä töissä. Auto ei ollut upouusi, mutta riittävän arvokas meidän kukkarolle, maksuaikaa oli onneksi useampi vuosi.

Pojan sain viedä perhepäivähoitoon. Siihen aikaan oli vielä olemassa 0-maksuluokka, johon me onneksi kuuluimme. Jos olisin joutunut maksamaan hoidosta, olisi kouluni jäänyt kesken. Tulot eivät olleet edelleenkään päätähuimaavat, mutta saimme kuitenkin laskut maksettua. Mieheni söi töissä eväitä ja minä sain työharjoittelussa ilmaisen ruoan. Kotiruoka ei ollut kovin kummoista, perusruokaa, kuten muulloinkin.

Sitten tuli kesä ja alkoi minun masennuskauteni. Mieheni viihtyi ja oli harvoin kotona. Kalastus oli hänen uusi harrastuksensa. Työpaikkakin vaihtui ja palkka hieman koheni. Rahat riittivät kuitenkin juuri ja juuri perustarpeisiin ja laskuihin. Opintotukea en saanut, enkä heti huomannut hakea lasten kodinhoidontukea. Tiukkaa teki ja se masensi entisestään.

Tyttäremme syntyi heinäkuussa 1997. Poika oli vuoden ja 5 kuukautta vanha. Pojalla käytin jo kertakäyttövaippoja, mutta tytöllä sain onneksi käyttää kestovaippoja. Kesä oli lämmin, mutta minulle yksinäinen. Minulla ei ollut muita kuin lapseni. Puhelin oli pelastukseni, soittelin päivittäin siskolleni.

Syksyn saapuessa tiesin, että minun oli mentävä Rovaniemelle loppetelemaan opintojani. Siinä vaiheessa meillä oli kaksi vaippaikäistä lasta. Etäopiskelu ei tullut kuuloonkaan, joten minun oli matkustettava tyttäremme kanssa Rovaniemelle mieheni jäädessä poikamme kanssa kotiin. Koska mieheni oli työelämässä, oli pojan mentävä hoitoon.

Asuntopula oli huutava opiskelupaikkakunnallani ja olin melko

epätoivoinen, koska olisin tarvinnut vain kuukaudeksi asunnon itseleni ja tyttärellemme. Onneksi Kela ja muutama hotelli olivat tehneet sopimuksen, että opiskelijoita majoitetaan näihin hotelleihin kuukausimaksuperiaatteella, kunnes tilanne tasoittuisi. Pääsimme tyttäreni kanssa kylmään hotellihuoneeseen, jossa ei lämmitys toiminut. Mutta minä sain tuhdin aamupalan ja koulussa maksullisen, mutta edullisen lämpimän ruoan. Vaikka sain asumistuen tuon kuukauden asumiseen, niin silti jouduin lainaamaan äidiltäni rahaa, että pärjäisin. Vuokrahintaan hotellissa eivät kuuluneet viikonloput, joten jouduimme matkustamaan kotiin viikonlopuiksi, joka oli taloudellisesti melko kallista. Mutta kalliimmaksi olisi tullut hotellihuoneen viikonloppuvuokra.

Suurin syntyni tuon kuukauden aikana oli, että ostin kirpputorilta tyttärelleni ihanat farkkuhaalarit 15 markalla. Pyörittelin niitä kauan aikaa käsissäni ja opiskelukaverini sanoi, että osta vain ne. Niitä ei olisi tarvittu, mutta ne olivat tosi nätit ja piristivät jotenkin apeaa mieltäni.

Loppusyksy meni onneksi kotona lopputyön parissa. Helppoa se ei ollut. Tein haastattelujen pohjalta työni ja jouduin soittelemaan paljon, koska välimatkat olivat pitkät. Joitakin haastattelumatkoja kyllä tein. Tietokonetta meillä ei ollut, eikä olisi ollut varaa ostaakaan, joten oli onni ja helpotus, kun sain kulkea työharjoittelupaikassani kirjoittamassa lopputyötäni. Otin pienen tyttärempme joukkooni, vein pojan perhepäivähoitajalle ja ajelin naapurikuntaan. Ilman opintotukea, -lainta, äitiysrahaa sekä miehenni ansiotuloja emme olisi selvinneet.

Sain lopputyöni tehtyä kuukauden aikataulusta jäljessä. Tyttärempme oli silloin puolivuotias ja poikamme melkein kaksivuotias. Olin kuitenkin tyytyväinen lopputulokseen, etten jättänyt opintoja roikkumaan lasten syntymisten vuoksi.

Minulla oli vielä äitiyslomaa jäljellä, joten jäin luonnollisesti kotiin lasten kanssa. Syksy oli sen verran rankka, että olin palanut loppuun. Töihin ei tehnyt mieli, eikä uudelleen koulun penkille. Lasten päivähoitomaksut olisivat syöneet sen ylimääräisen, mitä olisin töissä tienannut. Eikä minulle ollut töitä, koulutukseni oli väärä. Taloudellisesti tilanne oli tiukahko. Kaupat olivat pullollaan mitä ihanimpia lasten tavaroita, mutta niihin ei ollut varaa, eikä niitä toisaalta tarvittu. Välillä tuntui, että olen huono äiti, kun en osta lapsiani kehittäviä leluja, mutta hyvinhän lapseni ovat kehittyneet niiden puutteesta huolimatta.

Olin siis kotiäiti ja hurahdin Tupperwareen. Lähdin mukaan jälleenmyyjäksi lisätulojen toivossa. Ainoa hyvä kuukausi oli tammikuu, suurkuukausi, kun sain hyvät emännät ja paljon myyntiä. Silloin jäi käteen peräti 1000 mk ja se oli minulle iso raha. Jätin kuitenkin myyntityön, kun en tahtonut saada esittelypaikkoja ja aloin odottaa kolmatta lastamme.

Kolmas lapsemme, poika, syntyi elokuulla 1999. Kaksi huonetta ja keittiön käsittävä asuntomme oli auttamattomasti liian pieni kolmilapsiselle perheelle. Saimme onneksi isomman asunnon, johon pääsimme muuttamaan viikkoa ennen lapsen syntymää. Vuokrakin oli vastavasti isompi, mutta se oli pakko kärsiä. Kahdella vanhemmalla lapsellamme oli vielä yövaipat, mutta jouduin luopumaan niistä, kun vaipat loppuivat ja rahaa ei ollut uusien ostoon.

Se raha mikä tuli, tuli kulutettua täysin arjen ylläpitoon: laskuihin, vaippoihin, ruokaan. Oli kurjaa käydä lasten kanssa kaupassa, kun helikesänä ei voinut joka kerta ostaa jäätelöä. Rahat oli laskettava tarkkaan, että ne riittivät edes maitoon, jota meillä kului paljon. Kirosin ylimääräiset kuukausittaiset laskut, mutta ilman käyttöluottoa meillä ei olisi ollut mahdollisuutta hankkia esimerkiksi pakastinta. Rahanpuute kuitenkin hämärsi pahimmillaan kykyäni laittaa ruokaa edes niistä aineksista, joita löytyi kaapeistani. Henkisestikin puute oli raskasta, kun kauppaan meni pienen rahan kanssa hakemaan maitoa, leipää, lihaa sun muuta tarpeellista ja tuli ulos pelkkien maitojen kanssa, kun muuhun ei ollut varaa.

Elämä hymiyli silloin, kun tuli rahaa. Kauppaan oli kiva mennä, kun ei tarvinnut laskea kovin tarkkaan rahojen riittävyttä. Loppukuusta sitten taas alkoi masentaa, kun rahaa oli juuri ja juuri tarpeellisimpaan. Vanhemmiltakaan ei viitsinyt pyytää lainaa, kun tiesi, ettei välttämättä saa maksettua takaisin. Oli siis elettävä sillä mitä oli. Kerran jouduin kääntymään sosiaalihuollon pariin ja sain jonkun verran rahaa. Mutta ei se meitä rikastuttanut. Saimmepahan ainakin sellaiset laskut maksettua, joihin olimme pyytäneet maksuajan lykkäystä. Jos menoissa tingittiin, niin niissä, jotka eivät olleet välttämättömiä.

Vuokra-asuminen tuntui kalliilta, varsinkin kun huoltotoimet oli retuperällä. Talvella veti ikkunoista, osa oli jäässä ja pattereista puolet lämmitti. Olimme jo kauemmin etsineet omaa taloa, mutta kaikki

tuntui aina kaatuvan lainarahoitukseen. Takaajiksi ei kukaan sukulaisista suostunut ja omaa rahaa ei ollut. Säästäminen oli hankalaa, koska olimme joutuneet ostamaan uudemman auton velaksi.

Mummoni joutui vuonna 2001 pysyvästi sairaalaan ja vanhempani asuivat mummon tuvan yläkerrassa. Sain taas kuningasidean: muutamme alakertaan mummoni tiloihin ja alamme säästää omaa taloa varten. Muuta mahdollisuutta säästämiseen ei ollut, kuin asua ahtaasti ja halvalla. Säästäminen vain oli sikäli vaikeaa, että nyt jouduimme hankkimaan toisenkin auton, että mieheni pääsi töihin ja minä pystyin kuljettamaan lapsia muun muassa päiväkerhoon. Kahden auton ylläpito ei ole myöskään halpaa, koska jo pelkät vakuutukset nielevät oman osansa tuloista.

Nuorimmaisemme, poika, syntyi 2002 heinäkuulla ja asuimme periaatteessa kolmion suuruisessa kodissa. Onneksi pihapiiri oli rauhallinen ja lapset viihtyivät. Vanhempani muuttivat omaan rivitaloasuntoon 2004 alkuvuodesta. Elintilamme laventui, kun saimme talon yläkerran käyttöömmee. Pääsin samana vuonna yliopistoon opiskelemaan ja jouduimme miettimään kahden nuorimmaisemme hoitotilannetta. Kaksi vanhinta olivat jo koululaisia ja pärjäisivät itsekseen muutaman tunnin, mutta nuoremmille oli haettava hoitopaikka. En halunnut rassittaa äitiäni, jolla oli tarpeeksi työtä sairaan isäni hoivaamisesta, joten päädyimme kunnallisen perhepäivähoitajan palveluun. Maksullistahan tuo oli, mutta oli pakko yrittää selviytyä. Onneksi opiskelijan tuloja ei niinkään huomioida päivähoitomaksua määrättäessä, joten mieheni tulojen perusteella määräytyi hoitomaksu, joka ei kahdesta pojasta ollut päätähuimaava siihen nähden, että he saivat joka päivä aamupalan, lounaan ja välipalan.

Jatkoimme säästämistä ja vuonna 2005 helmikuussa unelmamme toteutui. Ostimme oman talon, saman jossa olimme asuneet jo muutaman vuoden. Talo oli äitini synnyinkoti ja siis vanha, mutta asumiskelpoinen. Asuntolainaa otimme pankista sen verran, että saimme hieman remonttirahaakin. Upouuteen taloon meillä ei olisi ollut varaa näillä tuloilla.

Tällä hetkellä opiskelen edelleen yliopistossa, kolme lasta on koululaisia ja nuorimmainen on hoidossa. Mieheni on ansiotyössä samassa paikassa jo kahdeksatta vuotta. Mieheni työmatka edestakaisin on

noin 23 km ja minun opiskelumatka noin 140 km. Lasten koulumatka on pari kilometriä, joten he pääsevät polkupyörillä kouluun.

Monesti olen miettinyt, miten saisimme jotenkin rahaa säästettyä. Vaikka mieheni on hyvätuloinen, on verojen ja laskujen maksun jälkeen käteen jäävä osuus silti pieni. Minun tulojani on opintotuki, -laina sekä lapsilisä. Toisaalta olen tyytyväinen tilanteeseemme. Emme ole niin huonotulaisia, että velkaantuisimme. Mutta välillä kyllä tekee tiukkaa saada rahat riittämään. Tietyistä laskuista ei voi luopua, koska esimerkiksi vakuutukset ovat köyhälle elintärkeitä vahingon sattuessa.

Olisi mukavaa viedä lapsia katsomaan jotain näytelmää teatteriin, mutta sellainen reissu tulisi meidän perheessä kalliiksi. Olenkin tyytyväinen siihen, että kouluilta tehdään teatterimatkoja, jolloin lapset saavat tuntuman tuohon kulttuurialaan. Hieman se vaatii omaa rahallista panostusta, mutta halvemmaksi se tulee kuin jos menisin itse kaikkien neljän lapsemme kanssa teatteriin, puhumattakaan erilaisista yksittäisistä lapsille suunnatuista konserteista tai esityksistä. Olenkin pyrkinyt osallistumaan messuihin tai muihin vastaaviin tilaisuuksiin, joihin pääsemiseksi ei tarvitse maksaa itseään kipeäksi ja joissa lapsille on ollut omaa ohjelmaa, ettei heidän tarvitse jäädä kaikesta kivasta ilman.

Pyrin aina välttämään turhuuksien ostamista. Nykypäivänä se on kuitenkin hankalaa, koska kaupat ovat täynnä kaikenlaisia hienoja tavaroita. Varsinkin lapset ovat sellainen markkinointikohde, joilla rahastetaan vähän liikaa. Lisäksi euroaikaan siirtyminen on hämärryttänyt rahan todellista arvoa. Olen hämmästellyt, miten joku mitäänsanomaton lelu voi lähikaupan leluhyllyllä maksaa 15 euroa, eli vanhassa rahassa noin 90 mk! Kuka ostaisi sen vanhalla hinnalla?

Kun usein joutuu tinkimään ostopäätöksissään ja miettimään tuotteen, jopa ruokatavaran, tarpeellisuutta juuri meidän perheessä, on jossain vaiheessa hyvä, että saa hieman löysätä. Silloin kun on hieman enemmän käyttövaraa, ei niinkään mieltä ostoksiaan, vaikka edullisesti ostaisikin. Se on kuin terapiaa, kun saa mennä vaikka ihan vain kiertelemään lähikaupungin isoihin kauppoihin ja tehdä niistä edullisia löytöjä. Monesti olen saanut lapsille vaatteita ja kenkiä alle kirpputorihinnoin. Kirpputorit ovatkin minulle kauhistuksen kohde: käytettyä tavaraa myydään ylihintaan. Minä saan käytetyt tavarat sisaruksiltani

ilmaiseksi ja se on helpottanut paljon taloudellisesti tilannettamme. Siksi jopa parin euron hintaisen lastenvaateen kohdalla tulen miet-tineeksi, että tarvitaanko tätä todella, koska vaatekaapit ovat jo ennes-tään kyllin täynnä.

Luonnollisestikin on selvää, että lasten on hyvä harrastaa jotain. Nykypäivänä olen hieman peräänkuuluttanut yhteisiä pelireissuja kou-lun urheilukentälle, mutta harvemmin lapset sinne vapaa-aikanaan kokoontuu. Kaikki harrastustoiminta, jolla on vetäjä, on maksullista. Maksun suuruus riippuu paljolti joko järjestävästä oppilaitoksesta tai mahdollisista salivuokrista sekä lisensseistä. Nykypäivän kilpailuhen-kisyys myös särkee idyllin vapaasta ja kivasta harrastamisesta. Jos osal-listut esimerkiksi johonkin urheilulajiin, on osallistuttava myös lajin kilpailuihin. Kilpailuissa on oltava varusteet viimeisen päälle tai muu-ten sinut nauretaan ulos koko touhusta.

Kun tulot ovat mitä ovat ja lastensa soisi osallistuvan johonkin terveelliseen, kehittävään harrastukseen, ettei myöhemmin syntyisi on-gelmia, on lasten kärsittävä se tappio, ettei lempiharrastukseen välttä-mättä ole varaa. Myös useampi harrastus voi olla yhden lapsen kohdalla liikaa silloin, kun lapsia on perheessä useampia. Silloin harrastuksissa säästää hieman, kun useampi perheen lapsista on saman harrastuksen parissa, jolloin pärjää samoilla välineillä ja tarvikkeilla.

Tällä hetkellä tyttäreemme harrastaa pesäpalloa ja painia. Ne ovat toistaiseksi olleet taloudellisesti hallittavia harrastuksia. Mutta esimer-kiksi oman pesäpallomailan puuttuminen aiheutti tyttöjen keskuu-dessa närää. Käytettyjä on vaikea saada ja uudet, hiilikuitumailat, ovat arvokkaita. En tiedä, miten tytär asian ajatteli, mutta itselle tuli hieman köyhä ja toisen luokan kansalaisen olotila, kun kuulin syrjinnästä.

Poikien harrastukset ovat hieman jäähyllä, koska he eivät ole löytä-neet kiinnostavaa harrastusta. Kesäisin olemme kuitenkin käyneet lähimmällä urheilukentällä kaikille avoimissa sarjakilpailuissa. Osanot-to siellä on ollut suuri ja syykin löytyy: kisat ovat ilmaiset ja palkintoja jaetaan silloin tällöin kaikille osallistujille. Nämä kisat ovat olleet hyvä keino päästä halvalla urheilun pariin ilman urheiluseurojen jäsenyyttä tai lisenssimaksuja. Kisoissa on lasten kanssa tutustuttu muihin per-heisiin ja kaikki ovat olleet samanarvoisia, kun kukaan ei ole katsonut nenänvarttaan pitkin muiden urheiluvälineitä.

Muistan, kun pääsin työhaastatteluun entiseen työharjoittelupaikkaani. Olin ollut jo useamman vuoden kotona lasten kanssa ja taisipa nuorinkin olla jo sen ikäinen, että olisi päässyt hoitoon. Olen aina ollut huono ostamaan itselleni vaatteita, koska minulla ei ole ollut tarvetta. Niinpä minua hieman hävetti mennä haastatteluun nukkaantuneella paidalla, koska se oli ainoa tilanteeseen sopiva, enkä ollut huomannut hankkia tilanteeseen uutta paitaa. En tiedä mikä vaikutus nukkavierulla paidallani oli haastattelijaan, mutta itse ajattelin, etten saanut työpaikkaa juuri sen vuoksi.

Markkinatalous jyllää nykyään joka paikassa. Sitä ei pääse pakoon minnekään. Syrjintä, varsinkin lasten keskuudessa, on tästä johtuva lieveilmiö. Ilman merkkifarkkuja, omia urheiluvälineitä tai hienoa harrastusta et ole mitään. Huone pitää olla täynnä kaikenlaisia hienoja, jopa kalliitakin, tavaroita, että kaverit tulisivat luoksesi kylään. Enää ei voi olla oma itsensä, kun pitää sulautua massaan, ettei joutuisi kenenkään silmätikuksi.

Koko aikuisiän niukka elämäni on minun oma valintani. En väitä että olisin halunnut köyhäksi, jos nyt sitä edes olen. Mutta minulle oli tärkeää olla lasteni kanssa kotona ja antaa heille perusturvallisuus. Vähätuloisena on se onni ja autuus, että ostopäätöksiä on punnittava ja lapsilleen voi opettaa hillityn kuluttamisen taidon. On tärkeää oppia erottamaan tarpeellinen ja ei tarpeellinen hyödyke.

On myös tärkeää, että oppii erottamaan hinnan merkityksen silloin, kun voi vertailla esimerkiksi ruoan kilohintoja toisiinsa. Ruokalaskussa pystyy loppujen lopuksi säästämään todella paljon, kun ostaa halvinta ja keskittää kuukauden ostokset samalle ostokerralle. Peruseruoan merkitys on nykypäivänä hämärtyvässä, kun kaupoissa on valikoimaa raakavalmisteista täysin valmiisiin ruokiin. Kuluttajan käsitys halvasta ruoasta on heikentynyt, kun valmisseinokset ovat suhteellisen edullisia ja helposti valmistettavissa ateriaksi.

Opiskelijana olen verrannut nykypäivän opiskelijoita omiin kokemuksiini. Minusta on hämmästyttävää, että pidetään suurta haloota opintotuen pienuudesta. Nykytilanteessa minulla on onneksi puoliso jakamassa kuukausittaiset menot, mutta toista se oli ennen naimisiinmenoa. Onko opiskelijoista tullut liian vaativia? Kuljetaan omalla autolla, vuokra-asunto pitää olla hyvällä paikalla, viikonloppuisin men-

nään yökerhoihin tuulettumaan opiskelun paineista, vaatteet ovat viimeisen päälle merkkivaatteita ja kännykkä pitää olla, mutta ei halvin malli. Kuluttaminen heidän keskuudessaan on valtavaa, eikä huomata että pienet tulot ei ole ongelma vaan turhat menot. Kuinka suuri merkitys näihin kulutustottumuksiin on heidän vanhemmillaan? Jos kotoa on jo saatu eväät tietynlaiseen kuluttamiseen, on vähempään tyytyminen vaikeampaa.

Kun aikanaan itse lähdin opiskelemaan, ajattelin tulevani toimeen omillani. Päätin ottaa opintolainaa. Ilman sitä en olisi selvinnytään, vaikka kaikki se raha ei mennyt suoranaisesti opiskeluun. Siitä olenkin ylpeä, ettei minun tarvinnut pyytää kotoa rahaa menoihini. Tuskin vanhemmillani olisi ollut edes mahdollisuutta antaa minulle rahallista tukea kuukausittain, kuten joidenkin opiskelukaverieni vanhemmat tekivät.

Kesäkuukaudet ovat olleet opiskeluaikoina ne vaikeimmin pärjättävät kuukaudet. Lasten syntymien myötä omat tuloni ovat kohonneet, mutta pitkälle niilläkään ei pötkitä. Voin henkilökohtaisesti todeta, että tiukka rahatilanne ei pidemmän päälle ole mielenterveydellisesti edullista. Mutta jos olen tavallaan itse syypää pieniin tuloihini, minun on se myös kestävä. Jos minulla olisi ollut haluja, olisin mennyt työelämään jo silloin, kun vanhimmat lapsemme olivat pieniä. Mutta mitä me olisimme menettäneet? Paljon lastemme elämien alkuvuosista. Periaatteeni oli, että lapset ensin ja sitten vasta työ. Järkeilin myös, että kun olen lasten kanssa kotona alkuvuodet, voin alkaa rakentaa omaa uraani rauhassa ilman äitiyslomien tuomia katkoja.

Myöhemmin, perheellisenä, olemme mieheni kanssa turvautuneet vanhempiimme taloudellisesti vain ääritilanteissa ja nekin lainat olemme pyrkineet maksamaan mitä pikimmiten pois. Nykytilannetta tarkasteltaessa tilanne on hyvä. Mutta kesäaika teki tiukkaa, kun minulla ei ollut muita tuloja kuin lapsilisä. Elämä on kuitenkin edelleen yhtä valintojen tekemistä ja tietyistä asioista luopumista. Kaikkeen ei ole varaa. Esimerkiksi perheen yhteiset lomamatkat ovat meille täyttä utopiaa. Juuri ja juuri voimme käydä muualla Suomessa asuvia sisaruksiamme tervehtimässä, mutta maksulliseen majoitukseen emme voi mennä.

Onko meillä täällä Suomessa todellista köyhyyttä vai onko köyhyys

rakentunut kuluttamisen ympärille? Jos yksilö tai perhe tulee toimeen niillä tuloilla ja menoilla, joita kuukaudessa tulee vastaan, on minun mielestäni köyhyydestä turha puhua. Mutta jos tulot eivät parhaalla tahdollakaan riitä menoihin, niin silloin tilanne on eri. Ihminen henkilökohtaisesti tekee omat valintansa ja päättää mitä syö, missä asuu, omistaako auton ja niin edelleen. Moni kulutustavara on sellainen, jonka voi jättää ostamatta tai voi tehdä edullisemmin itse. Halpatuontitavarat rikkoontuvat yleensä melko pian ja tulevat näin kalliimmiksi kuin kalliimpi ja laadukkaampi hyödyke.

Henkilöstä itsestään on kiinni, riittävätkö hänen tulonsa päivittäisiin tarpeisiin. Ellei osaa käyttää keinoja menojen vähentämiseksi, niin silloin on mielestäni köyhä tuloista riippumatta. Pienilläkin tuloilla voi pärjätä, mutta herkullista se elämä ei välttämättä aina ole. Kulutuksen houkutukset ja omat kulutustottumukset määräävät pitkälti sitä suuntaa, miten ihminen pärjää sekä taloudellisesti että henkisesti. Markkinointi on luonut ihmisille liikaa tarpeita, joiden merkitys on kuitenkin vähäinen päivittäisen elämisen kannalta.

Nyt tavoitteenani on hallintotieteiden maisterin tutkinto suurin piirtein säädetyssä ajassa ja sen jälkeen työelämä. Haaveilen jo hieman paremmista kuukausituloista, mutta kovin korkealle en ole haaveitani asettanut, ettei tule yliarviointeja. Jos tulee taloudellisesti tiukka paikka, silloin turvaudutaan joko lisälainaan tai keksitään jokin muu selviytymiskeino. Loppujen lopuksi taloutemme on kohentunut vuosien myötä ja olen optimistinen tulevaisuuden suhteen.

Riikka Mänty, 32 v.

Taiteilijan tarina

Avaan unenkarheat silmäni, kuten olen tehnyt joka aamu jo lähes kolmenkymmenen vuoden ajan. Katson uteliaana kelloa. Se voi nimittäin olla mitä tahansa aamukuuden ja iltapäiväkahden välillä. Ilman selkeää päivärutiinien määrittämää ajantajua vuorokausirytmä heittää helposti häränpyllyä. Työttömällä ei ole aamuisin kiire minnekään. Silti nälkä

tai stressi toimeentulosta saattaa hyvinkin herättää jo epäinhimillisen aikaisin. Nyt kello on kuitenkin kiipinyt jo yhteentoista iltapäivällä. Venyttelen verkkaisesti ja avaan ikkunat auringonpaisteelle. Puen nopeasti ja teen peilin edessä päivittäiset lihasharjoitukseni. Hyvä kunto ei kotona treenaten maksa mitään, samalla siitä saa mukavan energiatilauksen päivän koitoksiin. Treenin jälkeen keitän kahvit. Kahvi on ainoa paheeni, asia josta olen jopa jollain lailla riippuvainen. Ilman kahvia päiväni ei kunnolla käynnisty ja saan hirvittävän päänsäryn. Kunnan kahvista en siis luovu. Jotain pientä luksusta täytyy sentään köyhälläkin olla...

Luen lehden rauhassa, nautiskellen. Sain tilattua lehden johonkin extra-super-mega-tarjoushintaan pariiksi viikoksi. Ihanaa, kun voi tarkistaa jostain, mitä kivaa kaupungissa tapahtuu, minne galleriaan kannattaa suunnata – tai mistä kaupasta voin tänään ostaa edullisesti Juhlamokkani. Tarjousten lisäksi luen, että USA:ssa miljoonia ihmisiä elää köyhyysrajan alapuolella. Kaikki alle 7800 dollaria vuodessa tienavat lasketaan kuulemma köyhiksi. Mielenkiintoista. Lasken päässä omat vuosiansioni. Kyllä. Köyhä mikä köyhä. Olen täten virallisesti köyhä!

Avaan radion. Se on onneksi ilmaista. (Samoin tietysti telkkarikin, kun ei vaan kerro kellekään). Tuttu ääni radiossa toivottaa taas hyvää työpäivää. Ärsyynyn. Vaihdan saman tien kanavaa. Miksi niidenkin pitää vääntää veistä haavassani? Ei, EN ole töissä, koska olen koulutautunut erittäin huonotyölliselle alalle! Töitä ei kerta kaikkiaan ole! Tai jos jotain joskus ilmaantuukin, hakijoita on vähintään 2 miljoonaa per paikka. CV:ni sisältää siis kaikkea muuta, kuin oman alani töitä. Pätkä siellä ja toinen täällä, kirjava kuin tilkkutäkki on sääliittävä työhistoriani. 5 vuoden koulutukseni tuntuu menneen täysin hukkaan, mihinkään työtehtäviini en olisi tarvinnut peruskoulua kummempaa koulutusta. Työnvieroksuja en missään tapauksessa ole, aloitin työntöön jo 11-vuotiaana herukkaviljelmillä. Nykyään moinen luokiteltaisiin varmaankin lapsityövoiman törkeäksi hyväksikäytöksi, mutta jo tuolloin halusin olla itsenäinen ja vanhemmistani taloudellisesti riippumaton.

”Mitähän sitä sitten tekisi?”, mietin aamutoimien jälkeen. Voisihan sitä vaikka maalata tai ommella, ehkä kirjoittaa jotain.. Äh, ei vaan juuri nyt huvita, ja sitä paitsi mitä hyötyä siitäkään olisi? On ihan liian

kuumakin olla sisällä paahteisessa, pikkuriikkisessä yksiössäni. Mitähän muut työttömät tekevät kaikella vapaa-ajallaan? On se vaan ironista. Silloin, kun olisi kaikki maailman aika käytettävissä, ei ole rahaa tehdä mitään. Ja taas päinvastoin.

Päätän lähteä torille katselemaan ihmisvilinää ja nauttimaan keksäisen päivän suloisesta sivelestä valkeankuulaalla ihollani. Ostan banaaneja ja kurkkuja, euron säkilliset kumpiakin. Mansikat ovat ihan liian kalliita budjettiini. Ymmärrän nyt sanonnan maksaa mansikoita. Hymyilen ajatukselleni. Kiireiset, tärkeän näköiset ihmiset katsovat minua oudoksuen. Pitävät varmaan ihan seinähulluna.

Hulluna minua pidetään jo ainakin omalla terveysasemallani. Kumma kuumeilu ja väsymys on kiusannut minua jo pidempään. Enää en jaksa edes mennä valittamaan siitä. Eikä minulla kyllä olisi varaa ostaa mitään lääkkeitäkään. Kärsittävä siis vaan hiljaa nahoissaan. Eipä silti, monella on asiat paljon huonomminkin, tuumin nähdessäni nuoren naisen pyörätuolissaan. Sairastuminen vakavasti ei katso sen enempiä ikää, sukupuolta, kuin sosiaalista statustakaan. Siinä mielessä elämä on tasapuolista. Eikä siinä minkään valtakunnan varat mitään autakaan, jos ihmisen kallein rikkaus, terveys, menee...

Veljeni soittaa istuessani ajatuksissani puiston penkillä, tarvitsisi kuulemma uuden puhelimen. Muistutan ettei köyhän kannata ostaa halpaa. Vaikka ei veljeni kyllä mikään köyhä ole. Pihi pirulainen vaan, sukuun tullut siinäkin asiassa. Perheeni ei varmaankaan ollut koskaan varsinaisesti köyhä, hirtittävän saita kylläkin. Totuimme siis jo lapsena siihen ettei raha kasvanut puussa ja penni venyi ja vanui tarvittaessa aivan uskomattomiin mittasuhteisiin. Olin sisarusparven keskimäinen ja sain aina kaiken käytettynä; lelut, vaatteet ja polkupyörät. Koulussa jouduin koulukiusatuksi vanhanaikaisten, epämuodikkaiden vaatteideni vuoksi. Muistan koko lapsuudestani yhden ainokaisen kerran, kun äitini vei minut kaupungille ostoksille. Tarkoitus oli ostaa minulle uudet kengät. Äiti antoi minulle vapaat kädet. ”Osta mitkä vaan ikinä haluat!”, hän sanoi. Ihastuin valkeisiin, niittikoristeisiin nilkkureihin, 249 mk. Toinen vaihtoehto olivat ruskeat tarjouskengät, 89 mk. Säälin äitiä, joka ei koskaan ostanut itselleenkaan mitään uutta. Ja vaikka halusin todella kovasti saada ne valkeat kengät, valitsin ne tarjouskengät – joita itse asiassa inhosin. Tästä minulle aiheutui ikuinen kenkäfriik-

kiys; etsin edelleen niitä täydellisiä kenkiä, jotka silloin jäivät sinne kauppaan.

Koska olin jo lapsena tottunut piheilyyn, ei opiskelija-aika tuntunut mitenkään erityisen köyhältä ajalta. Muutin silloisen poikaystäväni kanssa yhteen ja köyhäilimme äärimmäisen onnellisina yhdessä. Ihmeellistä kyllä, minun ei tarvinnut ottaa edes opintolainaa! Taidekoulun töihin tarvittavan materiaalin kierrätin milloin mistäkin. Kierrätysteema toistuu useissa kouluajani töissä siis pelkästään sen vuoksi, ettei minulla ollut varaa ostaa kalliita materiaaleja. Toisaalta, sain sitä kautta uusia ideoita joita en olisi varmasti muuten tullut ajatelleeksi-kaan.

Opiskelijakesäni olivat kuitenkin aivan hirveitä, sillä silloin en saanut mistään yhtään rahaa ja ylpeyteni koki melkoisen kolhun, kun jouduin elämään avopuolisoni ”siivellä”. Tämä oli minusta, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden perikuvasta, erittäin nöyryyttävää. Kelalle kirjoittamassani valituskirjeessä innostuinkin oikein kunnolla valittamaan – niputin samaan syssyyn kaikki muutkin mahdolliset huolenaiheeni. Foorumi esitykselleni oli ehkä hieman väärä. Täydelliseksi yllätyksekseni huolesta sykkyräinen virkailija soitti minulle ja sanoi itkeneensä lukiessaan koskettavaa vuodatustani.

Kotoa opitut taidot auttoivat selviämään opiskelijaparin arjesta. Leivoin itse kaiken leipämme ja söimme vain terveellistä ja edullista kotiruokaa, alusta asti itse valmistettua. Ei siis lainkaan turhia lisäaineita, karkkia, sipsejä tai hampurilaisia. Ompelin joko itse, tai ostimme vaatteemme kirpparilta. Syksyisin poimimme marjoja pakkaseen ja liikuimme joka paikkaan fillarilla tai kävellen. Harrastuksemme olivat ilmaisia, pääasiassa siis vain lenkkeilyä, lukemista ja TV:n leffojen katselua. Kaikesta turhasta karsittiin ja röökiin tai viinaan ei koskaan jäänyt rahaa. Joskus pöllimme jopa vessapaperinkin koulusta. Elämämme köyhyydessä oli siis paitsi ekologista, inspiroivaa, että kaikin puolin erittäin terveellistä!

Ystäväni soittaa ja keskeyttää nostalgiset muisteluni. Sovimme tapaamisen kaupungille, suosittuun kahvilaan. Mieleni tekisi cappuccinoa, mutta hinnan nähtyäni tilaankin vain tavallisen kahvin. Siltikään en voi olla kauhistelematta, että kupillisen hinnalla saisin kaupasta kokonaisen paketillisen. Hyväpalkkaiset ystäväni tilaavat pöydän täy-

teen herkkuja. Emme olekaan nähneet aikoihin. Rakastan ystäviäni, mutta en voi pitää kauheasti yhteyttä, ettei muhkea puhelinlasku horjuttaisi olematonta talouttani. En voi myöskään osallistua illallisiin ravintolassa tai vaikkapa hohtokeilaukseen, joten köyhyytteni rajoittaa kyllä kieltämättä melkoisesti sosiaalisia suhteitani. Voi mennä helposti viikkokin, etten juttele kenenkään paitsi lähikaupan kassan kanssa. Kuuntelen nyt kuitenkin sujuvasti, kun ystäväni valittavat töistään. En kuitenkaan tunne suurtakaan sympatiaa. Olisivat onnellisia siitä, että heillä sentään ON työ! Minä kerron taas tunteistani, että elämäni valuu aivan hukkaan. Työnhaku ei tuota minkäänlaista tulosta, ei edes kutsua haastatteluihin, enkä tiedä mitä minun pitäisi oikein tehdä.

Tulevaisuus on vain epämääräinen, harmaa möykky jossain horisontissa. Oman ajan paljous on äärimmäisen stressaavaa. En tiedä mihin minun tulisi oikein keskittyä. Haahuilen vain ympäriinsä erinäisten taideprojektieni kimpussa. Innostun milloin mistäkin. Jos en tee mitään, poden silloinkin aina huonoa omaatuntoa, olen siis periaatteessa aina ”töissä”. Tiedän olevani lahjakas, enkä halua enää lahjojeni jäävän käyttämättä, kuten olen jonninjoutavia tilapäistöitä tekemällä jo ihan liian kauan tehnyt. Olen myös sijoittanut kokonaisen omaisuuden taidevälineistöön; maaleihin, pensseleihin, kehyksiin... enkä tiedä saanko koskaan edes yhtään taulua kaupaksi! Markkinatalouden kannalta taiteilija on tietysti aivan umpihullu. Kuitenkin taide on minulle asia joka tuottaa minulle suurinta mahdollista nautintoa – eikä sen arvoa voi koskaan mitata rahassa. Kulttuuririennot ovat oma selviytymisstrategiani, ja onneksi esim. taidegallerioissa tai kirjastossa käynti ei maksa mitään.

Mietimme kumpi on sitä paitsi loppupeleissä arvokkaampaa; tienata rutosti rahaa, mutta ei sitten edes kerkeä millään tavalla nauttimaan siitä. Samaa oravanpyörää vaan päivästä ja vuodesta toiseen. Vai se, että toteuttaa itseään ja haaveitaan – vaikkakin se tarkoittaisi taloudellista epävarmuutta? Minä ainakin haluaisin tehdä työtä, josta nautin, joka on palkitsevaa ja josta tunnen saavani muutakin kuin tilipussin kerran kuussa. Olen itse kokenut jo tähän ikään melkoisen paljon asioita, joita moni ei koe koko elinikänään. Ennakkoluuloton ja optimistinen, luova, ja hullunrohkea luonteeni on johdattanut minut milloin mihinkin seikkailuihin. Jos olisin ollut hyväpalkkaisessa kah-

deksasta neljään -työssä, olisin ehkä taloudellisesti rikkaampi, mutta monta mahtavaa kokemusta köyhempi. Ystäväni muistuttavat minua jälleen tästä, sekä kannustavat uskomaan omiin kykyihini. Omanarvontuntoni kohoaa hippusen. Erotessamme halaan heitä lämpimästi; ystäväni ovat minulle kultraakin kalliimpia.

Illalla minulla on treffit. Katselen itseäni kriittisesti peilistä. Kroppassani ei ole yhtään ylimääräistä, jatkuva nälkäkuuri ja hyötyliikunta pitävät siitä kyllä huolen. I look like a million bugs! Hymyilen tyytyväisenä peilikuvalleni. Imagoni on loppuun asti hiottu. Idea on siinä, että kaikki vain näyttää kalliilta. Kengät esim. hankin ulkomailta torilta (silloisen poikaystäväni sponsoroima reissu) kymmenesosalta siitä mitä niistä saisi Suomessa pulittaa. Vaatteet olen itse kustomoinut alennusrekin tarjonnasta muodikkaiksi ja meneviksi couture-vaatteiksi. Meikit olen valinnut edullisten sarjojen tuotteista, hiukset olen itse värjännyt muodikkaiksi. Kukaan ei koskaan voisi arvata...

Kerron deitilleni olevani freelancer, etsiväni ja toteuttavani itseäni. Puhumme taiteesta ja kulttuurista. Paitsi näytän, myös kuulostan hyvältä, fiksulta ja menestyvältä. Itse tietysti tiedän totuuden ja sanojeni falskiuden. Toisaalta, monihan kaunistelee hieman totuutta itsestään treffeillä, rauhoitan kolkuttavaa omaatuntoani. Kallis pihvi on juuttua kurkkuuni. Pelkän pihvin hinnalla söisin kotona vähintään kaksi viikkoa. Kai toi tyyppi sentään maksaa laskun...? Halvalla en kuitenkaan itseäni myy. Semminkin, että rahaa (huikeita summia) siitäkin on tarjottu. Mutta omanarvontunto se on köyhälläkin. Arvoni eivät ole missään vaiheessa myytävänä. Tapahtui mitä vaan, haluan olla aina täydellisen rehellinen itselleni ja pystyä katsomaan pystypäin itseäni peilistä.

Kotona avaan telkkarin. Conan O'Brienin show:ssa laulava haamu laulaa ”Köyhät ovat kaikki loisia”. Huumoria köyhyyden kustannuksella. Halpamaista, tuhaudan. Nukahdan kerrankin täydellä vatsalla ja punaviinin pehmeä maku huulillani.

Aamulla herään herätyskellon vaativaan pirinään. Minulla on aika sosiaalityöntekijälle. Leivon aamupalaksi ohrarieskaa. Jauhhot ovat luomua. Vain kylläkin siksi, että ne olivat – ihme kyllä – halvempia, kuin tavalliset. Sanonta ”otti ohraleipä” ei päde kohdallani. Ohraleipä on nimittäin useasti säästännyt minut pahimmalta nälältä – ja varmaan jopa

siltä opintolainalta. Tänä aamuna en laittaudu ollenkaan. En halua, että kukaan tunnistaa minua, kun marssin soksun ovista sisään. Häpeän todella syvästi ahdinkoani. Tunnen itseni ihan täydelliseksi luuseriksi, yhteiskunnan pohjasakaksi. Vedän lippiksen syvälle päähäni, kätken liikaa huomiota herättävät hiukseni tiukaksi nykeröksi ja vedän rähjäisimmät vaatteeni päälleni. Vielä silmälasit nenälle ja avot, valejupukuni on täydellinen.

Soskussa joudun odottamaan vuoroani ja selaan siellä jonkun unoh-tamaa Stockmannin esitettä. Tiedän ettei pitäisi. Tässä tapauksessakin nimittäin tieto lisää tuskaa. Samasta syystä olen alkanut kartella kaik-kia kauppoja. Sitä mitä ei tiedä olevan olemassa, ei osaa kaivatakaan. Nyt kuitenkin silmäni nauliutuvat ihanan pehmeän näköiseen kanin-karvahuiviin. Oih! Tunnen kuitenkin piston aivojeni eettisyyskeskuk- sessa. Rakastan eläimiä. Ja onneksi minulla ei ole varaakaan siihen...

Huh! Perustoimentuloni on turvattu ainakin seuraavaan kuuhun, kuulen soksun tädiltä. Aloitan uuden koulun syksyllä, enkä tiedä mistä silloin saan rahat elämiseeni. Aion kouluttautua uudelleen, alalle jolta ehkä olisi helpompaa joskus saada töitäkin. Sitä paitsi aion kerätä pää- oman sijaan runsaasti pääomaa. Sitä ei kukaan voi ainakaan koskaan minulta viedä pois. Eikä sitä voi ostaa rahalla rikaskaan. Opintotukea en opintoihini enää saa. Köyhyytteni siis jatkuu ainakin pari vuotta vie- lä. Lauleskelen mielessäni ”Kertoisinko köyhyyden, laudat eessä ovi- en... vai sen kaiken rikkouden. Kunnes tiesin vastauksen. Sininen on taivas, sininen on...”

Niinpä. Asioita voi tarkastella niin monelta eri kantilta. Itse katse- len elämää mieluummin kadun aurinkoiselta puolelta, vaikka kuinka syvällä risukasassa samalla seisoisinkin. Köyhyys on aina ollut osanani, uskollinen ja hiljainen seuralaiseni elon taipaleellani. Eikä se ole mis- sään nimessä ollut pelkästään negatiivinen asia! Meillä on erityinen viha-rakkaus -suhde. Kuluttajana minusta on kehittynyt keskivertoa tarkempi ja samalla kestävää kehitystä kannattava. Katson tarkkaan mihin vähät rahani laitan. Koska köyhän ei kannata ostaa halpaa, ostan vain kestäviä ja laadukkaita tuotteita. Ellen ole johonkin tuotteeseen täysin tyytyväinen, en osta sitä lainkaan. ”Kerralla kunnollinen”, on ostoksilla mottoni. Olen varmasti kasvanut myös ihmisenä ja oppinut elämässä hyödyllisiä taitoja, nöyryyttä, iloitsemaan myös pienistä ja

arkipäiväisistä asioista. Klisee tai ei, mutta jokaisessa vaikeudessa voi nähdä myös uuden mahdollisuuden. Köyhyyteni on opettanut minut arvostamaan oikeita, oikeasti arvokkaita asioita elämässä. Olen myös oppinut, ettei onnellisuus todellakaan ole ainakaan lompakon koosta kiinni!

Velkavaimon tarina

Parikymppisenä avioiduin taivaita tavoittelevan yrittelijään nuoren miehen kanssa 1979. Opiskeltiin, saatiin lapsia ja onni kukoisti. Suunnitelmat suurenivat, kuinka hän yrittäjänä tekisi sitä ja tätä. Pelloissani kuuntelin puheita, sillä tiesin alan riskit ja pääoman tarpeen. Yrittäjyydestä olin nähnyt, että hyvinä aikoina rajana on taivas, mutta heikkoina aikoina hyvä, jos ehtii talon tyhjentää ennen pakkomyyntiä.

Velkaisessa omakotitalossa lasten kanssa puuhaillessa venyitin penniä. Eivät suuret puheet suuriksi tuloiksi muuttuneet, vaan kaikesta oli nipistettävä. Opettelin ompelamaan sekä lasten vaatteet että omat juh-lavaatteet. Pienimuotoisesti ompelin ystävillekin, jotta sain taskurahaa. Leivoin itse kaiken mahdollisen ja ruokamenoja rutistin tekemällä perusruokaa perustarpeista. 25 kilon säkki perunaa muuntuu moneksi. Papin edessä tehdyn lupauksen mukaan myötä- ja vastamäessä puolisoni rinnalla seisoin, kunnes kaikki alkoi muuttua tultaessa 1990-luvulle. Yksi raskas konkurssi ja pullon kiivas kallistelu tuli osaksi eloa. Tahti kiihtyi vuosi vuodelta ja perheväkivalta astui kuvioihin.

Poikasten aloittaessa koulut siirryin itse työelämään. 1990-luvun alussa lama oli pahimmillaan, joten ainoa vaihtoehto työllistää itsensä oli yrittäjäyys. Ala oli hyvä ja töitä riitti, kerrankin sain elää vaihetta, ettei kokoajan tarvinnut penniä venyttää. Nauttikko mies tästä, ei. Akka perkele, vielä hankkiikin paremmin. Avioliitto rakoili pahemmin ja pahemmin, kunnes annoin eron armahtaa vuonna 2000.

Yrittäessään mies oli oman puolikkaan talostaan pantannut. Aikojen saatossa sen oli verottaja asettanut myynti- ja hukkaamiskieltoon.

Erossa halusin taata pojille tutun elämän jatkumisen, lunastin talon itselleni. Hinta oli kova, maksoin miehen puolikkaasta saman, mitä olimme yhdessä maksaneet koko talosta. Elämä rauhoittui, pojat vartuivat ja tein duunia. Kunnes yhtäkkiä taas kaikki muuttui. Havahduin karuun todellisuuteen. Ei yhtään tilausta, ei yhtään keikkaa. Puolen vuoden täydellinen hiljaisuus. Vauhdikkaina työntäyteisinä vuosina olin laiminlyönyt markkinoinnin ja uusasiakkaiden hankinnan ja nyt olin tyhjän päällä.

Yrittäjänä – ei työttömyyskorvausta, ei toimeentulotukea. On omaisuutta, se piippuaan myöten velkainen talo. Ei rahaa, ei miestä ahdinkoa jakamassa, vain kolme nälkäistä murrosikäistä nuorta.

Excelin taulukkolaskentaohjelma ja Siwan hinnasto oli näppärä apu, kun piti laskea mitä kädessä olevalla kaksikymppisellä ostetaan. Maito, leipä ja puurotarpeet vai tankkaanko auton. Totisesti monesti kauppaan mennessä oli kristallinkirkaana tiedossa, mihin rahat riittävät. Kuukausien mittaan ”pennipulloihin” kertyneet kolikot kulkeutuivat kauppaan. Häpeän puna poskilla, niillä ostoksia makselin.

Omituiselta tuntui, kun yritin ystäväilleni selittää, etten voi lähteä illanistujaisiin, kun ei ole rahaa. Vastauksena oli, älä valehtele ainahan yrittäjällä on. Turhaan yritin kertoa, ettei muuten ole. Putkihuudoiksi keskustelut menivät ja minut leimattiin valehtelijaksi. Ei auttanut vaikka puhuin laskupinoista ja pankinkirjeistä. Verottajalta tulvivista uusista valvontailmoituksista, jäämämaksuista. Yrittämisen mukanaan tuoma verovelka kasvoi päivä päivältä. Ystävät muuttuivat entisiksi ystäviksi.

Monena yönä heräsin yhden, kahden maissa tunteeseen, että rinnan päällä on tonnin paino. Henki ei kulje, tuskanhiki pinnassa. Miten selviän huomista? Visalla olin voinut keinotella pahempien päivien yli, kunnes tuli päivä, ettei se enää onnistunut. Tuli kirje, jossa vaadittiin kortin palauttamista kahtia leikattuna. Kortin palauttaminen löi leimaan otsaani, en ole enää luottokelpoinen.

Selvittelin paljonko saisin autostani, jos sen myisin. Viisaammat vierellä vakuuttelivat, jottei kannata, millä sitten menet duuniin, kun niitä taas on. Tein laskelmia kuinka selviäisin, jos möisin talon. Niin paljon velkaa, ettei kaupan jälkeen jäisi mitään. Ainoastaan ahtaampaan asuntoon vuokralle joutuisimme. Laskelmat osoittivat, että varsi-

naiset asumiskulut ovat oikeasti niin pienet, ettei myynti ole järkevää. Yksi tärkeä seikka oli se, että yritykseni toimitilat olivat samalla tontilla. Asunto yksin ei olisi riittänyt, vaan uudet toimitilatkin olisi pitänyt löytää ja raha niihin. Kaikesta huolimatta halusin uskoa parempaan tulevaisuuteen. Lisäksi vaa'assa painoi lupaukseni pojille, ettei heidän tarvitse vaihtaa koulua eikä kaveripiiriä. Isän ulkoistuksesta huolimatta muut perusasiat elossa säilyvät.

Milloin oli puhelimen lankalinja poikki, ei päässyt nettiin, ei saanut hoidettu sähköpostilla asioita. Ja mikä tärkeintä ei voinut tarkistaa pankkitilin saldoa. Toisinaan vaikenin kännykkä ja sitten lainaamaan rahaa veljeltä tai isältä, että saa yhteyden ulkomaailmaan auki.

Jälkeenpäin ajatellen en edes tiedä, kuinka pahimmasta vaiheesta loppupelissä selvittiin. Peruselintarvikkeet sai ostettua poikien elatusmaksuilla. Neljän hengen taloudessa 150 euroa kuussa on aika pieni raha, kun on maksettava talon kulut, koulutarvikkeet, vaatteet jne. Onneksi pojat olivat kesätöissä ja saivat kouluaikaankin tehdä viikonloppuduunia. Pystyivät hoitamaan omia menojaan. Ahdinko aikaan oppivat antamaan ruokarahaa ja kun lainanlyhennyksiä en hoitanut, saatiin vatsaan täytettä ja lämpö talossa säilymään.

Viimeinen niitti oli se, kun yrittäjän katastrofeista pahin toteutui. Kännykkä hajosi. Soitin pojille ja kerroin, että tavoittamiseni oleellisesti vaikeutuu. En tiedä koska voin uuden ostaa. Pojat pitivät palaverin, kuka ostaa muorille kännykän, kun eihän se saa töitäkään ellei ole puhelinta. Vanhin osti ja vähän kerrassaan sain töitä ja syvimmästä rotkosta jollain tavoin noustiin.

Edessä olivat pankin kanssa lainajärjestelyt, verottajan kanssa maksusuunnitelman laatimiset ja laskuille maksuaikataulun laatiminen, mutta riittävästi aikaa, paljon kyyneleitä ja sammiollinen sisua, niin asiat selvisivät.

Tilannekatsauksena voi todeta, että taloudellista turvallisuutta en ole saanut koko aikuisiässäni tuntea. Suuria suunnittelut mies järjesti ikäviä yllätyksiä, rahanmenoja kerta toisensa jälkeen. Milloin takasi jonkun lainan, milloin hankki hevosen puolikkaita, kaikki ne rahat pois perheeltä. Kotiäitivuosina olin kokonaan ilman tuloja eli oli tyytyminen siihen, mitä mies antoi. Emme koskaan saaneet raha-asioita yhteiseksi. Mies halusi hoitaa omat rahansa itse. Jos rahat eivät riittäneet

perheen laskuihin, hän jätti ne maksamatta. Ystävällisesti vei kaikki maksamattomat laskut pois kotoa, jottei totuus valkenisi minulle. Jos kysyin, hän valehteli, että kaikki hyvin. Välähdyksiä totuudesta sain, kun pankista tuli kirjeitä tai luotollinen rinnakkaiskorttini peruttiin.

Minun työelämään siirtyminen auttoi perhettä taloudellisesti, mutta mies oli omat asiansa sotkenut jo niin perusteellisesti, että vain lottovoitto, suuri sellainen, olisi voinut pelastaa. Pahin oli vaihe, jolloin alkoholi oli miehen vienyt. Kännissä ei oltu köyhää eikä kipeää ja viikonlopussa ryyppyjengin juottamiseen ja taksilla ajeluun sai poltettua rahaa todella tehokkaasti. Siinä vaiheessa olin onnellinen, että pankkitilimme olivat omiamme, jotta minun rahat eivät suoraan menneet juomisen tukemiseen. Välillisestihän ne menivät, koska jouduin ottamaan vastattavakseni enemmän perheemme menoista.

Eron mukanaan tuomasta taloudellisesta ahdingosta en ole kuudessa vuodessa selvinnyt, enkä tiedä selviänpö koskaan. Köyhäksi tunnen itseni edelleen. Ympäriällä tapahtuneista muutoksista johtuen ei ole paluuta yrittäjyyden huippuvuosiin. Välillä tuntuu, että koko yrittäminen on surkeaa räpimistä päivästä toiseen. Haaveet vakituisesta palkkatyöstä ovat kariutuneet kerta toisensa jälkeen. Useista hakemuksista huolimatta en ole päässyt edes haastatteluihin, johtuneeko iästä vai yrittäjätaustasta.

Milloin minusta tuli köyhä – 9.10.1976! Rakastuessani mieheen, jonka haaveita ei hattu haitannut. Yksi ihmissuhde, jonka velkaa maksaan vieläkin, eikä tämä kolmekymmentä vuotta taida edes riittää. Katkerina hetkinä lohdutan itseäni ajatuksella, kumpi meistä on köyhempi, minä vai entinen mieheni. Ex ymmärsi ryyppätä perheensä lisäksi kaiken muunkin ja elää nyt vanhempiensa ja yhteiskunnan varoilla ilman lähi-ihmisiä. Itselläni on sentään suhteet lähi-ihmisiin kunnossa, vaikkei pussissa tai pankissa eurot kahisekaan.

Tuija Hellman, 47 v.

Köyhä, köyhempi, vapaa tutkija

Ulkona on kuuma, kuivuus on jo kuivattanut yhden kaivon ja mietimme, lähemmekö saaristoon, asumaan teltassa ja melomaan kajakilla, kerrankin vapaana, sillä luonnossa köyhäkin on rikas. Mutta mikä on sinilevätilanne? Enää ei voi noin vain lähteä kuten menneinä vuosina.

Olen siis köyhä. Rohkenen anoa, eräs Suomen köyhimmistä, sillä olen vapaa tutkija ja kirjailija. Yhteiskunta on antanut minulle kalliin koulutuksen, olen tohtori ja dosentti, mutta alani on niitä köyhimpiä, yliopistollakin saa opettaa vain silloin kun siellä on rahaa. Kun väittelin tohtoriksi, olisin saanut jäädä assistentiksi, mutta valitsin sisäisen tien ja näyn: halusin elää vapaana tutkijana ja kirjailijan, maalla asuen ja omaa vihreää filosofiaa käytäntöön pannen. Siihen asti kun tein väitöskirjaa, professorit ja muut tukivat työtäni, enkä ollut köyhä, mutta tohtoriuden myötä vaikeudet alkoivat ja niitä on riittänyt yli kymmenen vuotta.

Olin ensin Suomen Akatemian tutkija, mutta liian yhteiskuntakriittisenä ajattelijana en saanut heti tutkimuksiani julkaistuksi, mikä johti työttömyyteen. Pari vuotta meni työmarkkinatuella, kunnes työvoimatoimisto olisi laittanut minut kurssille, josta kieltäydyin kirjoittamiseen vetoamalla. Sen jälkeen valtio antoi minulle todistuksen: työllistyn omassa tutkijan ja kirjailijan työssäni ja työmarkkinatuen maksu lakkasi. Siitä lähtien olen elänyt täysin ilman säännöllisiä tuloja. Pari kertaa olen saanut 5 000 euron apurahan, jolloin tunsin olevani rikas.

Mieheni on pitkäaikaistyötön ja saa työmarkkinatukea, joten todella köyhiä me olemme. Mutta onneksemme meidän ei tarvitse maksaa vuokraa, sillä asumme iäkkäiden vanhempieni kanssa samassa talossa ja korvaamme vuokran työnteolla. Olemme hengissä pysymisen mestareita ja oppineet tulemaan toimeen todella vähällä ja asumme paikkakunnalla, jonka hintataso on voimakkaan kilpailun vuoksi Suomen halvimpia. Viime talvena joulun jälkeen kokonaiset kalkkunat myytiin pilkkahintaan: 1,99 euroa kilolta. Täytimme pakastimen ja olemme syöneet halvalla lisäaineetonta lihaa koko talven ja kevään. Keitämme myös luut ja liemen sekoitamme soijarouheeseen, mitä voi sitten käyttää jauhelihan tapaan. joskus olen taistellut itselleni kaupan kassalla löytämäni vanhentuneen tuotteen ilmaiseksi, vetoamalla maailman nälkää näkeviin: on synti heittää ruokaa menemään.

Me sen sijaan emme ole nälkää nähneet, vaan aina syöneet hyvin ja terveellisesti, myös oman kasvimaan tuotteita ja luonnonantimia keräten. Raha on riittänyt ruokaan, kun olemme velattomia, eikä euroja kulu internetiin, televisioon tai muihin laitteisiin. Auto on vuosimallia 1982, mieheni kunnossapitämä. Materiaalisesti vaatimaton elämäntapa on oma valinta.

Kirjoja olen julkaissut tähän mennessä kuusi ja seitsemäs on valmiina käsikirjoituksena. luulin jo, että kustantaja tällä kertaa löytyisi helpolla, mutta ei: kirjan sanoma taitaa taas olla liian kova. Niinpä en ole saanut uutta apurahaa, ja köyhyys on saavuttanut uhkaavat mittasuhteet: rahat näyttivät kesän alussa loppuvan kokonaan. Tilannetta olen paikkaillut lehtiartikkeleiden myymisellä, mutta se on todella vaikeaa ja kärsivällisyyttä vaativaa työtä: palkkion saamiseen voi mennä kuukusia. Vaikean elämäntilanteen vuoksi sain noin kuukauden sairasloman, mutta siitäkään ei ollut mitään hyötyä: en saanut euroakaan sairauspäivärahaa, sillä vuoden 2004 verotuksessa palkkatuloni olivat liian pienet. Olen liian köyhä saadakseni edes sairauspäivärahaa! Jos olisin alkoholisti tai vankilasta vapautunut, saisin varmaankin paremman kohtelun.

Kahtena kuukautena olen joutunut hakemaan toimeentulotukea, mutta sosiaalitoimistolle mies on hakija. Uskomaton patriarkaalin jäänne ns. tasa-arvon Suomessa! Ystäväni kertoi, kuinka hänen lapsuudessaan koulusta oli annettu köyhien perheiden lapsille rahaa silmälasihin, mutta tällöin saattoi käydä niin, että isä joi rahat ja lapsi jäi laseitta. Eipä paljon ole muuttunut noista ajoista. Naimissa oleva naiskirjailija ja – tutkija on täysin sosiaaliturvan ulkopuolella.

En ole kuitenkaan masentunut, vaan pikemminkin vihainen ja aion syksyllä osallistua eduskuntaan pyrkivän tutkijakollegani vaalikampanjaan. Yksityinen kärsimys on mielekästä vain, jos sen muuttaa yhteiskunnalliseksi muutosvoimaksi. Joskus ajattelen Itä-Saksaa, jossa minulla oli kerran mahdollisuus käydä ja kokea ihmisten välinen solidaarisuus ja auttavaisuus. Siellä ei tutkijankaan tarvinnut ilmaiseksi raataa.

Siinä missä Itä-Saksa laittoi toisinajattelijat vankilaan, Suomi vainoaa toisinajattelijoita ajamalla heidät äärimmäiseen köyhyyteen: rahoituksen saaminen on vaikeaa. Jos ajattelee liian radikaalisti, tutkija yritetään vaientaa. Kaikesta huolimatta kaikki kirjani ovat lopulta il-

mestyneet, vaikka ei aina Suomessa. Mutta onneksi olen tottunut kirjoittamaan useammalla kielellä, enkä ole sidottu pelkästään ahtaaseen ja pieneen Suomeen. Olen myös saanut rahoitusta suomenruotsalaiselta puolelta. Yhtä kaikki: olen hengissä ja elämässä on muutakin kuin tämä yhteiskunta. Aion nauttia elämästä ja lomasta kaikesta huolimatta. Meri ja saaristoluonto, retkielämä on parasta terapiaa. Maailmassa on vielä paljon kaunistakin.

Nimim. Meren lapsi

Köyhä muttei kipee

Kyllä sitä monesti tulee ajatelleeksi, että lahjoitinko taas kuukauden tilini Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkolle ja aivan huomaamatta, kun ei taas mitään jäänyt viivan alle...

Näin sitä tuumaan, 34-vuotias lähihoitaja, perheenäiti ja aviovaimo. Hoitotyötä olen tehnyt koko ikäni ja se on onneksi henkisesti vielä ollut palkitsevaa, hoitajien palkkauksesta ei sen enempää, se on varmasti jo kaikille selvä. Todettava on, kuten vanha intiaanien sananlaskukin sanoo, ”Ei työtä tekemällä rikastu”.

Lykittävä on kuitenkin päivä ja viikko kerrallaan ja sitten kun tili-päivä koittaa, se on vain muutama napinpainallus tietokoneella ja hur-lumlei... Eikä siihen tarvitse mitään erikoista haalia, omakotitalosta lainanlyhennys, autosta lainanlyhennys, lastenhoitokulut ja normaalit laskut. On siinä sitten taas mietittävää ja ratkomista...pitää aivot kun-nossa ja estää vanhuusiän dementoitumista. Maksujen jälkeen tilille jäi 29 euroa. Kuukaudessa kun on yleensä se kolmekymmentä päivää, se tekee siis 96 senttiä tuhlattavaa per päivä. Jaahas, sijoittaisiko obligaati-oihin? Entä ostanko metsää? Kuinkas Nokian osakkeet tänään?

On minulla yksi haave vielä tälle vuodelle. Haluaisin viedä perheeni laivaristeilylle, aviomieheni, sekä kahdeksan ja kuusivuotiaat lapseni. Mutta vaikka kuinka säästän ja olen tarkka, niin en saa mitenkään vaa-kakuppia kallistumaan voiton puolelle.

Varsinaista köyhyyttä en ole koskaan kokenut, olenhan seitsemän-

kymmentäluvulla syntynyt, mutta eipä tuo raha ole muuten koskaan pesää tehnyt. Työtä olen tehnyt aina, minut on kasvatettu niin, että ilmaiseksi ei mitään tule. Usko tai älä, tuli siinä porua ja hikikin, kun pakko oli hakata saunapuita ja perata porkkanamaata, jos tansseihin mieli lippurahaa. Näin jälkeensä sitä on todella kiitollinen ollut siitä komennosta.

Nelihenkisen perheen kulut ovat melkoiset, vaikka väkimäärä ei päättä huimaakaan. Jostakin sitä on aina tehtävä se ruoka pöytään, laskut ehtivät hetken odottamaan, nälkä ei. Sitä sitten keksii kaikkea muuta siihen rinnalle, jolla sitä taloutta pyöritetään päivästä toiseen.

Rakastan yli kaiken valokuvausta, ja se on oikeastaan jo lipunut toiseksi työkseni hoitotyön rinnalle. Lisätienestiä sana sillä, että kuvaan ihmisten juhlia ja tapahtumia. Kunnan valokuvaajaa ollaan aina vailla! Kierrätystä ja kirpputoreja harrastan myös. Lastenvaatteet ja lähes kaiken kodin sisustamiseen liittyvän hankin kirpputoreilta. Hyväkuntoista ja täysin uuttakin tavaraa ja ihan roppakaupalla! Pidän myös itse monta kertaa vuodessa kirpputoripöytää ja aina tuo on hyvin toiminut. Sukulaisten ja tuttavien kanssa kannattaa myös harrastaa kierrättämistä. Vanhat sukset ja luistimet seuraavalle ja kaikki pääsevät vähemmällä.

Kyllä sitä ihminen venyy mitä kummallisempiin mittoihin kukkaron valuessa tyhjiin. Ollaanhan tässä kuitenkin vielä elossa ja hyvissä voinneissa. Kommentoida täytyy kyllä aina kuukauden viimeinen päivä seuraavasti: tili tuli, tili meni, ehtikö kukaan näkemään kumpakaan tilannetta.

Nimim. Tintti
Nainen, 35 v.

Rahasta pahoinvointiin, rahattomuudesta sisäiseen rauhaan

Lupaava alku

Monilla meistä menee lujaa 1980-luvun loppuvuosina. Niin minulla-kin. Suomalainen suuryhtiö, Nokia Oy kaappaa minut riveihinsä. Yhtiön tietohallinto-osasto saa uuden suunnittelijan, joka on erikoistunut tietojenkäsittelyyn kauppakorkeassa. Opiskelijan opinnot ovat silloin, vuosikymmenen puolivälissä loppusuoralla. Yhtiö kurssittaa ja kouluttaa monenmoisilla tavoilla yhtiön arvomaailmaan ja toimintakulttuuriin. Käymme seminaareissa, viihdymme korpihotelleissa ja kongressikeskuksissa. Edessä on loistava tulevaisuus.

Suunnittelija tekee pitkää työpäivää ja joskus vetäisee hommia viikonlopunkin. Raskas työ vaatii raskaat hovit. Työkavereiden kanssa naureskellaan: ”Mikä erottaa atk-miehen kamelista? No, kameli pystyy olemaan kaksikin viikkoa juomatta.” Vaimon kanssa ei ole aikaa olla riittävästi tai käydä missään yhdessä. Usein aamuöisin tunnen tyhjän olon ja huolestuneisuuden sisälläni. Valmistuukohan projektimme määräaikaan mennessä? Muulloin kuin aamuöisin tyhjyyttä ei ehdi huomata.

Rahamarkkinat vapautuvat, pankit tyrkyttävät rahaa avoimesti ja ilman vakuuksia. Pörssihuuma villitsee osan kunnan kansalaisista. Niin minutkin. Eräänä päivänä lähes juoksemme työkaverini kanssa silloiseen Pitäjänmäen Kansallis-Osake-Pankkiin. On saatava juuri tietyn yhtiön osakkeita, jotka tulevat myyntiin muutaman minuutin kuluttua. Huhu kertoo, että ne voivat loppua kesken. On saatava niitä, koska kurssivoitto on varmaa. ”Menisivät helvettiin nuo pultsarit tuosta kadulta edestä hoipertelemasta”, tuhaudan kaverilleni. Saamme osakkeita, noita ihania arvopapereita. Ja minä ainakin saan niitä velkarahalla. Mieltä kihelmöivää ahneuden tunnettani hieman varjostaa pelko.

Jyrkkä käänne ja uusi suunta

Suomi syöksyy lamaan 1990-luvun alussa. Samalla romahtaa loistava tulevaisuuteni yhtiössä. Eräänä aamuna ei tarvitse enää mennä suunnittelemaan. Pörssikurssit romahtavat. Velat kaatuvat niskaan. Vaimo

jättää ja ottaa avioeron. Rahani ovat lopussa. Suhteellisen hyvä palkkani on hukkunut osakkeisiin ja makeaan, huolettomaan elämään Suomessa ja ulkomailla.

Tänään on sisäinen rauha

Arvokas asia on, että edesmenneen Veikko Hurstin poika Heikki jatkaa avustustyötä. Perjantaisin on ruokaa ja vaatteita jaossa Helsinginkadulla. Näin tapahtuu myös tänä syksyisenä perjantaipäivänä 8.9.2006. Entinen lupaava suunnittelija istuu kadun toisella puolella kaupan rappusilla. On vielä tunti aikaa jakelun alkuun. Iäkäs nainen kävelee kohdalleni. ”Olisiko sulla yhtä euroa antaa. Tarvitsisin silmälasit ja euro puuttuu hinnasta”, hän kysyy. Huomaan Tiimarin parinkymmenen metrin päässä. ”Lukulasitko meinaat tuosta Tiimarista ostaa?” ”Niin”, hän vastaa. Löydän euron kolikkoina taskustani. Monta sinne ei enää jääkään. Epäilevänä jään katsomaan naisen perään. Meneekö kauppaan? Menee, menee. Lämmin tunne kulkee lävitseni.

Tovin kuluttua havahdun mietteistäni istuessani edelleen samassa paikassa. ”Hei, nyt menen Kallion kirjastoon”, kuulen samaisen naisen iloisen äänen. Tämä on myös minulle ilon päivä. Syntyy onnellinen ja kiitollinen tunne. Pian pääsen leipäjonoon.

Seuraavan viikon keskiviikkoamuna entinen suunnittelija menee taas Helsingin seurakuntayhtymän Erityisdiakoniaan vapaaehtoishommiin. Olen tehnyt tuota antoisaa palvelutyötä jo noin vuoden ajan. Ensimmäiseksi aamuisin teemme juustoleivät tarjottimille valmiiksi. Emäntä valmistaa ruoan, usein pataruokaa ja joskus keittoa. Myönteisessä ja iloisessa hengessä hommat luistavat ripeästi. Ihminen tarvitsee toista ihmistä. Puoliltapäivin saapuu kymmenittäin ihmisiä tyhjin vatsoin. Noin tunnin kuluttua he poistuvat täysin vatsoin, monet kiitellen ruoan makua. Usein myös ruokailun kuluessa jonkun vaatteet puhdistuvat alakerran pesukoneessa.

Emme elä yksin leivästä, vaan kaipaamme myös mielen ravintoa. Kalenteriini olen merkinnyt ne Helsingin työväenopiston yleisöluennot, jotka minua kiinnostavat. Haluan myös elää kauan ja terveenä. Vanhuuden raihnaisuus ja sairaudethan maksavat myös yhteiskunnalle paljon. Erityisdiakonian tiloissa on hyvin varustettu kuntosali ha-

lukkaiden käytössä ilmaiseksi. Niin minunkin.

Aamuöisin minulla ei ole enää tyhjää oloa. Enää minua ei pelota mikään. Pelkojeni tilalle ovat kasvaneet toivo ja luottamus elämään. Ne kieltäytyvät kuolemasta. Elämä ryvettää meitä jokaista omalla tavallaan. Niin pitääkin. Se on onnea. Olen saanut säilyttää terveyteni ja sisälläni on rauha. Köyhyys on minulle vierasta, mutta rahaton olen usein. Ei se ole köyhä jolla on vähän, köyhä on se jolta puuttuu aina jotain. Koen, että minulla on ollut onnea koko elämäni ajan.

Tänään arvostan sisäistä rauhaa enemmän kuin ilonpitoa, hauskuutta ja nautintoa. Rehellisyyttä kunnioitan enemmän kuin menestystä ja saavutuksia. Itsekunnioitusta arvostan korkeammalle kuin suorituksia.

Lopuksi haluan osoittaa kiitollisuuden sanoja Nokia Oy:lle ja Suomen lamalle siitä, että ne ovat omalta osaltaan olleet kasvattamassa minusta aikuista. Olen kasvanut riittävän suureksi ja nöyräksi nauttimaan elämän pienistä arvokkaista asioista. Ja ne eivät tarkoita turhaa tavaraa ympärilläni. Ja sekin on onni.

Ja jos tunnen, että alkaa mennä liian lujaa pysähdyn ja hengitän rauhallisesti ja syvään.

Nimim. Entinen nokialainen

Kunniamaininta kirjoituskilpailussa

Köyhä jälki

Ei tämän näin pitänyt mennä. En minä lapsena unelmoinut hankalasta aikuistumisprosessista enkä vastoinkäymisistä. Viisivuotiaana minulla on vedenpitäväksi uskomani suunnitelma menestyä, voida hyvin ja vaurastua. Kukaan ei sano minulle ei. Minulla ei ole hajuakaan siitä, että tosielämässä kaikki ei mene välttämättä niin kuin pienessä mielesään kaavailee.

Hikinen maanantai-ilta. Mitä hemmettiä olenkaan mennyt tekemään? Nökötän kasaan painuneena vartiointikopissa minua ja kello-

aan pälyilevän vartijan kanssa! Järkeni alkaa juosta vasta, kun häpeän-puna hiipuu poskiltani, ja tajuan, ettei tehtyä saa enää tekemättömäksi. Me odotamme poliisia, sillä minä, hyvästä perheestä suurien suunnitelmiansa perään ponnistanut nuori nainen, varastin juuri paketin sisäfilettä, köntin juustoa ja suklaakuorrutteista kermajäätelöä. Vähän oli nälkä kun en ole viikkokausiin syönyt muuta kuin makaronia.

Luonnevika, kenties, mutta Prinsessa on Prinsessa myös pöllittäviä elintarvikkeita valitessaan. Jos tarjolla on parasta, en tyydy tarjous-makkaraan. Minulla voi olla sudennälkä, mutta näköäni se ei haittaa yhtään.

Poliisi tulee, kahden piinaavan ja ihoa nipistelevän nolon tunnin jälkeen. Ainakin litra kyyneleitä pidäteltyinä silmäluomieni takana. Virkavaltaa edustaa kaksi nuorehkoa henkilöä, mies ja nainen. Molemmat mittailevat minua katseella, joka tihkuu halveksuntaa. ”Onk sulla jotain piikkejä tai jotain taskuissas?”, naispoliisi kysyy selvästi arastellen. Niin, tosiaan, minähän voisin olla hepatiittiruiskulla vaarallisesti pistävä kamankäyttävä, olenhan laihakin kuin pajunvarsi! Vakuutan aseettomuuttani. Tunnen olevani mitättömämpi kuin vartijan taskuunsa rutistama räkäpaperi.

Annan konstaapelien kopeloida. Heille jää käteen pelkkää ihmetystä. Ei aseita, ei veitsiä eikä haarukoita, tällä tytönheitukalla, ei käytössään kauppakeskuksen takahuoneessa eikä kotonaan. Kaikenmoiset piikit olen säilönyt pikkuhiljaa sydämeni suojaksi. Olen kasannut itseni ympärille kivimuurin, sillä ”kyllä äiti ja isä, kyllä minä pärjään!” Pärjään jopa väärin valintojeni kanssa.

Sekä vartija että paikalle takiani hälytetty poliisipartio haluavat tietää, miksi ihmeessä varastin. Haluatteko todella kuulla elämäntarini, itkuisesta räpyttelystä punaiset silmäni kysyvät. Vartija vilkaisee kelloaan tuhannennen kerran ja liukenee nappaamaan lisää kaltaisiani konnasurkimuksia. Aika on rahaa. Minulla on vain aikaa.

Poliisit tuijottavat minua säälivästi. Mieltivät varmaan, olenko pillereissä, humalassa vai muuten vain sekaisin. Ajatukset poukkoillevat pääni sisällä kuin superpallot asfaltilla. ”Miksi” kaikuu korvissa vaativana. Helppo vastaus: tuli tarve kokeilla, onnistunko täydentämään kaventunutta ruokavaliotani. Minun tuurillani toki jäin kiinni ensimmäisellä kerralla. Moniulotteisempi selitys tuskin oikeasti ketään kiin-

nostaakaan.

Suomi on kylmä maa elää unelmilla. Mikäli maalaa taivaanrantaansa liian lämpimillä väreillä, kaikki saattaa jäätyä rikki ensi pakkasten myötä. Harmi vain, että minut suorastaan kasvatetaan uskomaan tulevaan, mielikuvituksen voimaan ja omaan itseen, hyvässä mielessä. Piirtelen ja maalaan paitsi paperille myös pilvilinnani seinille. Minusta tulisi jotakin suurta ja taiteellista, kuulen vanhempien myhäilevän.

Peruskoulussa ja lukiossa olen aina Se Lähes Paras. Tuohon parhaana olemiseen alkaa kuitenkin pikkuhiljaa sekoittua yhä enemmän outoutta, jos asioita ja ihmisiä tarkastellaan niin sanotuilla standardilaseilla. Jo ala-asteella saan tottua siihen, että en aina kuulu joukkoon. Paljon myöhemmin päätän, etten enää edes halua kuulua. Joukkueisiin, kaveripiireihin, minkään sortin yhteisöihin. Koulukiusatusta tähdenaihiosta kasvaa erakko, ehkä niin, ja kaiken epätietoisuuden keskellä lopulta hukkaan itseni ja itsekunnioitukseni. Kadotessani henkisesti minusta tulee: aikuinen?

Yritän räpeltää kasaan ihmiseksi tekevää tutkintoa eli sinänsä taiteellisia viestinnänopintoja. Siitä ei tule mitään. Ikänsä koulunpenkillä huippulukemia arvosanoiksi tahkonneesta tulee rimalanlittaja kuin vahingossa. Tai ehkä vain uuvun, palan loppuun, kuten sanotaan.

Hämäännyn uudessa yhteisössä, sillä en enää ole lainkaan varma, mitä osaan ja miksi haluankaan isona. Miettiminen ja identiteetin etsintä näkyy ulospäin. Lyhytjännitteisyytenä, äkkikipkaisina tunteenpurkauksina niille sopimattomissa paikoissa, opintojen vähättelynä, koti-seutukäynneillä. Isä sanoo sen ääneen: ei viestintä ole mitään kunnan työtä. Ajatus jää kytemään, ja kolmen vuoden kakomisen jälkeen keskeytän ammattikorkeakouluopintoni niiden turhuuden vuoksi. Paha vain, ettei minulla ole oikein mitään tilalle. Enhän edes tiedä, onko minusta mihinkään.

Luovun haaveista, sillä ne tekevät minusta huutomerkkin. Koulussa en pysy muiden tahdissa, koska en usko kykyihini. Kotiväen keskuudessa olen yhtäkkiä outolintu, kun soudan ja huopaan, ja ylipäättään aloin viestintää kokeilemaan. On aika köyhä olo. Monessakin mielessä.

Alle 25-vuotiaana koulusta jättäytyneenä olen yhteiskunnalle vain ylioppilaanraakile, joka ei ansaitse tukea tuumailunsa ajaksi. Toimeentulosta hädissäni kierrän sossut, kelat ja työttömyyskassat, mutta kai-

kissa minua kehoitetaan painumaan joko takaisin koulunpenkille tai vaihtoehtoisesti vain ulos. Ahdistus kasvaa umpikujajuoksun kiihtyessä. Minua stressaa paitsi tulevaisuus myös jokapäiväinen leipä, vuokra, laskut sekä lukuisat muut hiljalleen kasautuvat menoerät. Tässä vaiheessa kukaan ei kysy minulta miksi. Kaikki vain vaativat toimimaan.

Ja sitten minä toimin, kuumana maanantaipäivänä, houkuttelevan viileässä kauppakeskuksessa. Toimin kuten eläin, sillä ihmismaailman lait eivät enää tunnu kuuluvan minulle. Mutta citysudet napataan ja eläimelliset reaktiot tapetaan. Minusta jää jälki – poliisin rikosrekisteriin.

Kuljen kuin sumussa. Näkemäni valonpilkahdus tunnelin päässä on työpaikka, jonka löydän viime tingassa. Rahaa tilillä enää viisi euroa, uutta työsarkaa takana sekavat kaksi kuukautta. Koko talvikin on huijausta: taivas vuotaa märkää räntää, ja minikokoinen matka lähikioskille tuntuu ikuisuudelta. Kello on puoli kuusi aamulla. Olen niin väsynyt, etten tajua välittää edes tennarit läpäisevästä likavedestä sukisani. Raahaan katumainokset ulos kioskin uumenista. Helvetin painavia ovat, mokomat hökötykset. Sytytän kelmeänkeltaiset valot, pistän aamun ensisumpit valumaan, veikkauskoneen päälle ja alan muistella, mitä kaikkea aamuvuoron seitsentuntiseen kuuluikaan. Lista on pitkä kuin nälkävuosi.

Asiakkaiden maanantailöyhkäisiä kuittailuita kuunnellessani, lottolappusia kojeeseen syöttäessäni, kuormaa purkaessani, kuitteja ja tositteita erinäisiin kansioihin tunkiessani ajattelen, että ei tätä, ei herrajumala, eläkeikään asti. Kaikenmoinen luovuus on tässä duunissa nollassa, ja kiitokseksi raskaasta raadannasta saa vain mojitvat niskakivut, jännetuppitulehdukset sekä koipiin klimpeittäin suonikohjuja. Lisänä tulevat lukuisat yrmeät murahdukset. Asiakkaat ovat pienen lähion pieniin ympyröihin juuttuneita alkoholisteja, syrjäytyneitä, häiriintyneitä tai vain elämäänsä kyllästyneitä. Heitä hymyilyttää yhtä harvoin kuin minua nykyisin. Mieleni jumittaa, sillä minulta puuttuu kyky hyväksyä rutiineja, joista en pidä. Aamukahvi maistuu kuravedeltä, sillä pelkän järkipuoliskon hyödyntäminen lamaanuttaa sekä minut että aistini.

Otsasi hiessä pitää sinun leipäsi ansaitseman. Lause ei ole keksintöni, mutta hoen sitä – voimatta kauheasti samaistua tai kyseisestä let-

kautuksesta piristyä. Jotain on kuitenkin ajateltava, jotain edes vähän kannustavaa. Koko suku tuntuu minut unohtaneen, kun ei Täydellisestä pikkutyöstä tullutkaan helppoa, sopeutumiskykyistä ja järkeväs-ti elämässään etenevää nuorta naista, menestyjää. Nielen sumpkini. Pakko pysyä hereillä.

Katkeruus on karsinogeneeni, joka sille otollisessa ympäristössä kasaantuu kantajansa kitusiin kiusaamaan ja öitä valvottamaan. Minäkin altistun ja saastun. Paha oloni ei poistu edes hikilenkillä, sillä vastaani ei tule mitään minulle läheistä. Olen kauaksi kotopuistikostani vieräh-tänyt, yksin ja hukassa. Aloittelevan kioskimyyjän harjoittelupalkalla ei hurvitella kuin näennäisesti. Eskapistiseksi huvikseni vakiintuu istua sohvattoman yksiöni lattialla ja litkiä lempisiideriäni. Mansikan-makuinen neste on kuin lääkettä: se tepsii, mutta vain hetken aikaa.

Nykymaailmassa, leppoisassa lintukodossa nimeltä Suomi, mikään ei ole ilmaista. Myös entiset erheet maksavat. Ystävänpäivänä minut irtisanotaan. Koeajalla, siten laillisesti ja kätevästi. Minulle ei jää vas-taan sanottavaa.

Talvi nauraa jäisillä tekehampaillaan ikkunan takana, enkä enää nuku. Kun kirkuvaa minun näköistäni alkuolentoa kärrätään paareilla läpi valkoiseksi kalkitun psykiatrisen osaston, pystyn miettimään vain yhtä asiaa: mikä on minun lopullinen hintani, mitä tämä kaikki tulee-kaan maksamaan!

Nimim. Tyttitimangi
Nainen, 24 v.

Työssäkäyvä köyhä

Tarkkaan ottaen minun köyhyyteni alkoi jo silloin kun synnyin. Sain sen vähän kuin ennakkoperintönä. Nykypäivänäkin köyhyys tahtoo olla perinnöllistä. Harvemmin sitä valitaan vapaaehtoisesti. Työttömäksi joutuminen on myös perinteinen tapa köyhtyä, sitä on tapahtunut niin kauan kun on ollut palkkatyötä. Onneksi nykyisin on työttömyyskor-vaus ja ansiosidonnainen päiväraha, jolla voi sinnitellä eteenpäin. To-

sin jotkut ovat sitä mieltä, että sitä maksetaan liian paljon. Ehkä uutena köyhtymisen muotona on tullut työssä käyvät köyhät. Pätkätoitä joutuvat tekemään muutkin kuin nuoret koulutetut henkilöt. Palvelualoilla on paljon ihmisiä töissä, jotka eivät ole kuukausipalkalla tai eivät saa edes 40 tunnin työviikkoja säännöllisesti. Etenkin siivous, vartiointi ja ravintola-alalla nämä ovat tyypillisiä, vaikka eihän tämä mikään uusi ilmiö ole. Vuosikymmeniä sitten kouluttamaton työväestö tienasi sen verran, että eli seuraavaan tilipäivään.

Minä olen työssä käyvä köyhä. Köyhyuteni alkoi v. 2003 kun jouduin ansiosidonnaiselle päivärahalle. Olin 22 vuotta kuukausipalkalla, vuorotyötä ja pääosin yötyönä. Vuonna 2003 asiakas vähensi toimeksiantojaan, joten minulta meni vakituinen työkohde. Minua ei irtisannottu, vaan työ sopimukseni muutettiin siten, että olin tämän jälkeen työhön erikseen kutsuttava. Sitä voi kutsua tuntityöntekijäksi tai kuten alalla on tapana kutsua, tuurariksi. Itse kutsun sitä nollatyösopimukseksi. Tämän lisäksi työ muuttui 90 prosenttisesti päivätyöksi ja on kuukausia jolloin työpäiviä ei ole tarpeeksi, jotta saisi 40 tunnin viikot. Silloin on turvauduttava ammattiliiton työttömyyskassaan mutta se maksaa vain jos työaika jää alle 75 prosenttia alalla sovellettavasta koikaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta. On kuukausia jolloin palkka ylittää tuon rajan mutta jää alle normaalin palkan, silloin tuntuu työssäkäynti pilkanteolta. Auto on välttämätön, mutta sitä ei ole varaa ylläpitää. Nytkin ajan katsastamattomalla autolla koska ei ole varaa korjauttaa autoa katsastus kuntoon. Kaikki mitä tienaan, kuluu välttämättömiin menoihin, vuokraan, ruokaan, auton vakuutuksiin. Vaatteita ostan kerran vuodessa, silloinkin alennusmyynnistä. Olen oppinut hyvin kiertämään kaupoissa ja tarkkailemaan alennusmyyntejä. Ruokaostokseni ovat pääosin peruselintarvikkeita ja eineksiä ja pidän sääntöä, että ruokaostokset eivät saa maksaa yli 9 euroa, mieluummin 7–8 euroa. Kaikissa ostoksissa täytyy hakea se halvin vaihtoehto. Varoissani ollessani teen ruokaa pakastimeen, jota hyödynnän huonoina kuukausina. Pahimpana pidän sosiaalisen elämän kaventumista. Kun ei ole varaa matkustaa tai ei voi mennä ystävien kanssa ravintolaan, järjestää kutsuja ym.

Vähän ajan päästä huomaa pudonneensa yksinäisyyteen. Elämä kuluu noitaympyrässä, käyn töissä jotta olisi varaa käydä töissä. Palkka

menee välttämättömiin kuluihin, sitten vain odotan seuraavaa tiliä jne. Meitä työssäkäyviä köyhiä on paljon, etenkin palvelualoilla, puhumatkaan täysin työttömistä, niin on kummallista kuulla puheita työttömyysturvan tai palkan alennuksista. Jo nyt joidenkin palvelualojen palkat eivät riitä elämiseen ja jos tästä mennään alemmas, niin muodostuu todella köyhien luokka. Ihmettelen usein sitä, että haluavatko jotkut piirit köyhiä suomeen. Olisiko siitä hyötyä joillekin?

Harrastukseni ja lohtuni ovat kirjallisuus. Olen nuoresta pitäen käyttänyt kirjastoa, jonka maksuttomuutta arvostan paljon. Elämän tylsyyden unohtaa hyvän kirjan parissa, kirja tuo hetkeksi mielenrauhan. Televisiota ei ole varaa pitää ja olenkin luopunut siitä kolme vuotta sitten, vaikka suurin syy oli typerä ohjelmatarjonta. Radion kuuntelu on mielenkiintoisempaa, ja sieltä tulee älyllisesti kiihottavia ohjelmia. Kiertelen myös antikvariaatteja, joista löytyy monesti halvalla hyvää lukemista. Minulla on myös ystäviä, jotka jakavat saman kohtalon. Heidän kanssaan voin jakaa kokemuksia ja purkaa pahaa mieltä.

Ammatissani valtaosa työntekijöistä saa ansionsa osaksi tai kokonaan yötoinä, joten ilta- ja yölisät korottavat tuntipalkkaa. Näin ollen päivätyötä tekevät ansaitsevat huonosti, saati sitten tuurarit, joiden työt muodostuvat toisten erilaisten lomien ja vapaiden tekemisestä. Vuonna 2002 minun vuosiansioni bruttona oli 23 000 euroa ja 2005 se oli 17 800 euroa.

Köyhyys on sitkeä tauti. Se saattaa jatkua sukupolvien ajan. Isoisäni joka oli torppari ja teki räätälin töitä sen ohessa, oli köyhä. Isäni oli pienviljelijä ja kävi telakalla töissä, omisti sentään talon tosin pienen ja vaatimattoman. Minä omistan köyhyyteni.

Nimim. Urbaani torppari
Mies, 50 v.

”Tukka hyvin, kaikki hyvin?”

Tänään on naisten päivä armon vuonna 2006. Se tuntuu olevan jostain niin syvältä, että häpeän olla tänään nainen. Tämä olotila johtuu siis

loppujenlopuksi häpeästä. Kaikki sai alkunsa eilen illalla, kun kerroin miehelleni, että minä ja pikkutyttöni 5 v, tarvitaan kukkaistuoksuista shampoota ja saippuaa. Sain tylyn vastauksen ”Ostetaan sitten tilipäivänä, ei minulla semmoisiin ole erillisiä rahastoja!” Mikä tässä siis kävi minua ahdistamaan? Ettei ole omaa rahaa edes shampoo pulloon; kahden euron puteliin! Voiko suomalainen nainen enää olla tasa-arvoisempi? Minä opiskelen ammattikorkeakoulussa, kouluttaudun hyvin, että jonain päivänä saan sitten arvoistani palkkaa. Ja kun taas kerran on tehnyt työpaikkahakemuksen, johon ei vastata ollenkaan, tuntuu kaikki niin turhalta, niin turhalta ettei enää tiedä mistä päästä pierä...

Tämäkin loman joutuu käyttämään itsenäiseen työskentelyyn opintojen hyväksi; otat selvää asioista joista ei ole oikeasti hajuakaan, tai ehkä eilen vielä oli haju. Minulla oli jalo ajatus mennä erikoisliikkeen tietoja hankkimaan, niin tänään kaikki into ja oppimisen halu ja tekemisen ilo hukkuu shampoo pulloon. Siihen joka on ja pysyy vielä kaksi viikkoa kaupan hyllyllä!

Mikä siinä pani veren kiehumaan? Sekö, että mies antoi ymmärtää, että ensin ostetaan ruokaa ja jos sattuu rahaa jäämään, ostetaan näitä tarvikkeita jotka eivät ole niin tarpeellisia. Puhtaus on puoli ruokaa, sanotaan. Tarkoittaako se sitä, että puolet ruokarahoista on varattava hygieniatuotteisiin, että ollaan puhtaita, vai sitä, että jos ei peseydy ollenkaan, voittaa ruokamenoissa puolet eli saa tuplaten kaiken?

Vai jäikö takaraivooni sittenkin erään naisen sanominen. Tuo keski-ikä ylittänyt nainen sanoi minut viimeksi nähdessään: ”Sinähän alat olla kuin muut tavalliset, olet kehittynyt” Tuleeko minusta suorastaan jalo sitten kun en pese edes tukkaa shampooolla vaan pelkällä vedellä viikkokaudet? Kun dödö loppuu ja kaikki vaatteidenkin antavat vieron hientuoksun ympärillä olijoiden tukalaksi iloksi? Miten tavalliseksi pitää tulla, että on normaali? Mölökkejä on tämä maa pullollaan ja nytkö kuulun samaan joukkoon? Onnittelut itselleni, mölökki, tavallinen nainen, en ole enää ” tyylikäs ja tukka aina hyvin”. Olen ruma ja köyhä, siis kehittynyt. Paska.

Tänään on tosiaan kansainvälinen naisten päivä. Katselen televisiosta Voice-kanavaa ja huudatan sitä niin, että murkkuikäiset poikanikin säikky. Because of you, laulaa Amerikan idoli; kaunis kuin

kuvajainen ja tulkitsee kappaleen niin tunteella, että kyöneleet valuvat poskiani pitkin. Että ehkä kuitenkin, kaikki kipu kiteytyy sinne lapsuuteen, niin kuin tuossa musiikkivideossa; kun äiti popsii lääkkeitä salaa tyttäreltään itkussa silmin ja painaa oven kiinni häpeissään tai vihan voimalla... sieltäkö ovat lähteneet häpeä naiseuteen, pelko kaiken riittävydestä tai riittämättömyydestä?

Ja toisin kuin äitini, minä kouluttaudun, yhä ja vielä vaan minä jaksan opiskella, nyt oikein korkeasti. Ja se jos mikä on järjenvastaista; mikäli olisin kokonaan työtön, saisin paljon enemmän rahaa kuin nyt. Mitä helvetin tuloa se opintolaina on? VELKAA se on! Jos kaikki meidän perheen velat olisivat tuloja, ei tässä olisi mitään aihetta kiukuta yhden shampoo pullon takia...

Nöyryyttävää on elää köyhyysrajan alapuolella ja näytellä keskituloista. Nöyryyttävää anella ja ruinata töitä mistä sattuisi vaan jotain saamaan. Sillä jos en kesäksi töitä saa, tulen olemaan Suomen ensimmäinen aikuisopiskelija joka kuolee nälkään... Nöyryyttävää pyytää miestänsä ostamaan shampooa kun omassa kukkarossa asuu näköjään vakinaisesti se kuuluisa Matti, mutta yritettävä on, ei saa antaa periksi ja niinpä käyttää sähköpostia kuin raivotautinen. Jos vaikka hakemukseeni olisikin vastattu sähköisesti. Ja joka kerta pelkkä www:n näpyttely käy hermoon... www... wituttaa waihteeksi wimmatusti. Onpa ihanaa olla nainen tässä kaikin puolin hyvinvoivassa ja tasa-arvoisessa maassa!

Teija Lihavainen, 38 v.

Köyhänä köyhien joukossa

Yhden lapsen yksinhuoltajana, 25-vuotiaana, minä olin jo köyhyyskierteessä, yli kymmenen vuotta sitten. Silloin minulla oli vielä toivoa paremmasta ja luja usko siihen, että omalla asenteella ja omilla teoillani voin parantaa elämäni laatua. Toisin kuitenkin kävi.

Opiskelin oppisopimuksella ravintola- ja keittiöalaa. Kävin töissä ja koulutuksissa, samalla kuljetin talvellakin polkupyörällä ekaluok-

kalaista tyttärtä kouluun ja vuorotyöläisten päiväkotiin. Vapaa-aika meni kotitöissä ja hakiessa ruoat kolmen kilometrin päästä kaupasta polkupyörällä. Öisin mietin, miten selvitä velkakierteestä, johon olin ajautunut viidessä vuodessa; Tilipäivänä maksoin laskut ja kauppaan ruokalaskun, jotta seuraavan kuukauden ruuat saisimme osta taas ruokatilille. Työstä huolimatta hain joka kuukausi toimeentulotukea, sillä palkka ja koulutusrahat eivät riittäneet elämiseen. Pientä helpotusta elämään toi velkajärjestely, jolla velat nollaantuivat 5 vuodessa ja luottotiedot palautuivat. Otin opikseni ja velkajärjestelyn aikana enkä sen jälkeen tilannut mitään.

Vielä jatkoin opiskelua tarjoilijaksi työvoimakoulutuksella. Se jäi kesken, koska jalat pettivät alta, en pystynyt kävelemään. Aluksi sairauttani ei tunnistettu masennukseksi ja se pääsi pahenemaan itsemurha-ajatteluun asti.

Sain apua sen verran, että jaksoin roikkua elämässä kiinni. Näin elää kituuttelimme tyttäreni kanssa kuukaudesta toiseen ja juuri kun aloin toipua masennuksesta, läheisen ihmisen kuolema suisti minut uudelleen keskivaikeaan masennukseen. Siitä toipuessa meni 2 vuotta, aloitin seurustelun ja luulin saavani tulevalle lapselleni isänkin. Hän olikin alkoholisti, joka ei hoitanut mitään omia asioitaan. Lopulta hän menehtyi humalassa tapaturmaisesti.

Tällä hetkellä elän tyttärieni (16 v. ja 2 v.) kanssa. Vuosien ajan olen kamppailut masennuksen voittaakseni ja selviytyäkseni yksin lasten kanssa. Joka kuukausi vien papereita sossuun ja odotan 2–3 viikkoa toimeentulotukipäätöstä. Kuukausittain tuloni muodostuvat lasten kotihoidontuesta, lapsilisistä, elatusmaksuista ja toimeentulotuesta. Pienimmän lapseni isän kuoltua, kaupungin maksama elatustuki lakasi, elatusvelvollisen kuoltua. Saimme Kelalta päätöksen kahdessa kuukaudessa lapsen perhe-eläkkeen perusosasta ja odotamme päätöstä lisäosasta. Monen vuoden ajan olen käynyt hakemassa avustuksia seurakunnalta, Pelastusarmeijalta, Pelastakaa Lapset ry:ltä ja seisonut jonottamassa EU-ruokakasseja. Olen täysin kyllästynyt ja turhautunut tähän nöyryyttävään ja ihmisarvoa alentavaan kerjäämiseen. Usko kansanedustajiin on mennyt, vaikka joka vaaleissa olen äänestänyt. Tunnen olevani köyhä ja syrjäytynyt. Koen itseni tässä yhteiskunnassa ulkopuoliseksi.

Sanomalehti on liian kallis tilattavaksi, enkä jaksa joka päivä mennä kirjastoon. TV on 15 v vanha romu, enkä kesällä katsonut kolmeen kuukauteen TV:tä, kun en halunnut maksaa ylikallista TV-lupaa. Olin 3 kk täydellisessä uutispimennossa, eikä se vaikuttanut elämäni millään tavalla.

En käy koskaan teatterissa, konserteissa enkä elokuvissa. Liput ovat törkeän kalliita, ei ole varaa maksaa lastenhoitajalle, enkä omista ns. parempia vaatteita, joilla em. paikkoihin lähtisin. Työn takana on saada ostetuksi edes arkivaatteet koko perheelle.

Arkielämäni on samaa päivästä, viikosta, kuukaudesta ja vuodesta toiseen. Kytään seuraavaa rahapäivää. Pienestä rahasta ostan vain ruokaa, lapsilisistä ja ”Kelan kiturahasta” maksan vuokran, sähkön, puhelimet ja kotivakuutuksen. Sekä ostan pesuaineita, vaippoja ja täydennän ruokavarstoja. Ruokakuppaan meno on pakkopullaa ja stressaavaa, josta suoriudun mahdollisimman nopeasti. En ole moneen vuoteen jaksanut kierrellä katselemassa vaatteita tai kenkiä, saati muita tavaroita. Menen vaatekauppaan vasta kun on pakko ostaa jotain ja rahat on kädessä.

Minulla on ystäviä ympäri Suomea. Heihin pidän yhteyttä kirjoittamalla kirjeitä. Ei ole koskaan varaa matkustaa heitä moikkaamaan. Vuosiin ei ole tarvinnut ostella joulu- tai synttärilahjoja muille, edes lähisukulaisillekaan, vain omille lapsille.

Koska minulla ja vanhemmalla tyttärelläni on korkea kolestroli ja atooppinen iho sekä allergioita, menee rahaa lääkkeisiin. Meidän pitäisi syödä rasvatonta ja terveellistä, siis pällä kallista ruokaa. Lisäksi laktoosittomat tuotteet ovat törkeän kalliita. Saapi kieli keskellä suuta miettiä millä rahalla ja mitä ostan, että ruoka olisi terveellistä ja ravitsevaa.

Omalla kohdallani köyhyys on jatkunut 15 vuotta ja aiheuttanut psyykkisiä, fyysisiä sekä sosiaalisia ongelmia. En tupakoi ja käytän alkoholia todella vähän (pari siideriä muutaman kerran vuodessa). Silti rahat eivät riitä. Tulevaisuus näyttää vielä huonommalle, tyttären täytässä keväällä 17 vuotta, lapsilisä loppuu, opintotuki on vain alle puolet lapsilisästä. Lisäksi opintolaina lasketaan tuloksi toimeentulotukea haettaessa, vaikka emme ota opintolainaa! Joudumme miettimään vaihtoehtona, että 17-vuotiaan on pakko muuttaa yksiöön ja minun pienemmän lapseni kaksioon. Tyttäreni totesi, että kylläpä yhteiskunta

kannustaa opiskelemaan ja työelämään.

Omat voimat menevät kamppaillessa masennusta vastaan, että jaksaisin hoitaa lapseni ja kodin. Itsensä hoitaminen on jo luksusta. Joskus iltaisin omien hampaiden peseminen tuntuu ylivoimaiselta.

Autoa meillä ei ole eikä tule. Ei myöskään tietokonetta eikä internetiä. Ilmankin on täysi työ maksaa vuokra ym. pakolliset menot ajalaan. Olen jo kauan sitten lakannut välittämästä poliitikkojen ym. vouhotuksista. Olen oppinut luovimaan raha-asioiden ja muiden asioiden kanssa. Tähän asti olen tunnollisesti hoitanut kaikki byrokraattiset paperilappusten viemiset ja asiani. Monta kertaa olen ajatellut, että teen kuten toisetkin tällä alueella. Alan istua juomassa kaljaa, jätän laskut maksamatta ja laitan lapset lastenkotiin. MUTTA; rakastan lapsiani yli kaiken ja heidän takiaan jaksan yrittää tulla toimeen sillä mitä on.

Jatkuva köyhyys on vienyt elämästäni ilon ja naurun, uskon ja toivon. Parhaat ystäväni samassa kaupungissa ovat samassa tai pahemmassa tilanteessa. On helppo puhua, kun kaikki tiedämme, mistä puhumme. Tosin jutut kapenevat, kun kellään ei ole varaa tehdä mitään eikä mennä minnekään. Uutiskynnyksen ylittää se, kun Citymarketista saa halvalla Juhla Mokkaa! Siispä sinne kahvia ostamaan, me kaikki köyhät. Minä ja kaverit. Kahvin juonti alkaa olla ainoa ilomme ja huvimme. Mutta periksi ei anneta! Herrat hääää, mutta Jumala säätää!

Tuula Helin, 39 v.

Vailla vakinaista majapaikkaa kesällä 2005

Poimimme mökkimetsiköstä voitattit ja pari kanttarellia. Oikaisimme sähkölinjoja pitkin puolukkapaikan sivuitse liftipaikalle. Kuljettajamme puhui piilotetun halveksuvaan sävyyn ”naisihmisistä” ja vilkuili samalla sukkahousupolviani ja kysyi onko koira mukana turvaksi.

Kannoin kassini yhdeksi yöksi tyhjään yksiöön. Vedenkeitintä ei löytynyt: ei iltateetä. Jääkaappi oli pois päältä. Kattilaa ei ollut, ei öljyä eikä vessapaperia. Mustin peitto jäi Jukalle.

Otsaani jomottaa, kun en keksi mihin olen unohtanut mitään. Sai-

sinpa levittää laukut auki, tavarat selvästi näkyviin, järjestystä elämään. Ajatukset eivät pysy koossa. Aika kuluu rahahuolien hautomiseen. Mieltä painaa eniten varattomuus.

Suomessa on nyt vaikea olla. En osaa tarttua mihinkään ilman rauhallista olotilaa. Tarvitsen työpaikan tietokoneen äärestä, tekstinkäsittelyohjelman ja tulostusmahdollisuuden. Täytyy päästä jonnekin, missä saan kirjoitettua yhteen menoon monta päivää eikä Mustia tarvitse jättää yksin. Pitäisi olla oma kannettava tietokone.

Haaveilen sattumasta, että tapaisin jonkun äveriään, joka palkkaisi minut avokätisesti työhön. Tekisin työtä talvet ja toisen puolen vuotta eläisin säästöillä, jotka riittäisivät asunnon vuokraamiseen ja taiteen tekemiseen, enkä joutuisi hakemaan apurahoja. Työ olisi liikkuvaa, saksan ja italian kulttuurien tuntemukselle ja kielitaidolle olisi käyttöä.

Johtuuko ahdistukseni rahasta? En usko, vaikka siltä vaikuttaa. Nämä ovat sen tyyppisiä haaveiluita, joille ei ole loppua. Sadussa kalastajan vaimo halusi aina isommaksi herraksi ja lopulta jumalaksi. Minä olen nyt aika terve, koira iloinen, ruokaa on ja lähdevettä. Järvässä voi käydä virkistäytymässä, polun varresta syödä mansikoita, polkupyörällä viilettää ja saunoa ihanien naisten hälinässä. Mikä siis huolestuttaa?

Ahdistukset ovat väkivahvoja runnojia. Käyttävät aseinaan kaljaa ja tupakkaa ja aiheuttavat turhuuden tunnetta ja siitä johtuvaa saamattomuutta. Tämä karuselli pyörii omalla painollaan kunnes saan jollain elämän rippeellä lyödyksi kivitatin kiilaksi. Sienimetsässä murheet unohtuvat. Hössötykset menettävät keinotekoiset merkityksensä, joilla ne valtaavat alaa mielestä.

Kääntelin eilisten lehtien sivuja: yksiöistä vähintään 400 euroa. Olin voimaton ja särkyinen. Jäin patjalle lukemaan Kalervo Palsan päiväkirjoja. Nuorena sielu on pimeä kuilu, aikuista miestä uhkaa näköalattomuus, ainoina lohtuina naiminen ja juominen.

Musti vaikuttaa kipeältä, epäilen stressiä, kun jatkuvasti vaihdamme paikkaa ja elo on epävakaista. Ei asetuta olemaan, aina saa pelätä, että hylätään, kun jälleen pakataan laukkuja. Toisaalta tämä parin päivän välein uusiin majapaikkoihin joutuminen on hyvä suodatin tavaravuorelleni, joka on raskas taakka. Lopulta mukana on vain välttämätön. Paitsi nyt otin mukaan kahdet likaiset alushousut. Yöpaitaan on tarttu-

nut Jukan kämpän ominaishaju: tupakkainen ja sanomalehtipinoinen.

Orpo olo yksin yöllä katsella näkymää harjulta Pyhäjärvelle. Taus-talla humisee moottoritie. Talot puiden takana näyttävät kodikkailta. Kadehdin niiden pysyvyyttä ja jatkuvuutta: omenapuut, marjapensaat, ryteiköt. On vaikeaa pysytellä reippaasti pystyssä, kun ei ole kotiseini-en tukea, niin harhaista kuin niiden turva onkin.

Huonolla tuulella aamulla: pelkkää kaurapuuroa, ei edes margariinia. Listasin heinäkuun rahankulutuksen. Suurin yksittäinen menoerä on kalja. Sitä lähelle tulee vain leipä. Kaikkiaan rahaa meni suunnil-leen 150 euroa. Ei ollut suuria hankintoja; täytyy säästää rahoja lähi-kuukausille. Vielä pitää vähentää kulutusta. Yksi A4 tuloste maksaa 20 senttiä. Pitäisi olla jokin tulostuspaikka vähävaraisille. Ei tuommoisiin hintoihin ole varaa, jos kirjoittaa paljon muttei tienaa rahaa.

Lähikaupan naapurit olivat valittaneet dyykkareista. Eräänä iltana kauppias sai meidät kiinni; sopii tulla sulkemisaikaan hakemaan ruuat suoraan kaupasta. Valitsimme vihreällä hintalapulla merkityt tuotteet ilmaisiksi koriimme. Musti hädin tuskin malttoi odottaa kupillistaan kinkkupastaa ja muikkuja. Hotki heti kaiken.

Olen hermostunut, koska työni eivät edisty. Aikani kuluu ramppaa-miseen ja turhuuksiin ja niistä johtuvan hajanaisuuden takia on vaikea keskittyä. Katsoimme amerikkalaisten omahyväistä kilpailua tyhmyy-destä: kuka syö nopeimmin ja näyttävimmän inhoten häränsiittimeksi väitetyn makkaran. Oksentajat tippuivat kisasta. Tarkoitus oli voittaa 50 000 dollaria tai ainakin saada itseään näkyviin.

Olen käynyt kolmatta päivää Miian kanssa tekstiviestitse neuvot-teluja, voisinko majaillla hänen tyhjässä huoneessaan. Ensimmäinen viesti oli ystävällinen, mutta sävy muuttui, kun vastasin, etten pysty maksamaan toimeentulotuesta mitä hän pyytää. Nyt vallitsee hiljai-suus.

Ratikassa eläkeläinen alkoi jutella lapsuudenkodistaan Käpylässä: koira söi läskisoosia ja lihakeittoa ja nukkui jalkopäässä kissan kans-sa. Oli hyvä asua siellä, kun suoraan pihasta lähti latu. Nyt hän asuu kaupungin kaksiossa. Ilman asumistukea ei saisi maksetuksi 420 euroa vuokraa.

Bussin rahastaja ja kuljettaja osoittivat minulle sormella pykälää papereistaan. Eivät ota kyytiin alennuksella kuin sellaisia, jotka pys-

tyvät leimatuin paperein todistelemaan oikeuksiaan. Aloin itkeä tätä lakeihin takertumista. Mitään ei voida edes harkita, jos on olemassa jokin virallinen sääntö johon vedota. Ikään kuin ihmiset huvikseen huijailisivat.

Makailin Rajasaaren koirapuistossa kylmällä kalliolla. Yritin nukkua puupenkillä. Siinä oli lämmin olla, mutta se vietti ja luisti. Tätä edelsi kierros Kampissa. Etsimme paikkaa, missä puhua italian tekstin käännöksestä. Meidät torjuttiin kahviloiden oville vedoten terveystaloihin, joiden nojalla ”koira ei saa edes astua heidän ovistaan sisälle”. Missä koditon koiran kanssa liikkuva voi tavata ihmisiä?

Sää on jäähtynyt päivässä 10 astetta. Kirpputorilta sain kahdella eurolla hyvät kengät. Katselimme Pispalassa tyhjiä taloja. Jäisimme mielellämme Tampereelle, jos vain löytyy viihtyisä koti. Kerrostaloansa ei kelpaa. Jos ei löydy, on parempi vielä matkustaa. Ystävästämme moni on asunnoton samasta syystä. Meille sopivia mukavia, vanhanaikaisia taloja on liikaa purettu tai remontoitu pilalle tai myyty pois. Emme viihdy sähkölämmityksessä tai liikenteen tai rakennustyömaan melussa. Kukapa viihtyisi!

Olen varannut kirjaston tietokoneen päivittäin sallituiksi kahdeksi tunniksi. Puhki hengitettyä ilmaa, verhot kiinni päivänvalolta. Katsoin asuntohelpin ilmoituksia: viihtyisän yksion vuokra 475 euroa, puolet liikaa.

Koputin Terijoelta tuodun talon ovelle. Kolmen miehen seurue toivotti minut tervetulleeksi. Olivat humalassa, tarjosivat minullekin viiniä pahvitölkistä. Yksi on talonmiehenä entisessä postin työntekijöiden talossa, sieltä vapautuu pian asunto, jossa joku on nyt putkiremonttia paossa.

Ostoskeskuksella näin kaksi itkevää poikaa. Kävelin ensin ohi, mutta palasin kysymään mikä hätänä. Pojat katsoivat kapakassa istuvaa isäänsä ikkunan läpi. Mies istui tyhjän tuopin takana kännykkä korvalaan. Hän kiitti hätäisesti, kun tulin muistuttamaan pojista ja kiiruhti pihalle. Pojat nikottelivat. Tienoo oli täynnä eri-ikäisiä humalaisia ja joitakin koiranulkoiluttajia. Perjantai-ilta uutisten jälkeen. Kosteaa lämmin ilma oli sankka tupakanhajusta ja känninen örinä velloi.

Neuvoton, väliaikainen olo. Odotan jotain. Käyn sienessä, iltapäiväisin juon kahvia. Hoitelen pintapuolisesti asioita. Olen jotenkin vajaa

tai vain osaksi. Pirkankadun melu lamaannuttaa. Ruuanlaittotaito on hukassa tänä kesänä. Johtunee vaihtelevista vieraista keittiöistä. Sämpylätkin ovat olleet vähän tiukkoja.

Kävin sossussa selostamassa tilanteeni: asunnottomuuden noidankehän. Voisin löytää työn, jos olisi pysyvä majapaikka. En ole saanut viikkoon nukuttua. Hain lääkkeitä, aion kokeilla niillä. Tarvitsisin pari luotettavaa ja tyydyttävää rutiinia, kielenopiskelun ja urheilun, mutten voi käydä säännöllisesti missään, kun jatkuvasti vaihdan paikkakuntaa.

Sade ropisee ikkunalautaan likaisten, harmaiden lasien takana. Naapurihuoneessa pauhaa televisio. Eräs asukeista kolistelee aamuisin vihaisena. Herään hänen lusikoidessaan viiliä vimmittuna jo tyhjästä lasikupista. Tiskikaapin oveen ripustetut avaajat helisevät kovalevyä vasten.

Juuri kun mietin sämpylöitä, sain viestin ruokakassien jaosta. Iso muovikassillisen jauhoja, kaurahiutaleita, mannaryynejä, näkkileipää ja makaroneja. Sämpylät onnistuivat vihdoin hyvin: kuohkeita ja pehmoisia. Kunpa löytäisin lokakuuksi raikkaan asunnon unirauhalla.

Keräsin autiotalon luumuja: kattilallinen keittoa. Katselimme ja kyselimme tyhjiä taloja, liimailimme lappuja lyhtypylväisiin. Saimme yhden soiton asuntoilmoituksestamme: kaksio pienteollisuustalossa. Alakerrassa taksien paineilmapesuri, ikkunoiden takana valtatie ja rata, 550 euroa.

Aloimme suunnitella muuttoa Turkuun, kun siellä kuuluu olevan satasen pienemmät vuokrat. Merenranta ja ulkomaiden läheisyys kiehtovat. Kirsikka laittaa sunnuntaiksi ilmoituksen Turun sanomiin:

Kaksi aika varmasti turkuun tulevaa työtöntä ja äänekäs koira etsivät ilmaista, isoa ja kaunista asuntoa kosken varrelta! Ota yhteyttä, jos puhelinsopimusta ei olla vielä katkaistu.

Kaksi koiraa kakattamassa käyvää naista etsii tilavaa tilaa. Olemme luotettavia ja kaikin puolin höynäytettäviä. Ota yhteyttä merimieskirkkoon.

Kaksi epä tietoista taiteilijasielua etsii kaksiota, jos sossu auttaa. Ollaan tupakoivia ja muutenkin tosi ärsyttäviä.

Kaksi huonohampaista vanhaa piikaa etsii kotia, johon on mahdollisuus sijoittaa asunnottomia. Olemme suht. Varmoja vuokrasta. Voimme maksaa suomen markkoilla.

Kaksi turkuun tulevaa nuorta naista etsii asuntoa läheltä keskustaa. Olemme sosiaalisia ja ihan kivan näköisiä. Ota rohkeasti yhteyttä.

Päiviin muodostuu kaavamaisuutta. Herätys kahdeksalta. Mustin kanssa lenkille. Kirjastoon internetiin 11–13. Postiin. Kirpputorille. Perunoita tai ohraa ja sienikastike. Tunniksi harjulle tai rantaan; ai-noastaan päivittäinen kävely metsässä virkistää tarpeeksi ahdistuksen ehkäisemiseksi. Iltaisin taksitolpalle tupakoimaan.

Olen ollut turvassa Maijan hiljaisessa kodissa yli vuorokauden, jään sänkyyn potemaan kuukautiskipuja. Siivosin kämpän itselleni viihtyi-säksi: tiskasin, puistelin matot ja lakaisin sekä raivasin pöydät tyhjiksi. Lämmitin kolmella puunpalalla uunin ja lisäsin pari palikkaa. Lämpöä riitti seuraavaan päivään. Aamuni ovat venyneet, kun huono ilmapiiri ei aja aikaisin ylös ja ulos.

En saa mitään tähdellistä tehtyä. Marraskuuksi täytyy löytyä ma-japaikka: lähden Helsinkiin ja Joensuuhun, sitten taas Tampereelle, Espooseen ja mummille Keravalle. Viidettä kuukautta jatkunut kyläily alkaa väsyttää ja kyllästyttää.

Kirpputorikierrokselta valurautainen paistinpannu, pellavapyyh-keitä ja villaiset sukkahousut. Anttilan kassalla rahat eivät riittäneet avokadoon. Tomaateista, ruisleivästä ja margariinista puuttui 30 senti-tiä. Perässäni jonottavalta liikeni koko summa. Tunsin itseni nuhjui-seksi ja mahdollisen varkaan näköiseksi. Mummi sanoi: ”Sit ku sitä oppii pihistelemää ei enää osaa ollakaa pihistelemättä.”

Tuli viesti Pispalan valtatieltä joulukuun alussa vapautuvasta puu-taloyksióstä. Otan sen, jään Tampereelle: ei ollut muuta syytä lähteä pois kuin asunnottomuus. Kun ystävät asuvat lähellä voi vierailta usein toinen toisensa luona. Ei tarvita masennuslääkkeitä, kun pidetään yllä suhteita eikä erakoiduta eri tahoille yksinäisiin koppeihin.

Vappu Kantola, 34 v.

Yrittänyttä ei laiteta

Tein yli kolmekymmentä vuotta töitä matalapalkka-alalla. Kun kunnallinen toimi muuttui liikelaitokseksi, raihnainen ja yli viisikymppinen nainen sai lähteä. Huolimatta siitä, että tein työtä juuri ja juuri toimeentulorajan ylittävällä palkalla, sain vuosien kuluessa asuntolainan maksettua. Yksinhuoltajana kannoin yksin vastuun lapseni koulutuskuluista. Näiden velvoitteiden loputtua jäi rahaa, jolla saatoin harastaa omia mielitekojani. Kävin konserteissa, teattereissa, näyttelyissä sekä enenevässä määrin päästin luovuuteni valloilleen puuhastelemalla käsilläni kaikenlaista pientä. Saatoin käydä kampaajalla sekä kauneushoitolassa, varsinkin jalkahoidoissa. Hierotin itseäni säännöllisesti. Matkustelin jonkin verran. Sain itselleni monenmoista virikettä. Onneksi sain elää tuon ajan.

Kun työt loppuivat, tipahdin pieneltä palkalta vielä pienemmälle, tosin ansiosidonnaiselle, päivärahalle. Taas oli kukkaronnyörien kiristämisen paikka. Täytyi arvioida elämä uudelleen. On harkittava tarkoin kaikki, mihin rahaa tarvitaan.

Teatteri- ja konserttiliput ovat kalliita. En voi mennä kokemaan kaikkea paikan päälle, vain muutamaan esitykseen vuodessa. Onneksi levyillä on ihanaa musiikkia. Voin käydä lainaamassa konserttitaltiointeja ja nauttia kotona. TV:stä tulee joskus laadukkaita näytelmiä ja elokuvia sekä konsertteja, ja ne näkyvät toistaiseksi. Mutta näkyvätkö ensi syksynä? Boksit ja muut fibstaakit ovat tietysti hyviä juttuja, mutta niihin hupenee sievoinen summa euroja. On varauduttava pitkällä aikavälillä, jos aikoo jotakin suurempaa hankkia kotiin. Toivoa sopii, etteivät jo olevat kodin laitteet praka. Silloin voisikin olla jo katastrofin ainekset koossa. Vaikka asunto on oma, siinä on omat kulunsa. Yhtiövastike, sähkölasku, vakuutus, TV-lupa ja puhelinlasku vievät puolet korvausrahoista. Päivälehdten saan naapureilta, kun maksan pienen korvauksen. Aikakauslehtiä en ole koskaan tilannut luettavakseni.

Jalkojen hoitaja, kampaaja ja hieroja eivät ole tätä nykyä minun pennosiani saaneet. Omaiseni ovat huomanneet, että edellä mainituilta voi ostaa lahjakortteja, ja sillä tavalla pääsen aika-ajoin hellittäväksi. Parhain tapa osoittaa muistamista, eikös vaan?

Käsilläni olen askarrellut monenmoista. Materiaalien hinnat vain

ovat kivunneet liki saavuttamattomiin. Tai siltä se ainakin tuntuu, kun ei ole montaa ropoa käytettävissä. Tänään etsin kierrätysmateriaalia paljon ahkerammin kuin kymmenkunta vuotta sitten. Sanotaan, että pula-aika antaa tilaa luovuudelle, ja se totta tosiaan pitää paikkansa. Käsillä puuhastelu tuottaa mielihyvää. On ilo antaa omatekemä lahja, vaikka se ei ole viimeisen päälle upea. Sitä tehdessä olen ajatellut lämmöllä sen saajaa.

Koskaan en ole kulkenut muotivirtausten mukaisissa vetimissä. Asusteeni ovat ajattomia ja muutaman kilon painonvaihtelut sallivia. Joskus kaippaa uutta ja kuluneen tilalle tarvitsee ehjää. Tässä tilanteessa on ensin käytävä komerossa katsastamassa, josko sieltä hiukan entraamalla saisi uudistettua vanhan kostyymien jotakin tilaisuutta varten. Kirpputorilta löytää joskus aarteita. Muotiliikkeet jätetään pois mielestä... No, alennusmyynneistä voi joskus osua kohdalle sopivan hintaista, enimmäkseen alusvaatteita.

Lapseni perhettä en voi auttaa rahatukuilla. Siksipä kaikenlainen läsnäolo ja helliminen ovat arvossaan. Onneksi he ovat huomanneet, että kaikkein tärkeimmät asiat maailmassa eivät ole ostettavissa. Läheisyys, huolenpito ja ajan antaminen ovat meille oiva tapa osoittaa rakkautta ja välittämistä. Myös heille tavaroiden kierrätys on tuttua, eivätkä he kaippaa tavarapaljoutta kotiinsa.

Liikuntaharrastukset maksavat myös. Kotiseurakunnan jokaviikkoinen jumppatuokio on toistaiseksi ilmainen. Se on hyvä kohtaamispaikka, jonne näin syksyn saapuessa riemulla riennetään. Kävely selventää ajatuksia. Lenkkeillessä on muistettava hyvät jalkineet, ja ne kyllä maksavat. Tässä kohtaa muistan äitini neuvon: ”Köyhän ei kannata ostaa halpaa.” Huonoilla – usein halvat sellaisia – kengillä voi saada aikaan monenmoista vaivaa. Hoito taas vaatii rahaa. On siis osattava ajatella myös seurauksia, ettei joudu ojasta allikkoon. Joskus on viisautta käyttää se viimeinen viitonen.

Terveyspalveluista jokunen sana: sain aikani työterveyshuollosta tosi hyvää hoitoa, ja palvelu pelasi moitteettomasti. Nyt kuulun kunnallisen terveystoimen piiriin. Onnekseni en ole monesti tarvinnut niitä palveluja. Käyntikerroillani olen saanut tuta, että olen toisen luokan kansalainen eikä vaivojani oteta todesta – kunhan valitat. Voihan olla, että kuntoilusta huolimatta ruumis rapistuu ja henkinen kantti

lamaanuu. Kuinkahan käy, riittävätkö rahat hoitoihin ja lääkkeisiin? No, huomisella on huomisen murheet. Nyt nautitaan tästä vireydestä.

Entä sitten ruokahuusholli? Terveellinen ravinto on hyvinvoinnin edellytys. Tämän kesän metsänantimien vitamiinit jäivät kuivuuden takia saamatta. Tulevana talvena on muutamia viimesatokaudesta säästyneet säilykkeet syötävä. Katsotaan, mihin riittää vastustuskyky, kun hivenaineiden saanti on heikko.

Onni on omistaa sellainen ystävä, joka viljelee puutarhapalstaa ja antaa ylituotannon kaverille. Tämän suven anneista on jo nautittu kesäkurpitsaa, purjoa, palsternakkaa, raparperia sekä mausteyrttejä. Luvassa on vielä perunoita. Kaikki ovat hyvä lisä punaisella merkittyjen kaupan tuotteiden joukossa. Joskus olen hyvällä säällä poikennut pyörällä tai kävellen työttömien ruokalassa. Huonoilla ilmoilla se varmaan täytyy laistaa, koska linja-autokyydillä tulee lounaalle melkoinen hinta. Avustusjärjestöjen leipäjonoissa en ole käynyt. Miksi en? Hävettää!

Niin, tuo häpeä ja nolouden tunne... Ei naapureille ja hyvänpäivän tutuille kehtaa kertoa, että olen tipahtanut köyhyysloukkuun. Jonkinlaisen elintason ja ulkokuoren ylläpito vaatii kyllä ponnisteluja. Kuka pa haluaisi kuulua köyhälistöön?

Tähän asti on jotenkin keploteltu. Kaikki ansaitsemiskeinot on käytettävä. Mainoshan lupasi tästä kirjoituskilpailusta rahapalkinnon, jos onnistuu kirjoituksessaan. Ja yrittänyttäähän ei laiteta. Siksi tartuin kynään, leikkasin vanhasta vihosta käyttämättömiä sivuja ja kerroin pieniä tuokiokuvia omasta nykyisestä arkipäivästäni. Minulla ei ole koskaan ollut kirjoituskonetta. Siksi saatte käsinkirjoitettua tekstiä. Internet-yhteys toimii osaltani silloin, kun menen kirjaston tai työttömien koneen ääreen. Se on harvinaista, koska en ole näihin tietoyhteiskunnan kiemuroihin vielä päässyt sisälle.

Nimim. Eläkettä odotellessa

Minäkö köyhä?

Minun ja kahden tyttäreni köyhyys alkoi 19.7.1993, ja se jatkuu vieläkin. Tosin alan olla pikkuhiljaa ”kuivilla”, mutta postilaatikkoon tipahtelee vielä silloin tällöin perintätoimistojen ja ulosottoviraston kirjeitä.

Heinäkuussa 1993 mieheni ilmoitti lähtevänsä viettämään poikamieselämää kaupunkiin, ehkä muuttavansa jopa ulkomaille. Hän oli huomannut 11 vuoden, kahden lapsen ja mittavan omakotitaloremontin jälkeen, että perhe-elämä ei ollutkaan häntä varten. Hän oli kyllästynyt minuun, minun ulkonäkööni, ja lapsia ei ollut loppujen lopuksi edes koskaan halunnut.

Talo meni myyntiin ja velkaa jäi. Olihan taloon tehty juuri täydellinen remontti. Velkaa oli myyntihetkellä lähes puoli miljoonaa markkaa. Saimme talosta 350 000 markkaa. Jos olisimme myyneet muutama vuosi aikaisemmin, olisimme saaneet saman summan remonttia tekemättä. Mutta juuri siinä 90-luvun alussa asuntojen hinnat romahtivat ja korot nousivat kattoon. Meilläkin oli myyntihetkellä asuntolainan korko 14 %. Kun olin pankinjohtajan kanssa sopimassa lainajärjestelyistä talon myynnin jälkeen, vastasin hänen huoleensa suuresta lainamäärästä: ”Sehän on vaan opintolainaa elämänkoulusta.” Pankinjohtaja nauratti, ja hän sanoi, että hyvähän se on, että pystyy tämmöisessä tilanteessa suhtautumaan asiaan noin hyvällä huumorilla. Ja sitä huumoria olen tässä yrittänyt pitää yllä jo yli 13 vuotta.

Muutin pienten (silloin 3- ja 5-vuotiaat) tyttöjeni kanssa kaupungin vuokratotaloon. Vannoin itselleni, etten ikinä enää ottaisi mitään lainaa enkä ikinä enää omistaisi taloa. Itku pääsi, kun ensimmäisen kerran kävin katsomassa uutta kotiamme. Se oli niin pieni ja henge-tön. Olin asunut vuosia vanhassa, ihanassa puutalossa, jossa oli tilaa ja ilmaa ympärillä. Minulla oli paljon isoja vanhoja huonekaluja. Mihin ne kaikki oikein sopisivat? Huoneistossa oli neliöitä 54 ja vain yksi makuuhuone. Annoin sen tytöille ja muutin itse olohuoneen nurkkaan. Vanhat huonekalut otin kyllä mukaan entisestä kodista, mutta ne sul-lottiin ulkovarastoon. Telkkariakaan meillä ei ollut pariin ensimmäiseen viikkoon. Entinen anoppini kävi erosta kuultuaan varmistamassa, että telkkari ainakin jää hänen pojalleen, kun kerran anoppi on sen

meille aikanaan ostanut. Itse asiassa meillä ei ole vielääkään kunnan telkkaria. Vanhempieni antama vanha matkatelkkari toimii edelleen, ja pieneen 14 tuuman ruutuun on kummasti tottunut.

En loppujen lopuksi lähtiessäni ottanut mukaani kuin omat ja lasten vaatteet, henkilökohtaiset tavarat, äitini vanhat huonekalut ja astioista ja muista tavaroista vain ne, jotka olin itse ostanut. Hankin vanhan auton osamaksulla, koska tarvitsin autoa työmatkalla ja tyttöjen hoitoon kuljettamisessa. Siihen aikaan kaikilla oli vielä lankapuhelin, ja minäkin jouduin hankkimaan itselleni liittymän. Aluksi minulla oli lainassa ystäväperheen vanha puhelinkone, kun ei ollut varaa ostaa enää omaa sen jälkeen, kun olin maksanut lähes tuhat markkaa vuokraliittymästä. Käytetyn pesukoneen sain vanhemmiltani, kun he ostivat itselleen uuden. Astianpesukonetta meillä ei ole ollut eikä varmasti ikinä tulekaan.

Olin erohetkellä töissä vain puolipäiväisenä, koska sillä tavoin ei tarvinnut viedä lapsia ollenkaan hoitoon. Lasten isä oli vuorotöissä, ja pystyimme järjestämään lasten hoidon sujuvasti vuorotellen. Eron tultua kävin pyytämässä työnantajalta, että pääsisin takaisin kokopäivätöihin. Lapset joutuivat hoitoon päiväkotiin. Olin silloin ja olen edelleen töissä valtiolla pienipalkkaisessa toimistotyössä. Palkkani on niin pieni, että se on nipin napin yli virallisen pienipalkkaisen tulorajan. Eron aikoihin muistan ajatelleeni, että olisipa käteen jäävä palkka joskus edes yli 5000 markan.

Eroani seuraavana vuonna poistuivat kaikki yksinhuoltajavähennykset verotuksesta ja veroprosentti nousi rajusti. Tulihan Kelan lapsilisään korotus, mutta se ei kattanut menetystä läheskään. Muutaman vuoden päästä poistettiin ylimääräinen verovähennys (sain sen vanhoista asuntolainoista), ja taas veroprosentti nousi. Kun muutin asuntoon, sain asumistukea lähes puolet vuokran määrästä. Nyt en ole saanut vuosiin enää yhtään tukea. Niin radikaalisti sitä on leikattu. Olen niin suuripalkkainen (?), että en ole oikeutettu, vaikka palkat eivät ole mitenkään nousseet siinä vauhdissa kuin kaikki hinnat.

Huvittaa, miten jotkut ihmiset vieläkin kadehtivat yksinhuoltajia. Me kun kuulemma saadaan kaikki yhteiskunnalta ilmaiseksi. Sen kun vaan sossusta käydään hakemassa, ja vuokrakin saadaan asumistukena takaisin. Ja lisäksi vielä tulee elatusmaksut lasten isältä. Uskomukset

elävät tiukassa. Vaikka kaikki yksinhuoltajan etuudet on leikattu pois, ihmiset uskovat vieläkin meidän elävän heidän kustannuksellaan leveästi. Minäkin olin niin hölmö, että suostuin ihan liian pieneen elatusmaksuun. Uskoin kai itsekin ihmisten puheet yksinhuoltajien hyvistä oloista enkä kehdannut olla ”ahne”. Lasten isä oli hyvin palkatussa työssä, ja minun olisi pitänyt huolehtia paremmin lasten edusta sillä hetkellä. Sosiaalitoimisto ei ainakaan niin tehnyt vahvistaessaan elatussopimuksen.

Niinhän siinä sitten kävi, että ei se pienen pieni palkka ja liian pienet elatusmaksut riittäneet elämiseen. Kun yksin joutuu maksamaan vuokran (ja siinä sivussa vielä maksamaan entisen kodin asuntovelkoja vuositolkulla eli tavallaan tupla-asumismenoja), sähkölaskun, puhelinelaskun, tv-luvan, lehtilaskut, vakuutusmaksut, lasten hoitomaksut, bensakulut, auton osamaksun, ruoan, lääkärinkulut ja lääkkeet, vaatteet ym., huomaa hyvin nopeasti olevansa liemessä. Lapset kasvoivat, ja rahaa meni aina vaan enemmän, vaikka meillä ei ikinä törsätty. Aina piti tinkiä jostain muusta, jos halusi esim. harrastaa jotain. Yleensä aina asia, mistä voi tinkiä, on ruoka.

Yksi asia, mistä en ole tinkinyt yhtään, on lasten harrastaminen. Siihen olen aina järjestänyt rahat tavalla tai toisella. Ollaan joskus oltu jopa ilman kunnon ruokaa pari iltaa, että tytöt ovat päässeet ratsastamaan. Ratsastus on ollut rakas harrastus lapsille jo lähes kymmenen vuotta. Ongelma on vaan siinä, että se on kallista. Ja kun vielä maksoi kahden tytön tunnit, eivät rahat riittäneet mihinkään. Ei, vaikka me jo alun alkaen sovimme tyttöjen kanssa, että jos he haluavat ratsastaa, meidän perhe ei tee lomamatkoja, ei etelään eikä minnekään muuallekaan.

Vuodet kuluivat, ja minä yritin helpottaa rahatilannetta ottamalla kaikki mahdolliset luottokortit eri kauppaketjuihin. Pian olivat ne luottorajat täynnä. En vieläkään ymmärrä, miten luottorajat niin nopeasti paukkuivat yli. Emme törsänneet. Ostin lähinnä ruokaa, bensaa ja vähän vaatteita. Vaatteetkin ostettiin aina alennusmyynneistä ja kirpputoreilta. Ihan normaalia päivittäistä kulutusta. Sitten turvauduin pikaluottoihin ja maksoin luottokorttivelkoja niillä. Kierre oli valmis.

Vuoteen 2000 mennessä huomasin, että olin velkaa erilaisille luottoyhtiöille yhteensä noin 40 000 markkaa, ja sen lisäksi oli vanhaa

talovelkaa noin 50 000 markkaa ja autolainaa noin 20 000 markkaa. Summat eivät tunnu isoilta, mutta kun palkan pienuus otetaan huomioon, olin vararikossa. Yritin maksaa ja kirjoittelin velkojille säälistäviä kirjeitä ja pyytelin lisää maksuaikaa. Vähän aikaa tämä toimikin. Maksuaikaa kyllä sai, mutta korot olivat kovat, ja loppujen lopuksi velka ei juuri lyhentynyt, kun suurin osa suorituksesta meni kuluihin ja korkoihin. Meillä ei ollut koskaan rahaa. Maksoin tilipäivänä kaikki mitä pystyin, ja taas jouduttiin elämään luotolla seuraava kuukausi.

Tätä jatkui reilun vuoden. Sitten yhtenä päivänä ei enää tullutkaan edes sitä pientä elatusmaksuerää. Yritin tavoittaa lasten isää, kun rahaa ei ollut vielä viikonkaan jälkeen tullut tilille. En aluksi osannut huolestua, koska maksut olivat ennenkin viiptyneet. Kerrankin hän oli lähtenyt kahden viikon lomamatkalle Thaimaahan uuden naisystävän kanssa ja jättänyt elatusmaksut maksamatta, että olisi käyttörahaa lomalla! Hän oli kuitenkin todella hyväpalkkaisessa työssä, ja aina ne maksut olivat lopulta tulleet. Mutta silloin tuli romahdus: hän oli saanut lopputilin. Sanoi puhelimesta, että vie asia käräjille. Minulta et saa enää mitään.

Tilasin ajan sosiaalitoimistosta ja otin laskunipun mukaani. Virkailija teki hetken laskutoimituksia ja totesi, ettei minulla ollut oikeutta toimeentulotukeen. Paperilla näytti siltä, että hyvinhän minun rahani riittävät. Esimerkiksi entisestä kodista jääneitä velkoja ei huomioitu mitenkään laskelmassa. Elatusmaksuista hän sanoi, että kannattaa nyt pikaisesti laittaa hakemus kunnan elatustuesta sisään, jos kerran isä ei ole enää maksukykyinen. Tuki ei ole kuin reilut 200 euroa yhteensä kahdesta lapsesta kuukaudessa, mutta sentään jotain. Lähdin sosiaalitoimistosta pettyneenä ja häpeissäni. Luukulla toi laskuja maksettavaksi joku paikallinen juoppo täydessä seilissä, mutta minä ja lapseni emme olleet sosiaaliapukelpoisia. Silloin päätin, että siitä ovesta en käy enää ikinä sisään. Seuraavana päivänä puhelin katkaistiin maksamattoman laskun vuoksi.

Apua ei saanut mistään. Jos olisin mennyt pankkiin ottamaan kunnan ison lainan ja maksanut kaikki kulutusluotot pois, olisin tarvinnut kaksi takaajaa. Mistä minä semmoiset olisin saanut? En kehdannut pyytää lainaa iäkkäiltä vanhemmiltani, joiden pienet eläkkeet riittivät hädin tuskin heidän suuriin lääkemenoihinsa, koska tiesin, etten pys-

tyisi ikinä maksamaan takaisin.

Väsähdin totaalisesti enkä jaksanut avata postista tulevia laskuja. Aloin kerätä niitä keittiön kaappiin. Pian siellä oli kahdenkymmenen sentin korkuinen pino avaamattomia kirjeitä. Kaikkien perintätoimistojen nimet tulivat hyvinkin tutuiksi. Kun ensimmäisen kerran sain postia käräjäoikeudesta, se sävähdytti. Sen kirjeen avasin. Minulta oli mennyt luottotiedot neljäksi vuodeksi. Sen jälkeen ajattelin, ettei millään ole mitään väliä. En maksanut enää yhtään laskua perintätoimistoille. Päätin, että tästä lähtien ostan kaupasta kunnan ruokaa perheelleni enkä edes yritä hoitaa mitään asioita. Keskityn kokonaan perhe-elämään ja unohdan kaiken ikävän.

Seuraavaksi alkoi tulla postia kihlakunnan ulosottovirastosta. Olin töissä, joten ulosmittaus suoritettiin palkkatulosta. Muistan, miten häpeissäni olin, kun sain ensimmäisen kerran tilinauhan, jossa oli kaikkien muiden ennakonpidätysten jälkeen teksti ”ulosotto 387 euroa”. Käteeni jäi siitä tilistä vähän yli 900 euroa. Siitä piti sitten maksaa 500 euron vuokra, 200 euron talolaina entisestä kodista ja kaikki muut laskut päälle. Kunnan elatusrahoilla ja Kelan lapsilisillä ostettiin sitten ruokaa kolmelle ihmiselle kuten myös vaatteet yms. Onneksi kukaan meistä ei ole tarvinnut silmälaseja! Meillä ei olisi ikinä ollut varaa ostaa niitä. Ja onneksi olemme olleet suhteellisen terveitä. Lääkkeisiinkään ei olisi rahaa riittänyt. Minä en myöskään harrasta ravintolailtoja. Korkeintaan olen naisporukassa kuskina mukana. En ole koskaan tajunnut, miten kenelläkään on varaa istua baarissa joka viikonloppu tai polttaa tupakkaa. En myöskään ymmärrä, mistä ihmiset repivät rahat vaateostoksiin ja hienoihin puhelimiin. Tai miten kenelläkään on varaa uusia olohuoneen huonekalut joka vuosi?

Minulla oli nyt kallis, mutta varmasti paras laskujen hoitaja ulosottovirastossa. Maksoin itse vain ne laskut, jotka koskettivat meidän jokapäiväistä elämäämme, kuten vuokran, puhelimen ja sähkön. Ruoan ostin käteisellä, koska kaikki luottokortit oli otettu pois. Ulosottovirasto huolehti kaikista muista laskuista. Sain joka kuukausi tilin, josta oli päältä ulosmitattu se sama summa. Ei yhtään enempää. Ihmiselle pitää jättää tietty suojaisuus elämistä varten. Nyt minulla oli enemmän rahaa elämiseen kuin silloin, kun yritin itse maksaa jokaiselle velkojalle suoraan eikä mikään riittänyt.

Tämä järjestely kesti monta vuotta. Minulla oli vihdoinkin vapaa olo. En saanut mistään lisää lainaa. En tulisi saamaan luottoa moneen vuoteen. Iloitsin siitä, etten voisi mitenkään enää velkaantua. Ulosottomies huolehti laskuistani. Jokainen sai omansa omaan hitaaseen tahtiinsa. Pienestä palkasta ei voi paljoa ottaa. Lomarahat menivät monta vuotta suoraan ulosottoon. Kun vanhemman tyttäreni rippijuhlat lähestyivät, ja mietin, miten ne saisi kustannettua, pyysin ulosottopaata kuukautta juuri lomarahatiliin, ja se minulle myönnettiin, koska olin niin kauan maksanut ulosottoon säännöllisesti. Kallista laskunhoitoahan ulosottomiehen käyttäminen on, mutta eivät ne ulosottokulut ole mitään verrattuna perintäfirmojen kuluihin. Haluankin tässä kiittää sydämestäni ulosottoviraston henkilökuntaa inhimillisyydestä. Kun sosiaalitoimistosta ei ole saanut apua, ulosottomiehen kanssa on aina pystynyt sopimaan asioista ja saanut ymmärrystä. Köyhän ihmisen paras ystävä on ulosottomies.

On minulla jokunen muukin ystävä kuin ulosottomies! Meitä on muutama pienipalkkainen yksinhuoltaja, ja me tiedämme toistemme hädän. Heiltä olen saanut apua silloin, kun ruoka on loppunut. Joku on käyttänyt kaupassa, ja olen sitten maksanut takaisin seuraavasta palkasta. Tai olen tarjonnut kyydin jonnekin tai kerännyt marjoja metsästä tilalle. Ja vastaavasti olen sitten antanut itse apua, kun on ollut hätä. Olemme myös erään toisen äidin kanssa tehneet lapset mukana muuttaman kesäretken samalla autolla toiselle puolelle Suomea. Kaikki on halvempaa, kun kulut voi jakaa toisen aikuisen kanssa. Etelän lomalle ei ole ollut toivoakaan päästä, koska silloin olisi tarvinnut toisen aikuisen huoneistoon, jotta olisimme saaneet edes lapsialennukset. Ei sen puoleen, että olisimme hirveästi sinne halunneetkaan. Emme ainakaan ole osaltamme saastuttaneet maapalloa käyttämällä lentokonetta.

En edes uskalla ajatella, miten paljon olen maksanut korkoja, muistutusmaksuja, oikeudenkäyntikuluja, maksusopimuskuluja, ulosottokuluja ja ties mitä näiden 13 vuoden aikana. Veikkaan, että alkuperäinen velkamäärä on vähintään tuplaantunut. Sen mukaan laskettuna olen maksanut pienestä palkastani noin puoli miljoonaan mummonmarkkaa eli omakotitalon verran. En vain omista yhtään mitään.

Leipäjonoihin en ole mennyt. Tuntuu jotenkin väärältä mennä sinne, koska saan olla töissä. Minulla ei ole enää vuosiin ollut minkään

kaupparyhmittymän luottokortteja eikä mitään etukorttejakaan. Olen sitä mieltä, että kuluttajaa huijataan niillä. Pitäisi keskittää ostot tiettyyn kauppaan, jotta etukorteista saisi mitään kunnon etua. Ja toisaalta taas, eihän mikään kauppa ilmaiseksi rahaa anna kuluttajille. Kyllä ne etupisteet ja bonukset jossain aina rahastetaan takaisin. Isot automarketit ovat minulle kauhunpaikka. Viimeiseen asti yritän välttää niitä. Käyn yleensä kaupassa lähellä kotiani olevassa pienessä lähikaupassa. Siellä on pieni valikoima, mutta kaikki mitä me tarvitsemme. Ei ole ruuhkia eikä jonoja, vaikka kassoja on vain yksi. Tutun kassan kanssa on mukava vaihtaa kuulumiset.

Meillä syödään yksinkertaista puhdasta suomalaista kotiruokaa. Joskus viikonloppuisin herkutellaan jollain vähän eksoottisemmalla. Silloin tällöin käydään myös viikonloppuisin naisporukassa muutamman ystävän kanssa vähän kauempana parin kaupparyhmän ”halpamarketissa” (ei kuitenkaan missään isossa automarketissa), josta pystyy ostamaan kerralla isompia halpaeriä esimerkiksi perunoita tai leikkeleitä, jotka voi sitten jakaa yhdessä. Olen oppinut käyttämään hyväksi kauppojen alennukset, kun viimeinen myyntipäivä on menossa umpeen. Meidän kalat ja lihat ostetaan lähes aina näistä koreista. Kun ne pakastaa, saa moneksi päiväksi ruokaa todella halvalla. Sisäfileettäkin saa kahdella eurolla kilon! Katson aina ensin nämä poistotuotteet ennen kuin ostan täydellä hinnalla saman tuotteen. Usein julkisuudessa valitetaan, ettei köyhällä ole varaa syödä terveellisesti esimerkiksi vihanneksia. Minusta tämä ei pidä paikkaansa. Juureksia esimerkiksi saa ihan halvalla. Niistä saa hyviä pataruokia ja laatikoita. Eihän sitä tarvitse mitään kallista ulkomaista ostaa. Lähiruoka kunniaan! Juurekset ja kotimaiset marjat ovat parasta ruokaa.

Työpaikallani tuskin kukaan tietää, miten ahdingossa olen elänyt yli kymmenen vuotta. Olen suhteellisen siististi pukeutunut, vaikka en ole ostanut itselleni vuosiin kaupasta mitään. Kaikki vaatteeni, kenkäni ja laukkuni on hankittu kirpputoreilta. Minulle on kehittynyt vuosien saatossa hyvä silmä, ja löydän nopeasti laadukkaat kotimaiset merkivaatteet, joissa joissain on ollut kaupan laputkin vielä kiinni. Toisten kerskakulutukset on ollut minun onneni. Vaatekaapissani on sellaisia kotimaisia merkkejä kuin Pola, Rill’s ja Marimekko. Kirppareilta olen myös löytänyt tyttärille vaatteita ja kenkiä.

Kaikki kodissamme on hankittu kirppareilta: vanhoja kirjoja, astioita ja huonekaluja. Olen käynyt iltakerhossa opiskelemassa entisöintiä ja saanut äitini vanhat huonekalut uudelleen käyttöön. Saimme vähän isomman huoneiston samasta rivitalosta, ja nyt molemmilla tytöillä on oma huone. Nyt tänne mahtuvat kaikki vanhat huonekalutkin. Minä vain edelleen asun siellä olohuoneen nurkassa. Mutta minulla on ihana ihan oma nurkkaus!

Veljeni on ollut minulle korvaamaton apu. Hän on hoitanut autoni huollot ja pikkuviat. Oman eronsa myötä hän ymmärtää, miten yksin elävän aikuisen maksutaakka on kaksinkertainen pariskuntaan verrattuna. Hän on ollut viime vuosina se oljenkorsi, joka on pitänyt minut pinnalla, kun on tuntunut, ettei mistään tule mitään. Hän on lainannut rahaa tiukan paikan tullen, vienyt tyttäriäni ratsutunneille ja auttanut auton huollon lisäksi asunnon pikkuremonteissa. Minä puolestani olen auttanut häntä minulle vahvoissa hommissa kuten vaatteiden korjauksessa. Teemme usein viikonloppuisin ruokaa vuorotellen ja syömme porukalla jommankumman kotona. Joulut olemme viettäneet usein yhdessä tai vanhempiemme luona. Ei tarvitse kaikkien erikseen laittaa jouluruokia, kun ollaan samassa pöydässä. Parina kesänä vuokrasimme mökinkin yhdessä tuttavaperheeltä viikoksi järven rannalta ja olimme siellä koko klaani kalastaen, saunoen ja nauttien luonnon rauhasta.

Kirjastoa meidän perheessämme on käytetty ahkerasti. Haemme tyttöjen kanssa säännöllisesti kirjapinoja sieltä. Ilmaiseksi kirjoja ja cd-levyjä. Aivan mahtava laitos! Toivottavasti valtiovalta ymmärtää sen välttämättömyyden eikä vie kaikkia määrärahoja. Tietokoneen sain hankittua tytöille siten, että äitini tilasi sen postimyynnistä osamaksulla ja minä maksoin ne erät. Minä en kykene enää tilaamaan mitään muuten kuin postiennakolla, koska minulla on luottotietomerkitöjä. En ole pystynyt edes puhelinliittymää vaihtamaan. Operaattori, jolle yritin vaihtaa, halusi ensin yli 300 euron vakuuden. En minä sellaista summaa saa kokoon mistään. Olen siis operaattoriloukussa niin kauan, kunnes saan luottotietoni takaisin joulukuussa. Toivon hartaasti, ettei pyykinpesukone hajoa ennen sitä...

Kolmetoista vuotta kestänyt kujanjuoksu on nyt päättymässä. Kolmetoista vuotta huolta, murhetta, laskemista, epätoivoa ja väsymystä. Mutta myös suurta iloa ja onnea. Ja paljon luovuutta ja kekseliäisyyttä.

tä. Lämpimiä ajatuksia minulta saavat ulosottomiehet, tyttöjen entiset opettajat ja luokanvalvojat, ratsastuskoulun ihmiset, perhe ja ystävät. Sosiaali-ihmisistä minulla on ollut todella tylyjä kokemuksia, ja Kela on muistanut minua vain kirjeellä, jossa tiedusteltiin, olenko ihan oikeasti vielä yksin, kun erostakin on monta vuotta. Eihän minulla vain ole uutta miestä piilossa. Pelottelivat korotetun lapsilisän takaisinperinnällä, jos petos paljastuu. Siitä kirjeestä loukkaannuin todella syvästi.

Olen ylpeä kahdesta lapsestani. Toinen on jo täysi-ikäinen, ja toinen seuraa parin vuoden kuluttua. Heistä on kasvanut upeita, kypsiä nuoria naisia, joilla on hyvä itsetunto ja elämän arvot kohdallaan. Heitä ei tosiaankaan ole hemmoteltu materiaalilla piloille. Tärkeintä elämässä eivät ole uudet vaatteet, meikit ja biletyt. He osaavat olla tyytyväisiä niistä pienistä iloista, joita elämä antaa. Tärkeintä elämässä ovat läheiset ihmiset. Tytöt ovat myös kovia tekemään työtä. Molemmat ovat olleet kesätöissä jo monta vuotta. Pappa on opettanut kalastuksen salat ja mummo sukkieneulomisen. Siteet isovanhempiin ovat vahvat. Jopa entinen anoppini sanoi, että ketähän hän kiittäisi, kun noista tytöistä on kasvanut niin kivoja tyttöjä. Sinua kai. Ja se on paljon sanottu häneltä!

Itse haaveilen asuvani vielä joskus pienessä punamullalla maalatussa mökissä maalla. Voisin ottaa koiran ja muutaman kissan seurakseni, kun lapset ovat lentäneet pesästä. Siellä sitten luen kirjoja ja entisöin huonekaluja ja nautin luonnon rauhasta. Ja kulutan mahdollisimman vähän. Toinen haaveeni on vielä joskus lähteä ulkomaille vapaaehtoistyöhön, vaikkapa Afrikkaan. Ehkä tapaisin siellä myös perheemme kummitytön Togosta. Mutta sitä ennen minun on vielä maksettava tyttöjen koulutus, koska tämä yhteiskunta tuntuu piutpaut välittävän nuoristaan. Siitä juuri käydyt budjettineuvottelut ovat oiva osoitus.

Nimim. Artisti maksaa
Nainen, 43 v.

Kurkkupurkki

I

Herään siihen, että naapurissa nauretaan. Nauru kaikuu soluasunnon ohuen seinän läpi hätkähdyttävän kovana. Viimeistään se saa uneli-aimmatkin ruususet havahtumaan vuoteissaan. Kämppikseni tuli tänne poikaystävänsä kanssa myöhään illalla. Olin siitä hieman yllättynyt, sillä enimmäkseen he viettävät aikaa pojan soluhuoneessa pari kerrosta ylempänä, ja minä saan olla aika paljon omissa oloissani. Silloin, kun he yöpyvät tytön huoneessa, kuuluu matalaa puhetta, tömistelyä ja peuhaamista.

Mutta ainoastaan nauru on niin voimakas, että sen minä kuulen aivan, kuin se tapahtuisi vieressäni. Siksi minua häiritsee enemmän, kun he molemmat tulevat tänne. Jos tyttö taas on yksin, hädin tuskin edes muistan hänen olevan täällä eikä minun tarvitse kiinnittää häneen paljonkaan huomiota. Harvemmin ihminen nauraa yksin ollessaan. Vaikka ihan mukava tyttö se on, puhelias ja täynnä ensimmäisen opiskeluvuoden energiaa ja intoa. Silloin, kun kohtaamme ohimennen keittiössä, hän kysyy minulta kaikenlaista käytännön asioista, ja minä yritän parhaani mukaan vastata jotain hyödyllistä peittääkseni sen, etten ole niitä asioita pohtinut enää pitkään aikaan. Kuulen miten poika menee vessaan. Lorinan ja minun pääni välillä on vain ohut seinä. Ajatus puistattaa. Vetoketju, vessan veto ja oven kolahdus, ja poika siirtyy takaisin kämppiksen huoneen puolelle sulkien oven perässään.

Nälkä alkaa tuntua jo aika kiusallisena. Kello on 9.34, bussi lähtee kohta, joten kämppikseni poikaystävineen on pidettävä kiirettä, jos aikovat ehtiä aamun ensimmäiselle luennolle. Minä päätän odottaa, kunnes he poistuvat. Eteinen on niin pieni, että tulee helposti tungosta. Ja eipähän tarvitse pukea aamutakkia tai oikoa hiuksia. Painan pääni takaisin tyynyyn. Se tuntuu rasvaiselta. Peittokin on jotenkin tahmea ja raskas. Pussilakana on kivunnut yön aikana ylös jättäen peiton alosan paljaaksi. Se tuntuu epämiellyttävältä nihkeitä varpaita vasten. En muista milloin viimeksi vaihdoin vuodevaatteet. Ajattelen pölypunkkeja, jotka lisääntyvät hillitöntä vauhtia epäpuhtaissa sängyissä. Varmaan niin syvällä sängyn uumenissa, ettei edes pelkkä pintapuolinen

imurointi auta. Siellä runkopatjan sykkivässä, lämpimässä ytimessä ne asuvat ja lisääntyvät ja yöllä, kun nukun, ne kipittävät ylös alas pitkin ruumistani korvanlehdeltä hiusten sekaan, lapaluilta selkärankaan alas ja polven kohdalla juoksevat ympyrää. Tunnen hipaisun säärtäni vas-
ten ja säpsähdän pystyyn. Pudistelen jalkaani, mutta pyjamanhousujen lahkeesta varisee vain näkkileivänmuruja. Väärä hälytys. Kai ne ovat niin pieniä, ettei niitä voi iholla edes aistia. Vasen lahje on ratkennut saumasta. Muistan huomanneeni sen joskus aiemminkin. Aluksi se oli vain pieni purkauma, joka on pikkuhiljaa kivunnut säärtä pitkin ylös. Ratkenneesta kohdasta törröttää pitkiä paksuja karvoja kuin tuulen voimasta laonnutta mustaa viljaa. Säärikarvat ties kuinka monetta viikkoa ajamatta. Inhottavaa.

Päättelyni osui oikeaan, sillä pariskunta siirtyy eteiseen pukemaan ulkovaatteita. Kuuluu pirteää aamurupattelua ja vaatteiden kahinaa eri materiaalien hipaistessa toisiaan. Sitten ulko-ovi paukahtaa kahdesti, eikä kuulu enää mitään. Ovi on jäykkä, sitä on ensin tyrkättävä kunnolla hartialla, jotta sen saa auki ja sitten voimalla paukautettava kiinni, muuten se ei lukkiudu. Harjaantumattomat joutuvat paukautamaan kaksi kertaa.

Menen keittiöön ja avaan jääkaapin. Minä olen valinnut kaksi alem-
paa hyllyä omille ruokatarvikkeilleni. Kämpin hyllyllä on päällekkäin sullottujen rasvan, leikkeen ja kasvien vieressä suuri muovinen kulho, jossa varmaankin on pariskunnan illalla yhdessä tekemän salaatin tähteet. Raotan hieman kanneksi asetettua lautasta: siellä on aurinkokuivattua tomaattia, basilikaa ja feta-juustoa. Toiselle hyllylle on ladottu viikonlopun jälkeen ilmestyneitä lasipurkkeja: kotona säilöttyä, survottua ja pakattua, valkoisia kansia somistaa paperista as-
karrellut pitsikaulukset ja kylkiin on liimattu käsinkirjoitetut etiketit. Puolukkaa, mustikkahilloa, sekä keltaista survosta, joka jää salaisuudeksi, koska edessä on massiivinen purkki itse tehtyjä suolakurkkuja. Kurkkuviipaleiden seassa sameanvihertävän nesteen liikkumattomassa umpiossa kelluu tilliä, sipulia ja kokonaisia valkosipulin kynsiä.

Otan margariinin ja avatun makkarapaketin omalta hyllyltäni, sekä valkoisen mötikän sekamehutiivistettä kaapin ovesta. Minun elintarvikkeeni ovat aina samat: aamupalaksi kaksi näkkileipää, yksi viipale balkanmakkaraa kummallekin, sekä lasillinen sekamehua makeannäl-

kään. Keittiössä puuhattessani huomaan, että kämppikseni on taas viskannut lähes koskemattoman leipäpaketin roskiin. Viimeinen myyntipäivä oli eilen. Leipä on ostettu viime viikolla, mutta heti seuraavana päivänä kämpppis lähti viikonlopuksi kotiin, josta palattuaan kävi lastaamassa jääkaapin täyteen ruokaa ja poistui poikaystävän luokse. Viiden päivän ajan vehnäleipäpaketti lojui keittiön pöytätasolla ja nyt se sitten on sysättyä roskikseen, kananmunankuorien, suodatinpussien ja puurontähteiden syleilyyn, josta ei ole paluuta. Ruoan lyhyt elinkaaripotentialisesta ravinnosta jätteeksi säälistää minua.

Vien näkkileipäni ja mehun huoneeseeni sängyn päälle, joka toimittaa tilanpuutteessa myös pöydän virkaa. Aamiaista nauttiessani mietin vielä hieman naapurini ajattelematonta ruokataloutta ja sitä, miten huolellisesti, viipaleittain, minä omat ostokseni lasken. Tunnen jopa ylpeyttä siitä, miten minun ruoankulutukseni menee juuri laskelmien mukaisesti. Ajatus saa aamiaisen maistumaan erityisen hyvältä; balkanmakkara, kuten kaiserwurstikin, sopii näkkileivän kanssa erinomaisesti.

II

Posti rysähtää luukusta puoli yhden aikoihin. Yksittäinen ohut kirje voi luukun läpi kulkiessaan ja lattiaan osuessaan saada aikaan valtavien kolahduksen. Joka kerta luulen, että nyt tuli vähintään kämppiksen Ikean kuvasto. Mutta ei, minulle on tullut kirje. Siinä on Kelan logo. Se on varmaan päätös asumistuen oikaisemisesta, johon annoin suostumukseni kolme kuukautta sitten. ”Jos ette anna suostumustanne oikaisuun, asumistuen maksaminen voidaan keskeyttää”, sanoi ankara ääni ja heristi rivien välistä nyrkkiään. ”Kun virheellinen päätös on oikaistu, harkitsemme, luovutaanko takaisinperinnästä. Tällöin voitte antaa lisätietoja esimerkiksi taloudellisesta tilanteestanne”, hymyili seuraavan kappaleen myötätuntoisempi virkailija ehkä ymmärtäen hyvin juuri minun tilanteeni. ”*Esimerkiksi* taloudellisesta tilanteestani”, se kuulostaa hyvältä, ajattelin, ja laitoin rastin suostumusta ilmaisevaan ruutuun.

Kärsimättömänä revin kuoren auki ilman apuvälineitä. ”Päätös takaisinperinnästä”, paperissa lukee syyntakeettoman muodollisesti,

”Teiltä on päätetty periä takaisin liikaa maksettu etuus.” Kylmä aalto iskee yhtä aikaa poskiin, kyynärvarsiin ja pohkeisiin. Tuntuu kuin joku olisi tukistanut. Kuukaudessa on maksettu liikaa 16 euroa, vuoden ajalta se tekee 192 euroa. ”Esittämienne selvitysten perusteella takaisinperinnästä luopumiselle tai perittävän määrän alentamiselle ei ole katsottu olevan perusteita”. Lupauksesta huolimatta en ole riittävän vähävarainen. Päätöksen täytyy johtua siitä, että kohtaan ”Mistä Teidän mielestänne virheellinen päätös johtuu?” minä kirjoitin: ”Mielestäni vika on Teidän päässäne.” Kääntöpuolelle lisäsin, että vuoden sisällä olen toimittanut asumistukeen liittyviä lomakkeita jo seitsemän kappaletta, vaikka asunto on ollut jo vuosia sama eivätkä tuloni ole muuttuneet. Röyhkeyteni varmaan ärsytti heitä. Siksi minua rankaistiin, ei virheellisistä laskelmista vaan niskuroinnista.

Hieman rauhoittuani sanon itselleni, että Kelassa on ajateltu, että koska kuulun toimeentulotuen piiriin, minulta voi takaisinperiä mitä vaan, koska sosiaalitoimisto maksaa. Mutta minkälainen on se lupauksen taloudellinen tilanne, joka saisi Kelan helytymään ja luopumaan syytöksistä? Päästyäni tähän ajatukseen päässäni tuntuva syke on huomautta yltynyt pyörryttäväksi jyskeeksi ja ohimot tuntuvat tulikuormalta. Istun sängyn reunalle ja ryhdyn miettimään sosiaalitoimistoa. Opintotukikuukauteni tulivat täyteen jo vuosi sitten, mikä silloin vielä tuntui maailmanlopulta. Koko ajan sen tiesi koittavan, tiesi jopa tarkan päivämäärän, mutta mieluummin oli ajatteleminen sitä, koska ei millään osannut kuvitella, miten siitä jatketaan eteenpäin. Nyt minä joka kuukausi täytän toimeentulotukihakemuksen, ja kohtaan ”mihin tarkoitukseen haette toimeentulotukea?” kirjoitan ”tutkinnon loppuun suorittamiseksi”, eikä se ihan niin kauheaa ole. Mutta gradu ei vain etene.

Tarkastelen ympäri huonetta lojuvia gradupapereita, kirjoja, muistiinpanoja ja monisteita. Niissä on kahvitahroja, pölykerros kansien päällä, muruja sivujen välissä. Minua lähinnä lojuvan tummanvihreän mapin kanteen on tahmeaan kohtaan kertynyt kimppu lattialla ajelehtineita irronneita hiuksia. Päädyn samaan johtopäätökseen kuin monta kertaa aiemminkin: huoneen valaistus on liian himmeä tieteelliseen työskentelyyn. Mutta jos verhot ovat auki, minusta tuntuu, että ikkunasta päivä näkee sisään. Sen katseessa on aina moite. Samalla tavalla se herkeämättä ja häpeämättä tuijottaa, miten tahansa aikani käytänkin.

Olin sitten ahkera tai laiska, sen ilme ei muutu eikä katse käänny. Joten jätän kansiot ja kirjat auki, kynät hajalleen sängyn päälle ja tuijotan takaisin, kunnes ilta vihdoin peittää ikkunat ja yksityisyyteni palaa. Siksi verhot mieluummin pysyvät päivälläkin kiinni. Päivät ovat muutenkin liian pitkiä. Menetän mielenkiintoni jo puolivälissä ja jään odottamaan pimeän tuloa. Aika kuluu hitaasti vuoteessa television chatteja tai ostos-tv:tä seuraten. Ohjelman sisältö ei ole niinkään olennainen, vaan se, etten pääse unohtamaan, että huoneeni ulkopuolella, suljettujen verhojen takana maailma pyöri sittenkin: ihmiset ostavat, juttelevat ja viestivät. Tämän seikan mielessäni pitäen minä makoilen ja ajattelen maailman tilaa – tai ”Espanjan asioita”, niin kuin äiti sanoo.

Havahdun pikkusiskon soittoon. ”Onko siellä tullut lunta?” hän kysyy, ja minä vastaan, etten oikeastaan tiedä. Puhelun jälkeen menen parvekkeelle tupakoimaan. Maisema on tosiaankin peittynyt kepeään lumivaippaan, joka varmaan huomiseen mennessä on sulanut pois tai kasautunut kosteiksi pinoiksi tummanruskeaa loskaa. Mutta toistaiseksi on vielä raikasta ja siistiä. Läheisen pesulan piippu puhisee säännöllisin väliajoin höyryä harmaalle taivaalle. Sisko kertoi puhelimessa, että äidin miesystävä oli tullut yöllä mekastamaan. Koulussa oli tänään ollut väsynyt. Muistelen edellistä keskustelua äitini kanssa. Silloin emme olleet puhuneet miesystävästä. Sen sijaan äiti kertoi lääkäriellä käynnistään. Lääkäri oli viimeinkin kysynyt suoraan äidin masennuksen syytä. ”Rahapula”, oli äiti vastannut. Lääkäri oli lisännyt lääkitystä. Lääke taitaa kuitenkin olla tehoton, sillä siitä huolimatta äiti öisin herää ja itkee erääntyviä laskuja. Äiti kertoo aina vähän isänkin kuulumisia, sillä minä en vanhempien eron jälkeen ole pahemmin pitänyt yhteyttä. Isäkin on ollut työttömänä jo toistakymmentä vuotta, mutta enää isä ei ole köyhä, sillä isä on kipeä. Vuoden päivät tuloaan tehnyt diagnoosi takasi lopulta sairaseläkkeen ja tien pois kuukausittaisesta anomuskierteestä.

Päätän, että on tullut illallisen aika. Ottaessani lihaliemikuutioita jääkaapista kokeilen siirtää kämppikseni kurkkupurkkia vilkaistakseni sen takana olevan keltaisen purkin etikettiä. Mutta samassa iskee pelko, että hän kotiin palattuaan huomaa purkkien siirtyneen ja epäilee minun syövän hänen ruokiaan. Jätän uteliaisuuteni tyydyttämättä ja asetun hellan ääreen. Naapurillani on terveellinen ruokavalio, hänel-

lä on kaapissa couscousta, soijarouhetta ja valtava määrä kaikenlaisia mausteita. Hän ostaa aina reilun kaupan banaaneja, vaikka ne ovat kilohinnaltaan ainakin kymmenen senttiä kalliimpia kuin tavalliset. En muista koskaan nähneeni hänen hyllyllään lihaa, kylmäsavulohta kylläkin. Illalliseni valmistuu nopeasti, lihaliemikuutiolla maustetut makaronit kiehuvat kymmenessä minuutissa. Pääruoan kanssa laitan aina kummallekin näkkileivälle puolikkaan balkansiivun. Se riittää lisukkeeksi. Varmistan vielä, että olin laskenut viipaleet oikein. Pakettiin jää vielä juuri sopivasti kaksi viipaletta aamiaiseksi. Siirryn oman huoneeni puolelle. Siellä kuuluu jälleen kello viiden patterimeteli. Pohjakerroksesta kaikuva kolina tarkoittaa, että joku käyttää kuntosalia. Syön hyvällä ruokahalulla.

III

Puoli kahdeksalta alan odottaa televisiouutisia. Kokeilen maata keskellä lattiaa, niin että varpaat kurkottavat kohti huoneen ovea, ja pää laskeutuu kirjoituspöydän juureen. Joskus ajattelen, että näkökulman muutos auttaisi muutenkin näkemään asioita eri valossa. Näen sängyn vieressä seisovan kirjahyllyn kunnolla ja voin rauhassa tarkastella yksittäisten kirjojen selkämäyksiä. Oven yläpuolelle teippaamaani julistetta voisi kyllä katsella useamminkin. Olen tässä asennossa kunnes uutiset alkavat. Katson ne aina, vaikka lähes jokainen juttu saa kädet supistumaan nyrkintapaiseen sumppuun ja otsan kuumottamaan. Ei siksi, että maailman pahuus ahdistaisi, vaan koska toimittajien typeryyksy kiukuttaa. Ihmettelen, miten lyhyessä ajassa uutistoimituksen taso on laskenut. Joka ilta on samat uutiset. Suurin osa suomalaisista liittyisi Natoon, jos olisi pakko. Talouskasvun kasvu hidastunut. Elisan vuosineljännekseltä ennätyskorkea tulos. Terroristit riehuivat omassa maassaan. Opintoaikoja tahdotaan lyhentää. Elisa aikoo irtisanoa kaksisataa työntekijää. Menen jälleen parvekkeelle, yötä vasten alkaa aina tehdä enemmän ja enemmän mieli tupakkaa. Mietin, minkälaista olisi lukea kansantaloustiedettä, sekä aikaa yli kymmenen vuotta sitten, ennen lamaa, kun äidillä ja isällä oli vielä työpaikat. Huomaamattani tultikun liekki polttaa etusormen kynnen. Sen kärki tummuu ja käpristyy ja haju on inhottava.

Suihkun jälkeen otan hyllystä satunnaisen kirjan ja käyn jo vuoteeseen. Luen pari tuntia, mutta ensin lasken kuinka kauan minulta suunnilleen kestää kirjan loppuun lukeminen. Kolmesataa viisikymmentä sivua jakautuu kahteenkymmeneen kolmeen lukuun, joten yksittäisen luvun pituudeksi tulee keskimäärin viisitoista sivua, marginaalit ovat suuret, mutta riviväli ja kirjasin pieniä. Arvioin, että pystyn lukemaan kirjan loppuun vajaan kuudessa tunnissa. Mutta se on yhdentekevää, sillä tiedän jo nyt, että tämän illan jälkeen en tule kirjaan enää palaamaan. Ne jäävät minulta aina kesken, ja lopulta hylly on täynnä puoliksi luettuja romaaneja, joiden välistä törröttää mitä kummallisimpia kirjanmerkkejä. Romaani vaikuttaa kuitenkin hyvältä. Luen monta yksittäistä lausetta ääneen maistellakseni niiden muotoa.

Puoli yhdeltä lasken kirjan käsistäni ja sammutan valon. On vaikea asettua lepoon, lukeminen on aktivoitunut monta unohtunutta ja uuttakin ajatusta, mutta päällimmäisenä alkaa kuitenkin tuntua nälkä. Vaihdan kylkeä seitsemän kertaa ja painan peitteen tiukasti vatsaa vasten, jotta se ymmärtäisi olla hiljaa. Se ei auta. Nousen, menen keittiöön ja avaän jääkaapin. Sen valo tuntuu lämpimältä yön sinistä pimeyttä vasten. Mieleni tekee maistaa tomaatti-basilika-fetajuustosalaattia, ihan vaan yhden haarukallisen. En tiedä miltä aurinkokuivattu tomaatti maistuu. Ja ros kiin se päättyy kuitenkin. Mutta en voi. Luottamus on soluasumisessa tärkeää. En voi ylittää toisen yksityisyyden rajoja omien mielihalujen vuoksi. Tartun balkanpakettiin ja ahmin jäljellä olevat kaksi makkaraviipaletta sellaisenaan.

IV

Ei tule uni. On tuskainen olo. Puoli kolmelta avaän telkkarin. Mietin miltä oveni alareunasta väikkyvä sininen säihke näyttää pimeästä eteisestä käsin. Television vieno sirinä rauhoittaa hieman, ja minua alkaa harmittaa, että söin aamupalaksi aiotut makkaraviipaleet. Nyt pitää syödä näkkileipää sellaisenaan. Hetken ajattelemattomuudesta nauttii sitä riehakkaammin, mitä selkeämmin takaraivossa sykkii tieto siitä seuraavasta rangaistuksesta. Katumuksen kylmä hiki on kauhea. Kerran kotona käydessäni luin paikallislehdestä mielipidekirjoituksen, jossa valveutunut rouva moitti työttömiä vastuuttomasta rahankäytös-

tä: ”Ei ole ihmekään, jos rahat eivät riitä”, kirjoitti rouva, ”jos ostelee sipsipusseja ja muuta turhuuksia.” Naapurissa asuvan työttömän yksinhuoltajan ostoskassissa oli ollut sipsipussi, rouva oli nähnyt. Minun on vaikea selittää rouvalle, miksi söin viimeisen makkaran.

Patterin uumenista kumpuaa koiramaista rapsutusta. Olen tottunut asuntolan öisiin ääniin. Kaikilla on oma tapansa pärjätä ympäristön- sä kanssa. Yksi imuroi öisin, toinen pudottelee marmorikuulia latti- aan, kolmas nakuttelee varovaisesti vasaralla: Minä täällä, onko siellä ketään? Aamuneljältä soi radio yläkerroksissa täysillä, nimetön viesti vaatii lopettamaan tai edes käyttämään kuulokkeita. Vastauksessa lukee, ettei volyymia voi hiljentää ”niin kauan, kun maailman tila on sel- lainen kuin on”. Kuvittelen opiskelija-asuntolan valtavan suurena ho- meentuvana kennostona, täynnä lokeroihinsa hautautuneita voihkivia ruumiita. Kahdeksan kerrosta, joista jokaisessa kaksitoista kammiota, joista jokaisessa makaa itseensä kääriytynyt opiskelija. Mutta ei se ihan niinkään mene. Esimerkiksi minun kämppikseni on pirteä.

Nälkä ei hellitä. Nousen jälleen luomaan katsauksen jääkaappiin, mutta tyhjille alahyllyille ei ole ilmestynyt mitään lisää. Muistan kämp- pikseni roskikseen heittämän vanhentuneen leivän. Kaivan märkien kahvinporojen lomasta yhden viipaleen ja mutustan sitä hieman.

V

Kelan päätöksen sanamuodot pyörivät päässä. Takaisinperinnästä luopumiselle tai takaisinperittävän määrän alentamiselle ei ole katsottu olevan perusteita. Vika on teidän päässä, ei ole katsottu olevan perusteita. Ajattelen Kelaa ja sosiaalitoimistoa. Kyse ei ehkä olekaan minusta ja siitä, kuuluuko minulle jokin etuus vai ei, vaan siitä, kum- pi sen etuuden joutuu maksamaan, valtio vai kunta. Tässä taistelussa jotenkin unohtuu, että siellä on ihminen välissä, kuin huoltajuuskiis- tan keskelle joutunut lapsi. Ei vika ole lapsessa, vaan Kansaneläkelai- toksen ja sosiaalitoimiston välisessä konfliktissa. Mutta jos lapselle ei tehdä selväksi, että aikuisten riita ei ole hänen syynsä, häneen tarttuu syyllisyyden tunto, jota kantaa aikuisiälle asti. Muistan laulun, jota äiti leikillään lauloi kun olin pieni: ”Tuon tästä päivästä kiitoksen sulle / häveten Herrani tunnustaen / huonosti suoritin tehtävät sen.” *Esittämi-*

enne selvitysten perusteella huonosti suoritit tehtävät sen.

Yhtäkkiä ajattelen kurkkupurkkia jääkaapin ylähyllyllä. Löydän itseni jälleen jääkaapilta, tempaan kurkkupurkin lattialle polvieni väliin, mutta kansi on tiukassa. Se ei suostu aukeamaan. Minä en luovuta. Ha-luan yhden suolaisen viipaleen suuhuni. Niitä on niin monta, että sen puuttumista ei varmasti huomaa. Noudan haarukan ja jääkaapin va-
lossa yritän saada ilmaa kannen väliin raottamalla sen reunaa haaru-
kan kärjellä. Kierrän uudestaan kaikin voimin. Purkki ei reagoi. Kansi
pysyy kiinni. Huudan ääneen ja taon jyrkää purkkia nyrkeillä ja se
sattuu. Väännän vielä viimeisen kerran, ja nyt kuuluu pieni raksahdus,
mutta se ei ole kansi joka antaa periksi, vaan oikeasta nimettömästä re-
peää kynsi. Imen sormenpäätästä tihkuvaa verta ja syljen lämpö lievittää
kirveltävää kipua.

Katson edessäni ammottavaa jääkaappia, lattialle viskaamaani vään-
tynyttä haarukkaa sekä veripisaran tahrinmaa kurkkupurkin etikettiä.
Minua hävettää. Yritän pyyhkiä punaista pisaraa etiketistä, mutta se
vain leviää ja imeytyy syvemmälle pehmeään paperiin. Sitä ei voi olla
huomaamatta. Minulta pääsee itku.

Nostan purkin takaisin jääkaappiin, käännän etiketin seinään päin
ja menen takaisin vuoteeseen. Nukun jälleen huonosti.

Nimim. Irina Korpi
Nainen, 28 v.

Vauvoja, opintoviikkoja ja tarjousjauhelihaa

”Montako opintoviikkoa aiot suorittaa ennen kuin se syntyy?” Anna
katsoo minua säälin ja ihmetyksen sekaisin kasvoin.

Seison sosiologianlaitoksen valkoisen päärakennuksen ala-aulassa
typertyneenä. Olen juuri paljastanut suuren salaisuuteni. Kuiskannut
sen jännittyneesti hymyillen ystävälleni, ja nyt hän miettii vain, miten
saattaisin opintojani tehokkaimmin loppuun ennen esikoiseni synty-
mää!

En ollut miettinyt sitä lainkaan. Olin tuijottanut kahta viivaa tikus-

sa ja yrittänyt sisäistää tulevaa. Olin miettinyt nimiä ja pieniä varpaita. Ajatellut korvien kaaria, silmien väriä ja hassun tuoksuista nukkaista tukkaa. Olin miettinyt, kenelle tämän kalliin salaisuuteni ensimmäisenä paljastaisin. Opintoviikoille en ollut uhrannut ajatustakaan! ”Saatko tarpeeksi ovareita, että voit nostaa opintotukea?” Anna täsmensi. Pikkuhiljaa kohtujen, lapsivesien, ultraäänien ja napanuorien täyttämään mieleeni alkoi uida toinen todellisuus. Nyt puhuttiin rahasta!

Olin ensimmäisen opiskeluvuoteni keskivaiheilla, täynnä intoa ja oppihaluja. Ja nyt minusta oli tulossa äiti. Opiskelijääiti! Sana kuulositi epämääräiseltä. Se olisi jonkinlainen kaksisuuntainen kompromissi: puoliksi opiskelija ja puoliksi äiti. Jotain, joka ei kuuluisi kunnolla kampukselle, muttei ihan istunut kotiinkaan. Mietin mielessäni, miten yhtälö olisi eletävissä.

Onneksi ympärillä oli muutama meidän tulevien vanhempien puolesta aidosti onnellinenkin. Silloin tuntui hetkittäin, että vauvan saaminen on ehkä muutakin kuin katastrofi. Että siitä voi selvitä hengissä ja kenties jopa nauttia. Ensimmäisten joukossa se kysymys kuitenkin aina tuli: ”Miten te aiotte tulla toimeen?” Lastensaanti olisi selvästi suurempi taloudellinen taakka ja riski elämässä, kuin olin osannut aavistellakaan.

Raskauden edetessä aloin ymmärtää, mistä läheisteni huolet kumpusivat. Opiskelujen ansiosta putosin minimiäitiysrahalle. Opintotukea saisin nostaa, jos vointi riittäisi opintoviikkojen tahkoamiseen, mutta muita ansioita ei sitten ollutkaan tarjolla. Koska myös mieheni oli opiskelija, olivat tulomme naurettavan pienet. Niistä sitten suunnittelemaan lastenhuonetta, vaunujen hankintaa ja muuta tarpeellista. Ei tarvinnut haaveillakaan ystävättären hankkimista juoksurattaista tai kantoliinoista. Ei käydä elokuvissa tai harrastella muitakaan maksavia aktiviteetteja. Juustot ja leikkeleet jätettiin kaupan hyllyille.

Opimme pihistelemään kaikessa. Vaunuliikkeestä löysimme mallistosta poistuvat esittelyvaunut kohtuulliseen hintaan. Vähänhän ne olivat vanhanaikaiset, eikä kuosiakaan päässyt valitsemaan, mutta säästyipä monta satasta kuitenkin. Sukulaisten vanhat vauvanvaatteet otimme ilolla vastaan, ja kirpputoreja kiertelemällä löytyi loppukin tarpeellinen. Kalliimmat tarpeet, kuten vauvan vakuutukset, pyytaisimme tulevilta isovanhemmilta ristiäis- ja joululahjoiksi.

Kun vauva syntyi, tuli lisää yllätyksiä. Jouduin raskausmyrkytyksen vuoksi viipymään sairaalassa muutaman ylimääräisen päivän, ja taas huokailtiin perhepiirissä: ”Miten te aiotte maksaa laskun?” En ollut osannut ajatellakaan, että synnytysreissusta kolahtaisi kotiin vielä laskukin! Mietin mielessäni, miten ne meitä vielä paljon köyhemmät mahtavat laskunsa hoitaa. Kotonako kaikkien köyhimpien täytyy synnyttää?

No, vauva oli syntynyt, ja lasku kolahti luukkuun. Kalliita päiviä, mutta tuloskin oli hieno. KELA:n tuet oli käytetty ruokaan ja vaippoihin, ja tili puhkui tuttua punaista. Sosiaalitoimiston virkailijan edessä hävetti. Tuntui murskaavan nöyryyttävältä selittää vastasyntynyt kainalossa, ettei meillä ole varaa maksaa vaadittua korvausta oman vauvamme syntymästä! Lasku tuli kuitenkin maksettua ja ruokaankin saatiin apuja. Ylpeytemme nielleinä palasimme kotiin. Vauva nukkui tietämättömän vanhempiansa tunnelmista. Tyttö oli suloinen ja meidän. Täydellinen kaikesta huolimatta!

Kun toinen tyttäremme syntyi vajaan kahden vuoden päästä, olin edelleen opiskelija. Luin vauvan päiväunten ajan tentteihin ja suoritin, minkä pystyin. Opintotuki toi kaivattua lisää tuloihimme, mutta tarkkana sai olla jatkuvasti. Tällä kertaa tiesimme kuitenkin jo meitä kohtaavan todellisuuden, eikä se päässyt masentamaan. Tiesimme hyvin, että lapsista palkitaan ihan muilla kuin taloudellisilla hyödyillä. Olimme myös jo rutinoituneita köyhäilijöitä: haukansilmäisiä oranssien hintalappujen ja paljousalennusten käyttäjiä – loppukuusta vuorotellen kummankin vanhempien kotona ruoka-aikaan tuttu näky.

Joka kerran kun poliitikot harmittelevat ensisynnyttäjien kohoavaa ikää ja lasten saannin viivyttämistä tai miettivät keinoja syntyvyyden lisäämiseksi, mietin omia ja muiden vastaavassa tilanteessa lapsensa saaneiden arkea. Rahahuolet nujertavat nuoren perheen helposti ja armottomasti. Tuntuu nurinkuriselta, että rahaa on käytössä vähiten silloin, kun sitä eniten tuntuisi tarvitsevan.

Moni läheiseni saa esikoisensa näihin aikoihin. Kolmekymppisenä, koulutettuna ja hyvässä taloudellisessa tilanteessa. Omat tyttäni juoksevat melkein kouluikäisinä takapihallamme. Taloudellisesti olemme edelleen ahtaalla, mutta toisaalta astumme työelämään lapset jo valmiiksi laitettuina. Ja ne opintoviikot? Esikoiseni kuusivuotispäivillä

olen valmis maisteri. Olin ehkä puoliksi opiskelija, mutta ihan kokonainen äiti.

Ani Kellomäki, 29 v.

Muuttopäivä

Olin lopen kyllästynyt juomaan. Ei sillä, etteikö humaltuminen olisi hauskaa silloin tällöin, mutta ne samat irvokkaat naamat, samat ummehtuneet ravintolat, samat kuluneet läpät, olivat kyllästyttäneet jo muutenkin kaikenmaailman paskaa suodattaneen mieleni täysin. Sitä tiesi aina mitä oli tulossa. Oli taas sanottu asioita, joita kaduttiin myöhemmin, mutta joilla ei ollut merkitystä, koska kukaan ei niitä muistanut. Oli vain jotain kinaa. Mistä? Joit itsesi kuntoon, joka vastasi muiden tilaa, vain kestääksesi heidän seuraansa ja huomaamattasi olit muuttunut yhdeksi heistä. On turha kuvitella piipahtavansa muutamalla, sillä ei sitä menoa kauaa jaksa katsella ainakaan selvin päin ja, jos otit itseäsi kiinni niskasta, sanoit lähteväsi kotiin, oli sinussa selvästi vikaa. Olit masentunut tai muuten vaan neiti ja vitun pelle. Takanasi supistiin jo, ja tiesit sen varsin hyvin. Näillä mielin viikonloppu alkoi.

Kävin kuitenkin perjantaina irrottamassa verhot, lamput ja pesukoneen töiden loputtua, vaikka olin vannonut itselleni, että auttaminen saa loppua sen viimeisen jälkeen. Siinä sitä oltiin taas, toisen pompoteltavana, ja sovittiin, että tulisin lauantaiamuna kahdeksalta. Ihan sama, oli ajatustani lähinnä, ja taisin sen sanoa ääneenkin.

Se kertoi kirkkain silmin olevansa tosi iloinen ja ylpeä, kun olin päättänyt lopettaa tupakoinnin, mutta se sanoi sen imien samalla syöpää keuhkoihinsa keittiön pöydän ääressä, jossa oli omien sanojensa mukaan alkanut polttaa, koska ulkona oli niin kylmä. Oikeasti se ei enää välittänyt.

Menin kotiin ja kävin suihkussa, jossa viivyin kauan. Väänsin hanan kuumimmalle mitä siedin ja hengitin höyryä, joka oli niin paksua, että sitä olisi voinut haukata. Suussa oli metallin maku.

Join muutaman oluen ihan puhtaasti vitutukseen, jonka tiesin muu-

ten estävän unenpäästä kiinni saamisen. Suljin television, ainoan valon lähteen, ja tuijotin mustaa seinää enkä enää viiden minuutin päästä edes muistanut, mitä olin katsonut.

Nukkuminen oli dopingista huolimatta epätoivoinen yritys, ja seuraava päivä tuntui olevan pimeän iäisyyden takana. Painajainen otti kiinni kellon viisareista varovasti kuin leikkiin kutsuen, ja mukaan piiriin yhtyivät yövalojen veljet, vessan keltainen Kalma sekä jääkaapin juustokuvun läpikuultava rasvainen Himo. Kello kuusi luovutin. Miksi turhaan? Kohta on noustava kuitenkin uuteen aamuun, muka virkeänä, tiedostaen takaraivossa jyskyttävän totuuden. Tuleva päivä olisi raskas.

Katsoin lasittunein silmin vessan peiliin. Oma kuvajainen kuvotti. Kukaan ei ole ikuisesti nuori, kaikki me vanhenemme. Joku ajan patinoimana, mutta minun elämäntavoillani kuin liiallisen kosteuden ruostuttamana. Helma hilseili kuin Mossella merenpohjassa. Oma katoavaisuus nauratti. Hengitys oli raskas huonepölystä, ja yskin vihreitä ysköksiä samean, vitamiinipuutoksesta kärsivän ruumiini erittämän virtsan sekaan. Oma saamattomuutta se oli. Milloinhan olen viimeksi imuroinut, siis myös mattojen ja sängyn alta, pölyjen pyyhinnästä puhumattakaan? Tiskivuorikin nauroi ivallisesti keittiöstä. Huokaisin helpotuksesta päästessäni niiden silmien alta. Nyt oli tärkeämpääkin tekemistä. Tiskit olivat huolistani pienimmät.

Uskottelin itselleni, että tänään minulla on tarkoitus, ehkä jopa syy elää. Tänään olen saanut edes jotain aikaiseksi. Se piristi, vaikka toivoin todella voivani sanoa, että kävin suihkussa, mutta kai se olisi saanut minut jo liian ylpeäksi. Riikinkukko on matkalla oikeisiin töihin. Miesten maailman kuningas on tulossa. Vaviskaa. Syy herätä sai hymyn aikaan.

Oven avaaminen tuntui oudon kohtalokkaalta. Aivan kuin aavistaisi päivän olevan poikkeuksellisen merkittävä ja kuitenkin rankka. Ehkä siksi pysähdyin huokauksen ajaksi ja tein lähtörutiinini huolellisemmin kuin yleensä. Avaimet ja lähes saldoton puhelin on mukana. Piipata voi ja soittaakin saattoi vielä ehkä yhden puhelun. Ovi oli raskas, ehkä kosteuden jälkeisen pakkasen takia turvonnut, ja sitä täytyi työntää koko ruumiin painolla, jotta se menisi kiinni.

Ulkona oli kylmä kuin ryssän helvetissä, mutta tosimit, siis idioot-

ti, ei pitkiä kalsareita käytä. Olin täynnä juuri tuonkaltaisia periaatteita, vaikka tiesin niiden vaikeuttavan elämäni tuntuvasti. Mutta mikä on mies ilman periaatteita? Tuntui, että vihlova viima jäädyttäisi paikatkin hampaista. Liian nopea ilmaston vaihdos sängyn lämpöisestä kohdusta viiltävän tammikuun syleilyyn teki selväksi, miksi lapsi itkee syntymänsä hetkellä. Kättilön kädet ovat kylmät. Myhaillessäni omalle kekseliäisyydelleni en huomannut portaiden olevan jäässä. Tajuamatta sitä tosiasiaa, ettei mikään maailman mahti saa huoltomiestä nousemaan lauantaiaamun krapulastaan hiekoitus päällimmäisenä mielessä, liukastuin. Sairasloman kiilto silmissä tein itselleni pikaisen lääkärin-tarkastuksen, mutta jouduin pettymään, sillä vain omatuntoni oli saanut kolauksen.

Pysäkillä olin yksin, ja jokainen bussin myöhästymisen aiheuttama lisäminuutti koversi reikiä molemmin puolin ohimoita. Olin aina vihannut odottamista.

Puoli kahdeksan bussissa haisi ei niin kovin vanha, imelä viina ja lapsenlapsiaan katsomaan menevien isoäitien kymmenen vuotta kypsytynyt mitä ilmeisimmin äitienpäivälahjana saatu halpa hajuvesi. Istuimen täytteet oli revitty irti niin, että tuntui kuin olisi istunut paskalla. Musta bussikuski kuunteli kotimaista iskelmää. Päätä särki.

Yksi uusi viesti. Se oli saapunut yöllä, mikä ei koskaan enteile hyvää. Olin pyytänyt muutamia kavereita auttamaan. Olivat näemmä lähteneet ryyppäämään, koska viesti oli lähetetty juuri pilkun jälkeen. Pyysivät ilmoittamaan sitten, kun muuttomiehiä tarvitaan, vaikkakin nilkka saattaa olla kipeä ja mitään raskasta ei voi kantaa. Toinen taas tulisi junalla mökiltä puoliltapäivin. Ei hyvältä näytä.

Soitin ja herätin nukkuvan leijonan. Eivät pysty tulemaan kohmelon vuoksi. Oli täysi työ kääntää asia pääläelleen ja houkutella uupuneita apulaisia. Onneksi paikalle saadaan miehiä muuttofirmastakin, joten toimenkuvamme olisi lähinnä työnjohdollinen. Kaksi mäyräkoiraa, jotka MINÄ olin selkä vääränä kantanut ja rahoittanut, odottivat nauttijoitaan. Kannattaa raahata itsensä paikalle. Tuohon lauseeseen en uskonut itsekään. Lupasivat tulla, mutta vielä oli vähän aikaa levätävä. Sehän oli selvää, sanomattakin.

Täytyisi käydä vielä automaatilla. Olin luvannut lainata rahat muuttomiesten palkkaan, vaikka tiesin, etten enää tulisi näkemään

niitä. Maksamatta olivat nimittäin edellisetkin saatavat, joiden takaisin pummaamisesta Piru ja Pyhimys väänsivät kättä olkapäälläni. Ne oli sentään lainattu joulun viettoa varten tai niin minulle oli uskoteltu, mihin todella toivoin voivani uskoa. Kurkusta alas – tietysti.

Kadunpuoleinen ovi oli lukossa, vaikka yleensä joku koirankusetta- ja oli jättänyt sen raolleen. Tyypillistä. Jouduin kiertämään sisäpihalle, jossa oli jo muutamia lapsia. Kello ei ollut vielä edes kahdeksaa, ja väistämättä tuli mieleen, että ne oli häädetty ulos, jotta vanhemmat voisivat nukkua krapulaansa pois ilman piirrettyjen, tömisevien jalkojen ja nälkää kirkuvien suiden hulluksi tekeviä ääniä.

Rapussa löyhkäsi märkä koira sekä ruuti uudenvuoden paukuista, joita oli jäänyt jäljelle ja joita pojat olivat piruuttaan räjäytelleet. Haju oli niin pelottavan tuttu, että puistatti. Inhotti aina tulla tänne. Venäläisen naapurin koira haukkui edelleen oven takana, kun siitä käveli ohi ja niiden tytär soitti viulua. Mikään ei ollut muuttunut.

Ovikellon nuppia oli poltettu taas, ja se oli sulanut niin, ettei sitä voinut soittaa. Olin jo kaksi kertaa aiemmin korjannut sen. Epäilykseni tekijästä voimistui entisestään ja kohdistui vahvasti vain yhteen henkilöön. Motiivi ja tilaisuus olivat kaikkien tiedossa. Sen entinen heila, joka asui samoilla piholla, pilleripää. Koputin laimeasti, ja avaaminen kesti niin kauan, että olin jo varma, ettei siellä oltu edes vaivauduttu heräämään.

Se seiso i edessäni. Yllätys oli suuri, sillä se oli täysissä pukeissa ja vielä ihmeen pirteänä. Sen luomet eivät olleet ollenkaan raskaat, ja se katsoi silmiin täynnä tarmoa, jota en ollut nähnyt vuosiin. Se kysyi, otanko kahvia, jota se oli juuri keittämässä, ja pahoitteli, että oven avaaminen kesti. Mitä sille on tapahtunut ja millä oikeudelle se on onnellisempi kuin minä? Vielä eilen se sanoi olevansa aivan loppu. Kaikki, joiden oli pitänyt tulla auttamaan, olivat peruneet viime hetkellä. Tunsin silloin tavatonta riemua siitä, että se oli kerrankin joutunut ryhdistäytymään ja hoitamaan homman itse. Ja vahingoniloa siitä, että se oli saanut maistaa omaa lääkettään, kunnes tajusin, että sillä oli selvästi mania päällä, ja olisi kai pitänyt tuntea sääliä. Mutta ei sekään säälinyt minua silloin, kun sitä olisin tarvinnut.

Silloin, kun olin täynnä vihaa ja suunnatonta katkeruutta ja olin päättänyt muuttaa lopullisesti pois. Silloin, kun se lupasi auttaa. Muut-

topäivänä tulin töistä ja haistoin jo eteisessä viinan ja kuulin ivallisen naurun, joka pääsi sen suusta aina, kun se oli jurrissa. Tajusin välittömästi, ettei siitä ollut mihinkään. Se istui sen puhevikaisen pilleripään kanssa keittiössä, jonka pöytä oli jo niin täynnä tyhjiä hylsyjä, että yksi putosi lattialle. Kun kysyin pala kurkussa, miksi tänään, se räkätti ja oli sitä mieltä, että tämä oli minun juttuni ja saisin hoitaa sen itse. Itsehän halusin lähteä. Sen humaltuneet huulet sopersivat jotain lisääkin, mutta kiehuin raivosta niin, etten kuullut tai tahdo muistaa enempää. Sinä päivänä muutin lasin siruja väistellen, ja kaksi kuukautta myöhemmin se pyysi, että veisin sen sairaalaan. Kylpyamme oli veressä, ja sen ran-teille oli kiedottu pyyhkeet. Se ei ollut jaksanut enää.

Nyt juotiin kahvia ja puhuttiin väkinäistä huulta heittäen, kun muuttoauto ajoi pihaan. Kitisevät jarrut pysäyttivät juuri ja juuri vanhan kuorma-auton ennen kuin se osui pyörätelineeseen.

Ne olivat ennakko-odotuksista huolimatta täsmällisiä. Kaksi miestä ja yksi nainen, kaikilla toinen toistaan kauheampi kohmelo, punaiset ja turvonnet kasvat, mutta mitä saattoi toivoa? Katsoin ehkä vähän halveksuen, kun ne joivat kahvia tärisevin käsin. Kyse tuskin oli kahvikuppineuroosista. Ne olivat kuitenkin ärsyttävän nopeita, ja hävetti oma ennakkoluuloisuus niitä kohtaan. Ei minusta paljon apua ollut, enkä aikonut ollakaan avuksi. Maksettuja miehiä ne ovat. Tämä on niiden duunia, ei minun.

Avasin päivän ensimmäisen ja siirryin pois jaloista parvekkeelle, missä puoli pulloa katosi ensimmäisellä siemaisulla. Ne olivat pysäköineet kuorma-autonsa siihen parvekkeen alle, ja katselin huvittuneena, miten ne yrittivät ahtaa tavaroita kyytiin. Yksi kysyi jotain aikataulusta, johon vastasin olankohautuksella, ja me katsoimme toisiamme kuin herra ja orja – minä maireana ja ylväänä ja alamaiseni taas alistettuna ja nöyränä. Ihan kuin minulla olisi varaa katsoa ketään alaspäin, vaikka myönnettäköön, että nautin asemastani.

Onneksi ei tarvitse kantaa mitään. Vihasin muuttamista ja asioiden muuttumista yleensäkin. Eivät asiat parane pakenemalla. Miksi asiat eivät voineet pysyä sellaisina kuin olivat? Miksi korjata jotain, jos se ei ole rikki? Miksi täytyi olla kokoajan liikkeessä ja saada jotain aikaan. Oltaisiin vaan. Pysyttäisiin paikoillaan, annettaisiin pölyn laskeutua ja hämähäkkien kutoa verkkoa välillemme. Mutta se oli rikki ja sen täytyi

päästä näistä ympyröistä pois.

Muuttokuorma oli lastattu alle kolmessa tunnissa. Jopa mäyräkoi-rista oli huolehdittu, ja näin, miten muuttomiesten silmät kiiluivat, kun ne kannettiin viimeisenä kuorma-auton hyttiin. Kaikki oli valmis lähtöön, mutta toisen pään asunto ei ollut vielä tyhjä. Kuljettaja oli myöhässä, ja autoa päästiin täyttämään vasta tuntia myöhemmin kuin meidän. Yksi muuttomiehistä arveli sen johtuvan siitä yksinkertaisesti syystä, että palkat oli maksettu etukäteen ja vedetty sen siliän tien kurkusta alas. Sen virneestä näki, että se oli totta. Todennäköisesti ne olivat istuneet iltaa samassa kuppilassa. Toinen oli vain juonut enemmän, ja kankkunen oli näin kovempi, tai se toinen ei kestänyt viinaa niin hyvin. Se oli ylpeä. Päätimme pitää ruokataun.

Lopulta – tietenkin kesken ruokailun – ilmoitettiin toisesta päästä, että tavarat olivat kyydissä ja muutto voisi alkaa. Meidän automme nytkähti liikkeelle näyttäessäni peukaloa kysyväkatseisille rassukoille parvekkeelta. Söin rauhassa mäkkärin rasvaa tihkuvan aterian loppuun ja hyppäsin paita majoneesissa bussiin, joka veisi perille.

Talo oli vanhempi kuin edellinen, mutta kaukana, mikä oli pääasia. Rapussa törmäsin ensimmäiseksi mustalaisnaiseen, joka yritti hame-laitteensa kanssa pujotella ohitseni koskematta. Päivää ei sanottu eikä silmiin katsottu.

Asunto oli ylimmässä, neljännessä kerroksessa. Hissi oli, mutta epäkunnossa. Nyt viimeistään päätin olla tekemättä mitään.

Asunnossa oli yksi huone vähemmän kuin edeltäjässään, ja näin ollen vuokrakin oli matalampi. Osaltaan vuokran lasku oli suhteessa myös kaupunginosan vaihtoon. Samanlainen lähiöhän tämä oli, mutta postinumero vaikutti.

Kuorma-auto oli puolillaan, kun kadonneet apulaiset ilmaantuivat paikalle kysyen ensimmäisenä oluiden piilopaikkaa. Annoin molemmille yhdet, ja samalla ne valahtivat vielä tyhjän makuuhuoneen lattialle niitä nauttimaan.

Siinä me sitten katselimme, kun huone toisensa perään alkoi täytyä muuttolaatikoista ja muusta irtaimesta. Kaikki mööpelit olivat vanhoja, ja useat kirpputoreilta haalittuja roskisvalmiita romuja. Uusiin ei ollut varaa, viinaan kyllä. Niin minä pakostakin ajattelin.

Muuttofirman väki haisi jo hieltä, ja kysyin, menisikö vielä kau-

an, sillä aloin olla kypsä koko touhuun. Pesukone oli jäljellä, ja siihen tarvittiin apua. Potkin pojat ylös ja määräsin hommiin. Oluet oli nyt ansaittava.

Kun ähisimme rappukäytävässä ruskeaa ruosteveettä vuotavan pesukoneen kanssa, joka oli muuten varmasti vanhempi kuin minä, saapui mökkiläisemme nauraen paikalle putkikassi ja virveli kädessään ja kysyi kaljaa. Viittoilin auttamaan ja esitin uhkavaatimuksena, ettei kaljaa tipu, ennen kuin kone on ylhäällä ja liitetty kylpy-huoneeseen. Työtä tehtiin käskettyä ja ei aikaakaan, kun kaikki oli valmista.

Se yksi oli istunut parvekkeella turpa kiinni koko muuton ajan ja vetänyt röökiä ketjussa vispaten vasenta jalkaa hermostuneena. Nyt se tuli sisään ja tarjosi muuttomiehille kahvia, jonka ne joivat niin nopeasti, että varmasti polttivat kitalakensä. Yhdelle heitin vielä kaljapullon povariin maksun yhteydessä ulko-ovella, ja sen kiitollinen ilme oli niin liikuttunut, että luulin sen alkavan itkeä.

Ja me kaikki istuimme helpottuneina sohvalle kittaamaan olutta ja puhumaan paskaa muuttomiehistä, niiden krapulasta ja puuttuvista aivosoluista. Se hetki oli niin kuin ennen, ja hymyilin sille yhdelle ja se takaisin huoneen poikki.

Oluita oli vielä, ja se pyysi meitä ottamaan ne mukaan, etteivät pojat näkisi niitä. Ne olivat ruvenneet pelkäämään dokaamista niin paljon, että saattoivat alkaa itkemään, jos haisikin viinalle. Ei se kyllä normaalia ole, mutta ymmärtäähän tuon, kun tietää millaista elämää oli vietetty kaikki ne vuodet. Kiva, että se kertoi tuon kaiken kavereitteni kuullen, mutta kai niilläkin on silmät päässä.

Käskin jätkien mennä ulos odottamaan, ja niin tapahtuikin. Kaljat annoin mukaan muovikassissa. Se kiitti ja toivoi, että saisi olla nyt rauhassa täällä siltä yhdeltä pilleripähullulta, joka oli viime viikollakin käynyt ja heittänyt kahvipannun seinään, kun ei ollut lainata rökירהaa.

Käskin sen pysyä poissa niiltä pihoilta, siltä metroasemalta ja sen kantakuppiloista ja sanoin, että se voisi aina soittaa, jos tulee jotain. Sanoin kaiken-järjestyvän-fraasin ja halasin sitä kuin sinetöidäkseni lupaukseni.

Me halattiin pitkään ja se sanoi rakastavansa, kiitti kauheasti vielä kerran avusta ja lähetti jätkille alas terveisiä. Sitten se avasi oven ja vil-

kutti hymyillen. Ovi sulkeutui, painoin hissin nappia, odotin ja muistin, ettei se toiminut. Astuin portaisiin, mutta käännysin vielä kerran katsomaan ovelle ja kuiskasin ääneen: ”Mäkin rakastan sua äiti.”

Jouni Salo, 23 v.

Vailla ihmisoikeuksia köyhänä ja työttömänä

Synnyin isoon perheeseen 1964. Olen nuorimmainen. Meitä on kaikkiaan kymmenen. Voisi sanoa, että sain köyhyyden synnyinlahjana. En tuntenut olevani köyhä: sen opin tiedostamaan vasta, kun menin kouluun. Nuorimmaisena sain toisilta pieneksi jääneet vaatteet, ja Ruotsista yksi tati lähetti käytettyjä vaatteita. Niistä sai kuulla pilkkapuheita koulutovereilta. Se satutti kipeästi, vaikka en näyttänyt sitä toisille. Sanoin yleensä, kun pilkkasivat minun vaatteitani, että ne ovat muotia Pariisissa tai Ruotsissa. Aikuisena sain vasta ostettua oman mieleni mukaisia vaatteita. Tunne on säilynyt tähän päivän asti: tuntui, kuin olisin korotettu köyhyyden alhosta pois.

Perheeni oli tiukasti uskovia. Kasvatus oli myös sen mukaista. Minä kaipasin koko ajan vapaille vesille kaikesta siitä ahdistavasta ilmapiiristä. Opetettiin vain, että köyhän pitää tyytyä osaansa. Kyseenalaistin sen jo hyvin nuorena: Miksi pitäisi hyväksyä sellainen onnettomuus kuin köyhyys? Isäni oli maallikkosaarnaaja. Hän sai lähinnä matkaraajoja ja jotain pieniä määriä uskovaisten antamia rahalahjoituksia. Ne eivät koskaan ylittäneet matkustamisesta aiheutuvia menoja.

Niin me sitten kaikki lapset ja äiti koetimme tulla jotenkin toimeen vuosina 1970–1980. Keräsimme pulloja ja kaatopaikalta metalliromua elannoksemme. Ja äiti sai joiltain uskovilta ystäviltään rahaa, että pärjäsimme jotenkin eteenpäin. Koulussa meitä parhailaan oli kahdeksan yhtä aikaa. Muistan aina sen, kun äiti antoi leipää määräpalat kaikille. Isoimmat olisivat muuten rohmunneet kaiken. Monille meistä on jäänyt siitä ajasta traumoja. Olen aina ihmeteltyt, että minulle ei siitä jäänyt mitään pahoja muistoja. Yritin olla äidille kaikin tavoin hyödyksi.

Mihinkään ylimääräiseen ei ollut varaa. Luovuutta se kyllä opetti.

Tein käyvästä itselleni lehmiä ja kaatopaikalta keräsin toisten heittämiä leluja, jotka hyvän pesun jälkeen olivat minulle kuin uusia. Virallista apua emme saaneet mistään, koska isäni kielsi sellaista hakemasta.

Kouluun menin mielelläni. Olisin mennyt sinne jo paljon ennen kuin tarvitsi mennä. Kouluaikaa en muistele mitenkään mielelläni. Siihen liittyy niin paljon huonoja muistoja. Yksi hyvä puoli oli, kun löysin koulun kautta kirjaston: se oli minulle kuin ikkuna vapaaseen maailmaan, ja siitä asti kirjat ja lukeminen ovat kuuluneet minun elämäni. Kirjat piti lukea salaa, koska meidän perheessä ei hyväksytty kuin uskonnollinen kirjallisuus siihen aikaan. Sanoin aina lukevani tietokirjoja. Niiden sisällä luin kaikenlaista kirjallisuutta. Se minua harmitti, kun perheessä ei ollut ketään, jonka kanssa olisin voinut keskustella kirjoista.

Siihen aikaan Seinäjoen kirjastossa oli myös laadukkaita taidenäytelyitä, joihin pääsi ilmaiseksi, ja aivan upeita kirjastovirkailijoita, jotka antoivat hyviä ehdotuksia, mitä kannattaa lukea. Voisi sanoa, että minulle kirjasto on ollut ”yliopisto”. Siellä sain myös ensikokemukseni musiikista, joka on aina oleva minulle kirjojen ohella tärkeitä asioita, unohtamatta tietenkään taidetta.

Ammattiin opiskelemaan menin vapaaehtoisesti 1979. Perheessä ei osattu siihen mitenkään kannustaa. Olen tehnyt kolme tutkintoa, ja työkokemusta on kertynyt ihan hyvin. Kolmannen tutkinnon tein vuosina 1989–1999. Yhä kuitenkin olen ilman vakituista työpaikkaa. Elämässäni on työtä pieninä pätkinä ja työttömyyttä. Viimeisen osatutkinnon tein ajanjaksona 5.9.2005–3.2.2006.

En todellakaan kuvitellut kaiken sen ahkeruimisen jälkeen, että en saisi itselleni työtä. Ensimmäisen kerran, kun valmistuin, ajattelin niin kuin kaikki muutkin, että säästän itselleni mukavan asunnon. Seinäjoella haittasi minun perhetaustani työn saantia. Olisi pitänyt ymmärtää muuttaa sieltä heti nuorena pois.

Minun elämäni on kuin kivistä rekeä vetäisi perässään. Tällä hetkellä Suomessa ei köyhällä eikä liioin työttömällä ole ihmisarvoa ollenkaan. Professori Siltanen sanoi kerran yhdessä haastattelussa, että köyhän täytyy nykyään todistaa olevansa oikeutettu apuun. Minusta sama sopii myös työttömän elämään erittäin hyvin. Eihän köyhiä ihmisiä ole muuta kuin tilastoissa. Ongelma pyritään koko ajan lakaisemaan

maton alle pois näkyvistä.

Elämänlaadun parannus tapahtui, kun muutin maalle vuonna 2000. Nyt minulla on mahdollisuus viljellä puutarhassa hyötykasveja. Ja erittäin suuri parannus on, että saa talteen talvea varten puutarhasta marjoja. Huono puoli on, että täällä ei ole alani töitä ollenkaan. Matkat ovat pitkiä. Haen jatkuvasti töitä suurimmista kaupungeista.

Kasvatan myös paljon erilaisia kukkia. Haluan luoda esteettisyyttä tähän rumaan maailmaan. Kasvit arvostavat minun antamaani hoitoa, eivät erottele minua köyhyyteni tai työttömyyteni vuoksi, hyväksyvät minut sellaisena kuin olen.

Haaveilen monta kertaa, kun olisi mahdollisuus käydä taidenäytteilyssä, konserteissa, teatterissa. Tuntuvat lähinnä utopistisilta haaveilta, koska talous menisi sellaisesta totaalisesti sekaisin. Se hyvä puoli on, että kotona on paljon kirjoja ja musiikkia kulttuurin nälkää lievittämään. Seurallinen kun olen, tapaisin joskus mielelläni samanhenkisiä ihmisiä, kuin itse olen.

Yksi minun haaveistani toteutui, kun sain hankittua SAK:n kautta edullisesti tietokoneen vuonna 2003. Opetusta en ole siihen juurikaan saanut. Ystäväni opetti siinä alkuun. Paljon olen opiskellut itse ja tällä hetkellä olen opettajaani taitavampi. Oppiminen jatkuu koko elämän. Aina löytää uusia haasteita, joihin haluaa vastata. Olen aina hakenut älyllisiä haasteita, joihin vastaan erityisen mielelläni.

Kirjoittamisesta on tullut minulle yksi uusi tavoite – kehittyä siinä paremmaksi kuin tällä hetkellä olen. Pidän kotisivua ja blogia. Kirjoitan sinne hyvin laajasti kaikista asioista. En kuitenkaan kirjoita köyhyydestä enkä työttömyydestä, koska eivät ole mediaseksikkäitä aiheita. En myöskään ole halunnut itselleni leimaa, että olen surkea köyhä tai yhteiskunnan elätti: työtön. Niin kuin se yleisesti ihmisten keskuudessa ymmärretään. Se on erittäin väärä käsitystapa koko asiasta. Osoittavat vain sen että eivät tiedä asiasta yhtään mitään. Kukaan ei sen jälkeen lukisi mitään minun teksteistäni objektiivisesti. Kaikki tekstini toimitan erittäin tarkasti. Koska teksti on heti julkinen, en halua päästää julkisuuteen huonoa työnäytettä.

Olen kirjoittanut lehtiin paljon myös mielipidekirjoituksia aiheista työelämä, humanismi, ihmisoikeudet ym. Ruokalehtiin olen yrittänyt myydä kirjoituksiani siinä onnistumatta. Ilmaiseksi moni olisi ottanut,

eivät kuitenkaan maksaisi mitään. Yksi syy näyttää olevan siinä, että en ole televisiosta tuttu kokki. Osaan kyllä kirjoittaa paljon paremmin kuin nämä ihmiset, jotka ovat aina esillä.

Kirjoittaminen on pitänyt minun mieleni tasapainon hyvässä kunnossa. Helpottaa paljon, jos voi järjestää asioita mielessään kirjoittamalla niistä. Pidän myös päiväkirjaa usein. Kommentoin tiettyjä tapahtumia, joita tapahtuu Suomessa ja Euroopassa.

Olen Amnestyn jäsen. Yritän omalta pieneltä osaltani tehdä tätä maailmaa paremmaksi paikaksi elää. Olen myös sitä mieltä, että köyhyys ja työttömyys ovat mitä suurimmassa määrin ihmisoikeuskysymys.

Köyhä joutuu käyttämään kaiken mielikuvituksensa selvittääkseen eteenpäin. Minua on auttanut paljon, että osaan ravintolakokkina tehdä pienelläkin budjetilla maukasta ja hyvää ruokaa. Vuosiin en ole ostanut kodin tekstiilejä. Olen neulonut ne itse – monta kertaa vanhoista lakanoista tyyntyliinoja ja jopa verhoja. Työpätkien aikana olen ostanut halpakaupoista kankaita, joista olen tehnyt liinoja ja verhoja. En osannut ennen neuloa. Köyhyys pakottaa jopa miehenkin opettelemaan sen taidon, jos aikoo käyttää järkevästi rahansa.

Meillä perheessä ei koskaan eritelty töitä miesten tai naisten töihin. Niitä teki yleensä se, joka oli taitavin jossain tiettyssä työssä. Käsillä tekeminen tuli minulle jo kotikasvatuksena. Ei meillä koskaan ajateltukaan, että ostetaan valmiina. Yleensä meidän perheessä kaikki olivat jollain tavalla luovia. Edesmennyt isäni piirsi kauniita piirroksia lyijykynällä. aiheena olivat ihmiset ja luonto.

Hän osasi myös etevästi veistää pahkasta ihmisten muotokuvia ja maalata sekä rakentaa. Äitini on ollut myös aina hyvin luova neulomisessa, puutarhassa, ruoanlaitossa ym. asioissa Isäni kanssa teimme kerran teltan itse. Hän valmisti metalliputkista narujen kiinnikkeet ja kehikonkin itse. Siitä tuli niin hyvä teltta, että se on vieläkin käytössä seuraavalla sukupolvella.

Olen yrittänyt nousta pois köyhyyden ja työttömyyden suosta. Monta kertaa vaan tuntuu siltä, että ei edes anneta mahdollisuutta siihen. Taistelen kovasti joka päivä. Välillä valtaa sellainen tunne, että voisi vain kuolla pois kärsimästä. Kuitenkin olen niin sitkeä ihminen ja taistelen loppuun asti niin kauan, että saan sellaisen aseman kuin

minulle kuuluu. Nykyään monet ihmiset keskustelupalstoilla olettavat, että köyhä ihminen hyväksyy kaiken ja on nöyrä. Ehkä joku on sellainen. Minä olen hyvin terveesti itsetuntoinen ihminen: Tiedän, että minulle kuuluvat täydet ihmisoikeudet niin kuin kaikille ihmisille.

Rahaa olisi tietysti hyvä olla, jos sitä olisi tarpeeksi. Olen kuitenkin aina panostanut enemmän elämisen laatuun kuin rahaan. Olen tottunut ainaiseen puutteeseen. Haaveilen tietysti sellaisesta, että ei tarvitsisi aina laskea joka senttiä niin tarkkaan, kun hankkii tarvitsemiaan tavaroita. Jos rahaa olisi tarpeeksi, auttaisin aina tietenkin omaa köyhää äitiäni. Pienistä varoistani olen pyrkinyt lähettämään hänelle rahaa. Hän on ollut iloinen pienestäkin lahjasta.

Ystäviä ei ole juurikaan. Kuka nyt köyhän ja työttömän ystävä olisi? Harrastukset ovat pakosta kotiin liittyviä, kun ei ole varaa lähteä minnekään. Ja kokemukset ihmisten julmuudesta on niin vaikeat, että en enää osaa luottaa ihmisiin. Ne, joihin luotan, ovat yhden käden sormilla laskettavissa.

Minut tekee äärettömän vihaiseksi ja surulliseksi, kun seuraa hallituksen ja eduskunnan keskusteluja köyhyydestä ja työttömyydestä. Liikutaan täysin ei-älyllisellä tasolla osoittaen, että eivät ymmärrä asiaa tai eivät halua tietää koko asiasta. Eräs edustajista antoi erään kerran sellaisen haastattelun, jossa hän totesi, että työttömien ei kuulukaan käydä ravintoloissa. Siis, että lyötyä pitäisi vielä kaiken muun lisäksi rangaista siitä, jos sattuu olemaan työtön tai köyhä. Eivät köyhyys ja työttömyys ole kenenkään vapaaehtoinen valinta, eikä kaikki syy ole aina henkilössä, joka joutuu siihen elämäntilanteeseen.

En ole enää vuosiin uskonut hallituksen ja eduskunnan kykyyn poistaa köyhyyttä tai työttömyyttä. Elävät aivan liian kaukana syrjäytetyistä ihmisistä. Kun ei tunneta köyhyyttä ja työttömyyttä kuin korkeintaan tilastojen valossa, ei laista tule silloin koskaan ihmistä auttava. Joka kerran, kun äänestetään, on erittäin vaikea löytää jotenkin kunnollinen edustaja eduskuntaan. Kas niin ne hyvät lupaukset sitten unohtuvat vallan ja rahan hurmiossa. Monesti huvittaa, kun Suomea sanotaan demokratiaksi: ei sellainen ole demokratia, jossa vain osalla ihmisistä on ihmisoikeudet ja näennäinen demokraattinen oikeus antaa ääni vaaleissa.

Minulla on kuitenkin vahva taistelutahto. Taistelen loppuun asti,

että saan minulle kuuluvan työn. Tavoitteena on tietysti, että voin eräänä päivänä hankkia oman töllin, jossa on myös pieni pala maata, jotta voi viljellä hyötykasveja. Ja tietenkin mahdollisimman syrjästä, koska olen saanut tarpeekseni julmista ihmisistä. Onneksi sentään löytyy muutama poikkeus niistäkin. Kissan ja koiran hankin myös. Ne ovat ainakin inhimillisiä ja hyväksyvät minut sellaisena, kuin olen.

Sitten, kun minun oma taloudellinen tilanteeni on turvattu, autan jotain kehitysmään nuorta kouluttautumaan ammattiin. Olen lukenut heistä, että he saavat siitä mahdollisuuden nousta pois köyhyyden suosta. Tällaista osaa ei toivo kenellekään ihmiselle, ei edes vihamiehelle.

Vaikka olen aineellisesti köyhä, olen äärettömän rikas henkisesti. Olen saanut mielikuvituksen lahjan ja kyvyn nousta kauheidenkin kokemusten yläpuolelle. Kirjoittaminen alkoi jo lapsena. Se on vain jalostunut iän myötä ja saanut uusia ulottuvuuksia, joista en nuorena edes osannut haaveilla. Toivon, että saan joskus elantoni kirjoittajan töistä.

Toivon hartaasti, että minunkin hataraan risukasaani paistaisi sulloisen lämpöinen aurinko jonain päivänä. Olen kokenut aivan tarpeeksi sateita ja myrskyjä huojuen niissä kuin paju.

Ismo Ylimäki, 42 v.

Kuolinpaidassa ei ole taskuja

Kun pyysit minua kirjoittamaan köyhyydestä, harkitsin pitkään. Muokkasin tekstiä mielessäni, aloitin ja lopetin aloittaakseni uudelleen. Mistä kertoisin? Kertoisinko levottomista ajoista HOASin solukämpässä syksyllä 1995, kun nälkä joskus valvotti aamuyöhön? Vai niistä opintotukipäivistä, kun rahat menivät lähiöbaariin? Huonosta omatunnosta ja itsesyytöksistä? Opintotuen 1200 markkaa olisi riittänyt pitkälle: moneen lautaselliseen kaurapuuroa ja hernekeittoa. Ja entä se opintolaina, joka valui sormien lomitse ruotsinlaivojen kassakoneisiin ja Itäkeskuksen vaatekaappoihin? Haluaisitko tosiaan kuulla, miten ne kipeästi kaivatut rahat sitten ropisivat kankkulan kaivoon? Glitteriä opiskelijan arjessa...

Kertoisinko myös niistä miehistä ja naisista Itä-Helsingin kuppi-loissa? Juuri niissä, jotka avaavat ovensa aamuyhdeksältä? Olipa ker-ran sellainenkin aika, kun tapasin heitä usein ja opin tuntemaan ni-meltä. Se aika, kun koulun käynti vaihtui elämäkouluun ja sukelsin syvälle. Niin tosiaan, sekin aika oli! Masoja ja Lissuja ja Repejä. Neni-en alla 13 markan keskioluttuopit, peruspäivärahapaperit aina ajallaan Kelan luukulla. Kymmenen vuotta vanhat tuulitakit ja 80-luvun farkut jalassa.

Hyvä on, aion olla sinulle rehellinen! Jätin opiskelut sikseen 18-vuotiaana ja liityin Kontulan ”iloiseen” räpärellää-jengiin. Otin sen 13 markan tuopin minäkin – muovisen – ja jukeboksissa soi Eppu Nor-maali. Katselin niitä ihmisiä, joista olisi kai voinut tulla jotain, vaan kun ei tullut. Tai tuli sittenkin: niitä Heppuja ja Mirkkuja, jotka os-tarilla kierretään kaukaa, kun iltapäivän känni muuttuu koomaksi ja jalat pettävät alta. Kyllä, aivan varmasti, he olivat köyhiä. Vähävaraisia, syrjäytyneitä tai syrjäytettyjä. Yleisen mielipiteen vuoksi myös syyllisiä tilaansa. Syyllisiksi todettuja ja tuhoon tuomittuja. Ne likaiset vanhat farkut, linttaan astutut korkokengät ja velaksi ostettu pullo Vinettoa. Köyhyyttä, kurjuutta ja rappiota. Niinpä. Metrossa jää Mirkun viereen aina tyhjä paikka. Ja Kontulassa vuokralalossa on vessasta palanut lamppu, ja mies on sammunut eteiseen.

Kun kerran kysyt, niin kerron. Kämpistä on pitkä matka Kontu-lankaarelle. Minä kävin siellä, mutten mennyt jäädäkseeni. Joku sanoi kerran, että ihmisen saa pois Kontulasta, mutta Kontulaa ei ihmisestä. Silti minusta ei tullut Mirkkua.

Kontulan asemalta olen tehnyt matkaa kymmenen vuotta. Koko tämän ajan olen tilastojen ja laskelmien mukaan ollut köyhä. Tiedät-kö, koko sanakin ärsyttää? Köyhähän on tyhmä, koska jos ei olisi, olisi rikas. Köyhä on hermostuttava häpeäpilkku katukuvassa seistessään siinä leipäjonossa ymmärtämättä edes hävetä! Ja minä olin, olen, yksi heistä. Leipäjonossa en ole seissyt.

Helsingin humusta palattuani palasin koulunpenkille ja tällä kertaa vein työni päätökseen. Valmistuin käsi- ja taideteollisuusosalalle huonoin työllistymisnäkymin. Kolme vuotta opintotuella oli taiteilua trapetsil-la, olihan kotona avopuolison lisäksi jo pieni poika. Ja ettäs kehtasin! Esikoinen, ainokainen, syntyi 22-vuotiaalle kouluttamattomalle äidil-

le. Minulle. Kyllä minä tunsin ne katseet, kuulin äänettömät huokaukset. Ei ollut taloa ja takkatulta, ei kakkosautoa eikä ykköstäkään, ei pesämunaa pallerolle pankkitilillä. Joskus pankkitilillä ei ollut mitään. Vaunut saatiin ilmaiseksi, pinnasänky lahjaksi, vaatteita pinoittain sieltä sun täältä. Ja kirpputoreilta.

Pieni kaksio oli ahdas, mutta kodikas. Tapetoitiin seinät keltaisiksi. Rautakaupan alennusmyynnissä seinäpaperi maksoi kymppin rulla. Markkoina. Luovuudella pääsee pitkälle, pennin voi taikoa markaksi. Sentin euroksi. Se kaunis sininen kirjoituspöytä maksoi viisikymmentä markkaa. Verhot kirppikseltä vähemmän. Äitiyspäivärahaa sain 3 000 markkaa kuussa. Vuokran jälkeen jäi vielä 600 omaan käyttöön. Onneksi oli se määräaikainen työsuhde ennen positiivista raskaustestiä. Työttömänä tai opiskelijana olisin ollut tuoreena äitinä reilun tuhannen markan arvoinen kuukaudessa. Huh! Miehen työ ravintola-alalla oli, ja on edelleen, epäsuunnollista ja epämääräistä. Töitä hänellä oli silloinkin miten sattuu, kun öisin hyssytin koliikkivauvaa. Työsuhteet olivat poikkeuksetta määräaikaisia, osa-aikaisia ja milloin mitäkin. Kuitenkin olimme melko onnellinen pieni perhe: tulimme toimeen, ja se riitti.

En haaveillut tiilitaloista tai uusista autoista, en merkkipaateista tai Arabian kupeista kaapeissa. Ja tiedätkös, en haaveile vieläkään! Silti myönnän, joskus oli vaikeaa. Varsinkin sillä kerralla, kun lapsi oli sairas eivätkä rahat riittäneet taksimatkaan sairaalaan. Kuski kieltäytyi ottamasta kyytiin. ei kuulemma ollut tapana ketään velaksi kuljetella. Jäin itkevä lapsi sylissäni portaan pieleen tuijottamaan Mersun takavaloja. Silloin kirpasi. Joskus ei ollut rahaa vaippoihiin, laskut erääntyivät ja jääkaapissa oli vastassa pelkät valot. Huudettiin ja itkettiin välillä kaikki: minä, lapsi ja mies. Rahattomuus kiristi välejä, miehen epävarma työtilanne heitti varjoja ylle. Mutta ystäväiseni, se oli vain elämää.

Kun kuuntelen puheita lapsiperheiden taloudellisesta ahdingosta, jään miettimään, mihin se ahdinko on suhteutettu. Onko ahdinko sitä, kun ei ole varaa lentää etelään? Sitäkö, kun koti löytyy vuokratulosta? Vai sitä, kun viikon ruokabudjetti jää alle 20 euron? Onko ahdinko sitä, että rahaa on vähän? Vai tuleeko ahdinko käsi kädessä varattomuuden lieveilmiöiden kanssa? Minulle ahdinko on työttömyyden tuomaa turhautumista, masennusta, päihderiippuvuutta ja väkivaltaa. Pelkkä

rahattomuus ei taivastani pimennä. Minä työnsin vaaleansinisiin puetua pientä poikaani lainavaunuissa pitkin kaupungin katuja kirppishameen helmat hulmuten. Joskus oli varaa käydä kahvilassa, joskus ei. Kirpputorit olivat loputon aarreaitta, ja löytämisen riemu suuri. En koskaan ajatellut olevani köyhä. En, ennen kuin luin sen lehdestä.

En ole koskaan lentänyt keväällä Pariisiin. En ole käynyt ruska-aikaan Lapissa. En juonut samppanjaa enkä syönyt simpukoita. Naistenlehtien sivuilla avautuu maailma, joka on minulle täysin vieras. Kun opiskeluaikoinani kiristimme päivän ruokabudjetin viiteen euroon, kun kävelin päivittäin 16 kilometriä pelkkiä koulumatkoja säästääkseni bussilipun hinnan, en jaksanut ymmärtää sitä naista, joka maksoi 30 euroa arki-lautasistaan. Kolmekymmentä euroa kappale! Tai sitä toista, joka ostaa vaatteensa vain Italiasta. Enkä jaksanut edes naurahtaa sille miljoonia takovalle tomppelille, joka hurskaasti ilmoitti, ettei raha tuo onnea. Ei varmasti tuokaan, mutta turvallisuuden tunteen se antaa. Varmuuden siitä, ettei putoa tyhjään. Sinäkin aamuna, kun ennen kouluun lähtöä pengoin taskujen pohjia saadakseni kokoon rahat yhtä postimerkkiä varten, olisin tullut onnelliseksi yhdestä eurosta. Yhdestä ainokaisesta.

Naistenlehtien yltäkyläinen maailma ei ole minun maailmani. Useimmiten rahani eivät edes riitä lehtien ostamiseen, kuinka sitten niiden tyrkyttämiin visioihin? Yhtälailla ärsyynnyn surkuttelevaan sävyyn tehdyistä sosiaalipornahtavista jutuista yksinhuoltajien, syrjäytyneiden ja työttömien ankeasta arjesta. Sekin juttu, jossa naistoimittaja heittäytyi joksikin aikaa elämään työttömän arkea. Vakavana hän istui kirjaston lehtisaliin lukemaan Hesaria. Se, kun on yksi köyhän ilmaisista huveista. Nousukausi-elokuvalla nauroin läpi kyynelten, kun menestynyt pariskunta joutui lomalle helvettiin Jakomäen lähiöön. Istuin kaupungin vuokrakaksiossa sohvalla katsellen elokuvan lopputekstejä ja tiedostin, ettei tästä alemmaksi kai pääse. Paitsi sillan alle. Jotenkin se huvitti.

Kerran kuulin tyylikkään rouvan paheksuvan toiselle niitä häpeämättömiä, jotka selkä mutkalla kantavat rahaa sossun luukulta. Olen käynyt siellä luukulla joskus itsekin, vaikkei mitään ”luukkuu” todellisuudessa ollutkaan. Oli vain pöytä ja sen takana virkailija. Kenelle sinä esittelisit tiliotteesi, vuokrakuittisi ja lääkereseptisi? Kuinka kertoisit

tuntemattomalle, ettet tule toimeen omillasi? En minä lähtenyt huoneesta selkä mutkalla tai rinta rottingilla enkä haaskannut kaupungin almuja leveään elämään. En jaksa ymmärtää, miten köyhyyskin herättää kateutta. Onko Storyvillen tiskiltä helppoa huudella heikommille? Entä työtön, joka vieläkin on monille punainen vaate? Työttömät pakotoihin Lappiin vaan hilloja poimimaan tai kadun varsiin roskia nyp-pimään tai vanhuksia ulkoiluttamaan! Kylläpä vaan. Sinäkin varmaan lähtisit vastineeksi työttömyyskorvauksestasi?

Olen minäkin ollut työssäkäyvä työtön. Poljin 21-vuotiaana päiväkotiin ja laitoin ”harjoittelija”-kyltin rintaan. Vein lapsukaiset ulos, kun pakkakanen paukkui liian kovaa hoitajien varpaiden kestää. Pesin akvaarion, siivosin vessat ja piirsin prinsessoja. Kerran kuussa nostin palkkani, työmarkkinatuen, josta verojen jälkeen jäi 1900 markkaa. Kuukauden työstä, kas, sehän motivoi! Älä kysy, oliko minulla varaa syödä, kun *oikeat* työntekijät söivät, sillä eihän minulla ollut. Pyysivät 400 markkaa kuussa ja veivät sitten yli jääneet ruoat kompostiin. Kerran olin kotimatalla pyörtyä. Silloin taisin nähdä. Jos muistat, tarkistathan puolestani, mitä YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa sanottiin-kaan työstä ja siitä maksettavasta palkasta.

Kannan köyhyytteni pystypäin enkä näe miljoonista unta. Olen tyytyväinen elämäni, vaikka matti on kukkaron vakioasukki. Silti en hyväksy työttömän asemasta hyötymistä – sitä, että menestyvät yritykset ym. surutta tekevät tulosta repimällä säästön harjoittelijoiden selkän-ahoista. Käyhän työvoimatoimistossa vilkaisemassa harjoittelupaikkojen määrää. Joskus niitä taisi olla enemmän kuin varsinaisia oikeita työpaikkoja siinä pikkukaupungissa, jonne Helsingistä maitojunalla palasin. Eikö ilmaisen työvoiman käyttö käy herrain ja rouvain omal-letunnolle? Älähän nyt tikahdu, ystäväin. En sitä usko minäkään.

Jos tahdot tietää, milloin köyhyys on kirpaissut eniten, minä kerron sinulle. Tapahtunut oli monen sattumuksen surullinen summa, joka jätti ikuiset arpensa moneen. Kaikki alkoi 90-luvun alkupuolen lamas-ta. Olin silloin yläasteikäinen ja kolme sisarustani minua nuorempia. Silloin oli se tiilitalo, vanhempien omin käsin rakentama. Tammikuus-sa 1993 tulipalo vaurioitti taloa pahoin ja, vaikka vielä pääsimmekin takaisin remonttimaalille tuoksuneeseen kotiin, asiat olivat jo alkanee-t mennä pieleen. Tuli vaikeuksia remonttifirman kanssa, kosteusvauri-

oita ja muuta. Talo myytiin laman ollessa syvimmillään. Pilkkahintaan. Lapsuuteni taisi loppua niille main, jäi sinne kotitalon seinien sisäpuolelle. Onnellinen lapsuus!

Vanhempieni taloudelliset vaikeudet alkoivat siitä. Isäni terveys alkoi horjua, niin fyysinen kuin psyykkinenkin. Vuonna 1996 diagnosoitiin keskivaikea depressio, muutama vuosi myöhemmin keuhkoah-
tauma. Puusepän töitä 15-vuotiaasta lähtien tehneen miehen uraputki päättyi siihen. Alle viisikymppisen miehen toive työelämään palaamisesta mureni hiljalleen. Työvoimatoimistolla oli tarjota lapsellisia kursseja, joilla aikuisia ihmisiä muka motivoidaan työnhakuun. Laitetaan leikkelemään kuvia aikakauslehdistä ja lässytetään itsestäänselvyys-
käsitteitä. Uskotko, että vähemmästäkin koko elämänsä töitä tehneen itsetunto horjuu? Ehkä näiden huuhaa-kurssien tarkoitus onkin lähinnä työllistää kurssien vetäjät. Isä joutui maksuvaikkeuksiin, laskuja jäi maksamatta. Alkoholin käyttö lisääntyi kuin varkain. Heillä oli jatkuvasti taloudellisesti tiukkaa. Vanhemmillani.

Huhtikuisena maanantaipäivänä vuonna 2004 Hämeenlinnassa junaradan varteen asteli väsynyt mies, kaksi kuukautta yli viidenkymmenen. Hän oli päätöksensä tehnyt, ja sen päätöksen olen nyt oppinut hyväksymään.

Iltapäivällä poliisi toi suruviestin – ja minigrip-pussiin pakatun lompakon. Kuolleen miehen pussissa oli rahaa 45 senttiä. tilillä ei mitään. Silloin taisin kirotta tämän hyvinvointiyhteiskunnan alimpaan helvettiin.

Sama kevät oli raskas muutenkin. Mieheni molemmat vanhemmat kuolivat myös, ja surun lisäksi mieltä painoi huoli rahasta. Eri puolilla Suomea tapahtuneet kuolemantapaukset vaativat satoja kilometrejä matkan tekoa, ja bensa oli kallista. Kukkia hautajaisiin. Mustia vaat-
teita. Raivostutti, että kaiken sen keskellä piti ajatella rahaa. Sitä, onko meillä VARAA tähän. Ihan niin kuin kolmessa äkillisessä kuolemassa ei olisi ollut jo riittämiin suremista!

Tapahtuipa vielä jotain sellaistaikin, jonka haluan sinulle kertoa. Isäni oli saanut 50-vuotislahjaksi 400 euron lahjakortin optikkoliik-
keeseen uusia silmälaseja varten. Lahjakortti jäi käyttämättä. Koska äitini oli taloudellisesti umpikujassa äkillisten menojen vuoksi, hän käväisi tiedustelemassa, voisiko saada käyttämättä jääneestä kortis-

ta rahat takaisin. Jos et tiedä, voin kertoa sinulle, että kuoleminen on Suomessa kallista! Hautaustoimiston lasku ja kuolinilmoituksen hinta saavat surun jo ennestäänkin mustaan puseroon.

Niin, äitini poikkesi optikon pakeille ja sai pakit. Missään tapauksessa he eivät palauttaisi rahoja! Soitin itse kyseiseen liikkeeseen hyvin synkin aatoksin, ja vastaus oli sama. Koetin selittää asian mahdollisimman ymmärrettävästi ja ystävällisesti. Lahjakortin saaja oli kuollut äkillisesti, ja leski tarvitsisi rahaa kipeästi. Mainitsin myös, että kyse oli itsemurhasta. Eikö heiltä liikenisi edes hitusta empatiaa? Suhtautuminen oli ynseää. Myyjätär kehtasi vielä todeta: ”Eihän isälläsi olisi ollut niille laseillekaan käyttöä, kun on kerran kuollut. Koettakaa myydä se lahjakortti jollekin.” En ollut uskoa kuulevia korviani. Lahjakortin 400 euroa koituiivat varakkaan optikon hyödyksi, enkä muista, käyttikö turhaa lahjakorttia loppujen lopuksi kukaan. Hautajaiskustannuksia ajatellen summa olisi todella tullut tarpeeseen. Taisinpa itsekin lopulta sortua melko aggressiiviseen kielenkäyttöön viimeiseksi jääneessä keskustelussani töykeän optikon kanssa.

Pitkään suruni ainoa väylä olikin juuri viha. Nyt olen kasvanut ylitse siitäkin. Usko hyviksesi sinäkin, kaikesta selviää. Lähes kaikesta.

Olen kertonut sinulle köyhyyshistoriani pääpiirteittäin. Ehkä haluat tietää, mitä elämässäni tapahtuu juuri nyt, mihin suuntaan olen matkalla. Kolmenkymppin rajapyykki hämöttää jo. Olen täydellisen sopeutunut pienen perheeni vaihteleviin tilanteisiin ja taloudelliseen epävarmuuteen. Mieheni jatkaa määräaikaisten ja osa-aikaisten työsuhteiden ristiaallokossa seilaamista. Välillä töitä on enemmän, välillä vähemmän. Tunnen vetoa ihmisläheiseen työhön, mahdollisesti päihde- ja mielenterveysalalle. Tulevaisuuden suunnitelmiini ei kuulu omaisuuden kartuttaminen, enkä pidä varallisuutta elämässä pärjäämisen mittapuuna. Vieläkään en ymmärrä ihmisiä, jotka kuluttavat ainokaisen elämänsä raha perässä juoksemiseen, niitä, joilla on outo tarve näyttää muille, miten ”hyvin” heillä meneekään. Monelle elämässä pitkälle pääsemisen synonyymi on iso talo ja paksu lompakko. Uskallan väittää, että minulla menee hyvin, vaikka pankkitilin saldo jää tänäänkin lähemmäksi nollaa. En kuitenkaan kiistä, etteikö jatkuva kädestä suuhun eläminen ole melkoista trapetsilla taiteilua. Äkillisiin menoihin ei ole varaa.

Niin, ja tahdon kertoa sinulle vielä senkin, että kuukausittain annan pienen summan ihmisoikeuksia puolustavalle Amnesty Internationalille ja Suomen Punaiselle Ristille. Tiedäthän vanhan viisauden siitä, miten köyhä antaa vähästäänkin ja niin edelleen. En tee lahjoituksiani kirkastaakseni sädekehääni tai taatakseni taivaspaikkani, vaan siksi, että jossain joku tarvitsee senkin summan kipeämmin kuin minä. Luin nimittäin lehdestä aivan kummia. Vaikka Suomessa olenkin köyhä, koko maapallon mittakaavassa kuulunkin rikkaimpiin. Väestöstä 90 prosenttia joutuu tulemaan toimeen vähemmällä kuin minä. Slumeissa ihmiset elävät pahvista kyhättyissä majoissaan paskapurojen juostessa hökkeleiden välissä. Lapsilla ei ole ruokaa, ei puhdasta vettä, ei vaatteita. Elämä on päivästä toiseen henkiinjäämistäistelua. Jossain tuolla kaikki on paljon huonommin. Helvetin paljon huonommin. Mieti sinäkin sitä hetkinen, ellet jo ole miettinyt. En silti väitä, etteikö Suomi Neidonkin helmojen suojissa olisi paljon tehtävää. Hyvinvointi maassamme jakautuu tulevaisuudessa entistä epätasaisemmin. Jonkun kansanedustajan kännykkälaskun suuruisella summalla moni köyhä perhe elää kuukauden. Silloin eivät taida asiat olla ihan mallillaan...

Kiitos sinulle tarinani kuuntelemisesta! Annoithan minulle samalla tilaisuuden tarkastella elämäni ja ajatuksiani uudesta näkökulmasta. Kuten ehkä huomasit, köyhyys on kolikko, jolla on enemmän kuin kaksi puolta. Kun jonain päivänä taas poimin sähkölaitoksen karhukirjeen eteisen matolta ja kiukuttelen jääkaapin valoille, toivon pystyväni palttamaan mieleeni ne 90 prosenttia, joilla menee heikommin.

Toivon myös kykeneväni kasvattamaan isosta eskaripojastani suoraselkäisen ja suurisydämisen miehen, jonka itsetunto ei kaipaa BMW:tä kainalosauvakseen. Ihmisen, joka pystyy näkemään maailman väreissä, vaikka kukkarossa pesisikin vanha kunnan matti. Juuri sellaisen ihmisen, joka kykenee katsomaan kansakulkijoitaan silmiensä tasalta – ei alas eikä ylöspäin heidän taloudellisesta asemastaan riippuen. Toivon, että hän seuraa esimerkkiäni ja maltaa olla pyhitämättä elämänsä omaisuuden haalimiselle ja rahan perässä ravaimiselle. Koska kuten tiedät, kuolinpaidassa ei ole taskuja! Kuitenkin toivon hänen jonain päivänä tulevan toimeen omillaan, ettei hänen tarvitsisi niillä kuuluisilla luukuilla rampata. Tämähän alkaa kuulos-taa jonkin sortin evankeliumilta!

Luulen, että tähän on hyvä lopettaa. Siteeraan vielä Kahlil Gibrania, joka sanoo: ”Rikkaus ei tarkoita vain rahaa. Kuinka moni vaeltaja onkaan ihmisistä rikkain?” Viisas mies tuo herra Gibran!

Heini, 29 v.

Miten kirkuvat köyhät

Aamulla minä hyrisin hyvästä mielestä. Minulla oli kauppakassissa hiivaa, jauhoja, suolaa ja halpaa margariinia. Minulta suorastaan valui kuola suupielistä, kun kuvittelin leivän ihanan, paksun tuoksun, joka leijuisi asunnossani, kun leivät olisivat kypsiä ja valmiita syötäviksi. Autuaallisin on se olotila, kun haistelee leivän tuoksua, oikein nuuhkaisee, juuri ennen kuin haukkaa margariinilla sipaistusta leivästä palasen.

Ensimmäinen pala täytyy syödä nautiskellen. Sitä pitää pureskella ja imeskellä hartaudella. Leivän maun ja lämmön pitää tuntua suussa, kielessä, syljenkin voi huomata maistuvan leivälle. Ensimmäisen nälänsä jälkeen vatsaan hiipii, todellakin hiipii, taivaallinen olo. Siitä hiipimisestä täytyy ottaa koko nautinto irti. Toinen, kolmas ja neljäskin pala vielä ovat sanoinkuvaamattoman ihania, mutta viides jo maistuu melkein tavalliselta leivältä. Viidennen haukkapalasen jälkeen leipä sitten onkin tavallista leipää.

Minä olen köyhä, työtön ja turvaton. Olen vuosikausia tehnyt pelkästään pätkätöitä, joten toimeentuloni on välillä todella niukkaa. Meikit, pesu- ja puhdistusaineet ja käsityötarvikkeet ostan tarjoushinta-aisina. Ne maksavat alle kaksikymmentä euroa kuukaudessa. Kirjat ja musiikin saan ilmaiseksi kirjastosta. Kalleinta on ruumiillinen hengissä pysymiseni: asumiseni, vaatteeni ja ravintoni. Asumiskustannuksiani en pysty enää pienentämään. Vaatteeni ostan kirpputoreilta. Juotavaa saan vesihanasta. Leivon itse leivät, teen kotiruokaa ja ostan kaikki ruokatarvikkeet alennetuilla hinnoilla. En minä itse tekemällä mitään säästä, vaan en minä itseäni räkkääkään nälkää näkemällä.

Joissakin kaupoissa myydään jopa puolella hinnalla elintarvikkeita, joiden viimeinen käyttöpäivä on sinä päivänä, jolloin minä niitä ostan.

Joskus olen hieman kuin häpeillen poiminut alennuskorista ruokaa. Useimmiten teen ostokseni reippaasti ja reilusti, mutta en minä aina jaksa muistaa olla ylväs köyhä.

Joskus minä kuvittelen, että kuulen meidän kaikkien köyhien kirkuvan alennuskorien äärellä. Me saalistamme ja ryöväämme alennuslenkkimakkaroita. Yritämme kaivaa korista mahdollisimman alhaalta ja saada käsiimme sen viimeisen alennettuhintaisen lauantaimakkara-pötkön. Meidän kirkunamme täyttää koko kaupan nurkasta nurkkaan ja oven pielestä toiseen. Me emme esitä näytelmää. Me emme mekasta huvittaaksemme itseämme, toisiamme tai yhtään ketään ihmistä. Me huudamme, koska meidän on paha olla ja meillä on aina pelko nälästä.

Pääsen eroon kuvitelmistani hengittämällä syvään ja kiroamalla itsekseni: perkeleen perkeleen perkele. Silloin vielä minulle ei tule kirkumisen pakkomiellettä, kun tiedän, että jo kuukauden kuluttua olen työssä, saan palkkaa ja saan ruokaa syödäkseni ilman joka ainoan sentin venyttämistä. Minulla on tuskainen olo silloin, kun en tiedä tulevasta. Kun en tiedä, mistä saan ruokaa, millaista ja milloin, minä vaivun synkkyyteen. Silloin minä kiroilen itsekseni: perkeleen perkeleen perkele. Se helpottaa.

Ystävättäreni tuli käymään, kun olin laittanut melkein kaikki leipomani leivät pakastimeen. Hän oli humalassa ja haisi kiljulle. Asiana hänellä oli pummata minulta rahaa. Hän oli saanut työttömyyskorvaukset vajaa viikko sitten, mutta rahat olivat jo nyt loppuneet. Ei minulla rahaa ollut, enkä minä olisi hänelle kolikkoakaan antanut, sillä hän ei ole maksanut entisiä velkojaan minulle takaisin. Annoin hänelle kaksi leipää. En tiedä, mistä hän saa kerjätynsi rahaa ja ruokaa seuraaviin työttömyyskorvauksiinsa asti.

Minä joudun selviämään ilman sentin hyrrää vain kaksi päivää. Sitteen saan työttömyyskorvaukset. Minulla on pakastimessa vielä hieman ruokaa ja leipää on nyt reilusti.

Illalla olin Kymi-Sinfoniettan ilmaiskonsertissa. Minulla on erittäin harvoin varaa maksaa konserttien pääsylippuja, mutta nautinto on siten sitäkin suurempi, kun konserttiin joskus pääsen – varsinkin silloin, kun pääsen ilmaiseksi. Mozartia kuunnellessani minä tunsin olevani yöllä meren vahvassa sylissä. Minä tunsin meren suolaisen tuoksun. Suolasta minulle tuli mieleeni leipä.

Minulla oli harvinaisen hyvä päivä. Työttömänä ja rahattomana ollessani päiväni ovat yleensä tyhjää täynnä. Niinä päivinä yritän olla hengittämättä, mutta kiroilen itsekseni: perkeleen, perkeleen perkele.

Nimim. Anne Köyhämäki
Nainen, 54 v.

Monessa liemessä keitetty

Saatesanat:

V. -87 konkurssi, josta helvetti alkoi

Pienen tytön mieltä kirpaisevat muistot: koppuraiset punaruskeat sosiaalimonot, tätini vanhasta vihreästä takista minulle sopivaksi tehty kellohelma ja vapaaoppilaspaiikka yhteiskoulussa.

Oli selvääkin selvempi, että lähdin maailmalle köyhästä kodista. Nuorena äitinä julistin perheessäni teemakkaran pannaan. Jälkeenpäin toki tajusin, ettei monellakaan ollut edes sitä leivälle, viisikymmenlukua kun elettiin. Korvien välissähän se on, etten osta milloinkaan vihreitä vaatteita enkä käy kirppareilla. Jos joskus pakollisten menojen jälkeen jää rahaa, ostan uuden omannäköiseni vaateen (sitä sattuu harvoin).

Olen jo antanut ymmärtää, että vuosikymmenet eivät tehneet elämästäni helpompaa – päinvastoin. Kuluihan siinä parikymmentä ajast'aikaa tavallisessa työläisperheen elämässä lapsia kasvatellen ja reppien markkaa sieltä, toista tuolta, liiemmin kelloon katsomatta. Oma kotikin oli saatu ahkeroitua – kaikki sanoisinko hyvin, kunnes elämästäni tuli helvetti.

Puolisoni yritys ajautui konkurssiin. Hän lähti etelänmieheksi matkatöihin minun nimiini perustetun yrityksen turvin toiveena parempi huomina. Sitä vaan ei tullut. Sisintäni jäytävä pelko toteutui. Mies harhautui sille tielleen makeamman elämän nautintoihin. Minulle jäi vastuu perheestä, velat ja häpeä. Eivät konkurssit olleet arkipäivää paikkakunnallamme, eli epäonnistumisen leima oli lyöty polttomerkein otsaani.

Mitä minulle tapahtui – naiselle, joka aina oli mennyt läpi vaikka sen tunnetuksi tulleen harmaan kiven? Sisäinen kuihtuminen alkoi vääjäämättä murentaen pala palalta, kunnes tuhkana vapaudun taakastani. Luojalle kiitos, että lapseni ovat selviytyneet oman leipänsä ääreen särpimienään milloin mitäkin. Nykymaailman mittapuun mukaan kovin nuoresta ovat kuitenkin joutuneet kotipesän jättämään.

Sudenkuoppahan siitä tuli, kun yritin viimeiseen asti säilyttää kotimme. Muun omaisuuden mentyä lopulta talokin pakkohuutokaupattiin. Valtava ahdistus vielä yli kymmenen vuoden jälkeen: kyöneleet tulevat silmiini muistellessa, miten uteliaat ihmiset vaelsivat kotiimme. Todellisia ostajia ei ollut montaakaan. Kaiken myynnin jälkeen velkaa jäi niin paljon, ettei minulla ollut mitään mahdollisuutta selvitä siitä. Tänä päivänä velka lienee jo kolminkertainen. Ulosottomies vei kaiken mahdollisen palkastani, mutta se oli kuin rikka rokassa. Ei riittänyt edes korkoihin. Tunsin olevani takaa ajettu tai kuin häkkiin ahdettu eläin. Kun vielä kykenin, olin kuitenkin ajoittain töissä. Se esti pään leviämisen kokonaan.

Varmaankin herää kysymys, miksi en hakenut velkasaneeraukseen tai armahdusta. Kyllä ne tiet on käyty katkerimman kautta oikeusministeriä myöten. Olin aivan varma, että nyt viimein se valo pilkahtaa risukasaankin, kun sosiaalitoimessa täytimme velka-armahduspapereita. Mutta kuinkas kävikään? Sekään ei koskenut minua. Se oli viimeinen pisara. Tietoisuus siitä, että kuoltuani pesä pitää vielä kerran hakea konkurssiin murtaa sydämeni. Ajattelen päivittäin sitäkin, miten tuskan uudelleen esiin repiminen vaikuttaa lapsiini.

Sehän on selvää, että sosiaaliluukku on vuosien varrella tullut tuetuksi. Tai tutuksi on kyllä väärä sana, sillä se ovi on aina ollut yhtä vaikea avata. Siihen rumbaan jouduttuaan ihmisarvo ja yksityisyys ovat mennyttä.

Itse asiassa kohdallani pennin ja nyttemmin sentin venytys ei ole katkerinta, vaan sen seurauksena menetetty terveys. Ironisesti hivenen positiivista ajattelua mukaan: muiden taitojen huvetessa päässä laskutaito sen kun paranee ja elämässä on jotain jännitystä, kun kerran viikossa kaupan hyllyjen välissä laskee, riittävätkö rahat ostoksiin. Eikä siinä korissa ole sipsejä ja kokista kuten EU:n ruokakorin halvennutta hintaa laskettaessa. Kyllä se peruselintarvikkeista koostuu, mitä köyhä

ihminen pystyy ostamaan. Kotoiset juurekset laskevat minun korini hintaa.

Joka keväinen mottoni taitaa olla: Niin kauan kuin pää turpeen yläpuolella keikkuu, kasvata puutarhatuotteita itse. Odotan näet sitä puutarhan perustajan onnellisuutta, josko se vielä joskus. Kaurapuuro on hyvää, johan aikoinaan Markus-setäkin sen terveellisyyden puolesta puhui, mutta jos rahan puute sitä pakottaa syömään, kyllä se vähintään karvaalta maistuu. Sitäkö varten sitä vuosia yökaudet töitä painettiin kellon ympäri, että tähän päädyttiin?

Kuka tahansa kestää muutaman kuukauden, mutta kun elää reilusti köyhyysrajan alapuolella vuosia ja kymmeniä, kyllä se taiteilu päihittää vaikeimmatkin palikkatestit. Ostaako ruokaa vai lääkkeitä? Käydäkö lääkärissä? Maksaako puhelin-, sähkö- vai vakuutusmaksuja? Sama piiri pieni pyörii vuodesta toiseen. Ei sinne joukkoon mahdu riemunkiljahduksia mistään extrasta. Jos taas tulee jokin yllättävä meno, pakka on sekaisin pitkän aikaa.

En mielestäni ole kateellinen, mutta sellaiset ihmiset, joilla ei ole todellista rahapulaa ja valittavat sitä, saavat sappeni kiehumaan. Kovin suuresti eivät myöskään mieltä ylennä yhdet jos toisetkin tilastot, miten köyhyys, yksinäisyys, alhainen koulutustaso, naiseus, aikainen sairauseläke ym. ym. moninkertaistavat ennenaikaisen kuoleman riskin. Kyllä se on sanomattakin selvää, että lähtölaskenta on alkanut, vaikkei vielä kuuttakymppiä ole mittarissa. Pahimmatkin rikolliset vapautuvat muutamassa vuodessa vankilasta, mutta minun velkavankeuteni kestää viimeiseen hengenvetoon asti. On se sitten huomenna tai 20 vuoden kuluttua, ellei uusi lakimuutos tule apuun. Ja vain sen vuoksi, että laitoin nimeni velkapapereihin kotimme ja mieheni yritystoiminnan jatkamisen mahdollistamisen vuoksi!

Voihan sitä joku tätä polkua käymätön neuvoa: pitää olla positiivinen, hankkia uusi elämä jne. Voin siihen heti vastata: kun on parhain naiseutensa vuosina tarpeeksi siipeensä saanut, se riitti. Kukaan ei enää jätä eikä petä. Vuosien vieressä sitä päätöstäni en ole katunut.

On minulla katto pääni päällä, asumisoikeus lasteni omistamassa appivanhemmiltani perimässä mummonmökissä, mutta ei omaa kotia. Pesutiloja ei ole. Talvi on ankea. Veto saa sukatin pyörimään jaloissa, mutta kun maaliskuun auringon säteet syöksyvät keittiön ikkunasta ja

räystäät tippuvat, olo on kuin lottovoittajalla. Luonto on juurruttanut minut sijoilleni, ja oman kodin perustamiseen ei ole taloudellisia mahdollisuuksia, sillä pakastinta lukuun ottamatta omat muuttokelpoiset tavarani sopivat muutamaaan kassiin.

Viime aikoina olen alkanut vetäytyä huonon kuntoni vuoksi. Minulla ei myöskään ole mitään kerrottavaa etelän tai muistakaan matkoista, kodin hankinnoista, vaateostoksista, itseä hemmottelevista hoidoista, kuumasta kesästä (voin tosin pahoin helteellä), lavatansseista tms. Ympyrät ovat niin pienet, että pelottaa. Ilman puhelinta olisin hukassa.

Ulkomaille ei milloinkaan ole tehnyt mieli, mutta Lapin matkailusta olen aina unelmoinut. Ellei terveys korjaannu, sekin jää ystävien valokuvien varaan. Se on maaruska, joka kiehtoo. Haaveilen myös uudesta sohvasta vanhan repaleisen tilalle. Saisipa puheenaihetta seuraavaksi vuodeksi! Kaiken edelle tietenkin nousee toivo tervehtymisestä. Se on kuitenkin Korkeemmas käres.

Jottei kirjoitukseni olisi pelkkää synkistelyä, haluan kertoa myös rikkauksista, jotka ovat mahdollistaneet sen, että ylipäättään olen tässä kynäilemässä – rikkauksista, joilla ei ole rahan kanssa mitään tekemistä. Minun ei ole tarvinnut tarpoa yksin kivistä tietä. Laaja ystäväverkosto on tukenut, kun olen horjunut, ja lääkäri-ihminen isolla iltä kannatellut, kun olen vajonnut pohjamutia myöten. Muistan myös lämmöllä muita rinnalla kulkeneita alan ihmisiä. Asuinympäristö hoitaa myös sieluani. Kasvoilleni kohoaa aivan uudenlainen ilme. Ei siinä tarvitse mitään silmäkirkastetta (viina), kun humaltuu. Monisivuinen dokumenttihan siitä syntyisi, jos päästäisin itseni valloilleen. Kukkakedot perhosineen, oravat, jänikset, ketut, supit, jopa hirvet ja villisiat pyörivät nurkissa, pikku- ja vesilinnuista puhumattakaan.

Nimim. Niin paljon tuskaa ja kyyneleitä
Nainen, 57 v.

Työryhmä

Anna-Maria Isola – Yhteiskuntatieteilijä. Valmistelee väitöskirjaa synnytyksen diskursseista Suomessa ja Venäjällä. Kiinnostunut ihmisten tarinoista, hyvän elämän edellytyksistä ja käsitöistä. Uskoo kansalais-toimintaan sekä yksittäisten tekojen voimaan.

Meri Larivaara – Lääkäri ja antropologi. Kirjoittaa väitöskirjaa naisten lisääntymisterveyspalveluista Pietarissa. Kiinnostunut yksittäisten ihmisten kokemuksista ja hyvinvointitutkimuksesta. Käytännön toimena huono-osaisuuden lievittämiseksi kirjoittanut eläkelausuntoja työkyvyttömille pitkäaikaistyöttömille Porvoossa.

Juha Mikkonen – Suunnittelija ja kansalaisaktivisti. Osallistuu useiden kansalaisjärjestöjen toimintaan ja viimeistelee opintojaan Helsingin yliopistossa. Kiinnostunut köyhyyden vähentämisestä, terveyserojen kaventamisesta ja käytännön toiminnasta.

